

00

SS. Vincentii, etc. mart. & S. Gene-
 & mart. col. alb.
 Diononii Archiep. & conf. p. om-
 . pr. (in SS. Hispan.) Kelp. 3. in n. eio
 . 9. & com. S. Emerentiana
 . Dodor. orationes propr. in SS. Hispan.
 Emerentiana, sine Trad.
 ad Magnif. Ana. amant. com. S. Timothei
 . & mart.
 Fer. 4. Timothei Epil. & mart. *sem. col. sub. ed.*
 . Noct. ex hac Fer. reliq. propr. Sufi
 . 1. & vel
 . 2. Deus, qui saluitis,
 . 3. S. Pauli, com. S. Timothei
 . 4. *Plenilun. hora 9. min. 1. n. d. d. s.*
 . 5. Conuerso 3. Pauli *impl. mart.*
 . 6. Prop. com. S. Petri
 . 7. Prop. orat. 2. S. Petri, sine Trad. *Com. prof.*
 . 8. com. S. Petri, & S. Poverarpi Epil. & mart. *sem. col. sub. ed.*
 . 9. Polycarpi Epil. & mart. *sem. col. sub. ed.*
 . 10. Noct. ex hac Fer. reliq. propr. *sub. ed.*
 . 11. Prop. orat. 2. Deus, qui saluitis, *Ed. sub. ed.*
 . 12. Prop. sine Trad.
 . 13. S. Iohannis Ch
 . 14. (A
 . 15. *cl.*
 . 16. *ex*
 . 17. *cl.*
 . 18. *cl.*
 . 19. *cl.*
 . 20. *cl.*
 . 21. *cl.*
 . 22. *cl.*
 . 23. *cl.*
 . 24. *cl.*
 . 25. *cl.*
 . 26. *cl.*
 . 27. *cl.*
 . 28. *cl.*
 . 29. *cl.*
 . 30. *cl.*
 . 31. *cl.*
 . 32. *cl.*
 . 33. *cl.*
 . 34. *cl.*
 . 35. *cl.*
 . 36. *cl.*
 . 37. *cl.*
 . 38. *cl.*
 . 39. *cl.*
 . 40. *cl.*
 . 41. *cl.*
 . 42. *cl.*
 . 43. *cl.*
 . 44. *cl.*
 . 45. *cl.*
 . 46. *cl.*
 . 47. *cl.*
 . 48. *cl.*
 . 49. *cl.*
 . 50. *cl.*
 . 51. *cl.*
 . 52. *cl.*
 . 53. *cl.*
 . 54. *cl.*
 . 55. *cl.*
 . 56. *cl.*
 . 57. *cl.*
 . 58. *cl.*
 . 59. *cl.*
 . 60. *cl.*
 . 61. *cl.*
 . 62. *cl.*
 . 63. *cl.*
 . 64. *cl.*
 . 65. *cl.*
 . 66. *cl.*
 . 67. *cl.*
 . 68. *cl.*
 . 69. *cl.*
 . 70. *cl.*
 . 71. *cl.*
 . 72. *cl.*
 . 73. *cl.*
 . 74. *cl.*
 . 75. *cl.*
 . 76. *cl.*
 . 77. *cl.*
 . 78. *cl.*
 . 79. *cl.*
 . 80. *cl.*
 . 81. *cl.*
 . 82. *cl.*
 . 83. *cl.*
 . 84. *cl.*
 . 85. *cl.*
 . 86. *cl.*
 . 87. *cl.*
 . 88. *cl.*
 . 89. *cl.*
 . 90. *cl.*
 . 91. *cl.*
 . 92. *cl.*
 . 93. *cl.*
 . 94. *cl.*
 . 95. *cl.*
 . 96. *cl.*
 . 97. *cl.*
 . 98. *cl.*
 . 99. *cl.*
 . 100. *cl.*

5200

S. Doct. dup.

com. S. Po-

S. Doct. (va-

S. Doct. (va-

S. Doct. (va-

S. Doct. (va-

S. Doct. (va-

S. Doct. (va-

S. Doct. (va-

S. Doct. (va-

S. Doct. (va-

ordil.

&

&

&

&

&

&

&

&

&

&

&

&

&

&

&

&

&

&

&

&

&

&

&

&

&

&

&

&

&

&

&

&

&

&

&

COMPENDIUM
SUMMULARVM

SS. P. M. Fr. DOMINICI DE SOTO
Ordinis Prædicatorum.

PER SS. P. Fr. COSMAM DE IEBRA,
eiusdem Ordinis sacre Theologiae Præsentatorem
sanctæ Inquisitionis Calificatorem.

ANNO

16

CVM PRIVILEGIO

apertis. Ex Typographia, Successor. Ioannis de V

*De la Libreria de la Merced de
Burgos.*

HANC DECIMAM EDITIONEM
perspicuè correctam posthumis eiusdē
authoris) Sacrae Deiparae, semperque
regini Mariae, eiusdemque Sanctissimo
Sacro, dicat, & consecrat humilis ser-
uus Fr. Petrus Diaz de Cossio, Prae-
dicator Generalis eiusdem
Ordinis.

*CARTA PATENTE QUE ESCRIVIO EL
Reverendissimo Padre Maestro Fr. Juan Bautista de
Marinis, Maestro General de toda la Orden de Pre-
dicadores, al P. Predicador general Fray Pedro Diaz
de Cossio, en recomendacion de este Curso, firmada,
registrada, y sellada de su Reverendissima,
y refrendada de su Se-
cretario.*

Reverendo Padre Fray Pedro Diaz de Cos-
sio, considerando lo mucho que importa
para el lustre de la Religion, la vniformidad de
nuestras doctrinas, assi de Teologia, como de
las Artes, y que sean conformes a la mente de
nuestro Angelico Santo Tomàs; y aviendo a
este efecto juntado los Padres mas graves de la
Religion, que se hallan en esta Curia, he re-
suelto con el parecer de ellos, de elegir vn Cur-
so de Artes, obligando a leerle los Lectores de
las Provincias de Italia, para cuyo efecto se ha
escogido el que compuso el Padre Presentado
Fray Cosme de Lerma (que Dios aya) por la
brevedad, y claridad que tiene; y que este solo
Curso se lea, y no otro: solamente se reparò
que faltavan los Tratados de Generatione, y
Anima del mismo Autor, que hasta agora no
avian salido a luz; pero su Divina Magestad me
ha querido consolar con el aviso que he recibido
estos dias, que V. Reverencia tratava de impre-

mirlos. Por tanto le mando in virtute Spiritus
Sancti sanctæ obedientiæ sub formali præcep-
to, que lo mas presto, y mas brevemente que
fuere posible, haga imprimir los dichos Tra-
tados de Generatione, y Anima del dicho Pa-
dre Presentado, y impresos, remitirme los con
toda brevedad, que asi el Curio se à entero, y
de toda satisfacion: los otros tomos acà los ha-
go imprimir, para que el Setiembre venturo se
ponga en execucion la disposicion que en la
nateria se ha hecho.

En las ocasiones que huviere me darà quenta
V. Reverencia del estado de la impressiõ, y de
todo lo demàs que se le ofreciere. Ruegue por
mi, y mis Compañeros. Roma, y Diziembre
seis de mil y seiscientos y cinquenta y seis.

Cõms. in Dño.

Fr. Ioan. Baptista de Marinis,
Magister Ordinis.

Registr. fol. 224.

Fr. Gregorius Arostegui O Arcilla,
Mag. Provincialis Terræ Sanctæ.

SVMA DEL PRIVILEGIO,

Tiene privilegio el Convento de San Pablo de Burgos, para imprimir, y vender todo el Curso Filosofico del Padre Presentado Fray Cosme de Lerma, dividido en seis cuerpos por la conveniencia de los Estudiantes, concedido por la Reyna Governadora, como consta por testimonio del Secretario de Camara Miguel Fernandez de Noriega. Fecho en Madrid a seis de Octubre de mil y seis-cientos y setenta y dos.

SVMA DE LA TASSA.

Tassaron este libro los señores del Real Consejo a quatro maravedis cada pliego, como consta del testimonio de Francisco de España, Secretario de Camara. En Madrid a dos de Mayo de mil y seis-cientos y quarenta y dos años.

LECTORIBVS.

Dialecticæ, Logicæ, & Philosophiæ opera SS. Mag. Soto, quem in Artium studijs Præceptorum, semper habuimus, vt ad maiorem breuitatem, & quoad fieri potest, ad maiorem etiam claritatem reducta prodirent, diu est desideratum. Id Superiorum iniuncta obedientia facere aggredior. Faxit Deus, vt quod obedientia incepit, obedientia perficiat. En ergo vobis offero Dialecticam, seu Summulas SS. Mag. Soto, eius in omnibus doctrinam seruando, ad maiorem, qua potui, breuitatem, & claritatem reductas. Et quamvis ipse in quinque libros Dialecticam diuiserit; ea, quæ in eisdem quinque libris distribuit, in tres libros iuxta numerum, & ordinem operationum intellectus, quarum Dialectica est directiva, perstringimus. Et quamvis hic à difficilioribus quætionibus, quæ animum possent gravare incipientium, contulto abstinemus; earum tamen tractatum pro quotidianis disputationibus in lucem edere promitto in studentium vtilitatem, cui hic noster qualiscumque labor dirigitur, benignè perinde (vt spero) ab omnibus accipiendus.

*Sapientissimi Magistri Fr. Dominici de Soso breve
suis meritis elogium.*

Sapientissimus Mag. Fr. Dominicus de So-
to, natione Hispanus, patriæ Segovien-
s, pietate insignis, ingenio clarus, sapientiæ per-
illustri, postquam Parisijs in Philosophia, sa-
craque Theologia plurimos fecit progressus,
reportavit palmas, meruitque coronas: in His-
paniam ad Complutensem Academiam tunc
florere incipientem reversus, primos ibi suæ
sapientiæ radios effudit. Maioris tamen per-
fectionis avidus, studiorum, quæ merito posset
sperare, præmia postponens, mundumque re-
linquens, Religionis habitum in celebri D.
Pauli Burgensis Prædicatorum Ord. Conven-
tu, fœlici eiusdem Ordinis auspicio, suscepit.
Sed cum docente Domino, non benè sub mo-
dio lucerna existat occulta, Superiorum iussu ad
Salmanticensem Academiam toto Orbe terra-
rum celeberrimam, insignemque ibi Divi Ste-
phani Prædicatorum Conventum vocatus, vix
illustrem illam Universitatem inviserat, cum
in communem Magistrum desideratus in Ves-
pertinæ primum, Primariæque deinceps Theo-
logiæ Cathedræ moderamen evehitur. Cum-
que eius fama per univèrsam Orbem diffusa ad
aures invictissimi Caroli V. pervenisset, illum
à sacris suis confessionibus præfecit. Segov-

viensem Episcopatum, aliasque superiores dignitates ab eodem Carolo Maximo ei pluries oblatas constantissimè recusavit. A Philippo Secundo Hispaniarum prudentissimo Rege ad Concilium Tridentinum missus, mirificè ibi suam ostendit sapientiam, illustresque adversus Hæreticos in publicis, coram toto Concilio disputationibus erexit trophæos: meritoque sicut victorem è prælio revertentem insigni aliquo stemmate Reges honorare consueverunt: ita & huic inclyto fidei Athletæ, è prælio Hæreticorum victori, honorifico ei concessio stemmate duarum manuum inter flammam cum hac littera *Fides Viva*, Patres Concilij eius pro Ecclesia labores remunerarunt. Tanto denique favore insignis gloriosè ad suam charissimam Salamanticensem Universitatem reversus, reliquum vitæ tempus docendo, & scribendo in publicam utilitatem contempsit. Senioque confectus, foelicissimè obdormivit in Domino. Reliquit ingenij sui monumenta præclara Dialecticam, Logicam, & Philosophiam: aureum opus de iustitia, & iure: commentaria in quantum sententiarum in duos tomos divisa: explicationem epistolæ ad Romanos: libros de Natura, y Gratia ex mandato Concilij adversus Hæreticos, aliaque minora opuscula, in quibus omnibus insignem, singularemque sapientiam ostendit.

Proœmium, & divisio Dialecticæ.

Logicæ, quæ est ars disputandi, & intellectus dirigit discursum, duplex est pars: altera, quæ prioristica dicitur, & Dialecticæ, seu Summularum nomine nuncupatur, circa formam versatur discursus: altera, quæ posterioristica appellatur, & quia principalior est, nomen ipsum retinet Logicæ, circa materiam versatur discursus, docens ex quibus præmissis, ut scientiam generet, discursus procedere debeat. De priori autem dumtaxat Logicæ parte, quam Dialecticam appellamus, in præsentia est nobis agendum. Et quia illius præcipuus scopus est formam tradere syllogismi, quia ad tertiam intellectus operationem pertinet, & ad illam propositio, quæ ad secundam, & termini, qui ad primam spectant, intellectus operationem concurrunt, circa eandem triplicem intellectus operationem versatur Dialecticæ; & iuxta illam ordinem, & divisionem oritur. Est igitur triplex operatio intellectus simplicium: apprehensio, compositio, seu divisio, discursus, seu ratiocinatio simplicium: apprehensio, ut cum res simplices, nihil de illis affirmando, vel negando, apprehendimus: compositio, seu divisio est, cum de aliquo aliquid affirmando, vel negando enunciamus: discursus denique, seu

rationatio est, cum ex vno alterum deducimus. Primæ intellectus operationi omnes partes simplices propositionis, quas vocamus terminos correspondent. Secundæ operationi propositio adaptatur. Ad tertiam autem consequentia, & syllogismus spectant. Vnde cum de his agat Dialectica, rectè illam diximus circa triplicem intellectus operationem versari, rectèque etiã iuxta eandem triplicem operationem ordinem, & divisionem sortitur. Vnde totius Dialecticæ tractatum in tres diuisimus libros, in quorum primò de termino, & ad ipsum pertinentibus, in secundò de propositione, eiusque proprietatibus; & in tertio de consequentia, & syllogismo disseremus.

*Explicantur quatuor Propositiones Sapientissimi
Magistri Soto.*

Dialecticam igitur Sapientissimi Magistri Soto explicaturi, vt antiquo defectui occurramus, communique stemus consuetudini nostrarum Scholarum, tyronum etiã utilitati consulentes; ne, quod in hoc opusculo invenire fax erat, foris in manuscriptis requirant; exordium sumendum doximus à quatuor Propositionibus, quas ipse Sapientissimus Magister in fronte suarum Summularum, quasi vice Prologi proposuit, vtilitatem, necessitatem, finem, &

dig:

dignitatem Dialecticæ maximè commendantibus, & methodum in ea procedendi, declarantibus. Propositiones autem sic se habent.

Prima Propositio: *Dialectica est prima acquisitione; non verò dignitate.* Hæc Propositio habet duas partes probandas: & quoad primam sic probatur. Illa scientia est prima acquisitione, quæ tradit modum acquirendi alias scientias; sed Dialectica tradit modum acquirendi alias scientias: ergo est prima acquisitione. Maior cum consequentia tenet, & minor probatur. Aliæ scientiæ acquiruntur per definitionem, divisionem, & argumentationem; sed Dialectica docet definire, dividere, & argumentare: ergo tradit modum acquirendi alias scientias. Contra quam partem aliqua argumenta solvemus in præcedentibus Logicæ. Quoad secundam verò partem sic probatur eadem prima Propositio. Dignitas, & perfectio cuiuscumque scientiæ sumitur à perfectione, & dignitate obiecti formaliter inesse obiectis; sed obiectum Dialecticæ imperfectius, & ignobilius est obiectis aliarum scientiarum: ergo Dialectica est ignobilior, & imperfectior alijs scientijs. Maior patet, quia scientia specificatur ab obiecto: minor verò probatur. Obiectum Dialecticæ est ens rationis, & obiecta aliarum scientiarum sunt entia realia; sed ens rationis, utpote ens fictum, & minimæ entitatis, imperfec-

fectius, & ignobilius est quocumque ente reali: ergo obiectum Dialecticæ imperfectius, & ignobilius est obiectis aliarum scientiarum.

Secunda Propositio est, quod *Dialectica est ars disputandi*, quæ Propositio sic ostenditur. Illa scientia, seu ars dicitur disputatoria, quæ tradit modum, & regulas disputandi; sed Dialectica tradit modum, & regulas disputandi: ergo est ars disputatoria. Maior patet, & minor probatur. Modus disputandi fit per definitionem, divisionem, & argumentationem; sed Dialectica docet definire, dividere, & argumentare: ergo tradit modum disputandi, & consequenter est ars disputatoria.

Tertia Propositio est, quod *Dialectica dirigit triplicem operationem intellectus*. Antequam hæc Propositio probetur supponendum est, ut diximus supra in Proœmio, quod operationes nostri intellectus sunt tres, videlicet, simplex apprehensio; compositio, seu divisio; discursus, seu ratiocinatio. Simplex apprehensio est, quando aliquid apprehenditur nihil de illo affirmando, vel negando, v.g. quando apprehendo hominem; nihil tamen de illo affirmo; nec nego. Compositio, seu divisio est quando ex rebus simpliciter apprehensis per primam operationem, aliquid affirmamus, & tunc dicitur compositio; vel aliquid negamus, & tunc est divisio, v.g. quando dico: homo est animal; vel ho-

mo

mo non est lapis. Discursus, seu ratiocinatio est, quando ex rebus simpliciter apprehensis per primam operationem, compositis, seu divis per secundam; in tertia aliquid ex illis inferimus, v. g. infero, quod homo est risibilis ex eo, quod homo est rationalis. Hoc supposito, asserit propositio, quod Dialectica dirigit has tres operationes intellectus: quæ Propositio sic probatur. Intellectus potest errare in suis operationibus, ergo, ne erret, indiget aliqua arte, seu scientia, quæ illum dirigit, & ordinet; sed hæc est Dialectica, ergo Dialectica dirigit has tres operationes intellectus. Antecedens cum prima consequentia constat, & minor subsumpta sic probatur. Error tollitur per definitionem, divisionem, & argumentationem, sed Dialectica docet definire, dividere, & argumentare; ergo Dialectica tollit errorem, quem potest habere intellectus in suis operationibus.

Quarta, & vltima Propositio est, quod *in Dialectica est incipiendum à termino*. Probatur hæc Propositio. A simplicioribus, & imperfectioribus est incipiendum; sed inter omnia de quibus Dialectica agit terminus est simplicior, & imperfectior; ergo à termino est incipiendum. Maior constat: nam secundum Philosophum primò Physicorum, capite primò: ars imitatur naturam; sed natura semper sumit exordium à

sim.

simplicioribus, & imperfectioribus; ergo simi-
liter ars, seu scientia ab imperfectioribus in-
cipit. Minor autem principalis probatur. Ter-
minus, Dialecticè consideratus est pars; & om-
ne aliud cadens sub consideratione Dialectica
est totum; sed pars simplicior, & imperfectior
est toto; ergo terminus est imperfectior, & sim-
plicior inter omnia de quibus agit Dialectica;
& consequenter in illa à termino est incipien-
dum.

*Exercitium, & praxis disputationis Dialecticæ pro-
ponitur, & explicatur.*

Placet etiam præmittere modum, quem res-
pondens, & arguens observare debent in dispu-
tationibus. Arguens ergo curet proponere ar-
gumētum omnino ad formam redactum. Quod
dupliciter potest proponi, medio videlicet syl-
logismo perfecto, vel medio enthimemate.
Proponitur medio syllogismo perfecto, quan-
do proponit arguens tres Propositiones, qua-
rum prima dicitur maior: secunda minor: &
tertia conclusio, v. g. omnis homo currit; Pe-
trus est homo; ergo Petrus currit. Medio enthi-
memate, fit, proponendo duas Propositiones,
quarum prima vocatur antecedens, & secunda
consequens, v. g. omnis homo est albus, ergo
Petrus est albus.

Suf;

Sustentans, proposito syllogismo, seu enthimemate ab arguente, curet integrè, ac fideliter propositum syllogismum, seu enthimema, semel repetere, & nihil ad illud respondens, iterum repetat, & ad singulas Propositiones respondeat hoc ordine. Si fuerit syllogismus perfectus, & videat primam Propositionem esse veram, dicat: *concedo maiorem*, si videat esse falsam, dicat: *nego maiorem*, si autem non pertineat ad conclusionem inferendam, dicat: *transseat maior*. Si videat esse dubiam, dicat: *distinguo maiorem*, illam concedendo in sensu, in quo est vera; negando verò illam in sensu, in quo est falsa: applicando tamen distinctionem supra terminum, in quo fuerit dubium, seu obscuritas. Et hoc facto procedat ad minorem idem observando in negando, concedendo, aut distinguendo, ac in maiori. Et ad conclusionem deveniendo, si est concedenda, dicat: *concedo consequentiam*; si neganda: *nego consequentiam*. Si autem distinguenda est, non dicat: *distinguo consequentiam*; sed: *distinguo consequens*, quia consequentia solum dicit illationem, quæ potest esse bona, vel mala illatio, & sic potest concedi, vel negari consequentia; non tamen distingui, quia distinctio cadit super æquivocationem, aut ambiguitatem Propositionis, quatenus habet diversos sensus, quod quidem non potest reperiri in consequentia; sed in consequenti. Si ve-

rò enthimema proponatur, observabitur idem;
ac in syllogismo, quantum ad concedendum,
negandum, vel distinguendum. Et maxime ob-
servandum est, quod si distinguat aliquam Pro-
positionem, semper, quod arguens proponat ta-
lem Propositionem, vel aliam illi similem, sem-
per utatur eadem distinctione. Hæc licet bre-
viter dicta sufficiant pro incipientibus.

LIBER PRIMVS

SVMMLARVM, DE TERMINO.

CAP. I. De signo, & illius divisionibus.

§. I.

Definitio signi, & obiecti diuisio.

Sicut ut in sequentibus videbimus, terminus, oratio, & propositio rationem imbibit signi: & iuxta diversitatem termini, & orationis vocalis, videlicet, vel mentalis, diversa in illis ratio signi includitur, oportet ad omnia hæc naturam, & divisiones præmittere signi, ut illius aliquantulum præhabita notitia, ad alia explicanda possimus procedere. Est igitur *signum*, quod potentie cognoscit aliquid aliud à se representat, ut imago D. Tho-

ma. Pro cuius definitionis intelligentia est advertendum, quod quicquid obijcitur potentiae, illius terminat cognitionem, obiectumque ipsius dicitur potentiae. Inter obiecta autem cognoscibilia, alia ad suam cognitionem movent potentiam, illiusque cognitionem terminant; alia vero non tam ad sui, quam ad aliorum cognitionem, quorum loco substituuntur potentiam movent cognoscitivam, & illa non solum obiecti, sed rationem obtinent signi.

2° Est igitur triplex obiectum potentiae motivum, videlicet tantum, terminativum tantum: motivum, & terminativum simul. Motivum tantum (quod sic dicitur, quia videlicet movet, & non terminat potentiam) est quod movet potentiam ad formandam notitiam non sui, sed alterius rei representativam: ut imago, quae obiecta potentiae, movet illam ad formandam notitiam, representativam quidem non ipsius imaginis, sed sui prototypi, quod est quid ab ipsa imagine distinctum, licet per illam representatum. Obiectum terminativum tantum (sic dicitur, quia solum terminat cognitionem potentiae, ad illam tamen non movet) est res cognita per notitiam: ut Imperator secundum quod cognoscitur media tua imagine est obiectum terminativum tantum, quia terminat

nat quidem potentia cognitionem, ad illam tamen non movet, potentiam ipsemet Imperator, sed aliud obiectum ab ipso distinctum: scilicet, ipsiusmet Imperatoris imago. Obiectum denique motivum, & terminativum simul (quod sic dicitur, quia simul movet potentiam, & terminat cognitionem illius) est quod movet potentiam ad formandam notitiam sui ipsius, ut lapis cum se ipso, & non media sui imagine obijcitur potentia, movet quidem potentiam ad formandam notitiam sui ipsius, & non alterius, & in illius cognitione, actus etiam potentia sistit, & terminatur.

Quicquid igitur sit an cum in aliquo, & ratio obiecti, & ratio signi coincidit, formaliter utraque ratio in illo distinguatur, non tamen in omni obiecto, nec materialiter ratio signi coincidere potest, nec omne obiectum rationem signi obtinet, licet omne signum rationem habeat obiecti, sed solum obiectum, motivum tantum rationem simul obtinet signi.

3 His ergo præmissis, facile de proposita signi explicatur definitio. Sunt enim aliqua rebus quas non tam ut fiat, quam ut aliud representent, instituit natura, vel hominum impositio, & istæ rationem obtinent signi, quia potentia cognoscitiva aliquid aliud à se representant, ut fumus representat ignem, vestigium pulve-

ri impressum representat animal, quod transi-
vit, & vox, verbi gratia, homo, ipsum homi-
nem potentia cognoscitiva representat. Vi-
so enim fumo non sistit potentia cognosciti-
va, sed ad cognitionem ignis pertransit: viso
similiter vestigio alicuius animalis pulveri
impresso, per ipsum potentia cognoscitiva in
cognitionem ducitur animalis, quod per ta-
lem transivit viam: auditaque etiam hac voce
homo, non ipsiusmet vocis cognitione poten-
tia persistit, sed ad cognitionem transivit ho-
minis significati per vocem.

4 Adversus præfatam signi definitionem
objicies. Quod imago de facto nulli obiecta
potentia, & hæc vox, v.g. homo in libro clauso
sunt signa. Et tamen non representant aliquid
potentia cognoscitiva. Ergo prædicta signi
definitio non est bona, siquidem non omnibus
convenit signis. Maior probatur, quia tunc
imago naturalem proportionem retinet cum
suo prototipo, in qua eius significatio funda-
tur: & vox illa, adhuc suam retinet impositio-
nem, à qua oritur significatio. Ergo adhuc tunc
vox illa, & imago veram habent rationem sig-
ni. Minor verò etiam ostenditur, quia tunc ra-
tia signa nulli potentia sunt præsentia. Ergo
non representant aliquid potentia cognosci-
tiva.

5 Respondetur concessa maiori, distinguendo minorem: non representant aliquid potentiae cognoscitivae actualiter, concedo minorem, aptitudine, nego minorem: quia adhuc tunc habent aptitudinē, ut potentiae obijciantur cognoscitivae, illique imago suum prototypum, & vox illa hominem representet. Et hoc sufficit ut illis competat praedicta signi definitio, quia verba in tali definitione posita, sicut in alijs definitionibus (praeter illas dumtaxat, in quibus aliquod exercitium actuale definitur) non dicunt actum, sed aptitudinem.

§. II.

Divisio signi in formale, & instrumentale.

6 **O**vine signum medium est ductivum potentiae in cognitionem signati. Unde iuxta duplicem rationem medij ductivi prima assignatur divisio signi. Est enim medium ductivum, alterum per quod, alterum autem medium in quo. Medium per quod, est illud quod prius cognitum ducit in cognitionem alterius. Medium vero in quo, est illud in quo obiectum sic relucet, ut absque praevi cognitione ipsius medij ducat in cognitionem obiecti. Iuxta hanc igitur medij distinctionem primo dividitur signum in commune, & in tota sua latitudine acceptum, in signum for-

male, & instrumentale. Signum instrumentale (quod utriusque rationem obtinet mediij per quod) est quod præexistente cognitione sui aliquid aliud facit in cognitionem venire, ut vestigiū pulveri impressum. Per illam particulam, præexistente cognitione sui, à signo distinguitur formali, quod ut in cognitionem ducat signati, præexistentem sui nõ exigit cognitionem. Intelligitur autem in hac signi instrumentalis definitione præexistens signi cognitio, formaliter in quantum signi: id est, quod ut signum instrumentale ducat in cognitionem signati, non sufficit quælibet ipsius signi præexistens cognitio: sed requiritur quod præexistat cognitio illius in quantum signum est, & coaptationem habet ex natura rei, vel ex impositione cum suo signato: sicut imago, v. g. D. Thomæ, ut ducat in cognitionem illius, requiritur, quod prius cognoscatur, ut proportionem habens cum Div. Thoma. Unde ad cognitionem signati per signum instrumentale dux prærequiruntur notitiæ notitiæ videlicet signi, & notitiæ signati: ut in exemplo adducto, ut per imaginem Div. Thomæ ipsum Div. Thomam quis agnoscat, requiritur quod prius ipsam imaginem cognoscatur, & notitiam etiam prius habeat Div. Thomæ: aliàs non poterit cognoscere imaginem in ratione signi, & ut

proportionem habet magis cum D. Thoma, quam cum alio.

7 Signum autem formale (quod est medium in quo) est formalis notitia rei illam se ipsa, & non mediante alio potentia cognoscitivæ representans: ut conceptus quem quis de aliquo habet obiecto, est signum formale illius. Per illam autem particulam, formalis notitia, excluditur à ratione signi formalis, cognitio, seu actus cognoscendi, qui quamvis possit dici notitia obiecti, non tamen est formalis notitia illius, quia non est formaliter similitudo illius, sed tantum præsuppositivè, & causaliter: præsuppositivè quidem, quatenus supponit speciem impressam, quæ est formalis similitudo obiecti: & causaliter, quatenus species causat expressam, quæ etiam est obiecti formalis similitudo. Quod utique ex nunc adverte

tat Dialecticus, ne postea in rebus Theologicis allucinetur. Si enim cognitionem ipsam seu actum cognoscendi, formalem admittat esse obiecti similitudinem, in idem incidit inconveniēs, ac illi qui creatam Dei speciem quidditativam expressam, vel impressam possibilem esse admittunt. Cum enim quidditativa Dei creata cognitio necessario admittatur, si illa est formalis obiecti similitudo, nec erit cur creata species impressa, vel expressa

quidditativa Dei possibilis denegetur. Sed hæc Dialectici superant captum, & illa nunc insinuasle turbias pro intelligentia primæ parti culæ definitionis signi formalis. Per alteram autem particulam, scilicet, se ipsa, & non mediante alio representans, quæ ponitur ad differentiam signi instrumentalis, denotatur, quod ut signum formale in cognitionem ducat signati, non exigit aliquam suimet præ existentem cognitionem.

8 Contra definitionem signi instrumentalis arguitur: in omnibus definitionibus debemus conformari cum Divo Augustino; sed in definitione signi instrumentalis superius assignata cum illo non conformamur: ergo non est rectè assignata: prob. min. D. August. sig. um instrumentale definiuit est quod præter species quæ ingerit sensibus, aliquid aliud facit in cognitionem venire, sed nos aliter definimus: ergo in definitione signi instrumentalis non conformamur cum Div. Augustino.

Respondetur concedendo mai. & negando min. ad cuius probationem explico D. Augustinum: definiuit signum instrumentale sensibile concedo mai. definiuit signum instrumentale in tota sua amplitudine nego mai. & concessa min. negatur consequentia: dico ergo, quod Div. Augustinus in loco in argumento

citato solum definitur signum instrumentale
sensibile, nos autem definimus signum instru-
mentale in tota sua amplitudine, & ut com-
prehendit signum instrumentale sensibile, &
non sensibile, quapropter non sequitur nos
non conformari cum illo.

§. III.

*Divisio signi in naturale ad placitum, & ex
consuetudine.*

9 **A**ltera divisio signi in communi, &
in tota sua latitudine accepti est in
signum naturale, signum ad placitum, & sig-
num ex consuetudine. Signum naturale est,
quod ex natura rei potentia cognoscitivæ aliquid aliud
a se representat: ex natura inquam rei, id est, ex
proportionem naturali, quam habet cum suo
signato, quavis impositione, & consuetudine
se mota, ut imago ex natura sua, & ex propor-
tione naturali, quam habet cum suo prototy-
po illum potentia cognoscitivæ representat,
absque eo, quod aliqua interveniat impositio
imaginis, vel consuetudo ad id representan-
dum. Hinc est, quod signum naturale idē apud
omnes representat, quia eandem respectu cu-
iuslibet potentia habet proportionem natu-
ralem cum suo signato: & similiter non potest
deponi à sua significatione, quia non potest

naturalem non retinere cum suo signato proportionem.

10. Signum ad placitum est, quod ex impositione aliquid potentiae cognoscitivae representat, ut haec vox homo ex impositione representat hominem: ex impositione, inquam, voluntaria habentis auctoritatem ad imponendum, quod & vocibus, & rebus competere potest. Potest enim Respublica, quamlibet vocem etiam non habentem ex se proportionem cum aliquo, ad illud significandum imponere: imò & unam rem imponere ad significandam aliam, sicut imposuit Christus Sacramenta ad significandam gratiam, & ratione talis impositionis sunt signa ad placitum ipsius gratiae. Hinc est, quod signum ad placitum non idem apud omnes representat, sed apud eos tantum, apud quos eius viget impositio. Eadem enim vox iuxta diversam impositionem, quam apud diversas potest habere nationes, diversam potest inducere significationem. Similiter potest signum ad placitum à sua deponi significatione, quia cum haec dependeat ab impositione alicuius voluntaria, potest ipsemet, vel alius ei superior talem impositionem retractare, & ita signum à sua cadet significatione.

11. Signum denique ex consuetudine est, quod ex usu quodam, & consuetudine aliquid potentiae

tia cognoscitiua representat, vt canis sæpè visus
 præcedere dominum suum, quamvis natura-
 lem proportionem non habeat cum illo, & sic
 non sit, signum naturale illius, & licet ad illud
 significandum non sit impositus, & ita non sig-
 nificet illum ad placitum: ex consuetudine ta-
 men representat Dominum venientem. Sig-
 num autem ex consuetudine reductivè ad sig-
 num pertinet naturale, vel ad placitum: quia
 enim consuetudo est quasi altera natura, si cõ-
 sætudo ex qua oritur ratio signi, fundetur in
 ipsis naturis rerum, vt in exemplo adducto
 (naturale est enim cani præcedere Dominum)
 tale signum ad naturale reducitur. Si autem
 consuetudo à principio ortum habuerit in
 hominum voluptate, vt consuetudo apponen-
 di raturam pro vino vendibili, signum ex ea con-
 suetudine significans ad signum reducitur ad
 placitum. Huiusmodi autem signi divisio per
 diversas rationes formales datur signi: nec
 enim inconuenit, quod in eodem materiali
 respectu eiusdem, vel respectu diversi signati
 diuersa ratio, naturalis signi, & ad placitum
 coincidat, vt in itide, quæ post pluuiam appa-
 ret in cœlo, est ratio signi naturalis futuræ
 proximæ serenitatis, & ratio etiam signi ad
 placitum, quod non sit futurum vnquam vni-
 versale diluuium: ex proportionem enim natu-
 ra-

rali, quam habet, primum significat: secundum autem ex voluntate Dei imponentis talem arcum in nubibus cœli apparentem, ut significet nonquam se, sicut olim vniuersali diluuiō mundum destructurum, ut suam ad id voluntatem, & impositionem expræsit Genesis capite nono.

§. IV.

Sub diuisione signi formalis in conceptum non vltimatum, & vltimatum.

12 **P**ost divisionibus signi in communi, triplex est signi formalis sub diuisione in hoc, & duobus sequentibus paraphis explicanda. Primo igitur dividitur signum formale in conceptum vltimatum, & non vltimatum. Conceptus non vltimatus (qui sic dicitur, quia in illo non vltimo sistit intellectus, sed ad alterum transit conceptum) describitur ab aliquibus, quod sit conceptus termini, sed cum non solum conceptus termini, sed conceptus cuiuscumque signi instrumentalis sit via ad alium conceptum, melius dicitur, quod conceptus non vltimatus est conceptus signi instrumentalis, ut conceptus quem formo imaginis Diui Thomæ, ut sub hac descriptione omnis conceptus non vltimatus comprehendatur. Conceptus autem vltimatus (qui sic dicitur, quia in illo vltimo sistit intellectus,

nec ad alterum formandum transit conceptū) est conceptus rei, vt conceptus quem formamus de lapide in se ipso, vel per eius signum cognitō. Pro quo est advertendum, quod hoc nomen, vltimatus, potest accipi, & positivè, & negativè: positivè quidem dicit respectum ad alium non vltimatam, & negationem alterius post ipsum: negativè autem solum dicit, quod non sit aliud posterius post ipsum. Conceptus igitur, quem habemus de re aliqua medio signo instrumentali illius cognita, est vltimatus positivè, quia dicit ordinem ad priorem conceptum ipsius signi, & ipse nō est via ad alium conceptum. Conceptus autem, quem de re aliqua in se ipsa, & non medio aliquo illius signo instrumentali cognita, formamus, dicitur conceptus vltimatus negativè, quia licet non presupponat priorem alium conceptum, ipse non est via ad alium. Præfata autem distinctio conceptus vltimati, quod videlicet sit conceptus rei, tam conceptum vltimatam positivè quam conceptum vltimatam negativè cōprehendit.

§. V.

Sub divisio signi formalis in conceptum directum & reflexum.

13 **D**ividitur itidem signum formale in conceptum directam, & reflexum. Conceptus directus, est conceptus rei, vt

conceptus quo lapidem cognosco; conceptus autem reflexus, est conceptus alterius conceptus in eodem cognoscente, vt conceptus quo cognosco me cognoscere. Pro quarum definitionum intelligentia est advertendum, quod quicquid aliquis per suum conceptum cognoscit, siue signum, siue aliam rem, dicitur illud directè cognoscere, quia in tali cognitione nō reflectitur supra suam cognitionem, & supra ipsam quem formaverat conceptum. Et sic in definitione conceptus directi cum dicitur conceptus rei, nomine rei intelligitur omnis res, quæ non fuerit conceptus. Hæc etiam patet intelligentia definitionis conceptus reflexi, quod videlicet sit conceptus alterius conceptus in eodem cognoscente, quia cum quis reflectitur supra suam cognitionem, & vult cognoscere conceptum quem prius habuerat, talis quem per talem reflexivam cognitionem format cōceptum, est conceptus alterius conceptus, ac perinde cōceptus reflexus. An autem talis datur conceptus reflexus, & vt cognoscat quis suum quem formaverat conceptum alius conceptus requiratur, qui sit & dicatur conceptus reflexus, nec sufficiat cōceptus directus, vt ille semetipso, absque alio conceptu cognoscatur, gravem ingerit difficultatem, Dialectici captum longè iuperantem, de qua forsitan postea in
 du;

disputationibus super hoc caput differemus. Nunc sufficit Dialectico scire, quod si talis datur conceptus reflexus, ille rectè definiatur, ut explicuimus quod sit conceptus alterius conceptus.

§. VI.

*Sub diuisio signi formalis in notitiam intuitiuam,
& abstractiuam.*

14 **V**Ltimo tandem dividitur signum formale in notitiam intuitiuam, & abstractiuam. Pro cuius intelligentia aliquando oportet præmittere, qualiter fiat intellectio; ad intelligendum enim aliquid quando obiectum non potest se ipso vniri immediate cum intellectu, oportet quod vnatur cum intellectu media sua specie, & similitudine, quæ, quia imprimitur intellectui dicitur species impressa. Intellectus autem tæcundatus specie elicit cognitionem, iuxta illud commune proloquium, ab obiecto, & potentia paritur notitia: species igitur vicem gerens obiecti tæcundat intellectum, ut eliciat cognitionem, quæ nihil aliud est, quam tendentia quædam in obiectum, & per illam producit verbum, seu imago altera obiectis quæ quia ipsum exprimit obiectum, species dicitur expressa. Ex his ergo tribus, species impressa non dicitur notitia, sed potius principium

piam notitiæ: cognitio autem, seu actus cognoscendi, licet quodammodo possit dici notitia, quia tamen (vt diximus parrapho secundo præcedenti) non est formalis similitudo obiecti, nec est formalis notitia illius. Solum igitur species expressa, in qua intellectus contemplatur obiectum, est formalis notitia illius. Et hæc in præfati (vt diximus) dividitur in notitiam intuitivam, & abstractivam. Notitia intuitiva, est notitia rei præsentis, vt notitia, & conceptus quem habeo huius papyri. Notitia abstractiva, est notitia rei absentis, vt notitia, & conceptus quem habeo parentis mei defuncti.

15 Inter vtramque autem præfatam notitiam quadruplex versatur differentia. Prima ex parte causæ efficientis, quia notitia intuitiva causatur ab obiecto presenti immittente, vel conservante species; notitia verò abstractiva causatur ab speciebus relictis in memoria in absentia obiecti. Secunda ex parte effectus, quia connaturaliter semper notitia intuitiva clarior, & certior est, quam abstractiva. Tertia ex parte ordinis, quia notitiam abstractivam semper præcedit intuitiva, vel eiusdem, vel diversi obiecti: eiusdem quidem, vt cum novi hominem præsentem, & postea in absentia illius ipsum cognosco: diversi obiec-

ti, vt cum ex cognitione alicuius habeo alterius abstractivam, & connotativam cognitionem; vt cum ex cognitione, quam habeo, vel habui creaturarum. Dum abstractivè, & connotativè cognosco. Quarta denique differentia est ex parte subiecti; notitia enim intuitiva in sensibus externis, & internis, etque etiam in intellectu potest reperiri; notitia abstractiva non nisi in intellectu.

Cap. II. De termino, & eius divisione,
in vocalem, mentalem, &
scriptum.

§. I.

Definitio termini.

Terminus (qui sic dicitur, quia est ultimum elementum, in quod tanquam in partem propositio resolvitur, ac perinde primum principium compositionis ipsius propositionis (priusquam in diversas termini rationes dividatur, debet in communi, & in tota sua latitudine acceptus definiti. Quamvis enim aliqui imitantes Aristotelem, qui omittens definitionem nominis, vt est commune ad mentale, vocale, & scriptum, nomen definit per vocem, similiter omittentes definitionem termini in communi, illum definiunt, quod sit vox significati-

va ad placitum, ex qua simplex conficitur propositio, vel quia loquuntur solum de termino vocali, vt magis noto, vel quia talis definitio, paucis mutatis, facile potest adaptari termino in communi. Tamen melius incipimus, si propriam definitionem termini in communi absque necessitate aliquid mutandi, vel adaptandi, traddamus.

2 Terminus igitur in communi est *signum ex quo simplex conficitur propositio*. Quæ definitio coincidit cum altera, quæ aliter solet tradi, nempe quod *terminus sit signum cathegoricæ propositionis constitutum, seu compositum*; per quamlibet enim illarum definitionum rectè natura termini in communi, & in tota sua latitudine accepti, explicatur, omnibusque terminis utraque talis competit definitio. In illaque *signum* ponitur loco generis, quia signum, & materiale signi, & ipsam significationem includit. Per significationem excluditur à ratione termini quælibet res significationis experta. Per alteram autem partem culam *ex quo simplex conficitur propositio*, excluditur à ratione termini ipsa propositio, tam cathegorica, quàm hypothetica, quia neutra illarum simplicem componit propositionem. Licet enim cathegorica componat propositionem, non tamen simplicem, sed hypotheticam, & compositam componit propositionem.

3 Obj:

3 Obijcies primò: quod Aristoteles primò priorum, terminum definit per id, quod sit subiectum, vel prædicatum propositionis, asserens: *Terminum voco, in quem tanquam in subiectum, vel prædicatum propositio resolvitur.* Eodem ergo modo, ut Philosopho confirmamur, terminum definite debemus. Respondetur: Aristotelem ibi definire terminum, non in tota sua latitudine, sed solum ut ad artem deservit syllogisticam, & ut medium, vel extremitas potest esse syllogismi: quod utique solum subiecto, & prædicato competere potest. Nos tamen cum ipso Aristotele alijs in locis, & Divo Thoma, ac communi Dialecticorum consentu terminum in latiori acceptione accipientes, ut communis videlicet, est omni parti propositionis, sive subiectum, vel prædicatum sit, sine verbum, etiam quando rationem non induit prædicati, sive quomodolibet si pars propositionis, ut termini syncategorematici (quibus omnibus vera ratio competit termini) terminum rectè per prædictam definitionem explicamus.

4 Obijcies secundò: propositionem non rectè excludi à ratione termini per illam particulam *ex quo simplex conficitur propositio.* Non igitur rectè talis particula ponitur ad excludendum propositionem à ratione termini. Probat^rur antecedens: nam etiam simplex proposi-

tio aliam propositionem simplicem compone-
 re potest, ut hæc propositio *homo est animal*,
 componit hanc simplicem *homo est animal est*
Verum. Ergo propositio non rectè excluditur
 per prædictam particulam à ratione termini.
 Respondetur negando antecedens, ad proba-
 tionem distinguendo antecedens. Propositio
 potest componere propositionem simplicem:
 per se, nego antecedens: per accidens, concedo
 antecedens. Et negatur consequentia. Quia in
 definitione termini, illa particula intelligitur,
 quod per se sit compositivus simplicis proposi-
 tionis; nec sufficit, quod illam componat per-
 accidens. Pro quo est advertendum, quod ali-
 qua sunt per se partes, & per se ordinantur ad
 compositionem totius: alia autem per se habent
 rationem totius; & si aliquando ordinantur ad
 aliud totum componendum, ad id non ordi-
 nantur per se, sed per accidens, ut in naturali-
 bus, & artificialibus constat. In naturalibus qui-
 dem, nam ossa, & caro hominis per se sunt par-
 tes illius, & per se ad illum componendum or-
 dinantur; ipse autem homo, quia per se habet
 rationem totius, si aliquando ad aliud totum,
 ut ad exercitum componendum, ordinetur, nõ
 ordinatur ad id per se, sed per accidens. Simili-
 ter in artificialibus, clavi, ligna, & tabulæ sunt
 per se partes, & ad componendam domum, v. g.

per se ordinata: domus autem ipsa, quia per se est totum, si aliquando aliud totum, ut aliam domum maiorem componat, non per se, sed per accidens ad id ordinatur. Eodem ergo modo in artificialibus logicis termini sunt per se partes, & per se ordinati ad componendam simplicem propositionem. (& sic intelligitur illa particula *ex quo simplex conficitur propositio*, in definitione termini) Propositio autem, quia est totum per se, si aliquando, ut in exemplo in argumento adducto, aliam simplicem componat propositionem; non per se, sed per accidens ad illam componendam ordinatur: & sic non competit illi prædicta particula definitionis termini, ut illam intelligendam esse explicuimus.

§. II.

*Divisio termini in vocalem, mentalem,
& scriptum.*

§ PRIMò dividitur terminus in vocalem, mentalem, & scriptum. Terminus vocalis est, vox significativa ad placitum ex qua simplex conficitur propositio, ut hæc vox *homo*. In qua definitione vox, ponitur loco generis; significativa ad differentiam vocum non significantium, ut hæc vox *Blitiri*, quæ nihil significat ad placitum, ponitur ad differentiam vocum significantium naturaliter, ut gemitus, qui quamvis

dolorem significet, non ad placitum, sed naturaliter significat illum *ex qua simplex conficitur propositio*, ponitur (vt explicamus §. precedenti in definitione termini in communi) ad differentiam propositionis, quæ simplicem propositionem componere nequit. Terminus scriptus est, *scriptura significatiua ad placitum, ex qua simplex conficitur propositio*, vt iste terminus homo, in libro scriptus. Quæ definitio in omnibus conuenit cum precedenti, nisi quod in illa loco generis vox, in ista autem ponitur *scriptura*. Terminus denique mentalis est, *notitia formaliter significatiua ex qua simplex conficitur propositio mentalis*: vt quilibet conceptus simplex. In qua definitione *notitia*, ponitur loco generis, & *formaliter significatiua* ad differentiam cognitionis, seu actus cognoscendi, qui (vt diximus capite precedenti, §. 2.) licet sit notitia, non tamen est formaliter significatiua. Et illa particula *ex qua simplex conficitur propositio mentalis*, ponitur ad differentiam propositionis mentalis, quæ simplicem non potest componere propositionem, eo modo, quo de omni propositione diximus simplicem propositionem, per se videlicet non posse componere.

6 Adversus definitionem termini vocalis obijcies: quod hæc vox *Blitiri*, verè est terminus. Malè igitur in definitione termini vocalis

à ratione termini per illam particulam *significativa*, excluditur. Probatur antecedens. Nam verè competit ei vltima, & essentialis differentia termini, scilicet componere simplicem propositionem. Componit enim hanc simplicem propositionem *Blitiri est trisyllabum*. Verè ergo prædicta vox rationem obtinet termini. Respondetur, negando antecedens. Ad probationem distinguitur antecedens. Componitur propositionem, materialiter, concedo antecedens: formaliter, & significativè, nego antecedens. Et neganda est consequentia. Quia componere simplicem propositionem debet intelligi in definitione termini, id est, componere illam formaliter, & significativè, & vt substitutum loco alterius. Hæc autem vox *Blitiri*, cum prædictam componit propositionem, non componit illam formaliter, & significativè, sed materialiter, & vt pro semetipsa accipitur. Vel potest dici, quod illa propositio *Blitiri est trisyllabum*, equivalet huic, *hæc vox Blitiri est trisyllabum*, cuius pars non est solum *Blitiri*, sed totum illud complexum *hæc vox Blitiri*, quod vtrique complexum verè significativum, & verè terminus est.

Cap. III. De divisione termini in univocum,
& æquivocum.

Dividitur secundò, terminus in univocum,
& æquivocum. Univocus est, qui sua signifi-
cata unico conceptu representat, ut ille terminus ho-
mo. Æquivocus vero, qui sua significata pluribus con-
ceptibus representat, ut ille terminus canis. Signifi-
care autem significata unico conceptu, est sig-
nificare illa, prout omnino conveniunt, in ali-
qua ratione illis communi: significare verò sig-
nificata pluribus conceptibus, est significare
illa, prout suis proprijs particularibus rationi-
bus differunt. Pro quo est advertendum, quod
aliqua, quæ in suis proprijs rationibus particu-
laribus, specificis, vel individualibus inter se
differunt, possunt omnino convenire in aliqua
ratione illis communi: ut canis lacrabilis, &
piscis quidam, qui dicitur canis, differunt qui-
dem in suis rationibus specificis, conveniunt
tamen omnino in ratione animalis illis com-
muni, & in ratione etiam corporis, alijsque ra-
tionibus commanioribus. Possunt igitur hæc,
quæ sic differunt, & sic conveniant, vel signifi-
cari per aliquod unum nomen, quatenus conve-
niunt, ut per hoc nomen animal, vel significari
per aliquod unum nomen, quatenus inter se d f-

ferunt, vt talis pitca, & canis latrabilis significatur per hoc nomen canis; & duo homines, quatenus inter se individualiter differunt, significantur per nomen, v.g. Petrus. Nomen igitur, seu terminus significans sua significata, prout inter se omnino coeueniunt, est terminus univocus, & conuenit illi prædicta termini univoci definitio, scilicet significare sua significata vnico conceptu, quia vt sic illa significat, vnicus tali termino correspondet conceptus. Terminus autem significans sua significata prout inter se differunt, est æquivocus; & prædicta termini æquivoci ei conuenit definitio, nempe significare sua significata pluribus conceptibus, quia tali termino, prout sua significata, vt inter se differunt, significat, non vnus tantum, sed plures correspondent conceptus.

2. Huiusmodi divisio termini, prout eius membra prædictis definitionibus assignantur, non est divisio termini in tota sua latitudine sed solum termini vt communis est vocali, & scripto. Solum enim terminus vocalis, vel scriptus habent significare sua significata, medio vnico, vel medijs pluribus conceptibus. Terminus autem mentalis, scilicet conceptus non propriè dicitur significare sua significata vnico, vel pluribus conceptibus, quia conceptus non significat medio alio conceptu. Potest

tamen conceptus dici terminus univocus, quatenus unicus conceptus representat sua significata, prout conveniunt in aliqua ratione omnino eadem. Vnde in hoc sensu, terminus in tota sua latitudine dividitur in univocum, & æquivocum. Et suo primò membro omnis terminus mentalis, & aliqui termini vocales, & scripti comprehenduntur: sub termino autem æquivoco solum termini vocales, & scripti continentur. Illi enim rationem possunt habere termini æquivoci, nullatenus tamen termini mentales: quia cum illi sua significata ratione naturalis proportionis, & similitudinis cum illis representent, & impossibile sit, quod cum pluribus diversis, ut diversa sunt, idem conceptus naturalem habeat similitudinem, & proportionem, impossibile est, quod idemmet conceptus significet plura ut sunt diversa, ac perinde impossibile est, quod detur conceptus æquivocus, iuxta commune Dialecticorum proloquium, quod non datur æquivocatio in mente. Quia tamen terminus vocalis, & scriptus, non ex aliqua naturali proportionem, & similitudine, sed præcisè ex impositione, sua significata representat: & potest eadem numero vox, vel scriptura ad significandum plura, etiam ut diversa imponi: inde est, quod in voce possit dari æquivocatio, & terminus vocalis, seu scriptus, possit esse æquivocus.

3 Medius inter terminum univocum, & æquivocum est terminus analogus: id est, qui sua significata, non ut omnino eadem, nec ut omnino diversa; sed ut partim eadem, & partim diversa, seu (quod idem est) ut proportionabiliter eadem representat. Ut ille terminus Nero, secundum quod Principem Neronem, & homines crudeles, ut habentes similitudinem cum Nerone, representat; non significat Neronem, & tales homines crudeles, ut omnino eadem, & sic non est terminus univocus: nec ut omnino diversa, & sic non est terminus æquivocus, sed ut sunt eadem proportionabiliter, & ita est terminus analogus medius (ut dixi) inter terminum propriè univocum, & æquivocum. Quia tamen terminus analogus ab omnimoda unitate deficit termini univoci, quantum ad Dialecticos ad terminum reducitur æquivocum.

4 Hinc est, quod terminus æquivocus, ut termino proprijsimè æquivoco, & termino analogo, qui reductivè est æquivocus, est communis, subdividitur in æquivocum à casu, & æquivocum à consilio. Æquivocum à casu est, quod sua significata pluribus conceptibus ex æquo, & absque habitudine, & proportionè unius ad alterum representat: ut ille terminus canis pluribus conceptibus representat canem latrabilem, & marinum: & utrumque canem ex æquo, & absque proportio-

ne vnus ad alteram representat. Terminus autem æquivocus à consilio est, qui consulto, & proportionem quædam, sua significata representat. Vt ille terminus Nero, licet Principem Neronem, & alium hominem crudelem representet, non vtrumque à casu, nec ex æquo vtrumque; sed primò impositus fuit ad significandum Principem Neronem, postea verò per similitudinem, quam cum tali Principe homines crudeles habent in crudelitate, ad ipsos etiam significandum, secundariò est translatus.

5 Quia hic aliqualis de termino analogo facta est mentio, maiori analogorum reservata notitia ad antepredicamenta, duas de analogis Dialectici communiter regulas in hoc loco constituunt. Prima, quod *analogum per se sumptum stat pro famosiori significato*: id est, quod analogum, dum non restringitur à membro minus principali, nec respectu illius subiicitur, stat pro famosiori, & principaliori significato. Vt etiam si hæc vox homo analogica sit, ad significandum hominem vivum, & pictum dum tamen profero hanc vocem homo, non restringendo illam pro pictura, nec subiiciendo illam respectu huius prædicati pictus, eo ipso accipitur pro nomine vivo, qui est principalis eius significatum. Secunda regula: *talia sunt subiecta, quæ permittuntur ab eorum prædicatis*: id est, quod analogum,

gum, cum subiicitur respectu sui significati minus principalis, stat, & accipitur pro illo, ut in hac propositione, homo est pius, ille terminus *homo*, quia subiicitur respectu sui significati minus principalis, alienatur, ut solum accipiatur pro homine pius.

Cap. IV. De divisione termini in categorematicum, & syncategorematicum.

Terminum æquivocum communiter Dialectici, tanquam inutilem ad artem syllogisticam relinquentes, terminum solum univocum sequentibus subdividunt divisionibus. Et primò quidem in terminum categorematicum, & syncategorematicum, id est, in terminum significativum, & consignificativum. Terminus categorematicus est, qui significat aliquid per se: id est, aliquid per modum rei. Ut iste terminus homo, Petrus, & similes. Terminus autem syncategorematicus est, qui significat aliquid aliqualiter: id est, significat aliquid, non per modum rei, sed per modum modi. Ut iste terminus omnis, nullus velociter, qui non significat aliquam rem per modum rei, sed aliquem modum per modum modi; & secundum quod rebus aliquibus potest competere. Hinc est, quod

quod cum terminus syncategorematicus solum significet aliquid per modum modi afficientis aliquam rem, non potest solus ille esse extremum, subiectum scilicet, vel prædicatum propositionis, sed cum termino, cui adiungitur, significante rem aliquam, cui talis competat modus, & ideò syncategorematicus, id est, consignificativus, & comprædicatus vocatur. Ut si dicas, omnis homo currit, *ly omnis*, non est per se subiectum, sed simul cum illo termino categorematico *homo*, & similiter si dicas homo velociter currit, illud syncategorema *velociter*, non est per se prædicatum, sed simul cum illo termino currit, qui simul habet rationem copulæ, & prædicati.

2. Obijcies primò, quod isti termini *velociter*, & *velocitas*, idem significant. Sed *velocitas* est terminus categorematicus. Ergo & *ly velociter*. Respondetur, quod licet idem significet uterque prædictus terminus, scilicet velocitatem, diverso tamen modo illam significant: hic enim terminus *velocitas*, significat illum per modum rei; ac perinde est terminus categorematicus. *Ly autem velociter*, significat velocitatem, non per modum rei, sed per modum modi potentis alicui competere rei, ac perinde talis terminus, ut significans velocitatem non significat aliquid per se, nec potest esse solus ille

extremum propositionis, & ita est terminus syncategorematicus.

3 Obijcies secundò, quòd terminus syncategorematicus solus, & absque eo, quòd adiungatur alij termino categorematico, potest esse extremum propositionis. Malè ergo à termino condistinguitur categorematico per id, quòd absque conjunctione ad illum, non possit esse extremum propositionis. Antecedens probatur. Nam in hac propositione *velociter est terminus syncategorematicus*, hic terminus *velociter*, solus, & absque conjunctione ad aliquem terminum categorematicum, est subiectum propositionis. Responderetur, quòd in prædictis propositionibus ly *velociter*, materialiter pro se ipso, id est, pro ipsa voce accipitur, & sic prædictas propositiones componit: non autem accipitur formaliter, & significativè, & ut substitutum alterius, nec ut sic prædictas componit propositiones. Vnde non componit illas ut terminus categorematicus, nec ut syncategorematicus, quia (ut diximus explicantes definitionem termini) componere propositionem, ut constitutum est termini, debet intelligi de compositione formaliter, & significativè, ac per modum substituti alterius. Cum igitur terminus syncategorematicus per modum termini propositionem componit, debet compo-

nere illam, acceptus non pro se ipso materialiter, sed acceptus formaliter, & significativè pro suo significato. Et sic nunquam invenitur, quod per se ipsum solus, & absque conjunctione ad terminum categorematicum propositionem componat. Hæc enim propositio *velociter*, est modus rei, si in illa ly *velociter* sumatur, ut substitutum sui significati, est incongruas; & solum est congrua, si accipiatur pro ipsa voce significante, ut sit idem, ac dicere hæc vox *velociter*, significat modum rei.

4 Quamvis à principio huius capituli diximus, solum terminum univocum dividi hæc, & sequentibus divisionibus; hæc tamen, & illæ possunt etiam adaptari ad terminum æquivocum. Non enim est inconveniens, quod sicut eadem vox, v.g. canis imponitur ad significandum duas res ut diversæ; & quia illas significat per modum rerum, quodammodo se habeat, ut terminus categorematicus; ac perinde potest absque conjunctione ad aliquem terminum categorematicum esse extremum propositionis: sic similiter eadem vox potest imponi ad significandum duos modos per modum modi divergunt, & ut diversi sunt: ut si ly *velociter* imponeretur ad significandum, non solum modum velocitatis, sicut ad id est impositum, sed simul ad significandum alium modum diversum, ut diver-

sum,

sum, etiam per modum modi: tunc talis terminus erit æquivocus, & quodammodo syncategorematicus, nec poterit se ipso solus, & absque adiunctione ad alterum terminum categorematicum, esse extremum alicuius propositionis. Eodem etiam modo aliæ sequentes divisiones termini possent facile quodammodo adaptari termino æquivoco. Sed quia ille (ut diximus) utpote ad artem syllogisticam inutilis, à Dialecticis relinquitur, hanc, & sequentes divisiones termini solum univoci iuxta consuetum Dialecticorum morem itavimus.

Cap. V. De divisionibus termini in communem, & singularem: & indivisum, & collectivum.

Dividitur itidem terminus univocus in communem, & singularem. Terminus communis est, qui significat plura divisim, ut iste terminus homo. Terminus vero singularis, qui unum tantum significat, ut iste terminus Petrus. Et hæc definitio opposito modo ad definitionem termini communis est intelligenda, id est, quod non significet plura divisim: sive enim significet unum tantum, quod sit omnino unum, ut hic terminus Petrus, sive unum tantum, quod sit collectione unum, ut hic terminus Salmantica,

quatenus, licet plures significet cives, significat illos, ut collectione sunt unum, uterque terminus est singularis, quia neuter significat plura divisim. Unde utraque prædicta definitio intelligitur, si explicemus, quid sit significare plura divisim. Id igitur est, quod taliter terminus significet plura, quod ex modo suæ significationis non repugnet ei seorsum: & divisim pro pluribus supponere, seorsumque, & divisim de singulis eorum affirmari, & verificari. Sicut hic terminus homo, qui quamvis primario unam naturam humanam significet, quia illa est partibilis, & divisibilis in plures homines; ipsosmet homines singulares, & individuos, ut mediata sui significata divisim, & seorsum significat, ita ut possit divisim, & seorsum pro singulis eorum supponere, ac de singulis eorum affirmari, & verificari: ut possit dici Petrus est homo, Paulus est homo. Quod utique termino non competit singulari; sic enim ille unum omnino tantum significat, ut hic terminus Petrus, ut nec divisim, nec collectivè possit supponere pro pluribus. Et similiter terminus singularis, qui plura copulativè significat, ut hic terminus Salmantica, omnes illius Cives significat, non tamen talia plura significat divisim; nec potest pro illis seorsum, & divisim supponere, nec erit verum dicere, Petrus est Salmantica, Franciscus est

Salmantica: sed Petrus, Paulus, & Franciscus collectivè simul sumpti sunt Salmantica.

2 Dividitur terminus univocus in tota sua latitudine acceptus, in terminum divisivum, & collectivum: terminus collectivus est, qui in singulari numero significat plura copulativè, ut hic terminus Salmantica, qui (ut diximus) significat copulativè omnes Cives, eam Civitatem componentes. Terminus divisivus est, qui in singulari numero significet unum tantum, vel plura divisim, quæ definitio intelligenda est opposito modo ad definitionem termini collectivi, id est, quod non significet plura copulativè, sive nullatenus significet plura, sed unum tantum, ut hic terminus Petrus, sive significet plura, ut hic terminus homo: dummodo non significet illa copulativè, est divisivus. Hinc est, quod non est idem esse terminum divisivum, ac esse terminum communem. Licet enim omnis terminus communis sit divisivus, non enim terminus divisivus est communis: hic enim terminus Petrus, est terminus divisivus, & non est terminus communis, sed singularis. Similiter non est idem esse terminum singularem, ac esse collectivum: licet enim omnis terminus collectivus sit singularis, non omnis terminus singularis est collectivus, ut constat in hoc termino Petrus, qui est singularis, & non est collectivus. Unde hæc non est

subdivisio termini communis, vel singularis, sed divisio (vt diximus) termini univoci, vt abstrahit à communi, & singulari.

3 Subdividitur autem terminus singularis in singularem determinatum, singularem demonstrativum, & singularem ex suppositione. Terminus singularis determinatus, vt hic terminus Petrus: singularis demonstrativus, vt hic homo, quia per pronomen demonstrativum tempore demonstratur ad sensum, vel ad intellectum aliquod individuum singulare. Terminus autem singularis ex suppositione est ille, qui quamvis ex modo significationis possit divisim supponere pro pluribus, ex suppositione tamen aliqua pro vno tantum supponit: vt ex suppositione, quod sciamus Sophron cum vnicum tantum habere fideliū: hic terminus Sophronici filius, est terminus singularis ex suppositione, quia ex tali suppositione pro vno tantum supponit. Quamvis hoc sit ex parte rei significatæ, quia tamen ratio termini non tam ex illa, quàm ex modo desumitur significandi, & ex modo significandi prædictus terminus plures Sophronici filios si illos haberet, divisim significaret, ac pro illis posset divisim supponere. Ideò talis terminus multum improprie, & solum ex parte rei significatæ, dicitur terminus singularis, & absolute attento eius modo significandi, potius di-

dicendus est terminus communis.

4 Huic etiam subdivisioni aliqui quartum adiungunt membrum, nempe terminum singularem vagum, ut hunc terminum *quidam homo*. Sed certe ille terminus est communis, & non singularis. Licet enim significet naturam humanam cum aliquo particulari modo existendi (ut circa secundum prædicabile communiter explicatur in Logica) quia tamen talis modus existendi, non est minus communis pluribus hominibus, quam ipsa natura humana, eisdem plures homines ita divisim significat, sicut hic terminus *homo*, & ita pro illis potest divisim supponere: verumque est dicere, Petrus est quidam homo, Paulus est quidam homo; ac perinde non minus talis terminus est terminus communis, quam hic terminus homo.

5 Adversus definitionem termini communis obijcies: quod isti termini Deus Sol, & Luna, sunt termini communes, quia significant naturas quasi específicas, & non ut individuales Dei, Lunæ, & Solis. Et tamen tales termini non significant plura, sed vnum tantum: nec enim de facto sunt plures Soles, vel plures Lunæ, vel plures Dei, qui per tales terminos significetur. Ergo definitio termini communis non est bona. Respondetur, quod prædicti termini, licet non significant plura ex parte rei signifi-

catæ, significant tamen plura divisim ex modo significandi. Quia ex modo significandi, quem habent, non repugnat eis supponere seorsum, & divisim pro pluribus Dijs, pluribus Solibus, & pluribus Lunis, si essent posibles, vel de facto darentur. Vnde talibus terminis definitio competit termini communis, quæ intelligitur, quod ex modo significandi terminus plura divisim significet.

6 Adversus definitionem termini singularis obijcies: quod hic terminus *Populus* est terminus singularis, & collectivus, quia per modum unius collectionis significat omnes homines Populum componentes, sicut & hic terminus *Salmantica*. Et tamen significat plura divisim. Ergo definitio termini communis termino competit singulari, ac perinde illa non est bona. Minor probatur. Potest supponere divisim pro pluribus Populis, de singulisque eorū seorsum, & divisim affirmari, vel verificari: verumque est dicere *Salmantica est Populus*, *Tolezum est Populus*, *Marritum est Populus*, &c. Ergo talis terminus significat plura divisim. Respondetur: quod prædictus terminus respectu diversorum significatorum potest comparari, respectuque illorum diversam termini inducere rationem: si enim comparetur ad homines componentes Populum, quos revera hic termi-

nus Populus collectivè significat, est terminus singularis, & collectivus, & vt sic nullatenus ei competit definitio termini communis, aut divisiui: si autem comparetur ad hunc, vel illum Populum, quos etiam revera divisim significat, est terminus communis, & divisiuus, & vt sic nullatenus ei competit definitio termini singularis, aut collectivi. Et ita argumentum solum concludit, quod in eadem materialiter voce duplex respectu diversi significati ratio coincidat termini communis, & singularis, formaliter distincta, non tamen, quod respectu eiusdem significati duplex illi eadem ratio conveniat: quod requiretetur, vt termini isti formaliter confunderentur, & definitio vnus competeret alteri.

Cap. VI. De divisione termini in absolutum
& connotativum,

Dividitur etiam terminus univocus categorematicus in terminum absolutum, & connotativum. Terminus absolutus est, qui significat aliquid per modum per se stantis, vt ille terminus albedo. Terminus verò connotativus qui significat aliquid per modum alteri adiacentis, vt ille terminus album. Pro quarum definitionum intelligentia est advertendum, quod hoc

terminus significet substantiam, sive accidens potest significare suum significatum per modum substantiæ, hoc est, per modum per se stantis, & non per modum in hærentis alicui: & tunc est terminus absolutus, ut iste termini homo, humanitas, & albedo. Quamvis enim iste ultimus significet accidens ex parte rei significatæ, tamen significat illud per modum per se stantis, & quantum est ex modo significandi: per modum substantiæ, & non per modum in hærentis, vel adiacentis alicui. Vel potest terminus significare suum significatū ex modo significanda; sive illud sit accidens, sive substantia, per modum accidentis, & adiacentis, & in hærentis alicui: & tunc est terminus connotativus, ut iste terminus album, & hic terminus humanum. Dicitur terminus connotativus, quia significat formam connotando aliquid cui adiacet, vel in hæret. Vnde terminus connotativus duplex habet significatum, formale scilicet, & materiale: formale quidem est ipsa forma, seu natura, quam per modū adiacentis, vel in hærentis alicui significat: materiale verò est suppositum, vel subiectum, quod connotat, & cui talis forma denotatur adiacere, vel in hætere. Formaleque suum significatum significat terminus connotativus in recto, materiale verò in obliquo.

2 Altera præcedenti divisioni affinis, licet revera diversa, datur termini univoci eathegorematici divisio, scilicet in terminum concretum & abstractum. Terminus concretus est, qui significat formam, ut in supposito, ut iste terminus homo. Terminus vero abstractus, qui significat formam per modum per se subsistentis, ut iste terminus humanitas: nec est idem terminus concretus, & connotativus, quia licet omnis terminus connotativus sit concretus: non tamen è contra: hic enim terminus homo, non est connotativus, quia non significat humanitatem per modum adjacentis, & inhærentis alicui; est tamen terminus concretus, quia significat humanitatem, non ut per se, & independenter à supposito subsistentem, sed significat illam, ut subsistentem in supposito, seu ipsum suppositum, ut habens humanitatem. Nec est idem, terminus absolutus, & abstractus: licet enim omnis terminus abstractus sit absolutus, non tamen è contra: ut patet in hoc termino homo, qui est absolutus, & non abstractus. Sed terminus abstractus est, qui licet significet formam subsistentem in supposito, ex modo tamen significandi significat illam, ac per se, & independenter à supposito subsistentem, ut iste terminus humanitas, & albedo.

3 Hinc oritur differentia inter terminum concretum, & abstractum, quod terminus con-

cretus, nisi ratione alicuius appellationis accipiatur pro suo significato formali, semper accipitur materialiter pro supposito: terminus verò abstractus semper accipitur pro suo significato formali, quia ex modo, significandi non habet significatum materiale. Et licet forma, quam significat in re non possit esse nisi in subiecto, vel supposito; quia tamen ex modo abstractè illam significandi, significat illam, ac si independentè à subiecto, & supposito per se subsisteret, non connotat, nec significat aliquod materiale, pro quo supponat: & sic (vt dixi) semper accipitur pro ipsa forma, quam significat.

Cap. VII. De divisione termini in terminum primæ, & secundæ intentionis.

Dividitur etiam terminus univocus categorematicus in terminum primæ, & secundæ intentionis. Terminus primæ intentionis est, qui significat aliquid secundum illud, quod habet in re, vt homo. Terminus verò secundæ intentionis est, qui significat aliquid per ordinem quem habet ad conceptum mentis, vt ista nomina genus, species. Pro quarum definitionū sufficienti (quoad Dialecticum) intelligentia est advertendum, quod rebus aliquid convenit à parte rei, & independentè à consideratione intellectus, vt

esse hominem, esse album, & similia, aliud autem competere potest rebus non à parte rei, sed per operationem intellectus, vt homini conuenit, esse speciem, & animali esse genus, non quidem à parte rei, sed per operationem intellectus, abstrahentis tales naturas à suis individuis, vel inferioribus, & in ordine ad eadem inferioram tribuentis istis intentionem generis, & speciei. Terminus igitur, qui significat aliquid secundum illud, quod tale significatum habet in re, & independenter à consideratione intellectus, est terminus primæ intentionis: vt isti termini homo, vel album, quia significant humanitatem, & albedinem, quam homo, & album à parte rei, & independente, habet ab aliqua consideratione intellectus. Terminus autem, qui significat aliquid, quod rebus competit, non à parte rei, sed præcisè ex consideratione intellectus, est terminus secundæ intentionis: vt hic terminus genus, vel species.

2 Hæc autem nomina primæ, & secundæ intentionis, id est, primi, & secundi conceptus eo desumuntur, quia quod primò concipimus de aliqua re, est quod illi secundum esse, quod à parte rei habet, & independenter à consideratione competit intellectus; vnde terminus quæ secundum id, rem aliquam significat, dicitur terminus primæ intentionis, seu primi concep-

tus: quod autem secundò concipimus de aliqua re, est, quod non ei secundum se, & à parte rei competit, sed ex consideratione illi convenit intellectus. Unde terminus qui rem secundum id significat, dicitur terminus secundæ intentionis, seu secundi conceptus.

Cap. VIII. De divisione termini inter terminum complexum, & incomplexum.

Dividitur denique terminus in terminum complexum, & incomplexum. Terminus complexus est, cuius partes per se sunt significativæ: ut hic terminus, homo albus. Incomplexus vero, cuius partes non sunt per se significativæ: ut hic terminus homo. Intelligitur autem in definitione termini complexi, quod habeat partes per se significativas, ut partes sunt ipsius termini, & quod intra ipsum terminum significationem suam exercent. Unde ut terminus sit complexus, debet significatio totius termini resultare ex significatione partium; & totus terminus iuxta significationem partium significare. Indeque deducitur, quod si aliqua pars termini complexi à sua deponatur significatione: totus terminus complexus non significabit idem, quod antea. Ut totum hoc patet in hoc termino *homo albus*, cuius totalis significatio

tio ex significatione resultat partium; & si aliqua illius pars à sua deponatur significatione, vt si illa pars *homo* deponatur à significatione hominis, & imponatur, v. g. ad significandum equum; talis terminus complexus non significabit, sicut antea hominem album, sed equum album. Nec si aliquid ex his deficiat; saluabitur ratio termini complexi, etiamsi aliquis terminus partes habeat alias significativas, vt ille terminus *Dominus*, non est complexus, quia licet habeat partes alias (id est, extra ipsum terminum) significativas significationem tamen suam, vt sunt intra ipsum terminum, non excet, nec significatio totius termini ex significatione resultat partium; partes enim significant, dare minus, ex quarum significatione nullatenus resultat significatio huius termini *Dominus*, qui significat, habentem dominium: nec si aliqua pars talis termini à significatione, quam alias habet, deponatur; vt si illa pars *do*, deponatur à significatione dandi; ille terminus *Dominus*, non perinde desinet significare idem, quod antea.

2 Sufficit autem ad rationem termini complexi, quod habeat partes per se significativas formaliter, vel virtualiter. Vt si imponeretur hæc littera *z*, ad significandum idem quod homo albus reuera esset terminus complexus, quia

virtualiter haberet partes per se significativas; & corresponderet illi non vnus simplex, sed duplex conceptus. Ex multiplicitate enim conceptuum termino correspondentium, propriè delimitur ratio termini complexi. Pro quo advertè, quod multum diversimode correspondent plures conceptus termino complexo, ac termino æquivoco. Huic enim, quia significat plura, vt diversa sunt, correspondent plures conceptus, nullam inter se habitudinem habentes. Terminus autem complexus, licet significet plura; significat tamen vnum, vt determinans, & aliud vt determinabile: vt patet in hoc termino homo albus, qui significat hominem, vt determinabilem per albedinem, & albedinem vt afficientem hominem. Nec absque hac habitudine potest dari terminus complexus; vt si dicas, homo equus, reuera, quia inter significata harum vocum, inter hominē scilicet, & equam nulla est habitudo determinabilis, & determinantis; tales voces non componunt vnum terminum complexum, sed manet in ratione duplicis termini incomplexi. Vnde cum dicimus termino complexo plures correspondere conceptus, intelligendum est de pluribus conceptibus, non quidem absque ordine, & habitudine, sicut illi qui correspondent termino æquivoco, sed de pluribus conceptibus inter se

ordinem, & habitudinem habentibus.

3 Adversus definitionem termini complexi obijcies: illam competere nominibus compositæ figuræ, vt his vocibus, Respublica, Armiger. Et tamen ista nomina sunt termini incomplexi; siquidem illis vnus simplex correspondet cōceptus. Ergo definitio termini complexi non est bona. Maior probatur: quia prædicti termini, & præcipuè hic terminus Respublica, videntur habere partes significativas, & significationem totius termini resultare ex significatione partium: quia si aliqua illarum deponatur à sua significatione, vt si illa pars publica, deponatur à significatione publici, & imponatur, v.g. ad significandum privatum, totus ille terminus Respublica, nō significaret idem quod antea. Et idem potest fieri argumentum de illo termino Armiger. Quia si hoc non è arma, ex quo derivatur prima dictio talis termini, deponatur à sua significatione; non videretur quod terminus Armiger significabit idē quod antea. Ergo prædictis terminis definitio termini complexi, vt à nobis explicata, competit.

¶ Respondetur negando maiorem. Ad probationem dicitur, quod licet isti termini, & similes derivationem acceperint à significatione, aliquorum terminorum; tamen reuera diversam habent significationem à significatione il-

lorum, ut patet in hoc termino *Respublica*: licet enim eius significatio derivetur à significatione rei quæ publica est, tamen talis terminus non rem quæ publica est, sed congregationem Civium significat. Unde etiamsi quælibet pars talis termini à significatione, quam extra ipsum terminum habet, deponatur, adhuc hoc nomen compositæ figuræ *Respublica* significabit idem quod antea. Et idem dico de hoc termino *Armiger*. Multo tunc enim, quia ad exprimendum aliquem simplicem concertum vocibus caremus omnino simplicibus, utimur his nominibus compositæ figuræ quoad apparietiam complexis, in re autem non sunt termini complexi, nec per se habent intra ipsum terminum partes significativas.

Cap. IX. De nomine.

Licet nomen, & verbum communem termini rationem participant: quia specialem circa propositionem sortiuntur rationem, quatenus sunt præcipuè eius partes, specialius de illis est agendum. Et quia ad primam pertinent operationem intellectus eorum; tractatus ad hunc librum spectat, in quo de his quæ circa primam operationem intellectus versantur, agendum suscepimus. Nomen igitur est, vox sig-

nificatiua ad placitum, sine tempore, cuius nulla pars per se significatiua separata finita, & recta, vt ille terminus lapsis. Hanc nominis definitionem tradit Aristoteles 1. Perhyermentias, per illamque solum nomen vocale; vtpote nobis magis notum intendit definire: explicatam tamen hanc definitionem facile (vt videbimus) nominis in communi, & nominis mentalis, & scripti, particularis definitio poterit assignari. Prædicta ergo tradita ab Aristotele definitio septem continet particulas, quarum tres priores, scilicet, *vox significatiua ad placitum*, vt in definitione termini sunt explicandæ, vt *vox* ponatur loco generis: *significatiua* ad differentiam vocum non significantium: & *ad placitum*, ad differentiam vocum significantium naturaliter. Per particulam autem *sine tempore*, differt à verbo, quod significat cum tempore (vt sequenti capite videbimus, & explicabimus, quid sit significare cum tempore) *cuius nulla pars per se significatiua separata* ponitur ad differentiam orationis, & termini complexi: orationis, quia vt libro sequenti videbimus est quodam totum. Nomen autem debet esse pars, & potius est compositivum orationis, quam sit oratio. Ad differentiam etiam termini complexi, quia ille non est vnus simplicissimus terminus, sed licet ordinatis, pluribus subordinatur conceptibus: nomen autem debet

esse quid simplex, & vni conceptui subordina-
 tum. Vnde ille terminus, v. g. equus ferus, non
 est nomen, sed constans ex duobus nominibus,
 vt expressè sentit Aristoteles dicens: *Ly equife-
 rus nomen quidem est, sed ly equus ferus non est no-
 men.* Finita ponitur ad differentiam nominis in-
 finiti, vt non homo: quod non est nomen, quia
 illud (vt ipsius nominis æthymologia præfert)
 debet esse notamen; nomen autem infinitum,
 quia non significat de aliquo quid sit, sed potius
 quid non sit, & ita potest dici tam de eo quod
 est, quàm de eo quod non est, verè non est nota-
 men alicuius, ac perinde, nec propriè rationem
 sortitur nominis. *Recta* denique ponitur ad dif-
 ferentiam casus obliqui, vt hominis: qui ideo
 casus vocatur, quia à propria cadit ratione no-
 minis. Solus ergo rectus, quia solus ille propriè
 suppositum potest reddere verbo, rationè pro-
 priè obtinet nominis: quia nomen est quali cor-
 relativum ad verbum, & simul cum illo compo-
 sitivum propositionis. Etsi aliquando casus obli-
 quus suppositum reddat verbo: vt in hac propo-
 sitione, prænitet me peccasse. Præterquam quod
 non reddit suppositum verbo substantivo (res-
 pectu cuius principaliter nomen suum exercet
 officium) in ea propositione non ratione tui, sed
 ratione recti virtualiter sub intellectu, supposi-
 tum reddit verbo: quia æquivalet hæc propo-
 si-
 tiq

rio huic: poenitentia me tenet peccati.

2 (Explicata prædicta definitio facile (vt dixi) potest adaptari nomini, vt abstrahit à mentali, vocali, & scripto: illudque potest definiri, quod sit signum sine tempore non habens partes per se significativas separatas finitum, & rectum. Potestque adaptari nomini scripto, illudque definiri quod sit, scriptura significativa ad placitum sine tempore, &c. ac denique potest adaptari nomini mentali, & illud definiri, quod sit notitia formaliter significativa sine tempore, cuius nulla pars, &c.

3 Obijcies primò, quod illa particula *finita* non sit necessaria ad excludendum nomen infinitum à ratione nominis: quia esto nomen infinitum non sit nomen, sufficienter manet exclusum per illam particulam *cuius nulla pars per se significativa separata*. Ergo illa particula *finita* ad id non est necessaria. Antecedens probatur: nam nomen infinitum, vt non homo, reuera habet partes per se significativas separatas, scilicet, *ly non* & *ly homo*, & exercentes suam significationem intra ipsum totalem terminum non homo, ita vt si aliqua pars deponatur à sua significatione, totus talis terminus non significabit idem quod antea; ac perinde iuxta ea, quæ capite præcedenti diximus, verè est terminus complexus. Ergo nomen infinitum sufficienter

per prædictam particulam: excluditur à ratione nominis. ¶ Respondetur negando antecedens; ad probationem etiam negatur antecedens: quia licet nomen infinitum videatur complexum, tamen in significatione re ipsa est in complexum, quia revera unico simplici subordinatur conceptui representati, v. g. negationem hominis, ut est in aliquo: sicut huic nomini albam unicus simplex correspondet conceptus representans albedinem in subiecto: licet ob penuriam vocum non habeamus aliquam vocem omnino simplicem ad significandam negationem hominis in concreto, sicut habemus simplices voces ad significandum albedinem, & alias formas in concreto.

4 Obijcies secundo, quod casus nominis verè est nomen. Malè ergo ad excludendum illum à ratione nominis ponitur illa particula *recta*. Antecedens probatur: nam *rectus*, & eius casus *obliquus*, v. g. *ly Cato*, & *ly Catonis* idem significant. Ergo sicut *rectus* est nomen, ita & *obliquus*. ¶ Respondetur distinguendo antecedens: *rectus*, & *obliquus* significant idem eodem modo, nego antecedens: idem diversimode tamen, concedo antecedens, & neganda est consequentia, quia d' verus modus significandi *recti*, & *obliqui* iustit, ut *rectus* ut nomen; quia significat per modum quid: ac perinde per

se ipsum potest reddere suppositum verbo: & ut obliquus non sit nomen, quia significat per modum cuius, ac perinde non potest ratione sui, sed solum ratione sui recti reddere suppositum verbo.

Cap. X. De verbo.

Verbum est vox significatiua ad placitum cum tempore, cuius nulla pars per se significatiua separata finita, & recta, & est nota eorum, que predicantur, v.g. curro, vel diipat. Hanc verbi definitionem tradit Aristoteles 1. Perthyermen as, per illamque (ut de nomine diximus) solum verbum vocale definit: illa tamen, sicut & definitio nominis, verbo in communi, & verbo potest adaptari mentali, & scripto. Octo autem continet prædicta definitio particulas: tres priores, ut in definitione nominis explicatur. Per quam significare, videlicet cum tempore verbum à nomine differt: significare enim cum tempore est significare actionem, vel passionem prout in fieri: cum enim motus, & actio tempore regulentur, significans motum, & actionem prout in fieri, significat cum tempore. Quod verique nomini competere nequit: licet enim aliqua nomina, ut tempus, mensis, significant tempus, sicut per nomen significatur quælibet alia res: 55

licet alia nomina connotent tempus, vt hoc nomen prandium significat comestionem meridianam connotando tempus ipsum meridianum, & hoc nomen cœna significat comestionem serotinam connotans proprium vespertinum tempus talis comestionis: nullum tamen est nomen, quod significet motum, actionem, vel passionem prout in fieri, & ita nullum significat cum tempore, sed id competit verbo: vt patet in hoc verbo curro, quod significat cursum, prout in tempore exercetur presenti. *Cuius nulla pars per se significatiua separata*, ponitur ad differentiam verborum complexi, vt hoc complexum, currit, vel disputat, quod vtique non est verbum, sed compositum ex pluribus verbis: quia non vni simplici, sed pluribus subordinatur conceptibus. *Finita* ad excludendum ponitur verbum infinitum, quod rationem non obtinet verbi, quia non tam actionem aliquam, quam quid non fiat, significat; vt hoc verbum non disputo, ly non infinitanter, & per modum vnius dictionis cum ly disputo sumpto, non significat aliquam actionem determinatam, sed solum fieri aliquid quod non sit disputare; & sicut de ratione nominis esse diximus, quod sit notamen alicuius rei certæ, & determinatæ; ita est de ratione verbi significare aliquam determinatam actionem, vel passionem, prout in fie-

ri. Vnde cum hoc non habeat verbum infinitum, nec rationem obtinet verbi. *Restat* ponitur ad differentiam verbi obliqui: verbi videlicet, quod non est presentis indicativi modi: & casus dicitur verbi, quia à propria verbi ratione cadit; nullius enim temporis verbum præter verbum presentis temporis indicativi, significat actionem, prout in fieri, sed vel prout faciendam, vt verbum futuri temporis, vel prout iam factam, vt verbum præteriti: ac perinde nullum præter verbum presentis temporis indicativi, rationem propriam obtinet verbi. Quia tamen differentia primæ, secundæ, vel tertiæ personæ pluralis, vel singularis verbi presentis indicativi non tollit quod per omnes illas significetur actio, vt in fieri, verbum presentis indicativi secundum omnes tales differentias rationem propriam sortitur verbi. Ultima tandem particula, scilicet, *Quæ est nota eorum quæ prædicantur*, ponitur expressè ab Aristotele; licet ab aliquibus in definitione verbi omittatur. Et reuera est necessaria ad excludendum participium saltem presentis temporis, vt amans, à ratione verbi; vt pote, quod per nullam aliam prædictæ definitionis particulam excluditur. Nec enim per significare cum tempore (de quo solum poterat esse dubitatio) participium enim significat cum tempore, &

cum tempore determinato: significat enim actionem, prout fit in tempore presenti. Per solam igitur ultimam prædictam particulam participium à ratione excluditur verbi. Non enim est nota, id est, unio, & copula eorum, quæ prædicatur: sed si ingreditur propositionem, solum in illa rationem habet extremi, subiecti scilicet, vel prædicati: ut in hac, amans currit, habet rationem subiecti, & in hac propositione, homo est amans, habet rationem solius prædicati: nunquam autem est nota, copula, aut unio eorum quæ prædicantur, sicut reuera est verbum, siue de secundo, siue de tertio sit adiacente. Cum enim est tertium adiacens, quod contingit quando prædicatum est formaliter distinctum à verbo, ut in hac propositione: Petrus est albus, ipsum verbum est nota, copula, & unio prædicati cum subiecto. Cum autem est secundum adiacens, quod contingit quoties prædicatum non est formaliter distinctum à verbo, sed ipsummet verbum rationem habet prædicati, ut omne verbum adiectivum, & etiam verbum substantivum, cui non adiungitur expressum distinctum prædicatum, etiam verbum unit se ipsum subiecto; unde cum ipsummet habeat rationem prædicati, est nota, copula, & unio eorum, quæ prædicantur.

LIBER SECVNDVS DE PROPOSITIONE.

Cap. I. De oratione.

In hoc secundo libro, iuxta divisionem superius factam de ijs est agendum, quæ circa secundam versantur intellectus operationem; ad quam, cum compositio sit, & divisio, pertinet propositio, de illaque, illiusque proprietatibus in hoc libro est agendum. Quia tamen ad propositionem, vel ut genus, vel ut materiale præsupponitur oratio, prius est de oratione differendum. Est igitur oratio, *vox significatio ad placitum, cuius partes separatæ aliquid significant*, ut hæc oratio homo albus. In hac orationis definitione (qua oratio solum definitur vocalis, & quæ facile potest orationi in communi, & orationi mentali, & scriptæ adaptari) tres priores particulæ, sicut in definitione termini, & nominis, explicantur. Per ultimam autem verbum, & nomen, quæ non habent partes separatas significativas, à ratione orationis excluduntur. In oratione intelligitur habere partes significativas, eo prorsus modo quo id explicuimus in definitione termini complexi. Quod super-

perfluum perinde duximus nunc reperere. Et licet in eodem materiali, & ratio termini complexi, & ratio orationis imperfectæ reperiatur, ut in his vocibus homo albus; utraque tamen ratio formaliter differt: sub ratione namque termini complexi ratio intelligitur partis per se ordinabilis ad propositionis simplicis compositionem: sub ratione tamen orationis non ordinatur per se oratio ad aliud componendum, sed ipsa est per se totum, & ad aliud componendum, solum potest per accidens ordinari.

2 Per hanc orationis definitionem optime oratio definitur nullo ei alio superaddito. Quod si Aristoteles 1. Perhermenias lectione apud D. Thomam 56. aliud prædictæ definitioni addere videtur, cum dicit: *Oratio est vox significatiua ad placitum. cuius partium aliquid significatiuum est separatim, ut dictio non ut affirmatio, vel negatio.* Reuera illud quod addit non ut partem addit definitionis, nec intendens nullam orationem habere partes per se significativas per modum affirmationis, & negationis (sic enim habet illas propositio hypothetica, quæ verè est oratio) sed ut explicet, non esse de ratione orationis habere partes significativas per modum affirmationis, vel negationis, sed sufficere quod habeat illas significativas per modum dictionis. Et hæc, alijs omissis prædicti Aristotelis testi-

monij, explicationibus, est legitima illius intelligentia.

3 Triplex orationis in communi, & in tota sua latitudine acceptæ potest assignari divisio. Prima quidem in orationem perfectam, & imperfectam. Oratio perfecta est, *quæ perfectum generat sensum in animo auditoris*, ut hæc homo est albus. Oratio verò imperfecta, *quæ imperfectum generat sensum in animo auditoris*, ut hæc homo albus. Generare autem perfectam sentum in animo auditoris non est quod audiens orationem, illi assentiatur, imò nec quod oratio verum significet, vel falsum, sed quod illam audiens, non maneat suspensus circa id quod vult, asserere proferens. Ut si quis dicat Petrus currit, vel utriam currerem; audiens non manet suspensus, sed verè agnoscit, quid vult asserere proferens. Generare autem imperfectum sentum in animo auditoris est, quod orationem audiens maneat suspensus, nec agnoscat quid vult asserere proferens: ut si quis dicat, Petrus disputans; talis oratio est imperfecta, & imperfectum generat sentum in animo auditoris, quia suspensus manet, & anceps, quid ulterius velit asserere proferens.

4 Dividitur etiam oratio in communi, & in tota sua latitudine in propositionem, & non propositionem, oratio quæ rationem proposi-

tionis habet est illa quæ verum, vel falsum significat, v. g. ista *homo est albus*. O ratio verò quæ rationem propositionis non habet est illa quæ nullatenus verum, vel falsum significat, vt omnis oratio imperfecta. & imperativa, & optativa, vt istæ *homo albus fac h. e.* vti nam disputares, & aliæ similes.

5 Tertia orationis divisio est in modum sciendi, & non modum sciendi, id est, in orationem quæ rationem modi sciendi habet, & in orationem quæ rationem modi sciendi non habet, & hæc divisio, etiam est divisio orationis in communi, & ratio est nam vtrunque membrum dividens, tam sic oratione perfecta, quam sub oratione imperfecta invenitur, sub oratione perfecta nam hæc propositio *Petrus currit*, est oratio perfecta non tamen modus sciendi, & hæc argumentatio *homo est rationalis, ergo homo est visibilis*, est oratio perfecta, & simul modus sciendi. Sub oratione etiam imperfecta vtrunque membrum dividens continetur, nam hæc definitio *animal rationale*, est oratio imperfecta, & simul modus sciendi cum artificiosè hominis essentiam manifestet, & hæc oratio *homo albus* est oratio imperfecta nullatenus, tamen est modus sciendi signum: ergo evidens est quod hæc divisio, non est sub divisio orationis perfecte, aut imperfecte, sed divisio orationis in communi.

Cap. II. De modo sciendi.

Modus sciendi est *oratio alicuius ignoti manifesta* *festatiua*, vt hæc oratio animæ rationale. Diciturque modus sciendi, quia omnis manifestatio, ad scientiam ordinatur. Vnde modus aliquid manifestandi, modus dicitur sciendi, illeque principaliter insenditur in Dialectica, quæ tota vertatur in tradendo alijs scientijs modum, & methodum sciendi. In prædicta autem definitione modi sciendi *oratio* obtinet locum generis: quia omnis modus sciendi est oratio: reliquam autem scilicet, *alicuius ignoti manifesta*, est differentia modi sciendi ab alijs orationibus, quæ rationem modi sciendi non habent: vt ab hac oratione, homo albus; vel ab ista, homo disputat. Pro quo est advertendum, quod triplex est manifestatio alicuius, videlicet, vel per significationem: & sic manifestatur quodlibet significatum simplex, compositum vè per suum signum: vt manifestatur per hanc orationem, homo albus, suum significatum, hæc autem manifestatio non sufficit ad modum sciendi. Vel est manifestatio per simplicem enuntiationem alicuius; vt si nescientis, an Petrus currat, vel non currat, dicat quis quod Petrus currat. Hæc autem manifestatio etiam non sufficit ad

ad rationem modi sciendi. Vel denique potest esse manifestatio alicuius ignoti, artificiosa quidem, & per modum alicuius instrumenti Logici, ut per modum definitionis, divisionis, vel argumentationis, & sic intelligitur manifestatio in definitione modi sciendi, quod sit oratio alicuius ignoti manifestativa.

2 Unde si contra eam definitionem fiat argumentum. Quod hæc oratio, v. g. Petrus currit, prolata alicui nescienti an Petrus currat, est oratio alicuius ignoti manifestativa: & tamen non est modus sciendi; cum sub nulla eius specie definitione videlicet, divisione, vel argumentatione comprehendatur: ergo definitio modi sciendi non est bona. Distinguat illam maiorem Dialecticus, & dicat, quod talis oratio est alicuius ignoti manifestativa, non artificiosa, & quod in definitione modi sciendi intelligitur manifestatio ignoti artificiosa.

3 Dividitur modus sciendi in definitionem, & argumentationem. Cuius divisionis sufficientia ex eo deducitur, quia quidquid est ignotum, & artificioso modo manifestabile, vel est quid incomplexum, vel complexum: si incomplexum, ut homo, vel animal, vel potest ignotum de illo quid sit, vel quotuplex sit: & primum manifestatur per definitionem eius. Secundum autem per eius divisionem. Vel

id quod est ignotum potest esse complexum: ut si alicui sit ignota hæc veritas quod homo est risibilis: & tale ignotum solum est manifestabile artificiosè per discursum, & argumentationem. Adæquatè igitur modus sciendi, qui est manifestatio artificiosa alicuius ignoti, dividitur in definitionem, divisionem, & argumentationem. De singulis autem his modi sciendi speciebus seorsum in tribus capitulis sequentibus est agendum.

Cap. III. De definitione.

Definitio est oratio naturam rei explicans, aut termini significationem exponens. Hinc iam definitionis insinuatæ prima divisio, in definitione videlicet quid rei, & quid nominis, & utrique prædicta assignata competit definitio. Nam definitio quid rei, est oratio naturam rei explicans, ut hæc definitio, animal rationale, est oratio naturam explicans hominis. Definitio quid nominis, est oratio termini significationem exponens: ut si intendens explicare, quid significet hic terminus *album*, dicat quod album est habens *albedinem*: in quo non intendit explicare naturam habentis albedinem, nec naturam ipsius albedinis, sed solum significationem huius termini album, ac si diceret, *ly album idem significat, atque ly habens albedinem.*

2. Vt definitio aliqua sit bona, triplex communiter assignatur conditio. Prima est, quod constat ex genere, & differentia: quod non utriusque de proprio genere, & propria differentia, est intelligendum (hoc enim solum convenit definitioni quidditativæ metaphysicæ) sed quod constet definitio aliquo communi in quo definitum conveniat cum alijs (quod latè saltem dicitur genus) & aliquo speciali, per quod definitum differat ab alijs, quod perinde dicitur differentia. Et illud commune, quod in definitione habet vicē generis, debet esse quid commune proximum, & immediatum, in quo ultimo cum alijs convenit definitum, nec sufficit, quod sit aliquid commune remotum, in quo conveniat cum illis: ut si vellis definire hominem, debet definiti per animal tanquam per genus: quia per animalitatem ultimo convenit cum alijs ab homine, scilicet cum brutis. Nec rectè definiretur per corpus: quia licet in corporeitate etiam conveniat cum brutis, non est id ultimum, sed remotum, in quo convenit cum illis.

3. Secunda conditio, quod definitio debet esse clarior suo definitum, quia cum detur ad manifestandum definitum: si non est clarior non erit illius manifestativa. Ex quo inferitur, quod definitum non debet ingredi ipsam definitionem:

nem: aliàs ita obscura, confusa, & implicata esset definitio, ac definitum.

4 Tertia denique conditio, quod definitio non debet esse redundans, nec diminuta, id est, nihil debet ei deficere ad explicandam naturam definiti, nec aliquid debet habere non necessarium ad explicandam ipsius definiti naturam. Indeque deducitur definitionem debere esse convertibilem cum definito, ita ut sit mutua consequentia à definito ad definitionem, & à definitione ad definitum. Ut si dicas, est homo: ergo animal rationale. Est animal rationale: ergo homo. Defectu huius conditionis, non esset bona definitio hominis per animal rationale mortale: quia illa particula non requiritur ad explicandam naturam hominis, nec per illam excluditur aliquid à ratione hominis, quod per alias particulas non sit sufficienter exclusum. In errore autem, quod essent Dijs animalia rationalia, immortalia tamen, non rectè definiretur homo per animal rationale: quia deficeret ad eius explicandam naturam illa particula mortale, per quam solum tunc differret à talibus Dijs, qui non essent homines:

5 Relicta definitione quid nominis, definitio quid rei dividitur in definitionem quidditativam, descriptivam, & causalem. Definitio quidditativa est, quæ datur per partes essentielles cuiuscumque rei, vel physicas, vel meta-

phycas. Duplex est, definitio essentialis, altera metaphysica, altera physica. Metaphysica, quæ datur per proprium genus, & propriam differentiam, ut cum definitur homo per animal rationale. Physica, quæ datur per materiam, & formam intrinsecam, ut cum definitur homo, quod sit compositus ex corpore, & anima. Definitio descriptiva, est oratio quæ explicat naturam rei per eius accidentia: & quia accidentia, vel possunt esse propria, vel communia. Altera est definitio propria descriptiva, id est, quæ explicat naturam rei per accidentia illius propria: sicut homo definitur descriptivè, quod sit animal risibile. Altera est definitio propria descriptiva, & quæ proprius dicitur accidentalis: quæ videlicet explicat naturam rei per accidentalia illius communia: ut si definias hominem, quod sit animal vipes. Definitio denique causalis est, quæ explicat naturam rei per eius causas. Et quia ex quatuor causis alicuius rei, formalis, & materialis sunt causæ ei essentialis, & intrinsecæ, definitio per causam materiale, & formale, potius dicitur quidditativa, & essentialis, quam causalis: & sic definitio causalis est, quæ explicat naturam rei per eius causas extrinsecas, ut per efficientem, vel finale: per efficientem quidem ut si definias hominem, quod sit animal causatum à Deo; per finale autem, ut si illum definias, quod sit ani-

animal ordinatum ad beatitudinem.

6 Denique ex diversitate harum definitionum deducitur, quid diversæ interrogationes de definitione, & definito inquirent. Interrogans enim, quæ sit definitio, inquit, an sit definitio quid rei, vel quid nominis, quid ditativa, physica, vel metaphysica, vel descriptiva. Interrogans verò, qualis sit definitio, interrogat, an sit bona, vel mala. Ad interrogationem autem definiendi quid sit, responderetur per eius definitionem quidditativam metaphysicam. Ad interrogationem ex quo sit, per eius definitionem quidditativam physicam. Ad interrogationem qualis sit, per eius definitionem descriptivam. Ad interrogationem à quo sit, per eius definitionem causalem efficientem. Ad interrogationem denique propter quid sit, per eius definitionem causalem finalem. Ut si inquiras, quid est homo; responderetur, quod animal rationale; si inquiras, ex quo est homo; responderetur, quod ex corpore, & anima. Si inquiras qualis est homo, responderetur, quod est animal risibile, vi pes, vel pulchrum. Si inquiras à quo est responderetur, quod à Deo; ac denique si inquiras propter quid est, responderetur, quod est animal creatum propter beatitudinem.

Cap. IV: De divisione.

Secunda species modi sciendi est divisio, & est oratio rem per suas partes, vel terminum per suas significationes distribuens. In quo iam duplex intinuat divisio: altera quid rei, altera quid nominis, & utriusque præfatæ divisioni competit definitio. Divisio enim quid rei est, oratio rem per suas partes distribuens. Vt si divides animal, in rationale, & irrationale. Divisio quid nominis est, oratio terminum per suas significationes distribuens. Vt si dicas, quod canis alius est latrabilis, alius marinus: in quo non dividitur res aliqua, quia non datur natura canis communis, & divisibilis in canem latrabilem, & marinum, sed dividitur per suas diversas significationes hæc vox, & terminus canis: & est idem, ac dicere, hic terminus canis significat canem latrabilem, & canem marinum.

§ Tres exigit condiciones divisio quid rei, ut sit bona. Prima, quod singula membra dividenda sint inferiora diviso: & ratio est nam divitum est totum quodlibet autem membrum dividens est pars, sed pars est minor, & interior toto: ergo singula membra dividenda debent esse inferiora diviso. Secunda, quod omnia membra dividenda simul sumpta exhauriant totam confusione, divisi, & ipsi diviso sint equalia. Id est, quod

nihil contineatur subdiviso, quod non contineatur in omnibus eius membris simul sumptis: & nihil sit in illis simul sumptis, quod non contineatur subdiviso, & ratio est nam divisum nihil continet quam eius partes simul, & eius partes simul nihil aliud continent quam divisum. Tertia, *quod membra diuidentia sint opposita suis rationibus formalibus*: dicimus debere esse opposita formaliter: quia materialiter possunt coincidere, vt si divides ens in verum, & bonum, vel divides bonum in honestum, vtile, & delectabile; non omnia membra harum divisionum distinguuntur materialiter, omnia tamen illa distinguuntur, & opponuntur formaliter.

3 Relicta divisione quid nominis, divisio quid rei est duplex; altera essentialis, altera accidentalis. Essentialis est, *quae datur per partes essentielles*; & in illa, membra diuidentia sunt essentialiter inferiora diuiso. Divisio accidentalis est, *quae datur per partes accidentales*. & in illa, membra diuidentia sunt solum accidentaliter inferiora diuiso. Subdividitur autem divisio essentialis in divisionem generis in suas species, vt animal dividitur in hominem, Leonem, & equum, &c. Et in divisionem generis in suas differentias, vt animal dividitur in rationale, & irrationale. Divisio etiam accidentalis triplex est subiecti videlicet in accidentia, accidentis in subiec-

to, & accidentis in accidentia, subiecti in accidentia: vt si divides hominem in album, & nigrum: accidentis in subiecta, vt si divides album in lac, & nivem; accidentis in accidentia: vt si divides album in dulce, & amarum.

4 Ex conditionibus positis bonæ divisionis, triplex communiter deducitur locus in divisionibus arguendi. Primus à *diuiso ad omnia membra diuisa diuisiue sumpta* & ab illis, etiam diuisiue ad diuisum siue affirmatiue, siue negatiue, est bona consequentia: vt bene valet, est animal: ergo rationale, vel irrationale: non est rationale, vel irrationale: ergo non est animal. Secundus à *diuiso cum negatione vnus membri ad dispositionem alterius*, est bona consequentia, si divisio sit bimembris: & si sit trimembris cum negatione duorum membrorum, ad positionem alterius restantis, vt bene valet, est animal, & non est irrationale: ergo rationale. Tertius locus est, quod quando divisio datur per membra; non solum formaliter, sed realiter, & entitatiue distincta, & opposita, à positione vnus membri ad negationem alterius, est bona consequentia; vt si dicas, est rationale: ergo non est irrationale. Hic tamen locus non tenet in divisione in membra solum formaliter opposita, vt in divisione entis in bonum, & verum: enim non valet, est bonum: ergo non est verum.

5 Præter istos tres modos arguendi in di-

visione, duplex est, alius locus, arguendi etiam
 in divisione, desumptus ex illa prima conditio-
 ne quod singula membra divisionis debent esse
 inferiora diviso. Primus, quod à diviso ad aliquod
determinatè membrorum dividendum affirmatiuè
est mala consequentia, negatiuè autem est bona. Vt
 hæc est mala; est animal: ergo rationale; potest
 enim esse animal, & non rationale, sed irratio-
 nale, & hæc est bona, non est animal: ergo non
 est rationale, quia non stat esse rationale, quin
 sit animal. Et hic locus fundatur in communi
 loco arguendi à superiori ad inferius, quod ne-
 gatiuè tenet consequentia; affirmatiuè autem
 non valet. Secundus locus est, quod à quolibet de-
determinatè membrorum dividendum ad diuisam affir-
matiue valet consequentia; negatiue autem non valet:
 vt hæc est bona consequentia, est rationale: er-
 go est animal: quia non stat esse rationale, quin
 sit animal: & hæc est mala, non est rationale: er-
 go non est animal; stat enim, aliquid non esse
 rationale, & nihilominus esse irrationale, &
 consequenter animal. Et hic locus arguendi
 fundatur in communi regula, quod ab inferiori
 ad superius affirmatiuè est bona consequentia,
 negatiuè autem non valet: quia vt diximus
 quodlibet membrorum dividendum est
 ratur ad d. visum, vt inferius; & diuisum
 singula membra dividenda
 bet superius.

Cap. V. De argumentatione.

Licet de argumentatione, & eius speciebus, utpote ad discursum, tertiam scilicet operationem intellectus, pertinentibus, latè sit dicendum in tertio libro, aequaliter tamen de his est nunc agendum: & quia argumentatio est species modi sciendi; & quia eius aequalis notitia est necessaria pro pluribus in hoc secundo libro explicandis vsque dum in tertio libro (ut diximus) plenior eiusdem materię tradatur notitia. Est igitur argumentatio, *oratio in qua uno dato, alterum sequitur*, ut si dicas, Petrus est homo, ergo est risibilis. Vbi ex illo dato, quod Petrus sit homo, sequitur aliud, nempe quod sit risibilis. Vnde argumentatio tria includit, scilicet, antecedens, & consequens, & notam illationis. Antecedens est illud, ex quo aliud sequitur. Consequens, quod sequitur ex antecedenti, & nota illationis est particula denotans ipsam connexionem, & illationem consequentis cum antecedenti.

2. Dividitur autem argumentatio duplici, Primò ratione formæ discursus, in syllogismum, enthimema, inductionem, & exemplum. Illogismus est discursus, constans tribus propositionibus, & nota illationis: ex duabus præmissis, quarum prima voca-

tur maior; secunda minor, & vtraque simul habet vim antecedentis, ex quo sequitur consequens, quæ est tertia propositio, & vocatur conclusio, & ex nota illationis quæ coniungit antecedens cum consequenti: vt si dicas omnis homo est animal, Petrus est homo: ergo Petrus est animal. Enthimema reducitur ad syllogismum, quia est syllogismus imperfectus, & truncatus, in quo ex vna præmissa quæ vocatur antecedens, inferitur alia, quæ vocatur consequens, & coniunguntur per notam illationis, vt si dicas, Petrus est homo: ergo Petrus est animal, vbi formaliter omittitur alia præmissa, quæ poterat apponi, scilicet, omnis homo est animal, qua posita fierit syllogismus, & qua omissa sit syllogismus truncatus, seu enthimema. Inductio est argumentum à singularibus, quæ sensibus experimur ad probandam aliquam propositionem vniuersalem, vt si dicas, hic homo est albus: ergo omnis homo est albus. Exemplum est argumentum à simili, vt quando ex aliquo singulari inferitur, quod idem continget in alio simili: vt si arguas Deus pepercit Larroni, vel Magdalenzæ: ergo parceret alijs similibus peccatoribus. De his autem speciebus argumentationis latius, & in speciali, in lib. 3. est differendum.

3 Dividitur argumentatio ratione notæ illationis in conditionalem, rationalem, &

causalem. Conditionalis est, quando antecedens, & consequens vniuntur per particulam si: vt hæc, si homo disputat, homo loquitur. Rationalis est, in qua antecedens, & consequens vniuntur per notam illationis ergo, vel igitur. Causalis, in qua antecedens, & consequens vniuntur per notam illationis quia. Et differunt, quod ad veritatem conditionalis sufficit, & requiritur quod sit bona consequentia. Vnde licet antecedens, & consequens sit verum, si consequentia est mala, tota conditionalis est falsa, vt hæc, si homo est rationalis, homo est substantia: & licet antecedens, & consequens sit falsum, si consequentia est bona, tota conditionalis est vera: vt hæc, si homo volat, habet alas. Ad veritatem autem rationalis requiritur, quod consequentia sit bona, & insuper quod antecedens sit verum, vt hæc est vera, homo est risibilis: ergo est rationalis: hæc autem falsa: homo est lapis: ergo homo est substantia; quia licet consequentia sit bona; antecedens non est verum. Ad veritatem autem causalis requiritur, quod consequentia sit bona, & antecedens sit verum, & causa consequentis: vt hæc, quia homo est rationalis, homo est risibilis: hæc autem est falsa: quia homo est risibilis, homo est rationalis qua licet consequentia sit bona, & antecedens sit verum, antecedens tamen non est causa consequentis. Vnde inferitur, quod si iste propositiones, seu

argumentationes constant eisdem terminis, à causali ad rationem, vel conditionalem, est bona consequentia, & à rationali ad conditionalem: non tamen à conditionali ad rationem, vel causalem, nec à rationali ad causalem, & tertio est nam quando arguitur à causali ad rationalem, & à rationali ad conditionalem plus exigit antecedens quam consequens ad sui veritatem, quod edificat bonitatem consequentiæ, quando verò è contra arguitur plus consequens ad sui veritatem exigit quam antecedens, quod consequentiæ destruit bonitatem.

4 Dividitur autem consequentia in bonam, & malam: bona est, in qua consequens bene sequitur ex antecedenti, & non potest in illa esse antecedens verum, & consequens falsum. Mala autem consequentia (& quæ solum apparet consequentia) est illa, in qua consequens non rectè sequitur, ex antecedenti, ac perinde potest in illa antecedens esse verum, & consequens falsum. De regulis autem bonæ consequentiæ, & pluribus alijs, quæ circa materiam huius capituli desiderantur, in tertio libro, ut in proprio loco est agendum.

Cap. VI. De propositione.

AD principale huius libri accedimus intentum, cum in hoc capite de propositione agere incipimus. Et quamvis propositio in ri-

gore aliquid addat supra enunciationem, nempe quod proponatur, & assumatur ad aliquid probandum in argumentatione, vt colligitur ex Aristotele 1. posteriorum, & ex D. Thoma ibi lectione 5. & opusculo 48. tractatu de syllogismo simpliciter, cap. 1. tamen iam apud omnes pro eodem accipitur propositio, & enunciatio; & sic indifferenter pro eodem his utimur nominibus. Est igitur propositio *oratio verum vel falsum significans*, vt hec homo est albus. In qua definitione *oratio* ponitur loco generis, & in ratione orationis propositio convenit cum alijs omnibus orationibus perfectis, & imperfectis. Significare autem *verum*, vel *falsum* ponitur ad differentiam omnis orationis imperfectæ, & orationis etiam perfectæ præter orationem *indicativi*, quæ non significant *verum*, vel *falsum*. Vnde cum nulla oratio præter *indicativi* orationem, *verum*, vel *falsum* significet, & omnis oratio *indicativi* significet *verum*, vel *falsum*, superfluum erit, addere in hac propositionis definitione particulam, quæ aliqui addunt *indicando*: quia per illam particulam nihil excluditur à ratione propositionis, quod per illam particulam significare *verum*, vel *falsum* non sit sufficienter exclusum. Vnde iuxta regulam supra traditam bonæ definitionis non debet talis particula in hac definitione superaddi. Et quia illam non addit Aristoteles,

illam

illam addere non debemus. Imò etiam si talis particula superadderetur in definitione propositionis: definitio quidem cum tali particula competeret omni propositioni categoricæ, quia illa, ut significet verum, vel falsum, debet esse modi indicativi non tamen competeret omni propositioni etiam hypotheticæ: plures enim sunt propositiones hypotheticæ, quæ verè rationem propositionis participant, & tamen non significant verum, vel falsum indicando: utpote, quia nulla pars illarum est indicativi modi: ut hæc propositio, si disputares, esset doctus: nisi fortè illa particula *indicando*, ut competat omni propositioni intelligatur nimis improprie procedem, atque asserendo. Præterquàm ergo, quod ut diximus, illa particula indicando in definitione propositionis categoricæ est superflua; ac proinde non debet addi, ut definitio competat omni propositioni debet totaliter ab illa talis particula relegari, id est, in illa non superaddi.

2 Significare autem verum, vel falsum reperitur in propositione vocali, u ètali, & scripta tanquam in signo veritatis obiectivæ. Vnde quia ut ait Philosophus, ab eo quod res est, vel non est propositio dicitur vera, vel falsa; tunc aliqua propositio est vera, & significat verum, quando ita est, sicut per illam significatur, & tunc est falsa, seu falsum significat, quando non est

est ita, sicut per illam significatur: vt hæc propositio est vera, homo est risibilis, quia per illam significatur convenire homini risibilitatem; & ita est quod risibilitas competit homini. Et hæc est vera, homo non est hinnibilis: quia per illam significatur hinnibilitatem non convenire homini, & ita est quod hinnibilitas non competit homini: & hæc est falsa, homo est in hinnibilis, quia per illam significatur convenire homini hinnibilitatem, & ita in re non est, & hæc etiam est falsa homo non est risibilis, quia per illam significatur risibilitatem non convenire homini, & non est ita in re, sed potius in re risibilitas competit homini.

3 Obijcies advertus præfatam definitionem propositionis: quid nihil potest definiri per opposita, sed verum, & falsum, seu significare verum, vel falsum, sunt opposita. Ergo per id non potest definiri propositio. Maior patet, quia cum definitio explicet naturam definiti: & nulli rei possint competere opposita, nulla res potest definiri per opposita. ¶ Respondetur distinguendo maiorem. Nihil potest definiri per opposita copulativè, ita vt denotetur utrumque oppositum debere illi simul competere, concedo maiorem; non potest definiri aliquid per opposita, disiunctivè, ita vt denotetur unum, vel alterum illorum disiunctivè debere illi competere, nego maiorem. Et sic definitur

propositio per verum, vel falsum, & denotatur per talem definitionem semper debere competere vnum, vel alterum istorum, nempe, vel significare verum, vel falsum: & quamvis alterum istorum determinatè competere propositioni sit omnino illi accidentale, ita vt per solam variationem obiecti eademmet propositio possit modo significare verum, & postea falsum: tamen ipsummet disiunctum, scilicet, significare verum, vel falsum, optimè potest esse essentia, vel saltem propria passio propositionis, & ita per id descriptivè, saltem optimè definiti.

Cap. VII. De divisione propositionis ratione suæ substantiæ.

Multiplex potest assignari propositionis divisio. Quadruplex tamen præcipua datur in hoc, & sequentibus capitibus explicanda. Prima quidem ratione suæ substantiæ, ac perinde substantialis divisio propositionis est in categoricam, & hypetheticam. Categorica est, quæ constat subiecto, copula, & prædicato, tanquam partibus principalibus sui, vt hæc homo est albus. Subiectum autem est illud de quo aliud dicitur: prædicatum autem, quod dicitur de aliquo, & copula, quæ coniungit subiectum cum prædicato, vt in hac propositione, homo est animal, ly homo est

subj

subiectum, quia de illo dicitur, *ly animal*, quod est prædicatum, & *animal* est prædicatum, quia dicitur de subiecto, & *ly* est habet rationem copulæ, quia coniungit subiectum cum prædicato. Dicitur autem in prædicta definitione propositionis categoricæ, quod debet constare subiecto copula, & prædicato tanquam ex partibus principalibus sui, ad differentiam propositionis hypotheticæ: quia licet possit constare subiecto copula, & prædicato propositionum categoricarum illam componentium, ipsa tamen propositio hypothetica non constat subiecto copula, & prædicato, tanquam ex partibus proximis, & principalibus sui, sed tanquam ex partibus remotis, & minus principalibus sui. Partes enim principales, & proximæ illius sunt ipsæ: propositiones categoricæ, seu complexa propositionalia, ex quibus immediatè componitur. Hic iam insinuat^r natura alterius speciei propositionis, nempe propositionis hypotheticæ, quæ est alterum membrum huius divisionis: quod nimirum sit *propositio constans ex duobus propositionibus categoricis, tanquam ex partibus principalibus sui*, ut hæc Petrus disputat, & Ioannes loquitur. De propositione tamen hypothetica, eiusque natura, & speciebus commodius agemus à cap. II. huius libri, explicatis prius in tribus immediatè sequētibus capitibus alijs propositionis in communi divisionibus.

2 Circa propositionem autem categoricam solum est advertendum; quod debet constare subiecto, copula, & prædicato; non tamen ita, quod in omni propositione prædicatum debeat esse distinctum realiter à copula; sed aliquando ipsa copula rationem potest habere prædicati: ut in propositionibus de secundo adiacente: ut in istis, homo disputat, homo est; tunc enim ut in cap. 2. huius libri diximus, ipsam verbum, & rationem habet copulæ, & prædicati, & seorsum vnitur subiecto. Et quia vnus omnis talis propositio æquivalet in consequendo alij propositioni, in qua sit prædicatum expressum distinctum à verbo, ut hæc propositio, homo disputat; æquivalet huic, homo est disputans, & hæc homo est, æquivalet huic, homo est existens, vel est ens, hoc utique est in æquivalendo, non in significando: quia cum verbum debeat esse incomplexum, non debet subordinari pluribus conceptibus; ac perinde, nec in significando habere plures partes significativas. Vnde ut diximus, ipsummet verbum rationem potest habere copulæ, & prædicati.

Cap. VIII. De divisione propositionis ratione qualitatis.

Ratione suæ qualitatis dividitur propositio in affirmativam, & negativam. Et quia qualitas propositionis attenditur penes copulam

lam, & prædicatum, quæ sunt partes præcipuè, & formales propositionis; & quantitas propositionis, ut capite sequenti videbimus, attenditur penes subiectum, quod est pars materialis, & minus præcipua illius: ideò prius de divisione propositionis ratione qualitatis, quam de divisione illius ratione quantitatis est agendum. Quia autem in propositione est considerare eius substantiam, quantitatem, & qualitatem; de illa potest inquiri, quæ, & qualis, & quanta sit, & ad interrogationem, quæ sit propositio, respondetur, quod est, categorica, vel hypothetica. Ad interrogationem qualis sit: quod est affirmativa, vel negativa: & ad interrogationem quanta sit: quod est universalis, vel particularis, indefinita, vel singularis.

2 His suppositis dividitur propositio ratione qualitatis in affirmativam, & negativam: affirmativa est in qua prædicatum affirmatur de subiecto, ut hæc homo est albus: affirmati autem prædicatum de subiecto, est quod copula media, qua prædicatum vnitur subiecto, sit affirmata, id est non affecta aliqua negatione. Propositio negativa est in qua prædicatum negatur de subiecto, siue talis negatio præcedat prædicatum, ut in hac, Petrus non est albus, siue negatio prædicatum sequatur, dummodo copulam præcedat, ut in hac propositione, Petrus lapis non est: quia ad propositionem negati-

vna

vam sufficit quod copula negetur; imò, & si prædicatum negationem præcedat, negatione tamen virtualiter afficitur, quia prædicta, v.g. propositio, Petrus lapis non est æquivaleret huic, Petrus non est lapis: & solum in voce prædicatum potest præcedere copulam, quia in re semper copula mediat inter subiectum, & prædicatum, utpote quæ est unio inter utrumque.

3 Copula autem propositionis potest esse duplex, principalis scilicet, & minus principalis. Principalis est, quæ unit præcipuum prædicatum cum subiecto. Minus principalis, quæ & copula implicationis vocatur, est quæ se tenet ex parte alicuius extremi propositionis subiecti videlicet, vel prædicati, ut in hac propositione, homo qui currit, est animal, illa copula est, est principalis, copula verò currit, est copula minus principalis, & copula implicationis, quia se tenet ex parte subiecti, & subiectum non est solum homo, sed totum illud, homo qui currit. Et in hac propositione, Petrus est animal, quod currit, *ly est*, est copula principalis, & *ly currit* est copula minus principalis, seu copula implicationis quia se tenet ex parte prædicati, & prædicatum non solum est animal, sed totum illud, scilicet animal, quod currit: affirmatio autem, vel negatio propositionis solum penes copulam attenditur principalem, ita ut si copula prin-

cipalis est affirmata, propositio est affirmati-
 va, sive copula minus principalis affirmetur,
 sive negetur, & istæ propositiones sunt affir-
 mativæ: Petrus qui currit, disputat: Petrus qui
 non currit, disputat: quia in vtraque copula
 principalis affirmatur, licet copula minus prin-
 cipalis in altera affirmetur, & in altera nege-
 tur: & si copula principalis est negata, propo-
 sitio est negativa: sive copula minus principa-
 lis affirmetur, sive negetur: & istæ sunt negati-
 væ, Petrus qui currit, non disputat: Petrus qui
 non currit, non disputat: quia in vtraque copu-
 la principalis negatur, licet copula minus
 principalis in altera affirmetur, & in altera ne-
 getur.

4 Potest autem copula principalis esse sim-
 plex, vel composita. Simplex quidem, ut in hac
 propositione, Petrus est albus. Composita ve-
 rò, & complexa, ut in hac propositione, Petrus
 est, & fuit albus. Et quidem si copula principa-
 lis est simplex, nulla est difficultas de propo-
 sitione an sit affirmativa, vel negativa. Si autem
 copula principalis fuerit composita, & com-
 plexa, & vtraque copula principalis affirma-
 tur, ut in ista, Petrus est, & fuit albus: Petrus
 est, vel fuit albus, non est dubium, quod tales
 propositiones sint omnino affirmativæ. Simi-
 liter si vtraque copula principalis negatur, ut
 in his, Petrus non est, & non fuit albus: Petrus
 non

non est, vel non fuit albus, non est dubium quod tales propositiones sint omnino negativæ. Et solum est difficultas cum altera copula principalis affirmatur, & altera negatur, ut in his propositionibus, Petrus est, & non fuit albus: Petrus est, vel non fuit albus, & de istis dicendum est quod formaliter sunt mixtæ qualitatis. Virtualiter verò copulativa est affirmativa, disjunctiva autem negativa, & quod copulativa sit virtualiter affirmativa sic ostenditur, copulativa infert vnam propositionem affirmativam: ergo ipsa copulativa est virtualiter affirmativa, ans patet nam bene valet à copulativa ad partem Petrus est, & non fuit albus: ergo Petrus est albus, consequentia verò sic probatur, si propositio illata esset affirmativa, & inferens negativa plus exigeret ad sui veritatem consequens quam antecedens; hoc in bona consequentia contingere non potest: ergo si propositio copulativa infert per bonam consequentiam vnam affirmativam debet esse virtualiter affirmativa consequentia cum minori est certa, sequela autem, seu maior sic probatur, si propositio illata esset affirmativa exigeret ad sui veritatem suppositionem extremorum; hoc non exigeret copulativa inferens si negativa esset: ergo si propositio illata esset affirmativa, & copulativa inferens negativa plus exigeret consequens bonæ consequentiæ ad sui veritatem

tem quam antecedens: ergo ne in hoc in con-
 veniens incidamus, dicendum est quod si co-
 pulativa inferit unam affirmativam ipsa debet
 esse virtualiter affirmativa, quod verò disjunc-
 tiva sic virtualiter negativa ostenditur. Pro-
 positio disjunctiva inferitur ex vna negativa: er-
 go ipsa disjunctiva est virtualiter negativa, ans
 patet, nam bene valet à parte disjunctivè ad
 totam, Petrus non fuit albus: ergo Petrus est,
 vel non fuit albus, consequentia verò sic prob.
 si propositio inferens esset negativa, & illata
 negativa non esset plus in bona consequentia
 exigeret consequens quam antecedens, hoc est
 impossibile: ergo si propositio disjunctiva in-
 fertur per bonam consequentiam ex vna nega-
 tiva debet, & ipsa esse virtualiter negativa,
 consequentia cum minori patet sequela prob.
 si propositio inferens esset negativa non exige-
 ret ad sui veritatem suppositionem extremo-
 rum; hanc exigeret consequens si propositio
 negativa non esset: ergo si propositio inferens
 esset negativa, & illata affirmativa plus exige-
 ret, consequens in bona consequentia ad sui ve-
 ritatem, quam antecedens hoc dicere non pos-
 sumus: ergo dicere tenemur, quod si propositio
 disjunctiva inferitur ex vna negativa, ipsa etià
 debet esse virtualiter negativa.

5 Aliqui existimant, quod hæc divisio pro-
 positionis in affirmativam, & negativam, non
 est

est propositionis in communi sumptæ, sed solum propositionis categoricæ, quia existimant, hypotheticas non esse affirmativas, vel negativas per affirmationem, vel negationem categoricarum illas componentium, sed per affirmationem, vel negationem copulæ coniugentis categoricas, sed ut videbimus, cum de copulativis, & disiunctivis agamus, earum affirmatio, vel negatio ex affirmatione, & negatione suarum categoricarum desumitur: licet affirmatio, vel negatio conditionalis, & causalis ex affirmatione, & negatione copulæ conditionalis, vel causalis desumatur, ut postea explicabimus. Unde licet hæc divisio clarius appareat in propositionibus categoricis, etiam comprehendit propositiones hypotheticas. Et sic per illam dividitur propositio, ut abstrahit à categorica, & hypothetica.

Cap. IX. De divisione propositionis ratione illius quantitatis.

Divisa propositione ratione qualitatis dividitur ratione quantitatis, quæ attenditur penes eius subiectum: quia sicut in homine quantitas desumitur à materia, ita & in propositione eius quantitas desumitur à subiecto, quod respectu copulæ, & prædicati se habet, ut materia. Et quia quantitas in corpore est ex-

tensio illius; proportionabiliter, & quantitas
 propositionis est extensio illius subiecti; qua-
 tenus pro pluribus, vel paucioribus accipitur
 significatis. Ratione igitur quantitatis dividi-
 tur propositio in uniuersalem, particularem,
 indefinitam, & singularem. Propositio uniuersa-
 lis est, cuius subiectum est terminus communis sig-
 no uniuersali affectus, ut hæc omnis homo est al-
 bus: signum autem uniuersale est, quod distri-
 buit terminum pro omnibus suis significatis,
 ut hæc signa, omnis, quilibet, nullus uterque,
 vel neuter. Propositio particularis est, cuius sub-
 iectum est terminus communis signo particulari af-
 fectus, ut hæc, aliquis homo est albus: signa au-
 tem particularia sunt, quæ non distribuunt
 terminum pro omnibus suis significatis; sed
 faciunt illum accipi diuisiue pro aliquo illo-
 rum, ut hæc signa, aliquis, quidam, vel alter.
 Propositio indefinita est, cuius subiectum est ter-
 minus communis nullo signo affectus: ut hæc propo-
 sitio, homo est albus. Propositio denique singu-
 laris est, cuius subiectum est terminus singularis dis-
 cretus, vel terminus communis pro nomine demon-
 stratio affectus: ut istæ propositiones, Petrus dis-
 putat, hic homo disputat.

2 Sufficiencia autem huius diuisionis, ex
 ipsa manet iam insinuata. Nam subiectum cu-
 iuscumque propositionis, vel est terminus sin-
 gularis, vel terminus communis: si terminus

singularis, est propositio singularis; si subiectum est terminus communis, vel est aliquo signo affectus, vel nullo signo affectus, si nullo afficitur signo, est propositio indefinita: si afficitur signo, vel signo demonstrativo, & tunc etiam est propositio singularis, vel signo particulari, & sic est propositio particularis, vel denique signo universalis, & sic est propositio universalis: nec est alius modus inveniendi subiectum propositionis. Ergo aequata est dicta divisio ratione suæ quantitatis.

3 Aliqui existimant, per hanc divisionem non dividi, nisi propositionem categoricam: quia indicant propositiones hypotheticas non esse quantas; sed intra ostendemus, illas esse quantas, imò aliquas illarum, ut copulativas, & disiunctivas habere duplicem quantitatem, videlicet suarum categoricarum illas componentium, & quantitatem etiam copulæ adverbialis coniungentis categoricas; quæ si sit disiunctiva est particularis, si autem est copulativa, est universalis. Unde existimo hac divisione ratione quantitatis dividi propositionem in communi, ut à categorica abstrahit, & hypothetica: licet exempla in eadem divisione in categoricis assignentur, ut clarius in categoricis content.

Cap. X. De materia propositionis, & divisione ipsius propositionis ratione materiae.

Materia propositionis est habitudo praedicti ad subiectum. Unde, quia triplex est habitudo praedicti ad subiectum, triplex distinguitur propositionis materia, naturalis videlicet, contingens & remota. Materia naturalis est, in qua praedictum est de intrinseca ratione subiecti: vel tanquam aliquid ei essentiale, vel tanquam eius passio, ut in his propositionibus, homo est animal, homo est risibilis. Materia contingens est, quando praedictum potest subiecto convenire, & non convenire praeter illius corruptionem, ut in hac, homo est albus. Materia denique remota est, quando praedictum repugnat subiecto, ut in hac, homo est lapis. Et sufficit, quod praedictum de facto non conveniat subiecto, nec possit illi naturaliter convenire, ut propositio sit in materia remota: nec requiritur quod etiam supernaturaliter non possit praedictum convenire subiecto. Ut haec propositio, homo est Angelus, est nunc in materia remota, quia de facto praedictum non competit subiecto, nec potest etiam illi naturaliter convenire, licet supernaturaliter possit ei convenire: quia potest Deus simul cum natura humana assump-

ta assumere naturam Angelicam, & tunc ista propositio, homo est Angelus, esset vera: imò & in materia naturali, saltem ratione suppositi quia idem esset tunc suppositum naturæ humanæ, & Angelicæ. Vnde potest una propositio transire de materia remota ad materiam naturalem, & de facto transiit hæc propositio: Deus est homo, quæ ante incarnationem Verbi erat in materia remota. & post incarnationem est in materia naturali ratione suppositi. Vt docet D. Thom. q. 16 art. 1. 3. part.

2 Est autem advertendum, quod materia propositionis solum attenditur penes habitudinem prædicati ad subiectum, sive propositio sit affirmativa, vel negativa, vera, vel falsa, impossibilis, vel necessaria. Vt quia hæc extrema, homo, & lapis, sunt in materia remota sive dicas, homo est lapis, sive homo non est lapis, vtraque propositio est in materia remota, quavis affirmativa sit impossibilis, & negativa necessaria: & quia hæc extrema, homo, & animal sunt in materia naturali: istæ propositiones homo est animal, homo non est animal, sunt in materia naturali, quamvis affirmativa sit necessaria, & negativa impossibilis.

3 Ratione materiæ propositionis dividitur propositio in necessariam, contingentem, & impossibilem. Propositio necessaria est, quæ semper necessario est vera, vt ista homo est animal.

mal. Contingens, *quæ potest esse vera, & potest esse falsa*, vt ista homo est albus: & impossibilis, *quæ nunquam potest esse vera*, vt ista homo est iapis. Intelligitur autem in prædictis descriptionibus, non posse esse veram, aut non posse esse falsam naturaliter, & in ordine ad potentiam Dei ordinariam, quidquid sit supernaturaliter, & in ordine ad potentiam Dei absolutam: hæc enim propositio, homo est Angelus, modo est impossibilis, sicut & modo est in materia remota: quia prædicatum de facto non competit subiecto: nec potest illi naturaliter convenire, aut naturaliter talis propositio esse vera: licet supernaturaliter prædicatum possit convenire subiecto, & verificari de illo.

4 Potest denique dividi propositio (vt omnem illius divisionem absolvamus) in propositionem identicam, & formalem. Identica est, *in qua prædicatur idem de se ipso*; sive cum aliqua materiali nominis variatione, sive absque illa. Vt istæ sunt identicæ, homo est homo, Petrus est Petrus, in quibus idem prædicatur de se ipso, absque etiam variatione nominis: & istæ etiam sunt identicæ. Marcus est Tullius, ensis est gladius: quia idem prædicatur de se ipso per nomina synonyma, quæ idem, & eodem modo prorsus significant cum materiali solum vocum variatione. Propositio autem formalis est, *in qua non prædicatur idem omnino de se ipso*. ed ali-

qua est diuersitas, & distinctio formalis, realis, vel virtualis inter subiectum, & prædicatum: vt in his, homo est animal, homo est lapis. Propositio autem formalis, altera est directa, altera indirecta. Propositio directa est, in qua prædicatur forma de subiecto, vel quomodolibet superius de inferiori. Vt istæ. Petrus est homo, Petrus est albus, homo est animal, album est coloratum. Propositio indirecta, est in qua prædicatur subiectum de forma, vel inferius de superiori, vt iste, homo est Petrus, album est homo, animal est homo, coloratum est album.

Cap. XI. De propositione hypothetica, eiusque divisione.

EXplicatis iam divisionibus propositionis in communi, oportet reuertere ad alterum, quod in hunc locum remisimus membrum primæ divisionis, ad propositionem videlicet hypotheticam, quæ est propositio habens duas categoricas coniuictas, tanquam partes principales sui, vt hæc Petrus disputat, & Ioannes loquitur: in quo distinguuntur à propositione categorica, quia licet conueniat cum illa: in hoc quod est posse habere subiectum, copulam, & prædicatum: non habet illa, vt partes principales, & proximas, sed vt partes minus principales, & remotas; & partes principales propositionis

sitiones hypotheticæ sunt ipsæ categoricæ,
 ex quibus immediatè componitur. In hac ta-
 men propositionis hypotheticæ definitione de-
 bet intelligi, quod habent duas, id est, plures
 categoricas coniunctas: non enim est necessa-
 rium, quod partes illius tantum sint duæ, sed
 possunt esse plures. Et sufficit, quod partes pro-
 positionis hypotheticæ sint categoricæ pro-
 positiones: hypotheticæ, vel complexa propo-
 sitionalia: ut hæc hypothetica, Petrus dispu-
 tat & Ioannes loquitur, componitur ex duabus
 categoricis, & hæc hypothetica, si Sol lucet,
 dies est, & si Sol non lucet, dies non est: est vna
 copulativa composita, non ex duabus catego-
 ricis, sed ex duabus propositionibus hypothe-
 ticis, scilicet ex duabus conditionalibus. Et
 denique hæc hypothetica conditionalis, si dis-
 putares esses dectus, non componitur, ex ali-
 quibus propositionibus, sed ex duabus oratio-
 nibus, quæ non sunt propositiones, sed comple-
 xa propositionalia. Sic est intelligenda prædic-
 ta definitio propositionis hypotheticæ.

2 Per id autem quod in illa dicitur, quod
 propositio hypothetica, debet habere duas pro-
 positiones coniunctas, denotatur quod propo-
 sitiones; siue complexa propositionalia debent
 in illa esse aliqua coniunctione coniuncta, alias
 propositiones non efficiunt hypotheticam. Ut
 istæ, Petrus disputat, Ioannes loquitur, quia
 nyl

nulla coniunctione copulantur, non efficiunt
 propositionem hypotheticam, sed manent di-
 versæ, & disparatæ. Hac etiam ratione propo-
 sitio æquivoca, ut hæc, canis est substantia, non
 est propositio hypothetica: quia licet subordi-
 netur pluribus propositionibus mentalibus, istis
 videlicet, canis latrabilis est substantia, canis
 marinus est substantia; tales propositiones
 mentales non sunt inter se coniunctæ; nec ali-
 quem dicentes ordinem, vel habitum. Eius
 ad alteram, sed omnino diversæ, & disparatæ:
 unde nec tales mentales unam efficiunt propo-
 sitionem hypotheticam, nec vocalis ei subor-
 dinata est hypothetica.

3 Obijcies adversus definitionem propo-
 sitionis hypotheticæ: quod hæc propositio, Pe-
 trus disputat, vel Ioannes loquitur, est hypo-
 thetica, utpote propositio disiunctiva, quæ est
 una (ut statim videbimus) ex speciebus propo-
 sitionis hypotheticæ. Et tamen non habet duas
 categoricas coniunctas. Ergo prædicta defi-
 nitio non est bona. Minor probatur: nam pro-
 positiones categoricæ, quæ ad prædictam hy-
 potheticam concurrunt, non sunt coniunctæ
 sed potius disiunctæ, & separatæ per illam par-
 ticulam *vel*, quæ cum sit disiunctiva non potest
 coniungere, sed potius disungere, & separare.

Respondetur negando minorem, & ad pro-
 bationem dico: quod licet particula *vel*, disiun-

gat, & dividat sensum propositionum, denotans esse unum, vel alterum eorum, quæ in propositionibus enuntiantur: coniungit tamen ipsas propositiones, ut non maneant omnino diversæ, & disparatæ, sed cum ordine, & habitudine comparatis eiusdem propositionis totalis hypotheticæ. Differtque copula disiunctiva à particula copulativa, quod hæc, non solum coniungit propositiones, inter quas mediat, sed coniungit etiam sensum propositionum, denotans, & significans, quod utrumque quod per propositiones, quas copulat, enuntiat, ita simul est, sicut per illas affirmatur, vel negatur.

4 Dividitur autem propositio hypothetica in conditionalem, copulativam, & disiunctivam. Cuius divisionis species singulas (ne eadem in utiliter repetamus) seorsum in sequentibus capitulis explicabimus.

Cap. XII. De conditionali, & illius divisione.

§. I.

Quid sit conditionalis, & eius diuersa acceptio:

Conditionalis propositio est prima species, ad illamque præcipuè illativè sumptam reducitur propositio causalis, & rationalis, utpote quæ conveniunt cum illa, in eo quod om-

nes important bonitatem consequentiæ, licet in alijs, à conditionali differant. Vnde etiam aliquid de propositione causalī, & rationali in hoc capite dicemus. Conditionalis est, *in qua coniunguntur duæ categoricæ per particulam si*, ut hæc, si homo disputat homo loquitur. Causalis verò propositio est *in qua coniunguntur duæ categoricæ per particulam quia*, ut hæc, quia homo est rationalis, homo est risibilis. Rationalis verò propositio est, *in qua coniunguntur duæ categoricæ per particulam ergo*, vel *igitur*, ut hæc homo est rationalis, ergo homo est risibilis. Et intelliguntur prædictæ definitiones (sicut in definitione propositionis hypotheticæ explicuimus) quod coniunguntur per prædictas particulas duæ, vel plures categoricæ, duæ, vel plures hypotheticæ, aut duo, vel plura complexa propositionalia.

2 In propositione conditionali, causalī, & rationali ex propositionibus, quibus constant, altera est antecedens, altera verò consequens. In conditionali autem, vel causalī, illa propositio est antecedens, cui immediatè præponitur particula *si*, vel *quia*, sive talis propositio prior, vel posterior in conditionali, vel causalī collocetur: ut in his propositionibus, si homo disputat, homo loquitur: quia homo est rationalis, homo est risibilis: prima propositio est antecedens, quia illi immediatè præponitur particula

conditionalis, vel causalis. In his autem propositionibus, homo disputat: si loquitur, homo est risibilis, quia est rationalis, secunda propositio, licet in posteriori loco hypotheticæ collocetur, habet rationem antecedentis: quia illi immediatè præponitur particula causalis, & conditionalis. In propositione autem rationali, illa, vel illæ propositiones habent rationem antecedentis, post quas immediatè ponitur particula *ergo*, vel *igitur*, ut in hac rationali, homo disputat: ergo homo loquitur, prima propositio, quia ad illam immediatè sequitur particula *ergo*, habet rationem antecedentis.

3 Particula *si* æquivoca est, duplicemque habet acceptionem, & significationem. Aliquando enim accipitur illativè, & tunc significat, & denotat, quod inter propositiones, quas coniungit, est illatio, & per bonam consequentiam una sequitur ex alia: ut si dicas, si Sol lucet, dies est. Est enim idem, ac dicere, bene sequitur, & infertur, ex eo, quod Sol luceat, quod dies est. Aliquando autem particula *si* limitatur non illativè, sed concomitanter: & tunc denotat, & significat, non quod unum sequatur ex alio per illationem, & bonam consequentiam, sed concomitantiam unius cum alio: ut in hac propositione: si Petrus currit, Ioannes loquitur, non significatur illatio inter cursum Petri, & loquelam Ioannis: & in hac si ascenderit in

Ceitam tradent te, non significatur illatio per bonam consequentiam inter ascensum Davidis in Ceitam, & traditionem illius à Ceitis. (aliàs cum non sit in prædictis propositionibus talis illatio, illæ & aliæ similes propositiones, quæ ut veræ in scriptura proferuntur, essent falsæ) Sumitur igitur in illis particula *si*, non illativè, sed concomitantè, & ut significat, & denotat concomitantiam unius cum alio. Ex hac igitur distinctione dividitur propositio conditionalis in conditionalem illativam (quæ sola dicitur propositio conditionalis) & in conditionalem concomitantem (quæ potius conditionata dicitur, quam conditionalis) & de utraque seorsum, quia utriusque cognitio propria est Dialectici, & ad materias Theologicas plurimum conducit, in hoc capite est agendum.

§. II.

De conditionali illativa.

4 **A**D veritatem propositionis, conditionalis illativè sumptæ (quam diximus propriè esse conditionalem, & ad quam solum reducitur propositio causalis, & rationalis, utpote quæ sicut illa importat bonitatem consequentiæ) si sit affirmativa; sufficit, & requiritur, quod si bona consequentia: sive illius antecedens, & consequens sit verum, sive falsum, sive contingens, vel necessarium, vel impos-

possibile. Ut hæc conditionalis est vera, si homo volat habet alas, quamvis utraque eius pars sit impossibilis: quia inter antecedens, & consequens est bona consequentia, & conditionalis nihil ponit inesse; hoc est, non asserit, quod antecedens, & consequens ita sint; sed quod si vnum est; & alterum sit, sive quod vnum sequatur ex alio. Ad falsitatem autem conditionalis affirmativæ sufficit, & requiritur, quod sit mala consequentia, sive antecedens, & consequens sit verum, sive falsum: sicut hæc est falsa conditionalis, si homo est risibilis, lapis est substantia, quia est mala consequentia, quamvis antecedens, & consequens, non solum sit verum, sed necessarium. Similiter ad veritatem conditionalis negativæ sufficit, & requiritur, quod sit mala consequentia, ut hæc est vera conditionalis, non si homo est animal, lapis est substantia, quia est idem, ac dicere, non bene sequitur lapidem esse substantiam, ex eo, quod homo sit animal. Ad falsitatem denique conditionalis negativæ sufficit, & requiritur, quod sit bona consequentia: ut hæc est falsa conditionalis: non si homo volat, habet alas, quia per illam denotatur, quod talis consequentia non sit bona, & revera est bona.

5 Hinc est, quod cum consequentia, quæ semel est bona, semper sit bona, & nunquam possit esse mala; & consequentia, quæ semel est

mala semper sit mala, & nunquam possit esse bona: cum veritas (vt diximus) & falsitas conditionalis illativæ à malitia: vel bonitate consequentiæ desumatur: conditionalis, quæ semel est vera, semper est vera, & nunquam potest esse falsa: & conditionalis, quæ semel est falsa, semper est falsa, & nunquam potest esse vera. Vnde nulla datur conditionalis illativa contingens, sed omnis illa, vel est impossibilis, vel necessaria. Hincque pro Theologis insinuamus, quod conditionalis illativa ad scientiam Dei pertinet necessariam, sicut ad illam pertinet cognoscere omnes propositiones non contingentes.

6 Ad veritatem propositionis rationalis exigitur, etiam bonitas consequentiæ, & insuper quod antecedens sit verum: & quia in bona consequentia non potest esse antecedens verum, & consequens falsum, requiritur etiam perinde, quod consequens illius sit verum. Vnde hæc rationalis, homo est lapis: ergo homo est substantia, est falsa: quia licet consequentia sit bona, antecedens illius non est verum. Ad veritatem autem causalis affirmativæ requiritur, quod sit bona consequentia, & antecedens sit verum, & insuper antecedens sit causa consequentis: & quodlibet horum deficiat: causalis affirmativa est falsa. Et ad veritatem negativæ causalis sufficit, quod sit mala consequentia.

tia, vel quod antecedens illius non sit verum, vel quod antecedens non sit causa consequentis. Vnde vt in capite de argumentatione inſinuauimus, à cauſali affirmatiua ad rationalem, vel conditionalem eorundem terminorum: & à rationali ad conditionalem eſt bona conſequentia, non autem eſt bona à conditionali ad rationalem, vel cauſalem, nec à rationali ad cauſalem: vt omnia hæc exemplis facile conſtabunt.

§. III.

De locis arguendi in conditionalibus illatiuis.

7 **T**riplex eſt locus arguendi in conditionalibus illatiuis affirmatiuis: affirmatiuis, inquam, hoc eſt in illis, in quibus particula *ſi* affirmatur. Nam (vt dicemus cap. 15. ſequenti) affirmatio, vel negatio conditionalis ſolum attenditur penes affirmationem particule conditionalis *ſi*; ſive antecedens, & conſequens ſit affirmatum, ſive negatum. Primus igitur locus arguendi eſt: à *conditionalis cum poſitione antecedentis ad poſitionem conſequentis*, eſt bona conſequentia. Ponere autem antecedens, eſt dicere ipſum antecedens eſſe verum. Vt bene valet, ſi Sol lucet, dies eſt: ſed Sol lucet: ergo dies eſt. Et ſimiliter bene valet: ſi Petrus non eſt coloratus, Petrus non eſt albus; ſed Petrus non eſt coloratus: ergo Petrus non eſt albus.

Quia

Quia in bona consequentia si antecedens est, verum consequens debet esse verum. Et cum per conditionalem asseratur consequentiam esse bonam, & per positionem antecedentis dicatur antecedens talis conditionalis esse verum; evidenter sequitur positio consequentis, quod est dicere ipsum consequens esse verum. A conditionali tamen cum positione consequentis ad positionem antecedentis non est bona consequentia. Ut hæc non valet, si homo disputat, homo loquitur, sed homo loquitur: ergo homo disputat: quia cum in bona consequentia possit consequens esse verum, & antecedens falsum; potest conditionalis esse bona consequentia, ac perinde ipsa conditionalis vera, & eius consequens etiam verum, & nihilominus; antecedens illius conditionalis esse falsum.

8 Secundus locus arguendi est, à conditionali cum destructione consequentis ad destructionem antecedentis. Destruere autem antecedens, vel consequens, est ponere contradictorium illius. Ut benè valet, si Petrus currit, Petrus movetur; sed Petrus non movetur: ergo Petrus non currit; & similiter benè valet, si Petrus non est coloratus, Petrus non est albus; sed Petrus est albus: ergo Petrus est coloratus. Non tamen valet consequentia à conditionali cum destructione antecedentis ad destructionem consequentis. Ut hæc non valet. Si Petrus currit, Petrus move-

cur: sed Petrus non currit: ergo Petrus non movetur. Nec ista valet, si Petrus non est coloratus, Petrus non est albus: sed Petrus est coloratus: ergo Petrus est albus. Maior enim, & minor erit vera, & consequens falsum, in casu quod Petrus sit niger, ratio est, quia in bona consequentia potest antecedens esse falsum, & consequens verum.

9 Tertiùs locus arguendi, est à *conditionali ad disiunctivam constantem ex consequente, & contradictorio antecedentis*. Ut benè valet, si Petrus currit, Petrus movetur: ergo Petrus movetur, vel Petrus non currit; & benè valet, si homo currit, homo movetur, ergo homo movetur; vel nullus homo currit, ac denique benè valet, si Petrus non est coloratus, Petrus non est albus: ergo Petrus non est albus, vel Petrus est coloratus.

§. IV.

De conditionalis non illatiuis.

10 **I**N propositionibus conditionalibus (seu potius dicam) conditionalis, in quibus *si*, non sumitur illativè, sed concomitantè; ut in hac, si Petrus cucurrerit, Ioannes loquetur: particula *si*, solum denotat concomitantiam, & simul existentiam, vel futuritionem (si sint de futuro) antecedentis cum consequenti. Unde ad veritatem illarum non requi-

ritur, quod sit bona consequentia ex antecedenti ad consequens; sed sufficit, & requiritur, quod non ponatur antecedens, quin ponatur consequens, & sit coniunctio, & concomitantia de presenti, vel de futuro antecedentis cum consequenti, sicuti per ipsam conditionatam significatur. Et quia inter antecedens, & consequens potest esse, vel coniunctio, & concomitantia necessaria, ut inter esse hominem, & esse animal, ut si dicas, si Petrus est homo, Petrus est animal, etiam *ly si non illative*, sed concomitanter accepto, propositio conditionata est necessaria; vel potest esse inter antecedens, & consequens impossibilis coniunctio, & concomitantia: ut inter esse hominem, & esse lapidem, aut inter currere, & non movere, si dicas, si Petrus est homo, Petrus est lapis, aut si dicas, si Petrus currit, Petrus non movetur: etiam *ly si non illative*, sed concomitanter accepto; utraque talis propositio conditionata est impossibilis: vel denique, quia inter antecedens, & consequens potest esse coniunctio, & concomitantia contingens, ut inter hoc quod est Ioannem currere, & Petrum disputare, si dicas, v.g. si Petrus currit, Ioannes disputabit, *ly si non illative*, sed concomitanter accepto, talis propositio est contingens, poteritque esse vera, vel falsa. Hinc pro Theologis insinuat, quod licet (ut §. 2. notavimus) omnis propositio con-

ditionalis illativa ad scientiam Dei naturalem, seu necessariam, & simplicis intelligentiæ pertineat; ex propositionibus tamen conditionatis in quibus *ly si* concomitanter accipitur, propositiones, in quibus est impossibilis, vel necessaria coniunctio antecedentis cum consequenti; ad scientiam Dei pertinent necessariam, seu simplicis intelligentiæ: propositiones verò, in quibus solum est coniunctio contingens antecedentis cum consequenti, ad scientiam Dei liberam pertinent: nec possunt ab illo certo, & infallibiliter cognosci, nisi in libero decreto ex parte obiecti conditionato ad ipsas terminato. Hæc autem nullatenus pro Dialecticis dicimus, sed solum pro Theologis insinuamus; ut sciant in Dialectica ad veritates Theologicas iacere fundamenta.

§. V

Divisio propositionis conditionatæ in promissivam, & assertivam.

II **P**ropositio autem conditionata, ubi *ly si*, non illativè, sed concomitanter (ut explicuimus) accipitur, altera est assertiva, altera verò promissiva. Assertiva est, in qua nihil, nec subconditione, promittitur, sed solum conditionaliter asseritur coniunctio unius cum alio ut si dicas, si Petrus curret, Ioannes loquetur. De qua nihil amplius restat dicere supra id quod
par.

parrapho diximus præcedenti. Conditionata autem promissiva est, in qua non absolute, sed sub conditione aliqua aliquid promittitur: ut illa, si vice-
ris præsum, dabo tibi Regnum. In qua duplex veritas potest attendi. Prima, quod ita sit in intentione promittentis cum promittit, sicut per talem propositionem significatur. Secunda, quod posita conditione, ponatur, & impletio promissi. Unde si quis proferens talem propositionem conditionatam promissivam, habet tunc intentionem adimplendi, posita conditione, promissum, propositio suam primam habent veritatem, etiam si postea, in re posita conditione, non impleatur promissum: si autem cum profert propositionem promittens non habet intentionem adimplendi posita conditione promissum; illi propositioni conditionali promissivæ sua prima deficit veritas: si autem quando ponitur in re conditio, adimpletur de facto promissum; propositio conditionalis promissiva habet secundam suam veritatem, & non habet illam, si posita in re conditione, de facto non impletur promissum. Et hæc sunt et nunc notanda pro his, quæ Theologus debet scire circa iuramentum promissorium.

12 Aliqui in hoc loco differunt de conditionatis in quibus particula si illative, vel concomitanter accepta sumitur conditionatim id est, cum mediat inter terminos. Ut si dicas

animal si est homo, est risibile, sed huiusmodi propositiones (præterquam quod sunt incongruæ) ad conditionales, quibus æquivalent reducuntur, ut prædicta propositio ad istam si animal est homo: est risibile. Vnde nihil speciale de illis, ac de conditionalibus illativis, & non illativis, est dicendum, sed per ea sunt regulandæ.

Cap XIII. De copulativis.

Secunda species hypotheticæ, est propositio copulativa, quæ videlicet habet duas categoricas coniunctas per particulam $\&$, ut illa Petrus currit, & Ioannes est albus. Intelligitur autem definitio, sicut de alijs hypotheticis diximus, quod habeat duas, vel plures categoricas, aut duas, vel plures hypotheticas coniunctas per particulam $\&$, vel per aliam similem particulam, copulativam, ut est *ly sed*, & *ly nec*, sive formaliter ponatur, sive virtualiter sub intelligatur, ut cum brevitatis causa facimus hunc syllogismum, omnis homo est animal, Petrus est homo: ergo Petrus est animal, licet formaliter maiorem, & minorem non ponatur particula copulativa $\&$, vel *sed*, utramque præmissam coniungens, subintelligitur tamen, & facit ex illis copulativam.

2 Ad veritatem propositionis copulativæ requiritur, quod omnes illius partes sint veræ,

& ad falsitatem sufficit, quod aliqua pars sit
 falsa, & ratio est nam propositio disiunctiva,
 enuntiat simultatem veritatis vtriusque par-
 tis; ergo ad eius veritatem requiritur, quod
 omnes eius partes sint verum, & ad falsitatem
 sufficit quod aliqua eius pars sit falsa. Quod
 quidem intelligitur de partibus, quæ sunt prin-
 cipales, & proximè propositionis copulativæ,
 non autem de partibus remotis; & minus prin-
 cipalibus illius: vt hæc copulativa est vera; si
 homo volat, habet alas, & si homo est lapis, est
 insensibilis; quia vtraque pars immediata talis
 copulativæ, scilicet vtraque conditionalis est
 vera; licet partes remotæ talis copulativæ, (ci-
 licet propositiones, ex quibus componitur
 vtraque conditionalis, sint falsæ. Et similiter
 ista copulativa est vera, homo est animal, vel
 homo est lapis, & homo est risibilis, vel homo
 est inhibibilis: quia partes immediatae talis co-
 pulativæ; scilicet vtraque disiunctiva, sunt ve-
 ræ; quamvis secunda pars vtriusque disiuncti-
 væ (quæ solum est pars remota copulativæ) sit
 falsa. Ad necessitatem autem propositionis
 copulativæ requiritur, quod omnes eius partes
 sint necessariæ. Ad impossibilitatem autem
 copulativæ sufficit, quod aliqua eius pars sit
 impossibilis, aut aliquæ eius partes sint inter
 se impossibiles: vt hæc copulativa, Petrus
 disputat, & Petrus non disputat, est impossi-
 bilis.

lis: quia licet vtraque eius pars absolutè sit possibilis; est tamen vna cum altera impossibilis. Ad contingentiam autem propositionis copulativæ sufficit, quod aliqua eius pars sit contingens, dummodo nullæ illius partes sint inter se impossibiles, nec aliqua illius pars sit impossibilis.

3. Vnicus in copulativis est locus arguendi scilicet à tota copulativa ad quamlibet determinatè eius partem, est bona consequentia: non tamen à parte copulativæ ad totam copulativam: vt facile vtrumque exemplificatur.

Cap. XIV. De disiunctivis.

Vltima hypotheticæ species est propositio disiunctiva, illa videlicet, *quæ habet duas categoricas coniunctas per particulam vel.* Et intelligitur definitio proportionabilitet ad definitionem copulativæ quod disiunctiva debet habere duas, vel plures categoricas, vel duas, aut plures hypotheticas coniunctas per particulam *vel.* Vel per aliam particulam æquivalentem disiunctivam, vt per particulam *sive,* vel *aut.*

2. Ad veritatem disiunctivæ sufficit quod vna eius pars sit vera. Ad falsitatem, autem requiritur, quod omnes eius partes sint falsæ, & ratio est nam propositio disiunctiva solum enuntiat veritatem vnus partis; ergo ad eius veritatem sufficit quod vna eius pars sit vera. Et

intelligitur (sicut de copulativis diximus) de partibus principalibus, & immediatis propositionis disiunctivæ; non autem de partibus minus principalibus, & remotis illius. Ad necessitatem autem propositionis disiunctivæ sufficit, quod aliqua eius pars sit necessaria, vel aliquæ partes illius inter se sint impossibiles. Hæc enim disiunctiva est necessaria. Petrus disputat, vel Petrus non disputat: quia licet neutra illius pars sit absolute necessaria, utraque tamen est inter se impossibilis. Ad impossibilitatem autem disiunctivæ requiritur, quod omnes illius partes sint impossibiles. Ad contingentiam denique disiunctivæ requiritur, quod aliqua illius pars sit contingens, dummodo nullæ illius partes sint inter se impossibiles. Tunc enim (ut diximus) propositio disiunctiva erit propositio necessaria.

3 Duplex locus arguendi est in disiunctivis. Primus à parte disiunctivæ ad totam disiunctivam est bona consequentia; non vero à tota disiunctiva ad partem. Ut bene valet, Petrus est homo: ergo Petrus est homo, vel Petrus est lapis: non autem valet, Petrus est homo, vel Petrus est albus: ergo Petrus est albus. Secundus, à tota disiunctiva cum destructione unius partis ad positionem alterius, est bona consequentia, si disiunctiva duas solum habeat partes: aliàs si plures partes habeat, ut valeat consequentia, debet argumen-

tari à disiunctiva cum destructione omnium partium præter vnā ad positionem illius partis restantis. iam diximus cap. 13. §. 4. quid sit positio, & destructio alicuius propositionis. Exemplum huius loci arguendi est hæc consequentia, Petrus disputat, vel Petrus currit: sed Petrus non disputat: ergo Petrus currit. Et similiter in ista. Petrus non disputat, vel Petrus non currit: sed Petrus disputat: ergo Petrus non currit.

4 Quia autem copulativa, utpote, cuius particula & est vniuersalis comparatur ad disiunctivam, cuius particula vel, est particularis, ut propositio vniuersalis ad particularem: & si constaverit eisdem terminis, ut subalternans ad subalternatam, à copulativa ad disiunctivam eorundem terminorum est bona consequentia, non verò e contra.

Cap. XV. De qualitate, & quantitate propositionis hypotheticæ.

§. I.

De qualitate conditionalis, & causalis

Explicatis iam speciebus propositionis hypotheticæ, facilius poterunt intelligi, quæ de earum qualitate, & quantitate in isto, & sequenti capite sunt dicenda. Et licet aliqui existiment, qualitatem, id est, affirmationem, & nega-

gationem cuiuscumque propositionis hypotheticæ, ex sola affirmatione, vel negatione copulæ principalis hypotheticæ, illius videlicet, per qua categoricæ coniunguntur; esse desumendam, nulla habita ratione ad affirmationem, & negationem copulæ categoricarum, ex quibus hypothetica componitur: sub distinctione tamen in hæc parte est loquendum, aliterque de conditionalibus, & de causalibus, ac de copulativis, & disiunctivis, quantum ad earum qualitatem est afferendum. Unde relicta propositione rationali, que potius est discursus, quam propositio, nec propriè dicitur affirmativa, vel negativa, in hoc §. de qualitate propositionis conditionalis, & causalis dicemus. In sequenti autem de qualitate propositionis copulativæ, & disiunctivæ.

2 Qualitas igitur, id est, affirmatio, & negatio propositionis conditionalis, & causalis, totum pendes affirmationem, vel negationem copulæ adverbialis hypotheticæ conditionalis, vel causalis est attendenda: ita ut si hæc fuerit negata, siue propositiones quas coniungit sint affirmativæ, vel negativæ, siue altera affirmativa, & altera negativa; propositio conditionalis, vel causalis erit negativa: & si copula causalis, vel conditionalis non fuerit negata; propositio conditionalis, vel causalis erit affirmativa, siue partes illius, scilicet propositiones, ex quibus

componitur, sint affirmatæ, sive negatæ. Ut istæ hypotheticæ sunt affirmativæ: si homo disputat, homo loquitur, si homo non disputat, homo non loquitur: quia in neutra propositione copula si negatur: quamvis altera habeat propositiones categoricas, quibus componitur negativas. Et similiter istæ causales sunt affirmativæ: quia homo est rationalis, homo est risibilis: quia homo non est irrationalis, non est inhibibilis: quia in utraque particula causalis affirmatur, & non negatur. Istæ autem conditionales sunt negativæ, non si homo loquitur, homo disputat: non si homo non disputat: homo non loquitur: quia in utraque copula conditionalis negatur. Et similiter istæ causales sunt negativæ, non quia homo est risibilis est rationalis: non quia homo non est rationalis, non est risibilis: quia in utraque particula causalis negatur. Hoc totum probatur, quia cum conditionalis enunciet bonitatem consequentiæ, & causalis causalitatem antecedentis ad consequens: si particula *si*, vel *quia* affirmatur, tota conditionalis facit sensum affirmativum: quia est idem, ac dicere, bene sequitur hoc consequens ex hoc antecedenti. Et si particula *si* negatur, tota conditionalis facit sensum negativum: quia est idem, ac dicere, non bene sequitur hoc consequens ex antecedenti. Et similiter in causalibus, si particula causalis affirmatur, tota causa-

lis facit sententiam affirmativam: quia est idem, ac dicere, quod antecedens est causa consequentis; & si particula negatur, tota causalis facit sententiam negativam: quia est idem, ac dicere, quod antecedens non est causa consequentis.

3 Hinc sequitur (& est etiam argumentum à posteriori eorum, quæ diximus) quod in contradictorijs causalibus, vel conditionalibus non debet mutari qualitas propositionum categoricarum eas componentium, sed solum qualitas particulæ causalis, vel conditionalis, penes quas (vt diximus) qualitas attenditur propositionis causalis, vel conditionalis. Vnde istæ sunt contradictoriæ, si Petrus disputat, Petrus loquitur, non si Petrus disputat, Petrus loquitur. Et etiam istæ, quia Petrus est rationalis, Petrus est risibilis: non quia Petrus est rationalis, Petrus est risibilis; quamvis non mutetur in illis qualitas categoricarum, sed in omnibus manent categoricæ affirmativæ.

§. II.

De qualitate copulativæ & disiunctivæ.

4 **Q**ualitas autem, idest, affirmatio, & negatio propositionis copulativæ, & disiunctivæ penes affirmationem, & negationem propositionum illas componentium, desumitur. Vnde si omnes propositiones componentes aliquam propositionem copulati-

vam, vel disiunctivam sunt affirmativæ; copulativa ipsa, vel disiunctiva erit affirmativa. & si omnes propositiones componentes copulativam, vel disiunctivam sunt negativæ copulativa ipsa, & disiunctiva erit negativa, etiam si copula adverbialis *et*, aut *vel*, non afficiatur negatione (præterquam quod non potest congruè negatione affici) vnde ista hypothetica est affirmativa, aliquis homo currit, vel aliquis homo loquitur. Et ista est negativa, nullus homo currit, & nullus homo loquitur: quia utraque propositio categorica componens disiunctivam, est affirmativa, & utraque propositio componens copulativam, est negativa. Quod manifestè constat. Primò, quia ista disiunctiva exiget ad sui veritatem suppositionem extremorum, & illa copulativa potest verificari per non suppositionem extremorum. Ergo talis disiunctiva est affirmativa, & copulativa negativa: siquidem disiunctiva habet eam proprietatem affirmativæ, & copulativa, negativæ. Secundò, quia illæ duæ propositiones sunt proculdubio contradictoriæ, & pugnant veritate, & fallitate, & certum est, quod vna ex illis, scilicet disiunctiva est affirmativa: siquidem nulla est prorsus in illa negatio afficiens copulam adverbialem *vel*, aut afficiens copulas verbales categoricarum. Ergo propositio copulativa est negativa. Quia ex duabus contradictorijs

altera debet esse negativa. Et tamen in tali copulativa solum negantur copulæ verbales categoricarum, non autem afficitur negatione copula adverbialis &. Ergo ut propositio copulativa sit negativa, sufficit, quod omnes propositiones illam componentes sint negativæ.

5 Si autem aliqua propositio ex componentibus propositionem copulativam, vel disjunctivam sit affirmativa, & alia negativa: tunc tales propositiones hypotheticæ erunt formaliter mixtæ qualitatis. Et disjunctiva erit virtualiter negativa, copulativa autem virtualiter affirmativa propter eandem rationem, qua supra cap. 8. insinuavimus, propositionem categoricam formaliter mixtæ qualitatis, si sit disjuncta, esse virtualiter negativam, & si sit copulata, esse virtualiter affirmativam.

§. III.

De quantitate hypotheticæ.

6 **A**liqui existimant propositiones hypotheticas non esse quantas; verum tamen cum distinctione loquendum est, aliterque de conditionalibus, & causalibus, ac de copulativis, & disjunctivis est dicendum. Conditionalis igitur, & causalis, non sunt quantæ, sed supponunt, quasi immobiliter, & omnis conditionalis, & causalis est quasi propositio singularis. Cuius signum est, quod in contradictorijs

conditionalibus, & causalibus non debet mutari aliqua quantitas totius causalis, aut conditionalis, nec categoricarum illas componentium. Ergo supponunt immobiliter, & quasi singulariter. In contradictorijs enim, quæ ex aliqua parte sunt quantæ, id est, vniuersales, vel particulares: reuera debet mutari quantitas: ita vt omnis vniuersalitas vnius mutetur in particularitatem alterius, & e contra particularitatis in vniuersalitatem. Quod autem diximus, quod in contradictorijs conditionalibus, vel causalibus non debet mutari quantitas, patet, nam istæ sunt contradictoriæ: si homo disputat, homo loquitur, non si homo disputat, homo loquitur: & similiter, quia homo est animal, est rationalis, non quia homo est animal, est rationalis. Et in illis (vt constat) nulla mutatur quantitas.

7 De copulativis autem, & disiunctivis est dicendum, quod non solum sunt quantæ, sed duplicem habent quantitatem, quantitatem videlicet propositionum eas componentium, & quantitatem copulæ adverbialis copulativæ, vel disiunctivæ. Copulativa est vniuersalis, disiunctiva verò particularis. Quod vniuersale hoc convincitur argumento: nam si copulativæ, & disiunctivæ propositiones non essent quantæ, in contradictorijs copulativis, & disiunctivis non deberet mutari aliqua quantitas, sicut ea ratione

(vt diximus) non debet mutari in contradicto-
rijs conditionalibus, & causalibus, sed vetè
contradictorijs copulativis, & disiunctivis de-
bet mutari tam quantitas adverbialis copulæ
disiunctivæ, vel copulativæ, quàm quantitas
propositionum eas componentium. Ergo copu-
lativæ, & disiunctivæ propositiones vtramque
prædictam habent quantitatem. Minor mani-
festè constat; quia enim hæc copulativa, nullus
homo currit, & nullus homo loquitur, habet
universalitatem adverbialem illius copulæ &, &
& universalitatem vtriusque categoricæ il-
lam componentis; in sua contradictoria omnis
talis universalitas debet mutari in particula-
ritatem. Hac enim est illius contradictoria,
aliquis homo currit, vel aliquis homo loqui-
tur: in qua manifestè constat universalitatem
de ly & mutari in particularitatem de ly vel,
& universalitatem subiecti vtriusque categori-
cæ componentis copulativam mutari in par-
ticularitatem subiecti vtriusque categoricæ
componentis disiunctivam. Et eodem modo
potest hoc verificari in omnibus contradicto-
rijs copulativis, & disiunctivis.

8 Cum hoc tamen fiat, quod si aliqua pro-
positio copulativa, vel disiunctiva componitur
ex propositionibus non habentibus propriè
quantitatem; vt ex propositionibus singulari-
bus, vel ex propositionibus quarum subiecta

supponunt simpliciter, tunc talis copulativa, vel disiunctiva, solum habebit quantitatem, & universalitatem adverbialem, non autem quantitatem inarum partium, & ita in contradictorijs solum universalitas copulæ adverbialis debet mutari in particularitatem copulæ adverbialis: ut patet in illis copulativis, Petrus currit, & Petrus disputat: homo est species, & animal est genus, quarum prima habet pro partibus propositiones singulares, & secunda propositiones, quarum subiecta supponunt simpliciter; & contradictoria primæ propositionis est ista, Petrus non currit, vel Petrus non disputat: & contradictoria secundæ est ista, homo non est species, vel animal non est genus; in quibus nulla mutatur quantitas propositionum categoricarum, sed solum universalitas de ly *Et* in particularitatem de ly *vel*.

Cap. XVI. De suppositione, & eius divisionibus.

§. I.

Quid sit suppositio.

EXplicatis iam diversis speciebus propositionis, oportet proprietates termini, ut in propositione existentis explicare: & prius, ut de prima illarum, agere de suppositione. Est igitur suppositio *acceptio termini pro aliquo, de quo*

Verificatur. *Acceptio* ponitur loco generis. Et cum altera sit *acceptio* activa, & altera passiva; non sumitur in hac definitione *acceptio* pro *acceptio*ne activa intellectus, qua terminus in propositione pro aliquo accipitur, sed pro *acceptio*ne passiva, qua terminus dicitur *acceptus*. Et cum dicitur in definitione *acceptio termini pro aliquo*, intelligitur *acceptio* termini, vel pro alio à se distincto, pro suo videlicet significato, ut contingit in suppositione simplici, & personali; vel *acceptio* termini pro semetipso, ut in suppositione materiali. Illa autem particula *de quo verificatur*, denotat non sufficere ad suppositionem quamlibet *acceptio*ne termini, etiam pro suo significato; sive intra propositionem, sive extra illam; sed quod requiritur *acceptio* termini pro aliquo de quo verificatur; multi enim termini etiam in propositione accipiuntur pro aliquo, & tamen non supponunt; quia non accipiuntur pro aliquo de quo verificantur.

2. Ut autem explicemus, quid sit accipi terminum pro aliquo de quo verificatur, est advertendum alteram esse verificationem termini, altera verificationem propositionis. Verificatio termini pro aliquo nihil aliud est, quam existentia eius pro quo accipitur terminus, iuxta exigentiam copulae, in ordine ad quam accipitur, ita ut copula, *est, fuit, vel erit*, quae

correspondet verbo propositionis, verificetur de illo pro quo accipitur terminus. Vt si dicas, Petrus est albus, verificatio termini debet fieri sic, hoc est Petrus: & si dicas, Petrus disputat, eodem modo debet fieri verificatio termini, dicendo, hoc est Petrus. Et si verbum propositionis fuerit de præterito, vel de futuro verificatio termini debet fieri per verbum *fuit*, vel *erit*. Vt si dicas, Adam cucurrit, verificatio termini debet fieri, dicendo, hoc fuit Adam. Et si dicas, Antichristus curret, verificatio termini debet fieri, dicendo, hoc erit Antichristus. Et si terminus sit restrictus, debet verificatio illius fieri cum eadem restrictione: vt si dicas, Petrus qui currit disputat, verificatio subiecti debet fieri sic, Petrus qui currit est. Et cum in tali verificatione termini demonstratur illud, de quo verificatur per pronomen *hoc*, non oportet, quod demonstratio fiat ad sensum: sed sufficit, quod fiat ad intellectum: vt si, cum verificatur subiectum huius propositionis, Adam fuit: quod non potest verificari de Adam demonstrato ad sensum, sed solum demonstrato ad intellectum. Verificatio autem propositionis est, cum extrema propositionis affirmatiuæ supponunt pro eodem. Vt in hac propositione, album est dulce; vt sit verificatio propositionis, debent subiectum, & prædicatum supponere pro eodem. Vnde cura ly album, & ly dul-

ce sint termini concreti, ac perinde supponentes pro supposito, vel subiecto formæ, quam significant: vt propositio sit vera debet esse idem suppositum albedinis, & dulcedinis. Et non sufficit, vt propositio affirmativa sit vera, quod formæ significatæ per extrema alicuius propositionis re ipsa habeant idem suppositum, vel subiectum: sed requiritur, quod vt significantur per nomina, quibus in propositione vna forma dicitur de alia, talia nomina supponant pro tali eodem supposito, vel subiecto. Vnde licet in eodem subiecto reuera existat albedo, & dulcedo; quia tamen hæc nomina albedo, & dulcedo, vt pote nomina abstracta, non supponunt pro tali eodem subiecto: quia non supponunt pro materiali hæc propositio est falsa, albedo est dulcedo. His igitur suppositis cum in definitione suppositionis dicitur, terminum vt supponat, debere accipi pro aliquo de quo verificatur; debet intelligi de verificatione termini, non autem de verificatione propositionis; nec enim hæc requiritur, vt terminus supponat. In hac enim propositione, Petrus est albus, si nunc existat Petrus, & non sit albus, ly Petrus supponit pro Petro: quia de illo verificatur verificatione termini, & tamen non datur verificatio propositionis, quia extrema scilicet Petrus, & ly albus non supponunt pro eodem. Et e contra in hac propositione Petrus

non est albus; si non existat tunc Petrus propositio est vera: & non datur ex parte subiecti verificatio termini, nec terminus perinde supponit; imò illa propositio est vera, quia propositio negativa verificatur, vel per id quod eius extrema non supponant, vel per id quod non supponant pro eodem.

3 Hinc sequitur, quod licet terminus extra propositionem dicatur accipi pro suo significato, quatenus illud significare, est accipi, & substitui pro illo: tamen quia extra propositionem non accipitur terminus pro suo significato in ordine ad verbum; talis acceptio termini non ex pro aliquo, de quo verificatur (cum verificatio termini sit in ordine ad copulam) ac perinde non est suppositio, nec terminus extra propositionem supponit.

§. II.

*Divisio suppositionis in suppositionem formalem,
& materialem.*

4 **V**ariæ sunt divisiones suppositionis, & primò potest dividi in suppositionem formalem, & materialem. Suppositio formalis est acceptio termini pro suo significato de quo verificatur (hæc enim ultima particula in definitione cuiuscumque speciei suppositionis debet poni; brevitatis tamen causa illam in definitionibus sequentibus sub intelligimus)

vt omnes termini significativi qui non pro se ipsis, sed pro suis significatis, de quibus verificatur in aliqua accipiuntur propositione. Suppositio materialis est *acceptio termini pro se ipso*: & dicitur suppositio materialis, quia cum forma termini sit significatio, & quando accipitur pro se ipso non accipitur significativè id est, pro suo significato (etiã si habeat illud) non accipitur formaliter, sed materialiter. Supponit igitur terminus materialiter, quando accipitur pro se ipso: vt subiectum huius propositionis, homo est nomen: quia hoc est peculiare vocum, sive significativa vni, sive non significativa, quod possint in propositione accipi loco sui, & pro se ipsis, ac si semetipsas significarent.

5 Duplex autem solet assignari regula ad cognoscendum, quando terminus supponatur materialiter; & pro se ipso in propositione accipiat. Prima *cum vox est non significativa*: cum enim illa non habeat significatum pro quo possit accipi, si accipitur pro aliquo in propositione, vtrique loco sui accipitur, & pro semetipsa, vt subiectum huius propositionis blitiri est trisyllabon. Secunda, *cum terminus alias significativus afficitur nota materialitatis*: notæ autem materialitatis sunt hoc nomen, hoc signum, hic terminus, hæc vox, & ista particula ly,

§. III.

Diuiditur suppositio formalis in suppositionem propriam & impropriam.

6 **R** Elicta suppositione materiali, diuiditur suppositio formalis iuxta triplicem respectum, quem potest dicere terminus significativus in propositione positus: nempe ad significatum quod significat: ad prædicatum, & copulam media qua vnitur: & ad signum quo in propositione afficitur. Ratione igitur respectu termini significativi ad suum significatum, diuiditur primò suppositio formalis, in suppositionem propriam, & impropriam. Suppositio propria est *acceptio termini pro eo quod proprie significat*, vt ly Leo in hac propositione vicit Leo. Suppositio verò impropria, est *acceptio termini pro illo quod improprie significat*, vt iste terminus Leo in hac propositione vicit Leo de Tribu Iudà. Pro quarum definitionum intelligentia est advertendum, quod aliqui termini significant aliquid proprie, illud videlicet ad quod significandum, sunt primariò impositi; & simul significant aliud improprie, illud nimirum, quod cum suo significato primariò habet aliquam similitudinem analogam, vel connotationem: vt hic terminus Leo quia ex primaria sua impositione impositus est ad significandum animal rugibile, scilicet

cet Leonem: illum propriè significat, & cuius
 cum Leone habet in fortitudine similitudi-
 nem, & analogiam Christus, illum analogè
 propriè significat. Indifferensque est talis ter-
 minus, ut ex antecedentibus, & subsequentiis
 accipiatur in propositione pro suo proprio, vel
 pro suo improprio significato; si enim, v. g. di-
 cas, Leo rugit, vel Leo currit; tam in prima illo-
 tarum, quàm in secunda propositione accipi-
 tur ille terminus Leo pro suo proprio signifi-
 cato, scilicet pro verò Leone: in prima qui-
 dem, quia prædicatum rugit, proprium est ve-
 ri Leonis; in secunda autem, quia per prædica-
 tum currit, non trahitur terminus Leo, ut acci-
 piatur pro suo significato improprio: ac pètinè-
 de cum sit analogum per se sumptum accipi-
 tur pro famosiori, id est, pro suo proprio signifi-
 cato. Si autem dicas, *vicit Leo de Tribu Iudà*, ille
 terminus per illam particulam *de Tribu Iudà*
 determinatur, & trahitur, ut accipiatur non
 pro suo proprio significato, scilicet pro verò
 Leone; sed pro suo improprio significato, sci-
 licet Christo: & non quidem absolutè pro
 Christo, ut accipitur hic terminus Christus in
 hac propositione, Christus vicit; sed pro
 Christo cum connotatione ad verum Leonem,
 cum quo habet similitudinem in fortitudine.
 Ex his igitur constat utraque prædicta defini-
 tio: cum enim terminus accipiatur pro suo sig-

nificato proprio, est suppositio propria: cum autem accipitur pro eo quod improprie significat, est suppositio impropria.

7 Et nota, quod quavis terminus habens duplex significatum, proprium, & improprium: semper ubique sit, utrumque significat, licet proprium primario, & secundario improprium, non tamen in proportionem accipitur pro utroque, sed pro vno, vel pro altero iuxta id quod ex antecedentibus, & subsequens determinatur, vel indeterminatur: & ut propositio sit vera non debet predicatum verificari de utroque significato termini (aliàs hæc propositio esset falsa, *vicit Leo de Tribu Judæ*: quia predicatum non convenit verò Leoni, sed tantum Christo) sed debet convenire predicatum illi dumtaxat significato, pro quo supponit, & accipitur subiectum. Vnde supponere aliquem terminum improprie est, quod significans simul vnum proprie, & alterum improprie, accipitur non pro illo, quod proprie significat, sed pro illo tantum, quod improprie representat.

8 Hinc est, quod cum hoc totum possit reperiri in voce, & dari aliquis vnus terminus vocalis, qui simul significans vnum proprie, & alterum improprie accipiatur in propositione ratione alicuius determinationis pro illo tantum, quod improprie significat, possit dari in

voce suppositio impropria. Quia tamen cum conceptus sit naturalis similitudo sui obiecti, & non possit idem conceptus esse naturalis similitudo duplicis diversi obiecti, quamvis vnum habeat aliquam similitudinem cum alio, non potest dari vnus, & idem conceptus significans, & representans simul vnum proprie, & alterum improprie, & accipi in propositione mentali pro illo tantum, quod improprie significat: ac perinde non potest dari in mente suppositio impropria. Sed de hoc latius, Deo dante, in disputatione super istud caput.

§. IV.

Diuiditur suppositio formalis in simplicem & personalem.

9 **R**atione respectus, quem terminus significativus in propositione dicite ad copulam, & prædicatum, diuiditur secundò suppositio formalis in simplicem, & personalem. Et hæc non est subdivisio (vt aliqui existimant) suppositionis propriæ, quia alterum huius divisionis membrum, scilicet suppositio personalis, non solum propriæ, sed etiam impropriæ convenit suppositioni, suppositio igitur formalis in communi, & vt abstrahit à propriæ, & impropriæ suppositione, diuiditur in simplicem, & personalem. Suppositio autem simplex, est acceptio termini pro illo, quod pri-

mò, & per se, & formaliter significat, vt ly homo in hac propositione, homo est species supponit simpliciter. Suppositio verò personalis, est *acceptio termini pro indiuiduis*, vt in hac propositione omnis homo est albus ly homo supponit personaliter. Pro quarum definitionum intelligentia, est advertendum, quod terminus (& præcipuè terminus communis) duplex habet significatum, v. g. hic terminus homo immediate, *pr. mò, & per se, & formaliter significat naturam humanam*; mediatè autem indiuidua, & personas, in quibus eadem reperitur natura; & quia natura vniversalis non reperitur à parte rei, sed solum in intellectu; & prout concipitur conceptu proprio, & vniversalis naturæ; *primarium significatum talis termini est natura humana*, prout concipitur proprio conceptu naturæ: mediatam autem significatum sunt ipsa indiuidua, in quibus talis reperitur natura. Cum igitur terminus accipitur pro illo, quod *primò, & per se, & formaliter significat*, scilicet pro natura, prout concipitur conceptu communi, & proprio naturæ talis terminus supponit simpliciter: vt subiectum huius propositionis, homo est species. Et cum natura sic concepta conceptu communi sit vna; terminusque accipitur pro tali suo primariò, & formali significato, supponit immobiliter: nec sub illo potest aliquis fieri ascensus, vel descensus.

Cum

Cum autem terminus accipitur pro individu-
 uis, quæ mediatè significat, id est, pro perso-
 nis, aut individuus, in quibus reperitur natura,
 quæ primò, & per se, & formaliter significat,
 est suppositio personalis: & dicitur personalis,
 quia est suppositio pro personis: & quia perso-
 næ quas sic mediatè significat terminus, & pro
 quibus supponit sunt plures, terminus sic sup-
 ponens supponit mobiliter, & sub illo potest
 fieri ascensus, vel descensus.

10 An autem in termino singulari, ut in
 hoc termino Petrus, duplex prædictum possit
 distingui significatum, ac perinde possit ille
 supponere simpliciter, & personaliter, aliquam
 habet difficultatem super istud caput exami-
 nandum. Nunc breviter dico, quod potest Pe-
 trus considerari, ut est in intellectu, & prout
 concipitur proprio conceptu individui, & sic
 est significatum primarium huius termini Pe-
 trus, & cum pro illo accipitur, supponit sim-
 pliciter, ut subiectum huius propositionis, Pe-
 trus est individuum: & potest considerari Pe-
 trus absolutè, & ut est in re, & sic est significa-
 tum mediatum huius termini Petrus, & cum
 pro illo accipitur supponit personaliter, ut
 in hac propositione, Petrus
 currit.

§. V.

*Subdiuiditur suppositio personalis in naturalem,
& accidentalem.*

II **E**Tiam ratione respectus, quem terminus significativus in propositione positus dicit ad copulam, & prædicatum, subdiuiditur suppositio personalis in suppositionem naturalem, & accidentalem. Suppositio naturalis, est *acceptio termini pro omnibus his, pro quibus natus est accipi*. Suppositio autem accidentalis est *acceptio termini pro his solum de quibus verificatur iuxta exigentiam verbi*. Pro quarum definitionum intelligentia est advertendum, quod quilibet terminus est secundum se natus, & aptus accipi pro omnibus suis significatis, saltem quæ propriè significat. Vnde in propositione positus, nisi limitetur, & restringatur à verbo, vt solum accipiatur pro aliquibus suis significatis, accipitur pro omnibus pro quibus secundum se natus est accipi: & tunc supponit naturaliter. Et dicitur suppositio naturalis, quia est iuxta naturalem suppositionem termini. Tunc autem non restringuntur termini à verbo, vt accipiantur solum pro aliquibus suis significatis iuxta differentiam scilicet temporis importatam per verbum, quando prædicatum est de intrinseca ratione subiecti, tanquam illius videlicet essentia, vel pars essentiæ, vel

tanquam illius proprietatis, vel passio. Quando autem prædicatum non est de intrinseca ratione subiecti, tunc verbum restringit extrema, ut non accipiatur terminus pro omnibus suis significatis, pro quibus secundum se natus erat accipi; sed pro illis tantum, de quibus verificatur iuxta exigentiam verbi, & differentiam temporis importatam per illud: ut in hac propositione, homo currit. Et talis suppositio dicitur accidentalis, quia sic accipi terminum, non convenit illi ex sua quasi naturali significatione, sed ex accidenti: ex eo nimirum quod adiungatur tali verbo, & tali prædicato.

§. VI.

Subdividitur suppositio personalis in communem, & singularem.

12 **R**atione respectus ad signum, quo terminus significativus in propositione afficitur, vel non afficitur, subdividitur suppositio personalis, in communem, & singularem. Et subdividitur quidem suppositio personalis; quia ista non est divisio suppositionis formalis in tota sua latitudine acceptæ, quia sub hoc diviso, nec sub aliquo membro dividendium comprehenditur suppositio simplex: nec est sub divisio (ut aliqui existimant) suppositionis accidentalis; quia etiam suppositio naturalis comprehenditur sub hoc diviso, & mem-

bris huius divisionis. In hac enim propositione, homo est animal, subiectum supponit naturaliter, & etiam communiter: & subiectum huius, Petrus est animal, supponit naturaliter, & singulariter: ut vtrumque patet, quia in contradictoria primæ debet mutari particularitas subiecti in vniversalitatem. Hæc enim est illius contradictoria, nullus homo est animal: & in contradictoria secundæ permanet eadem singularitas subiecti: hæc enim est contradictoria illius, Petrus non est animal. Subdividitur igitur suppositio personalis in communem, & singularem. Suppositio communis, est *acceptio termini communis*. Suppositio singularis, est *acceptio termini discreti*. Vel *termini communis pro nomine demonstrativo affecti*. Ut suppositio subiecti harum propositionum, Petrus disputat, hic homo disputat. Suppositio communis alia est determinata, alia confusa. Suppositio determinata, est *acceptio termini communis nullo signo, vel signo particulari affecti*. Suppositio confusa, est *acceptio termini communis signo vniuersali affecti*. Et est duplex, confusa tantum, & distributiva. Suppositio distributiva, est *acceptio termini communi communis signo vniuersali affirmatio immediate, vel signo vniuersali negativo mediate, vel immediate affecti*; vel subiectum huius propositionis, omnis homo est albus, & subiectum, & predicatum huius, nullus homo est albus. Suppositio autem

confusa tantum, est acceptio termini communis signo vniuersali affirmatiuo mediata, vel signo specialis confusionis affecti. Vt prædicatum huius propositionis, omnis homo est albus. Et ly equus in hac propositione, ad equitandum requiritur equus. Hæc autem plenius explicabuntur per regulas suppositionis, § sequenti statuendas.

§. II.

Sex statuuntur regulæ suppositionis.

13

V regulas suppositionis statuamus, quia omnes ferè illæ dependent ex diversitate signorum, quibus termini in propositione afficiuntur; talium signorum oportet præmittere diversitatem. Sunt igitur aliqua signa merè particularia, & alia purè vniuersalia, purè particularia, vt aliquis quidam: purè vniuersalia, alia sunt negativa, alia affirmatiua. Affirmatiua, vt omnis quilibet; negativa, vt nullus, nemo, & ly non. Alia autem sunt signa, partim particularia, & partim vniuersalia, vt ly omne, aliquod, vterque, neuter, & alter, quando accipiuntur incompletè. Pro quo est advertendum, quod ly omne, & ly aliquod potest accipi, & completè, & incompletè; quando accipitur ly omne completè distribuit pro singulis cuiuscumque generis; ita vt dicere, v.g. omne animal fuit in Arca Noe, ly omne completè accepto, est idem, ac dicere, cuiuscumque speciei

animalis, omne animal fuit in Arca Noe: quan-
 do verò ly omne incompletè accipitur, distri-
 buit solum pro generibus singulorum: vt si di-
 cas, omne animal fuit in Arca Noe, ly omne in-
 completè accepto, est ac dicere, cuiuscumque
 speciei animalis aliquod animal fuit in Arca
 Noe. Similiter si ly *aliquod* particularizet com-
 pletè, particularizat pro aliquo alicuius spe-
 ciei. Vt si dicas, aliquod animal fuit in Arca
 Noe, ly *aliquod* completè particularizante, est
 ac dicere, alicuius speciei animalis, aliquod
 animal fuit in Arca Noe. Si autem particulari-
 zet incompletè, particularizat pro omnibus
 alicuius speciei: vt in prædicta propositione, si
 sumatur ly *aliquod* incompletè, est idem, ac di-
 cere, alicuius speciei animalis omne animal
 fuit in Arca Noe. Similiter hæc signa vterque;
 & neuter possunt distribuere completè, vel in-
 completè, si completè, distribuunt pro quolibet
 omnium duorum, & est idem dicere, vterque
 homo currit, aut neuter homo currit, ac dicere,
 omnium duorum hominum quilibet homo
 currit: omnium duorum hominum nullus ho-
 mo currit. Si autem distribuunt incompletè,
 distribuunt pro aliquo omnium duorum, &
 prædictæ propositiones, ly vterque, & neuter
 incompletè sumptis, resolvuntur per istas om-
 nium duorum hominum aliquis homo currit,
 omnium duorum hominum aliquis non currit:

& denique ly alter potest particularizare complete, & incomplete: si complete accipiatur particularizat pro aliquo aliquorum duorum: & hæc propositio alter homo currit; æquivaleret huic aliquorum duorum hominum aliquis homo currit. Si autem accipiatur incomplete, particularizat pro omni aliquorum duorum, & prædicta propositio resolvitur in hac, aliquorum duorum quilibet homo currit. Hinc sequitur omnia ista signa incomplete accepta esse partim universalia, & partim particularia: quod oportet advertere pro regulis statim statuendis, & pro oppositione propositionum constantium his signis incomplete sumptis, ac pro ascensu, & descensu sub extremis illarum.

14 Alia denique sunt signa specialis confusionis, id est, quæ non distribuunt, nec particularizant terminum; sed illum faciunt supponere confuse tantum; ita ut sub illo non possit fieri ascensus, vel descensus disjunctivus, vel copulativus, sed disjunctus, aut copulatus. Huiusmodi signa sunt ly omnes collectivè sumptum, hic termini requiritur, promitto, & alij similes.

15 His igitur suppositis. Prima suppositionis regula est, quod terminus communis, nullo signo, aut signo particulari affectus supponit determinate, ut extrema harum propositionum, homo est albus, aliquis homo est albus. Supponere au-

tem determinatè est, quod possit verificari pro vno, vel alio individuo indeterminatè: ac perinde termino supponenti determinante debetur ascensus, vel descensus disiunctivus.

16 Secunda regula. *Terminus communis affectus immediatè signo vniuersali affirmatiuo, vel mediatè, vel immediatè affectus signo vniuersali negatiuo, supponit disiuctiuè, ut subiectum huius propositionis, omnis homo est albus, & subiectum, & prædicatum huius, nullus homo est albus. Et intelligitur vtraque regula de signis vniuersalibus, vel particularibus completè distribuentibus, vel particularizantibus completè.*

17 Tertia regula. *Terminus communis, qui sequitur mediatè signo vniuersali affirmatiuum supponit confusè disiuctiuè, id est, debetur ei ascensus, vel descensus disiunctus, & non disiunctivus: nisi prius fuerit resolutus in suas singulares terminus immediatè affectus tali signo vniuersali affirmatiuo: tunc enim terminus, qui supponebat confusè, iam potest resolvi disiuctiuè. Exemplum huius est in prædicato huius omnis homo est albus.*

18 Quarta regula. *Terminus communis affectus immediatè signo vniuersali collectiuo, supponit confusè copulatiuè. & affectus alijs signis specialis confusionis supponit confusè disiuctiuè. Exemplum primum est in subiecto huius propositionis, om-*

nes Apostoli Dei sunt duodecim, quod ratione illius termini collectivi *omnes*, supponit confusè copulativè, & solum potest resolvi copulativè: vt si dicas, isti, & isti Apostoli sunt duodecim. Exemplum secundi est, in his propositionibus, ad iter requiritur equus, promitto tibi librum: in quibus *ly* equus, & *ly* liber ratione signorum specialis confusionis promitto, & requiritur, supponunt confusè disiunctivè; & non possunt resolvi disiunctivè, sed per descensum disiunctum, vt si dicas, ad iter requiritur hic, vel ille equus.

19 Quinta regula est. *Terminus communis duabus negationibus, aut vna negatione. Et alio signo vniuersali affirmatiuo affectus si dempta prima negatione, maneat distributus in ordine ad terminum stantem determinatè cum illa supponit confusè. si autem dempta prima negatione, maneat distributus in ordine ad terminum stantem confusè; cum illa supponit determinatè.* Exemplum primi est in prædicato huius propositionis, nullus homo non est animal, quod supponit confusè; quia dempta prima negatione: vt si dicas, homo non est animal, supponit distributivè, in ordine ad terminum *homo* stantem determinatè. Exemplum secundi est in subiecto huius propositionis, non omnis homo est animal, quod supponit determinatè: quia dempta prima negatione, vt si dicas, omnis homo est animal, supponit distributivè in

ordine ad illum terminum animal, stantem
confusè.

20 Sexta regula. *Incomplexis ex parte deter-
minante, & parte determinabili, si accipiantur vni-
ca acceptione pars determinans non potest resolui, an-
tequam resoluaturs pars determinabili: si autem acci-
pantur pluribus acceptionibus, a qualibet parte com-
plexi potest incipere resolutio.* Accipiantur autem
prædicta complexa vnica acceptione quando
obliquus determinans rectum, subsequitur il-
lum, vt si dicas equus hominis currit: acci-
piuntur autem pluribus acceptionibus, quan-
do è contra obliquus determinans rectum, il-
lum præcedit, vt si dicas, hominis equus cur-
rit, sed circa hanc regulam (quia circa illam
plura se offerunt sophismata) aliquid forsan
dicemus in disputationibus.

Cap. XVII. De relativis.

§. I.

Quid, & quotuplex sit relativum:

Non loquitur de relativis Logicalibus, de
quibus agitur in prædicamento relatio-
nis; sed de relativis Grammaticalibus: quia
specialis est de illis, ac de alijs terminis sup-
positio, & resolutio. Relativum igitur est *res
ante latæ recordativum*: vt cum dico Petrus qui
disputat currit, relativum *qui* est rei ante latæ,
id est, Petri recordativum.

2 Quod si aduersus hanc definitionem obijcias, quod relativum diversitatis, vt ly alius in hac propositione, Petrus disputat, & alius respondet, est relativum: & tamen non est rei ante latæ recordativum, quia non significat Petrum, nec supponit pro illo, sed petrus pro alio distincto à Petro. Ergo prædicta definitio non est bona. ¶ Respondetur negando minorem, quia ly alius, saltem in obliquo refert rem ante latam: non enim supponit absolute pro alio, sed vt distincto à Petro, quod sufficit, vt sit recordativum rei ante latæ.

3 Relativum aliud est relativum substantiæ, & aliud relativum accidentis. Relativum substantiæ est, quod refert suum antecedens per modum substantiæ: vt relativum qui, & ille in his propositionibus, homo qui currit, disputat, homo disputat, & ille currit. Relativum verò accidentis est, quod refert suum antecedens per modum accidentis, vt relativum, qualis, & quantus in his propositionibus, Petrus est doctus, qualis est Franciscus: Petrus est magnus, quantus est Paulus: subdividitur autem vtrumque relativum, in relativum identitatis, & diversitatis. Relativum identitatis est, quod accipitur pro eodem, ac suum antecedens: vt Petrus qui currit disputat; nix est alba, & talis est papyrus. Relativum verò diversitatis est, quod accipitur pro alio, quam suum antecedens: vt vnus homo disputat, & alius

respondet, & ly alterum, in hac propositione, homo est animal, & alterum est Leo.

4 Relativum autem identitatis, etiam subdividitur in reciprocam, & non reciprocam. Reciprocum est, quod regressionem quandam significat super suum antecedens, ut in his propositionibus: Petrus diligit te Petrus est ipsemet, Petrus diligit filium suum. Relativum non reciprocum est, quod talem regressionem non significat super suum antecedens, ut relativum qui, alius, & alia plura.

§. II.

Quomodo resolvatur relativum.

5 **C**um resolutio propositionis detur ad explicandum aliquam eius confusionem, & solum illam importet relativum qui (alia enim relativa manifestam habent significationem) solum relativum qui, indiget resolutione cum subiicitur respectu alicuius copulae implicationis, quae efficitur pars extremi: ut in his propositionibus, Petrus qui currit, disputat, Petrus est animal quod est album. Cum autem in propositione, quae constat copula principali, & copula implicationis, quae dicitur de relativo qui, possit utraque copula affirmari, vel utraque negari: vel una affirmari, & altera negari, diversimodè in illis fieri debet relativi resolutio.

6 Si igitur vtraque copula sit affirmativa, vt in hac propositione, Petrus qui currit est albus, debet talis propositio resolvi per vnam copulativam; in cuius prima cathégorica prædicatum media copula principali affirmetur de subiecto, & in secunda cathégorica copula implicationis affirmetur de relativo *ille*, vt prædicta propositio in istam, Petrus est albus, & ille currit. Si autem copula implicationis fuerit affirmata, & copula principalis negata, vt in hac, Petrus qui currit non disputat: debet resolvi in vnam disiunctivam, in cuius prima cathégorica copula principalis negatur de subiecto, & in secunda cathégorica copula implicationis negetur de relativo *illo*, vt prædicta propositio in istam, Petrus non disputat, vel ille non currit. Si verò copula implicationis fuerit negata, & copula principalis affirmata, vt in hac Petrus qui non currit, disputat: debet resolvi in vnam copulativam, in cuius prima cathégorica copula principalis affirmetur de subiecto, & in secunda cathégorica copula minus principalis negetur de relativo *illo*: vt prædicta propositio in istam, Petrus disputat, & ille non currit. Si denique vtraque copula negetur, vt in hac, Petrus, qui non currit non disputat: debet resolvi in vnam disiunctivam, in cuius prima cathégorica copula principalis negetur de subiecto, & in secunda cathégorica

copula minus principalis affirmetur de relativo ille: ut prædicta propositioni in istam, Petrus non disputat, vel ille currit. Hæc omnia intelliguntur, quando propositiones sunt immediatè resolubiles ratione relativi. Quæ autem sint immediatè resolubiles ratione relativi, dicemus parrapho sequenti.

§. III.

Quæ propositiones sint immediatè resolubiles ratione relativi.

7 **E**ste aliquam propositionem immediatè resolubilem ratione relativi est, quod priusquam resoluat per ascensum, vel descensum in suas singulares, possit resolui ratione relativi; ita ut à resolubili ad resolventes, & à resolventibus ad resolubilem sit mutua consequentia. Vnde cum propositio singularis non sit reducibilis in alias singulares, omnis propositio singularis constans relativo qui, est immediatè ratione talis relativi resolubilis, & solum est difficultas de propositionibus particularibus, & universalibus.

8 Dicendum igitur est, quod propositio particularis affirmativa, & illis contradictoria vniversalis negativa: ut istæ, homo qui currit disputat, homo qui non currit disputat: nullus homo qui non currit disputat: sunt immediatè resolubiles ratione relativi, ita ut ab illis ad
suas

suas resolventes, & à suis resolventibus ad illas sit mutua consequentia.

9 Propositio autem vniversalis affirmatiua, & eius contradictoria particularis negativa non est immediatè resolubilis ratione relativi: quia ab illis ad suas resolventes non est mutua consequentia; ab vniversali enim affirmatiua ad suas resolventes non valet consequentia, licet valeat à resolventibus ad illam: sicut istæ sunt malæ consequentiæ, omnis homo qui currit, disputat: ergo omnis homo disputat, & ille currit: omnis homo qui non currit, disputat: ergo omnis homo disputat, & ille non currit. In vtraque enim committitur defectus arguendi à restricto ad non restrictum cum distributione non restricti. Et in casu quo sint duo homines, & vnus currat, & disputet; alter verò nec currat, nec disputet: antecedens primæ consequentiæ est verum, & consequens falsum: & in casu quo sint duo homines, & vnus non currat, & disputet, & alter currat, & non disputet; antecedens secundæ consequentiæ est verum, & consequens falsum. Particularis etiam negativa non est immediatè resolubilis ratione relativi: quia licet à resolubili ad resolventes valeat consequentia, non tamen è resolventibus ad resolubilem; vt hæc est mala consequentia: homo non disputat, vel ille non currit: ergo homo qui currit non disputat, propter defectum arguen-

di à non restricto ad restrictum sine distribu-
tione non restricti, & casu quo sit tantum vnus
homo: & ille nec disputet, nec currat, antece-
dens est verum, & consequens falsum. Et ista
etiam est mala consequentia, homo non dispu-
tat, vel ille currit; ergo homo qui non currit,
non disputat; propter eundem defectum ar-
guendi: & in casu quo sit vnus tantum homo, &
ille non disputet, & currat; antecedens est ve-
rum, & consequens falsum.

§. IV.

*Qualiter relativum non reciprocum referat restrictè
suum antecedens.*

10 **R**elativum referre restrictè suum an-
tecedens est, quod supponat pro illo
non absolutè, sed vt ei convenit prædicatum, & quod
loco relativi possit poni suum antecedens non absolutè
sine aliqua restrictione, sed cum restrictione prædica-
ti. Vt si dicas, homo currit, & ille disputat; quod
relativum ille referat restrictè suum antece-
dens est, quod supponat pro homine currente,
& loco relativi possit poni antecedens, non ab-
solutè, sed cum restrictione currentis, ac dici,
& ille homo qui currit disputat. Nec oportet
quod relativum, vt referat restrictè suum an-
tecedens, referat illud cum eadem distribu-
tione, quam habet antecedens: vt si dicas, omnis
homo currit, & ille disputat, relativum ille non
sup-

supponit pro omni homine currente, sed pro homine qui currit.

11 Hoc supposito sit prima regula in copulativis, affirmativis, & disiunctivis, earum contradictorijs, relativum positum in secunda categorica refert restrictè suum antecedens, ut in hac, omnis homo currit, & ille disputat, relativum ille supponit pro homine currente. Et in hac disiunctiva eius contradictoria, homo non currit, vel ille non disputat; relativum ille supponit restrictè, non quidem pro homine non currente, quod erat antecedens primæ categoricæ talis disiunctivæ, sed pro homine currente, quod erat antecedens primæ categoricæ copulativæ suæ contradictoriæ: nam in contradictorijs eadem debet servari restrictio.

12 Secunda regula in propositione autem disiunctiva affirmativa relativum ille p. suam in secunda categorica, non refert restrictè, sed absolute suum antecedens; ita ut in loco relativi ponatur tuum antecedens, absolute, & sine aliqua restrictione debet poni: ut in hac propositione, homo currit, vel ille disputat; relativum ille supponit pro homine absolute, & non restrictè pro homine currente. Idemque est dicendum de negativis copulativis earum contradictorijs: quia in negativa nulla debet esse restrictio, quæ non sit in affirmativa eius contradictoria.

13 Huiusmodi autem regulæ possunt ex

tendi etiam ad relativum diversitatis, quod in affirmativis copulativis, & earum contradictorijs refert restrictè suum antecedens, non verò in disiunctivis affirmativis, & earum contradictorijs. In hac enim propositione, vnus homo disputat, & alius respondet: relativum *alius* refert restrictè suum antecedens, ita vt sit tenus, & alius ab homine qui disputat, respondet.

§. V.

Qualiter supponat relativum.

14 **S**pecialis est quantum ad suppositionem ratio in relativis; ac in alijs terminis: quantum ad suppositionem, inquam, an supponant singulariter, confusè, vel determinatè. Pro cuius explicatione duæ statuuntur regulæ. Prima *relativum reciprocum supponit sigillatim, sicut suum antecedens* Supponere, sicut suum antecedens est, quod si suum antecedens supponit distributivè, relativum etiam supponat distributivè, etiam si signo distributivo præter signum quo afficitur suum antecedens, ipsum relativum non afficiatur. Supponere autem sigillatim, sicut suum antecedens, aliquid amplius dicit, nempe quod cum per ascensum, vel descensum resolvitur in singulares suum antecedens: simul resolvitur in singulares ipsum relativum. Vt in hac propositione, omnis ho-
mo

mo diligit se, licet iuxta regulas communes suppositionis aliorum terminorum relativum se, utpote signo universalis affirmativo mediatè affectum deberet supponere confusè, tamen propter specialem rationem relativi reciproci, quia suum antecedens supponit distributivè, ipsum relativum supponit distributivè: & distributivè sigillatim; ita ut si sub subiecto talis propositionis descendas, dicens: ergo hic homo diligit se, & hic homo diligit se: simul & absque alia resolutione descendis sub relativo. Et in qualibet prædictarum singularium relativum se, supponit singulariter.

15 Secunda regula. *Relativum non reciprocum, non supponit, sicut suum antecedens, sed iuxta exigentiam signorum, quibus ipsum relativum afficitur.* Et ita in hac propositione, omnis homo disputat, & ille currit, licet antecedens supponat distributivè; relativum tamen, cum nullo signo afficiatur (signum enim distributivum unius categoricæ non transit ad terminum alterius categoricæ) supponit determinatè. Et in hac propositione, homo disputat, & non ille currit, licet antecedens supponat determinatè, relativum ille, quia afficitur negatione, supponit distributivè; & denique in hac propositione, omnis homo est animal, & illud est rationale; licet ly animal, quod refert relativum; supponat confusè, quia signo universalis affirmativo me-

diatè afficitur; ipsum tamen relativum, quia nullo signo afficitur, supponit determinatè.

Cap. VIII. De ampliatiōe, & restrictiōe.

§. I.

Quid sit ampliatio, & restrictio:

Ampliatio, & restrictio sunt proprietates termini existentis in propositione. Et ampliatio est, *extensio termini à minori ad maiorem suppositionem*. Restrictio autem est, *coarctatio termini à maiori ad minorem suppositionem*. Pro quo est advertendum, quod cum terminus aliquis accipitur in ordine ad copulam de præsentibus, habet quasi statum suppositionis, & accipitur pro solum præsentibus. Unde si ratione alicuius accipiatur pro pluribus, vel in ordine ad plures differentias temporis, dicitur terminum ampliari, & extendi à minori ad maiorem suppositionem: ut in hac propositione, homo potest esse albus, subiectum ampliatur; quia non solum accipitur pro hominibus præsentibus, sed pro præsentibus, & futuris, & possibili-
libus. Si autem ratione alicuius terminus accipiatur pro paucioribus, quam secundum statum suppositionis deberet accipi, dicitur terminus restringi, & coarctari à maiori ad minorem suppositionem: ut in hac propositione, ho-
mo

mo iustus disputat: ratione illius adiectivi *iustus* ille terminus homo (cui si non adiungeretur tale adiectivum supponeret pro hominibus presentibus, sive iustis, sive non iustis) restringitur, & coarctatur, ut accipiatur solum pro hominibus iustis.

2 Ampliatio autem, & restrictio, vel potest esse quoad supposita, vel quoad differentias temporis. Quoad supposita est, cum ratione ampliationis, vel restrictionis accipitur terminus pro pluribus, vel paucioribus suppositis, quam acciperetur secundum statum suppositionis, ut contingit in hac propositione, homo potest esse albus ubi ly homo ampliatur quoad supposita; & huius ampliationis, & restrictionis solum est capax terminus communis personaliter accidentaliter supponens: nam terminus singularis unum tantum significans, non potest accipi pro pluribus, vel paucioribus suppositis. Nec terminus supponens simpliciter, cum non supponat pro individuo, sed immobiliter pro natura. Nec denique terminus supponens naturaliter, quia ille ex vi suae naturalis suppositionis accipitur pro omnibus, pro quibus natus est accipi. Ampliatio, & restrictio, quoad differentias temporis: est cum accipitur terminus pro suo significato in ordine ad plures, vel pauciores differentias temporis, quam acciperetur secundum statum suppositionis; & huius ampliationis, & restrictionis etiam est capax

terminus singularis: quia licet vnum tantum habeat significatum, potest accipi pro illo in ordine ad plures, vel pauciores differentias temporis.

3 Ut autem detur ampliatio quoad tempora, debet accipi terminus pro suo significato in ordine ad plures differentias temporis diuisim: vt in hac propositione, homo fuit albus, ampliatur: quia accipitur pro homine, qui est, vel fuit. Si autem acciperetur terminus pro suo significato in ordine ad plures differentias temporis copulativim, vt in hac propositione, homo qui est, & fuit, erit albus, potius est restrictus, quam ampliatus; quia non supponit indifferenter pro homine, qui est, vel fuit, nec pro omni homine presenti, nec pro omni homine praterito, sed solum pro hominibus, qui nunc sunt, & aliquando fuerunt.

4 Restrictio autem potest esse, vel quoad tempora: vt si dicas, Petrus qui fuit est doctus, vbi ly Petrus restringitur pro Petro praterito, vel quoad genus: vt si supponamus, quod ly aliquis significat solum masculos, cum dicitur, aliquis homo currit, ly homo restringitur, vt accipiatur pro solis masculis, & non pro feminis: vel potest esse restrictio quoad supposita, & provenire termino, vel ex aliquo adiectivo adiuncto, vel ex aliqua copula implicationis, vt restringitur pro solum hominibus cur-

rentibus subiectu a harum propositionum, homo currens disputat, homo qui currit, disputat, restrictione ibi proveniente in prima propositione ad adiective *currens*. & in secunda à copula implicationis, quæ est *currit*.

§. II.

Regula ampliacionis.

5 **E**X diversis capitibus potest præveniri re ampliatio, & restrictio. Ad quod aliqua statuuntur regulæ. Prima. *Verbum præteriti temporis ampliat ante se quoad præsens, & præteritum, & restringit post se quoad præteritum: Verbum autem futuri temporis ampliat ante se quoad præsens, & futurum, & post se restringit pro futuro:* in hac enim propositione, album tunc nigrum, ly album, quia præponitur ad ly fuit, ampliatur ut supponat pro albo quod est, vel fuit album, & ly nigrum, quia sublequitur ad ly fuit, restringitur pro nigro quod fuit. Et casu quo sit aliquis homo, qui hodie sit albus, & heri niger, propositio erit vera: quia habebit aliquam singularem, quæ verificetur. Ut patet per resolutionem ampliacionis, & restrictionis, dicendo, hoc est, vel fuit album, & hoc fuit nigrum. Similiter in hac propositione, album erit nigrum, verbum ampliatur subiectum, ut accipiat pro illo, quod est, vel erit album, & restrin-

git prædicatum, vt supponat solum pro nigro, quod erit nigrum,

6 Secunda regula. *Terminus significans actionem, per quam fit aliqua res, ampliat terminum significantem rem factam, quoad illud quod est, vel erit: & terminus significans destructionem alicuius rei ampliat terminum significantem rem destructam, ad illud quod est, vel fuit: vt in hac propositione, Petrus ædificat domum, ly domus ampliatur, & accipitur pro domo, quæ est, vel erit domus: & in hac, Petrus destruit domum, ly domus ampliatur, & accipitur pro domo, quæ est, vel fuit domus.*

7 Tertia regula. *Terminus significans prioritatem, ampliat terminum cui applicatur pro illo, quod est, vel erit, terminus verò significans posterioritatem, ampliat terminum, cui applicatur pro illo, quod est, vel fuit. Vt si dicas, Petrus est prior Antichristo, ly Petrus ampliatur, & accipitur pro Petro, qui est, vel erit: & si dicas, Petrus est posterior Adamo, ly Petrus ampliatur, & accipitur pro Petro, qui est, vel fuit.*

8 Quarta regula. *Terminus significans inceptionem, ampliat terminum, cui applicatur, pro illo quod est, vel immediatè erit: vt si dicas, motus incipit esse; motus accipitur pro motu, qui est, vel immediatè erit. Terminus autem significans desinentionem, ampliat terminum, cui applicatur pro illo quod est, vel immediatè ante fuit: vt si dicas, motus*

definit esse, ly motus accipitur pro motu, qui est, vel immediate ante fuit.

9 Quinta regula. *Ly potest, & ly possibiliter ampliat omnes terminos, ut accipiantur pro omnibus presentibus, præteritis futuris, vel possibilibus. Et similiter terminus significans potentiam ad essendum, ut factibile, generabile, producibile; ampliat terminum cui applicatur, usque ad possibilia.*

10 Sexta regula. *Ly imaginario, vel verbum imaginatur ampliat omnes terminos, usque ad imaginabilia; hoc est, ut accipiantur pro presentibus, præteritis, futuris, possibilibus, vel imaginabilibus. Licet enim apud physicum tantum sint tres differentie temporis, præsens, præteritum, & futurum. Dialecticus tamen considerat alias duas, scilicet possibile, & imaginarium. Alias regulas ampliationis constituunt aliqui, sed istæ, quæ sunt magis in usu, sufficiunt.*

§. III.

Logici arguendi in restrictione, & ampliatione.

11 **Q**uia non restrictum in ordine ad restrictum, & amplum in ordine ad non amplum comparatur, ut superius ad inferius, inde aliqui deducuntur loci arguendi in restrictione, & ampliatione: qui licet possint seorsum statui in restrictione, ac in ampliatione; solum illos in restrictione statuimus: supponemus

nentes quod eodem prorsus modo possunt fieri in ampliatione, si ponatur amplum loco non restricti, & non amplum loco restricti.

12 Duplex igitur, & uterque trimembris statuitur locus arguendi in restrictione. Primus, à non restricto ad restrictum cum distributione non restricti & posita constantia restricti, valet affirmatiuè consequentia. & negatiuè valet sine constantia restricti, sine distributione non restricti, nec affirmatiuè, nec negatiuè est bona consequentia. Ponere constantiam restricti nihil est aliud, quam affirmare existentiam illius, pro quo supponit terminus restrictus. Exemplum primæ partis huius loci est hæc consequentia, omnis homo currit, & homo albus est: ergo homo albus currit, quæ est optima, & tamen si tolleretur constantia non esset bona; & casu quo esset vnus tantum homo; & ille esset niger, antecedens esset verum, & consequens falsum. Exemplum secundæ partis est in hac consequentia, nullus homo currit: ergo nullus homo albus currit; quæ etiam nulla apposita constantia restricti, est optima. Exemplum denique tertie partis est in his consequentijs: homo currit, ergo homo albus currit: homo non currit: ergo homo albus non currit: vtraque enim propter non distributionem non restricti est mala: & in prima, casu quo sint duo homines vnus niger currens, & alter albus, & non currens; antecedens

erit

erit verum, & consequens falsum. Et in secunda, casu quo sint duo homines vnus albus, & currens, & alter niger non currens, antecedens erit verum, & consequens falsum.

13 Secundus locus arguendi est, quod à restricto ad non restrictam negativè sine distributione non restricti, & posita constantia restricti, est bona consequentia: affirmatiuè autem etiam sine constantia restricti valet: cum distributione autem non restricti, nec affirmatiuè, nec negativè est bona consequentia, live cum constantia, live sine constantia restricti. Exemplum primæ partis est in hac consequentia, homo albus non currit, & homo albus est: ergo homo non currit, quæ est optima: & tamen si non apponeretur constantia restricti, non esset bona, & casu, quo vnus tantum esset homo, & ille esset niger, & currens, antecedens esset verum, utpote negativa de subiecto non supponente, & consequens esset falsum: siquidem vnâ tantum haberet in tali casu singularem, & illa esset falsa. Exemplum secundæ partis est in hac consequentia, homo albus currit: ergo homo currit; quæ etiam non apposita constantia restricti, est optima. Exemplum denique tertiæ partis est in his consequentijs, nullus homo albus currit: ergo nullus homo currit; nullus homo albus currit, & homo est: ergo nullus homo currit; omnis homo albus currit: ergo omnis homo currit; quæ omnes

consequentia propter distributionem non restricti sunt malæ: & in prima, & in secunda consequentia dabitur antecedens verum, & consequens falsum, casu quo sint duo homines vnus albus, & non currens, & alter niger, & currens. In tertia dabitur antecedens verum, & consequens falsum casu, quo sint duo homines vnus albus, & currens, & alter niger, & non currens.

Cap. XIX. De alienatione.

Brevissimè in hoc capite aliam termini existentis in propositione proprietatem, scilicet alienationem explicabimus: cui etiam adiungi possunt remotio, & diminutio termini. Alienatio enim est, *distractio termini à propria ad impropriam significationem*; vt cum terminus, qui duplex habet significatum, alterum proprium, & alterum improprium, & qui, si ratione alicuius non distraheretur, vt acciperetur pro improprio significato, staret quidem; & acciperetur pro suo proprio significato, iuxta regulam, quam libro præcedenti statuimus; quod analogum per se sumptum stat pro famosiori significato. Talis enim terminus si ratione alicuius distrahatur, vt accipiatur pro suo significato, dicitur alienari. Vt in hac propositione, homo est *pictus*, ly homo alienatur, quia per prædicatum *pictus*, iuxta aliam regulam; talia sunt

sunt subiecta, qualia permittuntur ab eorum prædicatis; trahitur ut stet solum pro homine picto, & distrahitur à propria ad impropriam significationem. Alienatio autem potest provenire subiecti à prædicato: ut in exemplo adducto, vel cuiuslibet termini à tota propositione; ut si dicas, Petrus est quidam Leo. Vbi per communem modum accipiendi hanc propositionem, ille terminus Leo alienatur, ut stet non pro verò Leone, sed pro homine crudeli. Non tamen potest provenire propria alienatio termini substantivi ab adiectivo illi adiuncto, vel à copula implicationis; ut si dicas, homo pictus est pulcher, vel homo qui est pictus, est pulcher: tunc enim potius ly homo restringitur pro homine picto, quam alienatur.

2 Remotio est, cum ratione alicuius adiuncti, impossibilis redditur terminus totaliter à suppositione. Ut cum termino substantivo adiungatur adiectivum illi repugnans: ut si dicas, homo irrationalis currit, in subiecto talis propositionis est remotio suppositionis.

3 Diminutio denique est limitatio termini à totali ad partialem significationem: ut si dicas, Ætiops est albus secundum dentes, ly albus diminuitur: nam cum posset applicare totum significatum ad totum subiectum, de quo prædicatur: ratione illius particulæ diminutiva secundum, solum applicat illud ad partem subiecti, scilicet ad dentes.

Cap. XX. De appellatione.

§. I.

Quid, & quotuplex sit appellatio

Appellatio, quæ est proprietas termino in propositione competens, & maximè cognitu necessaria est *applicatio significati formalis unius termini ad significatum formale alterius*. In qua definitione applicatio, ponitur loco generis: omnis enim terminus positus in propositione applicat suum significatum ad significatum alterius. Differt tamen appellatio ab applicatione non appellativa, per id quod in definitione additur, nempe quod sit *applicatio significati formalis unius termini ad significatum formale alterius*. Terminus enim non appellans, licet applicet suum significatum ad significatum alterius termini, non tamen ad significatum formale, sed ad materiale illius. In appellatione igitur denotatur, significatum formale termini appellantis competere subiecto non absolutè quidem, sed ratione significati formalis termini appellati: ut in hac propositione, Petrus est magnus Logicus, magnitudo denotatur convenire Petro, non absolutè quidem, sed ratione Logicæ. Unde si sit peritus in Logica, et tiam si nec corpore, nec in vlllo alio sit magnus, propositio esset vera, & e contra, si non sit peritus in

Logica, quamvis in corpore, vel in aliquo alio esset magnus, propositio esset falsa.

2 Appellatio altera est realis, & altera rationis. Appellatio realis est, applicatio significati formalis realis unius termini ad significatum formale alterius: ut in hac propositione, Petrus est magnus Logicus. Appellatio rationis, est applicatio significati formalis quod sit aliquid rationis ut in hac propositione, homo est species, applicatur significato formali subiecti significatum formale prædicati, quod utique est aliquid rationis.

§. II.

Regulae appellationis realis.

3 **D**ixi statuantur regulæ appellationis realis. Prima, quod cum substantivum, & adiectivum ponuntur ex parte diversi extremi, adiectivum non applicat suum significatum formale ad significatum formale substantivi, sed ad significatum materiale illius, & consequenter non est appellatio, ut in hac propositione, Petrus Logicus est magnus, huius magnus non applicat suum significatum ad formale Logici, sed ad significatum materiale illius, nec denotatur magnitudinem competere Petro ratione Logicæ, sed absolute competere illi. Vnde si Petrus esset parum peritus in Logica, corpore tamen esset magnus, propositio esset vera.

4 Adversus hanc regulam obijcies, Quod

in his propositionibus, hæc albedo est intensa, similitudo est intensa, videtur esse appellatio significati formalis illius prædicati *intensa* supra significatum formale albedinis, & similitudinis, & tamen adiectivum *intensa*, & illa substantiva, videlicet albedo, & similitudo non ponuntur ex parte eiusdem extremi. Ergo etiam si substantivum, & adiectivum non ponantur ex parte eiusdem extremi aliquando est appellatio realis. Maior probatur: nam hic syllogismus non valet, hæc albedo est intensa, & hæc albedo est similitudo. Ergo similitudo est intensa. Casu enim, quod Petrus habeat albedinem intensam, vt sex, & per illam sit similis Petro habenti albedinem, vt duo; maior, & minor prædicti syllogismi erit vera, & conclusio falsa; & tamen in tali syllogismo nullus alius videtur esse defectus, nisi quod in maiori, & conclusione variatur appellatio, & in maiori ly intensa applicat suum significatum formale supra significatum formale albedinis, & in conclusione applicat illud supra significatum formale similitudinis. Ergo revera in talibus propositionibus invenitur appellatio realis.

¶ Respondetur negando maiorem, & ad probationem dico, talem syllogismum esse malum, non propter diversam appellationem, sed propter diversam applicationem ad diversum materiale, quia licet demus albedinem, & simili-

tudinem realiter identificari, ad minus distinguuntur formaliter. Vnde significatum materiale huius termini *albedo*, est diversum formaliter à significato materiali huius termini *similitudo*. Vnde vt in talibus propositionibus non variaretur applicatio significati formalis ad significatum materiale subiecti, deberet subiectum vtriusque propositionis habere idem formaliter significatum materiale, & cum non habeat illud, variatur applicatio ad diversum materiale, quod est sufficiens vitare consequentia: quia cum *albedo*, & *similitudo* sint termini abstracti, non supponunt pro subiecto, quamvis in eodem subiecto reperiantur, sed pro ipsis formis formaliter sumptis. Vnde in talibus terminis coincidunt significatum formale, & materiale, inò reuera non habent significatum materiale; ac perinde applicando prædicatum *intensa*, in prædictis propositionibus suum significatum formale ad vnicum significatum, quod habet quodlibet horum nominum *albedo*, & *similitudo*, applicat illud ad significatum formale illorum: & tamen in prædictis propositionibus non est propriè appellatio: nam ad id requiritur, quod habeat terminus appellatus, tam formale, quàm materiale, vt non supra illius materiale, sed supra formale eius significatum, terminus appellans suum applicet significatum formale.

§ Secunda regula est. *Cum adiectivum, & substantivum ponuntur ex parte eiusdem: extremi est appellatio realis.* Ut in his propositionibus, Petrus magnus Logicus disputat, Petrus est magnus Logicus: in utraque enim, quia adiectivum magnus, & substantivum Logicus ponuntur ex parte eiusdem extremi, est appellatio realis: est enim applicatio significati formalis illius termini magnus supra significatum formale illius termini Logicus, & denotatur magnitudinem competere Petro ratione Logicæ. Intelligitur hæc regula, quando adiectivum, & substantivum non significant formas disparatas, ut si dicas, Petrus est musicus albus. Tunc enim, quamvis ponantur ex parte eiusdem extremi non est appellatio realis, nec denotatur albedinem convenire Petro ratione musicæ.

§. III.

Regula appellationis rationis.

6 **A**liæ duæ sunt regulæ appellationis rationis. Prima, quod prædicatum secundæ intentionis conveniens rebus, & non vocibus appellat supra significatum formale subiecti. Ut in hac propositione, homo est species, quia prædicatum est secundæ intentionis conveniens rebus, & non vocibus facit suppositionem simplicem, ac perinde facit accipi subiectum pro suo formali significato, id est, non pro individuo, sed

sed pro natura communi, quæ cum non detur communis, nisi prout concepta ab intellectu, facit accipi subiectum pro natura humana, prout concipitur conceptu communi; ac perinde applicat prædicatum, suum significatum formale ad significatum formale subiecti, quod est appellare supra illud. Diximus in regula prædicatum secundæ intentionis conveniens rebus, & non vocibus, quia si conveniat ipsis vocibus, seu terminis, ut prædicatum harum propositionum, homo est nomen, homo est terminus: nec facit subiectum supponere simpliciter, sed potius materialiter, nec appellat supra significatum formale subiecti; imò nec applicat suum significatum, ad aliquod significatum subiecti, sed ad ipsam vocem, quæ non pro suo significato, sed pro se ipsa accipitur in tali propositione.

7 Secunda regula, *verbum significans actionem animi interiorem, appellat, & applicat suum significatum formale supra significatum formale termini in quem fertur.* Ut si dicas, cognosco hominem denotatur me cognoscere hominem non absolute, sed sub ratione hominis. Et si dicas, cupio delectari, denotatur me concupiscere delectationem sub ratione delectabilis. Imò & ad verbum significans actionem sensus exterioris, extenditur hæc regula. Ut cum dico, video parentem, aut audio parentem, denotatur, quod tunc

judico per intellectum illum quem video, aut audio, esse parentem. Si autem accusativus antecedit verbum, non est huiusmodi appellatio. Ut si dicas, hominem cognosco, venientem cognosco, non denotatur me cognoscere illum sub ratione venientis, sed quod absolute illum cognosco.

8 Unde in hac appellatione valet consequentia ab appellante ad non appellantem; non vero e contra. Ut hæc est bona consequentia, cognosco venientem: ergo venientem cognosco, e converso autem non valet, scilicet venientem cognosco; ergo cognosco venientem. Et ratio est, nam in primæ consequentiæ antecedenti denotatur me cognoscere venientem sub ratione venientis, ex quo rectè inferitur me illum absolute cognoscere, qui est sensus consequentis; ad verò in antecedenti secundæ denotatur me absolute cognoscere venientem, ex quo non licet inferre me cognoscere illum sub ratione venientis. In alijs autem appellationibus quomodocumque varietur appellatio, sive ab appellatione ad non appellationem, sive à non appellatione ad appellationem, sive ab appellatione supra vnum significatum formale ad appellationem supra aliud significatum formale, variatur consequentia. Ut hæc est mala, Petrus Logicus est magnus: ergo Petrus est magnus Logicus; quia in antecedenti non est ap-
pel-

pellatio, & est appellatio in consequenti; & si Petrus sit magnus corpore, & imperitus in Logica, antecedens est verum, & consequens est falsum. Et hæc est mala, Petrus est magnus Logicus; ergo Petrus Logicus est magnus, quia est appellatio in antecedenti, & non in consequenti; & si Petrus sit peritus in Logica, & corpore pusillus, antecedens est verum, & consequens falsum: denique hæc est mala consequentia, Petrus est individuum; ergo homo est individuum. Et similiter ista, homo est species; ergo animal est species, quia licet in vtraque consequentia videatur argui ab inferiori ad superius affirmative; variatur tamen appellatio, quia prædicatum vtriusque antecedentis applicat suum significatum formale supra diversum significatum formale, ac illud applicat in consequenti, & ita antecedens vtrumque est verum, & consequens falsum.

§. IV.

Regule pro nominibus numeralibus.

6 **L**icet nomina numeralia non propriè appellent, quia tamen habent in numeratione aliquam similitudinem appellationis, communiter hic de illis agitur, duæque de ipsis statuuntur regulæ. *Prima nomen numerale primitivæ speciei, ut unus, duo, tres, &c. adiunctum termino substantivo numerat formas, adiunctum verò*

termino adiectiuo numerat supposita; hanc regulam
statuit D. Thom. 1. p. q. 36. art. 4. & q. 39. art. 5.
Et prima pars regulæ intelligitur, quod nomen
numerale additum termino substantiuo nume-
rat principaliter formas, licet ad pluralitatem
requirat, vt conditionem etiam pluralitatem
suppositorum. Ex quo inferatur cum D. Thom.
3. p. q. 3. art. 6 ad 1. Quod si tres Personæ Diuinæ
assumerent eandem naturam humanam, non
dicerentur tres homines, sed vnus homo, sicut
de facto non dicuntur tres Dij, sed vnus Deus,
quia vt dicantur tres Dij, & in illo casu dice-
rentur tres homines, deficit ratio formalis, &
principalis pluralitatis, scilicet pluralitas for-
matum, quas nomen numerale additum illis
terminis substantiuis Deus, vel homo princi-
paliter numerat. Sequitur etiam cum eodem
D. Thom. in eadem q. art. 7. in solutione ad 2.
Quod si vna Persona Diuina duas simul assume-
ret humanitates, non dicerentur duo homines,
sed vnus homo. Et hoc quidem propter defec-
tum pluralitatis suppositorum, quia licet no-
men numerale additum substantiuo princi-
paliter numeret formas, ad pluralitatem tamen
exigit, vt conditionem, pluralitatem supposi-
torum.

10 Secunda autem pars regulæ, nempe
quod nomen numerale additum adiectiuo nu-
merat supposita absque aliqua limitatione est

certa, quia cum in adiectivo principale, quod importatur sit suppositum, illud est quod numeratur. Vnde si tres homines eandem numero haberent albedinem dicerentur tres albi, ita vt ad pluralitatem, nec vt conditio requiratur pluralitas albedinis. Et in hoc stat differentia prædictorum nominum numeralium cum adduntur substantivo termino, ac cum applicantur termino adiectivo.

II Secunda regula, quæ minorem habet difficultatem est. *quod nomen numerale denominationum cuiuslibet termino adijciatur, numerat concretum cui adiungitur: & ita si concretum ipsum sub aliqua ratione fuerit vnum, & sub alia fuerit binum, vel trinum potest vtramque denominationem accipere, & ea ratione dicimus, Deum esse vnum, & trinum, quia est vnus in natura, & trinus in Persona.*

Cap. XXI. De oppositione.

§. I.

De subalternis.

Incipimus agere de proprietatibus propositionis in ordine ad alteram, quæ sunt oppositio, æquipollentia, & conversio, & prius est agendum de oppositione. Et quamvis subalternatio non sit propriè oppositio, nec propositiones subalternæ sint propriè oppositæ: tamen quia

quia habent quasi oppositionem respectivam; de illis agitur in oppositionibus, & ut ab hoc expediri de propria oppositione possimus tractare, aliquid prius dicemus de subalternis.

2 Propositiones igitur subalternæ sunt illæ, quæ constant eisdem terminis eodem ordine positis eiusdem qualitatis, utraque scilicet affirmativa, vel utraque negativa, & una est particularis, & altera universalis: ut istæ, omnis homo est animal, aliquis homo est animal: & istæ, nullus homo est animal, aliquis homo non est animal. Et ex illis propositio universalis dicitur subalternans, & particularis subalternata. Et à subalternante ad subalternatam valet consequentia, non verò à subalternata ad subalternantem.

3 Subalternatio autem alia est de modo, & de lege. Ut inter propositiones, quæ habent prædictum modum, & ab universali ad particularem est bona consequentia, & non e contra. In hoc enim secundo, consistit lex subalternatum. Alia autem est subalternatio de lege solum, ut quæ reperitur inter propositiones eiusdem qualitatis, cum ratione alicuius universalitatis, & particularitatis syncategorematicæ, vel modalis, una propositio subalternatur alteri. Ut propositiones eiusdem quantitatis eorundem terminorum, si una sit copulativa, altera disiunctiva, hæc subalternatur copulativæ, ut patet in istis, Petrus currit, & Paulus loquitur

quitur: Petrus currit, vel Paulus loquitur. Et
 universaliter in omnibus propositionibus eius-
 dem qualitatis constantibus eisdem extremis,
 si universalitas vnius mutetur in particulari-
 tatem, & non maneret in vtraque eadem parti-
 cularitas, efficiuntur subalternæ. Vt istæ pro-
 positiones. Omne animal fuit in Arca Noe. Ly
 omne completè accepto est subalternans hu-
 ius: omne animal fuit in Arca Noe, ly omne in-
 completè accepto, quia prima æquivalet, huic,
 cuiuscumque speciei animalis quodlibet ani-
 mal fuit in Arca Noe. Et secunda æquivalet
 huic, cuiuscumque speciei animalis aliquod
 animal fuit in Arca Noe. Et hæc propositio,
 aliquod animal fuit in Arca Noe, ly aliquod
 completè accepto subalternatur huic, aliquod
 animal fuit in Arca Noe, ly aliquod incomple-
 tè particularizante. Et similiter propositio de
 ly vterque completè sumpto est subalternans
 propositionis de ly vterque incompletè accep-
 to: ac denique propositio de ly alter completè
 particularizante subalternatur propositioni de
 ly alter incompletè accepto, si vtraque sit eius-
 dem qualitatis, vt constabit ex earum resollen-
 tibus, iuxta resolutionem quam huiusmodi
 signis completis, & incompletis as-
 signavimus supra cap.

16. §. 7.

§. II.

Quid, & quotuplex sit oppositio:

4 **Q**uamvis omni oppositioni, contradictoriæ scilicet, contrariæ, & subcontrariæ non possit propriè assignari aliqua una ratio communis: ac perinde, nec possit propriè oppositio in communi definiti, aliquatamen sub disjunctione describitur; quod oppositio sit affirmatio, & negatio eiusdem de eodem veritate, & falsitate, aut sola veritate, aut sola falsitate formaliter repugnantes. Primum videlicet, quod sit affirmatio, & negatio eiusdem de eodem, ponitur pro omni triplici oppositione; in omni enim illa propositiones debent esse eiusdem de eodem, & oppositæ qualitatis, id est, una affirmativa, altera negativa. Illa particula pugnantis in veritate, & falsitate ponitur pro contradictorijs; est enim differentia per quam à contrarijs, & subcontrarijs differunt. Illa particula, aut sola veritate ponitur pro contrarijs, & est differentia per quam à contradictorijs, & subcontrarijs differunt. Ultima videlicet, aut sola falsitate est differentia per quam subcontrariæ differunt à contrarijs, & contradictorijs. Unde si velis has oppositiones, ut inter se oppositas definire, sic contradictoriæ definiuntur. Oppositio contradictoria est affirmatio, & negatio eiusdem de eodem veritate, & falsi-

tate formaliter repugnantes. Oppositio contraria, est affirmatio, & negatio eiusdem de eodem, sola veritate formaliter repugnantes. Oppositio tunc contraria est affirmatio, & negatio eiusdem de eodem sola falsitate formaliter repugnantes, quæ definitiones optimæ sunt cum ex genere, & differentia consent.

5 Intelligitur autem in omni triplici prædicta oppositione, quod propositiones, ut sint oppositæ debent esse eiusdem de eodem. id est, eiusdem prædicati, & subiecti, & quæ media eadem copula vniuntur. Iste enim propositiones, Petrus est albus, Petrus non fuit albus, quamvis sint eorundem extremorum, quia diversa copula vniuntur, non sunt oppositæ: & debent etiam esse eiusdem de eodem, ita ut si aliquod extremum, vel copula vnius propositionis aliqua determinatione in illa afficiatur, eadem determinatione afficiatur etiam in altera propositione. Unde istæ propositiones, Petrus heri fuit albus, Petrus nudius tertius non fuit albus, non sunt oppositæ, quia copula diversam determinationem habet & istæ Petrus doctè disputat, Petrus expedite non disputat, non sunt oppositæ, quia prædicatum disputat, diversa in vna, ac in altera afficitur determinatione.

6 Requiritur etiam ad omnem oppositionem, quod in propositionibus oppositis eadem

seruetur restrictio, ampliatio, & appellatio: & eadem suppositio, quoad genus suppositionis, non autem quoad speciem suppositionis determinatæ, vel vniuersalis. (hæc enim mutatur in contradictorijs) Imò licet huiusmodi conditio quantum ad id, quod seruetur eadem restrictio terminorum in vtraque propositione opposita debeat, cum omni rigore observari in contradictorijs: non ita in contrarijs, & subcontrarijs: aliquando enim propositiones, quæ apparenter videbantur contradictoriæ, ratione alicuius restrictionis in affirmativa, quæ non sit in negativa, efficiuntur contrariæ, vt sunt istæ: omnis homo non currit aliquis homo currit, si in affirmativa ly aliquis restringat pro masculis. Et aliquando ratione restrictionis in negativa, quæ non sit in affirmativa efficiuntur subcontrariæ: vt istæ quilibet homo non currit, homo currit, si in negativa ly quilibet restringat pro masculis.

7 Oppositio autem est duplex, alia de modo, & lege simul, quando videlicet modus, & lex oppositionis seruetur: alia de lege tantum, vt quando seruetur lex oppositionis, non tamen modus illius. Quis autem sit modus, & quæ lex, cuiusvis oppositionis, explica-

bimus §. sequenti.

(* *)

§. III.

Modus & lex cuiusvis oppositionis.

8 **M**odus, & forma oppositionis contradictoriæ est, quod sit inter duas propositiones oppositæ qualitatis quarum una sit universalis, & altera particularis seu indefinita lex autem contradictoriarum est, quod pugnent in veritate, & falsitate nec possit utraque simul esse vera, aut simul esse falsa, sed si una est vera, altera sit falsa, & si una est falsa, altera sit vera; quod utrique fundatur in illo universali principio, quodlibet est, vel non est: quod non esset verum, si possent ex duabus contradictorijs utraque esse simul vera, vel utraque simul falsa. Possunt autem aliquæ esse contradictoriæ de lege simul, & modo, ut istæ nullus homo currit, homo currit. Possunt, & aliæ esse contradictoriæ solum de lege, & non de modo, ut contradictoriæ in terminis singularibus, & in quibuscumque terminis supponentibus simpliciter, seu immobiliter. Ut istæ sunt contradictoriæ, Petrus disputat, Petrus non disputat; & istæ, homo est species, homo non est species; & istæ, si homo volat habet alas, non si homo volat habet alas; ac denique istæ, quia homo est rationalis, homo est risibilis, non quia homo est rationalis, homo est risibilis: quia cum in omnibus his propositionibus termini supponentur singulari-

ter, vel quasi singulariter, & immobiliter; non oportet ad contradictionem, quod mutetur quantitas illorum.

9 Modus contrariæ oppositionis est. quod fit inter duas propositiones vniuersales oppositæ qualitatis, affirmatiuam. scilicet & negatiuam. Lex autem contrarium est. quod pugnet in veritate, & non in falsitate; id est, quod non possint dari simul veræ, possint dari tamen simul falsæ; & quod non possint dari simul veræ patet, nam si duæ contrariæ, v. g. illæ omnis homo est albus, nullus homo est albus, possent esse simul veræ, possent esse simul veræ, & duæ contradictoriæ: nam berè valet, omnis homo est albus; ergo homo est albus à subalternante ad subalternatam; ergo si vniuersalis est vera etiam hæc particularis, quæ infertur ex illa, sed hæc est contradictoria vniuersalis negativæ; ergo illæ essent simul veræ, si simul veræ essent vniuersalis affirmatiua, & vniuersalis negativa. Ex eo autem, quod contrariæ possent esse simul falsæ, non sequitur contradictorias posse esse simul falsas, quia possunt subalternantes vniuersales esse falsæ, & particulares earum subalternatæ esse veræ. Cum in bona consequentia possit antecedens esse falsum, & consequens verum. Possunt autem aliquæ propositiones esse contrariæ de modo simul, & lege, vt communiter contingit, vt sunt istæ: omnis homo est albus,

nullus homo est albus. Possunt autem aliæ propositiones esse contrariæ de lege tantum. Vt cum in affirmativa est aliqua restrictio, vel quali restrictio (qualis est singularitas) quæ non est in negativa. Vt istæ sunt contrariæ solum de lege, nullus homo disputat, Petrus disputat; & istæ, nullus homo disputat, aliquis homo disputat, si ly aliquis in affirmativa, & non in negativa restringat pro masculis.

10 Modus oppositionis subcontrariæ est, quod versetur inter duas propositiones particulares seu indefinitas eorundem terminorum. & opposita qualitatis Lex autem subcontrariarum est quod pugnent in falsitate, & non in veritate; id est, quod possint subcontrariæ dari simul veræ, non tamen simul falsæ, quia si duæ subcontrariæ, v. g. istæ homo disputat, homo non disputat, essent simul falsæ, contradictoria veriusque particularis esset vera; scilicet, istæ, nullus homo disputat, omnis homo disputat, sed si istæ, cum sint contrariæ, sint simul veræ iam ostendimus posse dari duas contradictorias simul veras. Hoc igitur inconueniens sequeretur, si duæ subcontrariæ essent simul falsæ, nempe quod duæ contradictoriæ possent esse simul veræ: & directè etiam absque eo quod recurramus ad inconueniens prædictum, sequitur ex eo quod duæ subcontrariæ, v. g. istæ homo est albus, homo non est albus, essent simul falsæ duas contradictorias posse esse

simul falsas: nam benè valet, omnis homo est albus; ergo homo est albus; ergo si consequens est falsum, etiam antecedens. Sed illud est propositio contradictoria illius particularis, homo non est albus; ergo si hæc sit falsa cum altera particulari; homo est albus; tunc erunt simul falsæ istæ contradictoriæ, omnis homo est albus, homo non est albus. Ex eo autem quod duæ subcontrariæ dentur simul veræ nullum sequitur inconueniens: quia solum sequeretur dari duas contrarias simul falsas, quod ostendimus non esse inconueniens. Possunt autem esse subcontrariæ de lege simul, & modo, vt in exemplo adducto, & vt communiter contingit. Possunt, & aliquæ esse subcontrariæ de lege tantum; vt cum in negativa est aliqua restrictio, quæ non est in affirmativa; vt istæ sunt subcontrariæ de lege, quilibet, homo non disputat; homo disputat, si in negativa ly quilibet restringat pro masculis.

¶ Cum in lege autem contrarium, & subcontrarium diximus, contrarias posse esse simul falsas, & subcontrarias posse esse simul veras, intelligitur quod possit id contingere in ipsis contrarijs, vel subcontrarijs, vel in alijs similis formæ: nam si sint in materia naturali, vel remota, non possunt in se ipsis dari simul falsæ, vel simul veræ; sed poterunt dari in alijs propositionibus similis formæ in materia contingenti.

ti. Ad similitudinem autem formæ vnius propositionis cum altera, vel duarum, aut plurium propositionum cum alijs, vel vnius consequentiæ cum altera, debet in omnibus esse similitudo; id est, quod constant similibus terminis, simili modo ordinatis: & solum sit diversitas suppositionis penes naturalem, & accidentalem. Exempli gratia: istæ duæ contrariæ, omnis homo est animal, nullus homo est animal, quia sunt in materia naturali non possunt in se ipsis esse simul falsæ, nec simul veræ istæ subcontrariæ, homo est animal, homo non est animal, propter eandem rationem: possunt tamen contrariæ similis formæ, omnis homo est albus, nullus homo est albus, esse simul falsæ: & subcontrariæ similis formæ, scilicet istæ, homo est albus, homo non est albus, esse simul veræ. Et sunt istæ similis formæ cum illis, quia solum variatur materia de contingenti in naturalem, & suppositio perinde de naturali in accidentalem.

§. IV.

Conditiones cuiuslibet specialis oppositionis.

Conditio contradictoriarum est, quod omnis vniuersalitas vnius propositionis mutetur in altera in particularitatem, & omnis particularitas in vniuersalitatem. Et intelligitur in hac, & sequentibus conditionibus hæc mutatio parti-

ularitatis, & vniuersalitatís, tam cathegoreá
 maticæ, quàm syncathegorematicæ; id est,
 particularitas, & vniuersalitas subiecti, vel
 prædicati, & particularitas verbi, vt verbi fu-
 turi, vel præteriti: quod cum sit quasi termi-
 nus communis potens supponere diuisim pro
 diuersis partibus temporis præteriti, vel futu-
 ri; si verbum afficiatur negatione, quasi dis-
 tribuitur pro omni tali differentia temporis:
 sin minus, manet particulare, & post verificari
 diuisivè de hac, vel illa differentia temporis: &
 particularitas, & vniuersalitas adverbialis, vt
 vniuersalitas huius copulæ &, atque huius ad-
 verbij *semper*, & *nunquam*, & particularitas co-
 pulæ *vel*, & adverbij *aliquando*, vel *interdum*. De
 defectu huius conditionis istæ non sunt contra-
 dictoriæ, Petrus semper disputat, Petrus nun-
 quam disputat, sed contrariæ: quia vniuersali-
 tas de *ly semper* non mutatur in altera proposi-
 tione in particularitatem. Nec istæ sunt con-
 tradictoriæ, Petrus aliquando disputat, Petrus
 aliquando non disputat, sed subcontrariæ: quia
 particularitas de *ly aliquando*, non mutatur in
 altera propositione in vniuersalitatem. Nec
 sunt contradictoriæ istæ duæ copulatiuæ, Pe-
 trus disputat, & Petrus currit, Petrus non dis-
 putat, & Petrus non currit, sed sunt contrariæ:
 quia manet in vtraque eadem vniuersalitas de
ly &. Et denique nec sunt contradictoriæ istæ
 duæ

duæ disiunctivæ, Petrus disputat, vel Petrus currit, Petrus non disputat, vel Petrus non currit, sed sunt subcontrariæ: quia manet in vtraque eadem particularitas de ly *vel*. Nam absque aliqua exceptione (vt diximus) in contradictorijs omnis vniversalitas vnus debet mutari in altera in particularitatem, & omnis particularitas in vniversalitatem.

13 *Conditio contrariarum est, quod particularitas vnus mutetur in altera in vniversalitatem: ita vt non possit manere in vtraque eadem particularitas: potest tamen manere in vtraque eadem vniversalitas, licet id non sit necessarium ad contrarietatem saltem de lege, vt patet in istis propositionibus, nullus homo est albus, Petrus est albus, quæ habent legem contrariarum, licet non maneat in vtraque aliqua eadem vniversalitas.*

Conditio subcontrariarum est, quod omnis vniversalitas vnus mutetur in altera in particularitatem: ita vt non possit in vtraque manere eadem vniversalitas: poterit tamen in vtraque manere eadem particularitas.

14 *Ex his conditionibus infertur regula generalis, quod si in aliquibus propositionibus maneat eadem aliqua vniversalitas, & eadem aliqua particularitas, non sunt oppositæ: quia nulla ex tribus positis conditionibus eis competit. Vnde quia hæc signa vterque, & neuter incompletè*

sumpta includunt vniversalitatem, & particularitatem, istæ propositiones vterque, homo currit, neuter, homo currit: vtraque incompletè, non sunt oppositæ, & eadem ratione nec istæ, omne animal fuit in Arca Noe, nullum animal fuit in Arca Noe; si vtraque incompletè accipiatur. Et quia ly alter, & ly aliquod incompletè acceptum includit etiam vniversalitatem, & particularitatem, istæ non sunt oppositæ, alter homo currit, alter homo non currit; si vtraque incompletè accipiatur: nec istæ, aliquod animal fuit in Arca Noe, aliquod animal non fuit in Arca Noe vtraque incompletè. Et dicto propositiones possunt dari simul veræ, & simul falsæ; vt ex earum resolventibus constat, iuxta modum, quo talia signa incompleta resolvi diximus supra cap. 16. § 7.

15 Ab hac vniversali regula excipiuntur propositiones copulatiuæ cum aliqua pars vnus est contrariæ, vel contradictoria alicui parti alterius copulatiuæ; tunc enim etiam si maneat in vtraque copulatiua eadem aliqua particularitas, & eadem aliqua vniversalitas sunt contrariæ, vt istæ: omnis homo currit, & aliquis homo disputat, nullus homo currit, & aliquis homo non disputat: quæ licet in vtraque maneat eadem vniversalitas de ly $\forall$, & eadem vniversalitas subiecti primæ categoriæ, & eadem particularitas subiecti secundæ categoriæ.

goricæ: quia tamen prima pars primæ copulativæ opponitur contrariæ primæ parti secundæ copulativæ, ipsæ copulativæ sunt contrariæ, & non possunt dari simul veræ, licet possint dari simul falsæ. Et idem dico de istis duabus copulativis, omnis homo disputat, & aliquis homo currit; aliquis homo non disputat, & aliquis homo non currit: quia prima pars unius copulativæ opponitur contradictoriè primæ parti alterius copulativæ.

16 Similiter excipiuntur propositiones disiunctivæ, cum aliqua pars unius disiunctivæ opponitur subcontrariè, vel contradictoriè alicui parti alterius disiunctivæ: tunc enim licet maneat in utraque disiunctiva aliqua eadem universalitas, & aliqua eadem particularitas, sunt subcontrariæ, & non possunt dari simul falsæ, licet possint dari simul veræ: ut patet in his duabus disiunctivis, homo disputat, vel omnis homo currit: homo non disputat, vel nullus homo currit. Et in illis, omnis homo disputat, vel omnis homo currit: aliquis homo non disputat, vel nullus homo currit: in quibus prioribus disiunctivis licet maneat in utraque eadem particularitas de *ly* *vel*, & eadem particularitas subiecti priorum categoricarum, & eadem universalitas subiecti posteriorum categoricarum: quia tamen prima pars unius disiunctivæ opponitur subcontrariè primæ par-

ri alterius disiunctivæ; ipsæ disiunctivæ sunt subcontrariæ, & possunt dari simul veræ, non tamen simul falsæ. Et in posterioribus disiunctivis, quamvis maneat in utraque disiunctiva eadem particularitas de ly *vel*, & eadem universalitas subiecti secundæ partis utriusque disiunctivæ, quia tamen prima pars unius disiunctivæ opponitur contradictoriè primæ parti alterius disiunctivæ; ipsæ disiunctivæ sunt subcontrariæ, & non possunt esse simul falsæ, benè tamen simul veræ: ut si sint duo tantum homines, & uterque disputet, & nullus currat,

§ V.

Regula ad cognoscendum contrarias, & subcontrarias.

17 **Q**uia, ut diximus, aliquæ sunt contrariæ, & subcontrariæ de modo, & de lege, aliæ autem de lege tantum; licet ad cognoscendum contrarias, & subcontrarias primi generis, non essent necessariæ aliquæ regulæ, requiruntur tamen ad cognoscendum contrarias, & subcontrarias secundi generis. Unde ad id duæ regulæ assignantur,

Prima regula datis duabus propositionibus oppositæ qualitatibus si affirmativa inferat contradictoriam negativam, & non inferatur ex illa illa sunt contrariæ. Unde contrariæ sunt illæ de lege, nullus homo currit, Petrus currit: quia affirmativa intere

contradictoriam negativę scilicet hanc, homo currit, & non infertur ex illa. Et per eandem regulam constabit, plures propositiones, quę modum, & formam non habent contrariarum, revera esse contrarias de lege, & legem habere contrariarum. Prima autem pars regulę probatur: nam ex eo quod ex duabus propositionibus oppositę qualitatis affirmativa inferat contradictoriam negativę, sequitur illas pugnare in veritate, & ex eo quod affirmativa non inferatur ex contradictoria negativę, sequitur illas non pugnare in falsitate: ergo ex tali regula adęquatę sequitur tales propositiones habere legem contrariarum. Prima pars antecedentis probatur. Nam si affirmativa infert contradictoriam negativę, si affirmativa est vera, contradictoria negativę erit vera. Sed si contradictoria negativę est vera, ipsa negativa erit falsa: ergo ex prima parte regulę sequitur, quod si affirmativa sit vera, negativa erit falsa: ac perinde quod pugnent in veritate. Quod autem ex secunda parte regulę sequatur, illas propositiones non pugnare in falsitate, probatur. Nam si affirmativa non infertur ex contradictoria negativę, poterit contradictoria negativę esse vera, & affirmativa falsa (id enim contingere potest in mala consequentia) sed si contradictoria negativę esset vera, tunc erit falsa ipsa negativa: ergo ex secunda parte regulę sequitur tales

quas

duas propositiones posse esse simul falsas.

18 Secunda regula. *Datis duabus propositionibus oppositæ qualitatis, si affirmativa inferatur ex contradictoria negativa, & non inferat illam sunt subcontrariæ de lege: ut iste, nullus homo albus currit, homo currit. Nam affirmativa inferatur ex contradictoria negative, videlicet ex ista, homo albus currit, & non inferat illam. Et sic constabit, plures propositiones quæ modum, & formam non habent subcontrarium, revera esse subcontrarias de lege, & legem habere subcontrarium. Prima pars regule probatur. Nam ex eo quod affirmativa inferatur ex contradictoria negative sequitur, affirmativam, & negativam pugnare in falsitate: & ex eo quod affirmativa non inferat contradictoriam negative, sequitur affirmativam, & negativam non pugnare in veritatem: ergo ex utraque parte prædictæ regule sequitur, tales propositiones habere legem subcontrarium. Antecedens quoque primam partem probatur. Nam si affirmativa inferatur ex contradictoria negative, si affirmativa est falsa, etiam contradictoria negative debet esse falsa (quia in bona consequentia, si consequens est falsum, etiam & antecedens) sed si contradictoria negative est falsa, ipsa negativa erit vera: ergo ex eo quod affirmativa inferatur ex contradictoria negative, sequitur affirmativam, & negativam pugnare in falsitate:*

ex

ex eo autem quod affirmativa non inferat contradictoriam negativæ, colligitur, affirmativam, & negativam non pugnare in veritate. Nam si affirmativa non inferat contradictoriam negativæ, potest affirmativa esse vera, & contradictoria negativæ falsa (id enim contingere potest in mala consequentia) sed si contradictoria negativæ sit falsa; ipsa negativa erit vera: ergo ex eo quod affirmativa non inferat contradictoriam negativæ, sequitur, affirmativam, & negativam posse esse simul veras.

Cap. XXII. De equipollentijs.

Equipollentia est æquivalentia quod sensum, & veritatem aliquarum propositionum diversum modum, & formam terminorum habentium. Nam si eandem protius modum, & formam habeant terminorum, potius dicuntur propositiones identicæ, seu eadem propositio repetita, quam dicantur propositiones æquipollentes. Et quamvis æquipollentia reperiatur inter quaslibet propositiones resolubiles, & earum resolventes; quia specialiter propositiones oppositæ sunt per oppositionem, & postpositionem negationis æquipollentes, ad id cognoscendum tres statuuntur regulæ.

2. Prima regula est, propositiones contradictoriæ, si unicuique illarum præponatur negatio negan-

ter, & non infinitanter sumpta, fiunt equipollentes. Quia enim istæ sunt contradictoriæ; omnis homo currit, aliquis homo non currit; si affirmativæ, v.g. præponatur negatio, & dicas; non omnis homo currit, fit æquipollens negativæ, & si negativæ præponatur negatio, & dicas, non aliquis homo non currit, fit æquipollens affirmativæ, scilicet illi, omnis homo currit, & sic potest exemplificari in omnibus contradictorijs.

3 Secunda regula. Propositiones contrariæ, si unicuique illarum postponatur negatio fiunt æquipollentes: quia enim istæ sunt contrariæ omnis homo currit, nullus homo currit, si affirmativæ postponatur negatio, & dicas, omnis homo non currit, fit æquipollens negativæ: & si negativæ postponatur negatio, & dicas, nullus homo non currit, fit æquipollens illius affirmativæ omnis homo currit. Intelligitur autem hæc regula dummodo propositiones contrariæ sint consuetæ, & in utraque sit completa, & absque aliqua restrictione distributio: aliàs non tenet prædicta regula: ut istæ sunt contrariæ de lege, omnis homo albus currit, nullus homo currit; quia affirmativa infert contradictoriam negativæ, & non infertur ex illa, & tamen si affirmativæ postponatur negatio, & dicas, omnis homo albus non currit, non fit æquipollens illius negativæ, nullus homo currit: quia licet prædic-

tae propositiones sint contrariae, non est in utraque distributio completa, sed in affirmativa illius, scilicet, omnis homo albus currit, distribuitur subiectum incompletè, & dependenter à restrictione de ly albus, & sic in ijs contrarijs non tenet prædicta æquipollentiæ regula: sicut nec tenet in istis uterque homo currit, nullus homo currit: quia licet sint contrariae, etiamsi affirmativæ postponatur negatio; non sit æquipollens negativæ, & istæ denique sunt contrariae, alter homo currit, nullus homo currit, & etiamsi affirmativæ postponatur negatio; non sit æquipollens negativæ, quia alter, neuter, & uterque dicunt restrictionem duorum.

4 Tertia regula. Propositiones subalternae si vni illarum præponatur, & postponatur negatio fiunt æquipollentes; quia enim istæ sunt subalternæ, omnis homo currit, aliquis homo currit, si vniuersali præponatur, & postponatur negatio, & dicas, non omnis homo non currit, sit æquipollens illius particularis, aliquis homo currit: & si particulari præponatur, & postponatur negatio, & dicas, non aliquis homo non currit, sit æquipollens illius vniuersalis omnis homo currit. ¶ Istæ tres regulæ continentur hoc versu.

Præ contradic. post contra. præ postque subalter.

Id est, contradictoriae sunt æquipollentes præposita vni illarum negatione; contrariae post-

posita vni illarum negatione : & subalternæ præposita, & postposita vni illarum negatione.

§ Non dantur autem regulæ æquipollentiarum pro subcontrarijs, quia illæ si possent fieri æquipollentes, deberet esse per postpositionem negationis, & si vni subcontrariarum, v. g. istarum, homo currit, homo non currit, postponeretur negatio, si postponeretur negativæ fieret propositio incongrua: si autem postponeretur affirmativæ, illa non fieret æquipollens negativæ, sed potius identica cum illa, & sic de subcontrarijs quantum ad æquipollentiam non datur regula.

Cap. XXIII. De conversionibus.

§. I.

Quid & quoruplex sit conversio?

Conversio, quæ est transmutatio extremorum vnius propositionis in alteram, ita ut quod in vna propositione erat prædicatum, in altera sit subiectum, & quod in vna erat subiectum sit in altera prædicatum; potest in communi accepta, & ut ab omni abstrahit conversione sic alicualiter definiri. Conversio est vnius propositionis in aliam per transmutationem extremorum consequentiæ formalis. Dicitur per transmutationem extremorum, quia in conversione debent mutari extrema; ita ut in conver-

tenti de prædicato convertibilis fiat subiectum, & de subiecto prædicatum, vel saltem contradictorium prædicati convertibilis fiat in convertente subiectum, & contradictorium subiecti, quod erat in convertibili, fiat in convertenti prædicatum: vt comprehendatur, vt in hac definitione conversio per contrapositionem.

¶ Propositio autem de verbo adiectivo, aut de ly est, secundo adiacente debet converti medio participio incluso in verbo, & per copulam est; vt hæc, homo est, in hanc, ens est homo, & hæc, homo disputat, in hanc, disputans est homo: quia quantum ad æquivalentiam verbum prædictarum convertibilium est complexum, licet formaliter sit incomplexum.

Dicitur autem in definitione conversionis, quod debet esse vnius propositionis ad aliam consequentia formalis: quia in omni conversione, saltem à convertibili ad convertentem, debet esse consequentia formalis, licet non in omni (vt in conversione per accidens) valeat consequentia à convertente ad convertibilem.

2. Hinc sequitur, quod cum in consequentia formali non debeat variari genus suppositionis, restrictio, ampliatio, & appellatio, observandum est in omni conversione, vt fiat rectè, & sit consequentia formalis, ne varientur in convertibili, & convertenti huiusmodi pro-

prietates Logicales: ex defectu enim huius ob-
 servationis pluries vitiatur conversio; vt hæc
 propositio, Deus factus est homo, non rectè
 convertitur in hanc, homo factus est Deus, ne-
 que ex illa ad istam valet consequentia: cum
 prima propositio, teste D. Tho. 3. p. q. 16. art. 6.
 sit vera. Secunda autem, teste eodem D. Thom.
 art. 7. sit falsa: quia in prima *ly factus* appellat
 supra humanam naturam, & in secunda appel-
 lat supra naturam Divinam: vnde vt non va-
 rietur appellatio, prædicta propositio, Deus
 factus est homo, debet converti in istam, homo
 qui factus est homo, est Deus. Hæc etiam pro-
 positio, album fuit nigrum, non rectè conver-
 titur in hanc, nigrum fuit album: quia variatur
 restrictio, & ampliatio; in prima enim pro-
 positione *ly album* ampliatur pro albo quod est,
 vel fuit, & *ly nigrum* restringitur pro nigro
 quod fuit nigrum: in secunda autem è contra,
ly nigrum ampliatur, & *ly album* restringitur.
 Vnde si sit solum Petrus qui hodie incipiat esse
 albus, & heri fuit niger: prima prædicta pro-
 positio erit vera, & secunda falsa: & ita vt rectè
 talis prima propositio absque variatione am-
 pliationis, & restrictionis convertatur, debet
 converti in istam, nigrum quod fuit nigrum,
 est vel fuit album. Et temper (vt dixi) in con-
 versione est observandum, quod in convertibili-
 bus, & convertente eadem sit omnium extremo-

rum restrictio, ampliatio, & appellatio, eademque suppositio quoad genus: id est, quod non varietur de simplici impersonalem, de propria in improprian, de materiali in formalem, & de naturali in accidentalem, licet possit variari de vniversali in particularem, vt in conversione peraccidens.

3 Triplex autem est conversionis species, conversio, scilicet simplex, conversio peraccidens, & conversio per contrapositionem. De singulis autem huiusmodi speciebus seorsum in sequentibus est agendum.

§. II.

Quid sit conuersio simplex & quibus propositionibus competat:

4 **C**onversio simplex est, consequentia vnius propositionis ad aliam cum transmutatione predicati & subiecti seruata eadem quantitate, & qualitate propositionis. Vt hæc propositio, aliquis homo est albus, convertitur simpliciter in hanc, aliquid album est homo: quia in illa transmutantur extrema, & ex predicato convertibilis fit in convertenti subiectam, & ex subiecto predicatum, & non mutatur quantitas, aut qualitas propositionis, sed eandem convertens, & convertibilis habet quantitatem, & qualitatem. Diciturque talis conversio simplex, quia in illa non mutatur aliquod accidens,

dens, qualitas videlicet, aut quantitas propositionis, sed præcisè fit per transmutationem extremorum.

In conversione autem simplici est formalis, & mutua consequentia à convertibili ad convertentem, & à convertente ad convertibilem. Ut benè valet, aliquis homo est animal; ergo aliquod animal est homo; & è converso, aliquod animal est homo; ergo aliquis homo est animal.

§ Propositiones quæ possunt converti simpliciter, sunt vniversalis negativa, & particularis affirmativa (& quod quoad conversionem dixerimus de propositione particulari, pariter intelligendum est de indefinita, imò & de propositione singulari) vniversalem autem negativam, & particularem affirmativam esse convertibiles simpliciter, vt hæc, nullus homo est albus, in hanc, nullum album est homo, & hæc, homo est albus in hanc, album est homo, constat, quia ab vna ad alteram est mutua formalis consequentia.

§. III.

Quid sit conversio per accidens, & quibus propositionibus competat:

Conversio per accidens est consequentia formalis vnius propositionis ad alteram per transmutationem extremorum servata eadem qualitate.

non tamen eodem quantitate propositionis: ut hæc propositio, omnis homo est albus, convertitur per accidens in istam, aliquid album est homo: quia transmutantur extrema, & de prædicato vniversalis fit in propositione particulari subiectum, ac de subiecto prædicatum, & manet eadem qualitas, licet non eadem quantitas in vtraque propositione: & dicitur conversio per accidens, quia in conversione aliquid accidens, scilicet quantitas mutatur propositionis. Non est autem conversio per accidens mutua consequentia: quia licet valeat à convertibili ad convertentem, non tamen à convertenti ad convertibilem: quia arguitur in illa non distributo ad distributum.

7 Convertuntur autem per accidens propositio vniversalis affirmativa, & vniversalis negativa: ut hæc, omnis homo est albus, convertitur in hanc, aliquid album est homo: ut patet, quia à convertibili ad convertentem est bona consequentia; & hæc nullus homo est albus, convertitur in hanc, aliquid album non est homo: quia etiam à convertibili ad convertentem est bona consequentia: ut à posteriori colligitur, cum in talibus consequentijs non possit dari antecedens verum, & consequens falsum.

* *

§. IV.

Loci arguendi cum variatione prædicati penes finitum, & infinitum.

8 **C**Um conversio per contrapositionem fundetur in duabus regulis, seu locis arguendi ab Arist. 2. perihet. assignatis, illos oportet in hoc §. Præmittere, ut in sequenti, conversionem per contrapositionem explicemus. Est igitur primus locus arguendi, *ab affirmativa ad negativam, variatio prædicato penes finitum, & infinitum*, ita ut si in affirmativa prædicatum fuerit finitum, ponatur in negativa infinitum: & è contra, si in affirmativa prædicatum fuerit infinitum, ponatur in negativa finitum. Hæc enim est bona consequentia, Petrus est non albus; ergo Petrus non est albus: & similiter ista, Petrus est albus; ergo Petrus non est non albus. Et fundatur hic locus arguendi in eo, quod duo termini contradictorij non possunt simul verificari de eodem: aliàs duæ propositiones contradictoriæ possent esse simul veræ.

9 Secundus locus arguendi est *à negativa ad affirmativam cum constantia subiecti, & variatione prædicati penes finitum, & infinitum*: hæc enim est bona consequentia, Petrus non est albus, & Petrus est, ergo Petrus est non albus. Et similiter illa, Petrus non est non albus, & Petrus est, ergo Petrus est albus: & dicitur debere poni
conf.

constantiam subiecti: quia sine illa non valeret consequentia, & illa non posita, casu quod non esset Petrus; antecedens vtriusque prædictæ consequentiæ esset verum, & consequens falsum.

10 Regula ista intelligitur, in propositionibus, in quibus non variatur appellatio: si enim appellatio varietur aliquando, non teneat prædictæ regulæ; ut hæc est mala consequentia, Petrus essentialiter non est albus: ergo Petrus essentialiter est non albus, quia cum Petrus essentialiter non dicat esse album, vel esse non album, verum est dicere quod essentialiter non est albus, id est, quod non est essentialiter illi esse album, & falsum est dicere, quod essentialiter est non albus.

§. V.

Quid sit conversio per contrapositionem, & quibus propositionibus competat:

11 **C**onversio per contrapositionem est consequentia vnius propositionis ad alteram, in qua contradictorium prædicati propositionis convertibilis sit subiectum, & contradictorium subiecti sit prædicatum, servata eadem qualitate, & quantitate propositionum, in tali conversione consequentia est mutua à convertibili ad convertentem, & à convertente ad convertibilem. Convertuntur autem per contrapositionem

propositio vniversalis affirmatiua, vt hæc propositio, omnis homo est albus, convertitur in hanc, omne non album est non homo: quod sic probatur, quia benè valet per primam regulam §. præcedenti positam, omnis homo est albus, ergo omnis homo non est non albus: rursus benè valet per conversionem simplicem, omnis homo non est non albus, ergo omne non album non est homo: & etiam benè valet per secundam regulam §. præcedenti positam, omne non album non est homo, & non album est, ergo omne non album est non homo: ergo de primò ad vltimum sequitur, omnis homo est albus, ergo omne non album est non homo: non quidem absolutè, sed posita constantia subiecti consequentis: aliàs casu quo solum essent in mundo homines, & illi essent albi, antecedens esset verum, & consequens, vtpote propositio affirmatiua de subiecto non supponente, esset falsum.

12 Convertitur etiam per contrapositionem particularis negativa, vt ista, homo non est albus, in hanc, non album non est non homo, quod sic probatur, nam benè valet per secundam præcedentem regulam, homo non est albus, & homo est, ergo homo est non albus: & rursus benè valet per conversionem simplicem particularis affirmatiuæ, homo est non albus, ergo non album est homo: ac denique benè valet per primam præcedentem regulam, non al-

bum est homo, ergo non album non est non homo: ergo de primò ad vltimum benè sequitur homo non est albus, ergo non album non est non homo: non quidem absolute, sed supposita constantia subiecti convertibilis: aliàs sine tali constantia prædicta consequentia esset mala, & casu quo nullus esset homo, & omnia alia quæ existerent entia, essent alba, antecedens esset verum, & consequens falsum.

13 Ex dictis sequitur, quòd cum dicitur vniuersalem affirmativam esse convertibilem per contrapositionem, debet intelligi, si ponatur constantia subiecti propositionis convertentis, & cum dicitur particularem negativam esse convertibilem per contrapositionem, debet intelligi, si ponatur constantia subiecti propositionis convertibilis.

14 Ex dictis etiam in toto hoc capitulo quasi per recopilationem sequitur, propositionem vniuersalem negativam, particularemque affirmativam esse convertibilem simpliciter, propositionem autem vniuersalem negativam, & vniuersalem affirmativam esse convertibilem per accidens; ac denique propositionem vniuersalem affirmativam, & particularem negativam esse convertibilem per contrapositionem: quòd & his verbis continetur.

Simpliciter feci convertitur Eva per accidens.

Asto per contra, sic fit contraversio tota.

Vt autem quid prædicti denotent versus, explicetur, adverte, quod littera A, denotat universalem affirmativam: E, universalem negativam; I, particularem affirmativam & O, particularem negativam, quod & his versibus significatur.

Afferit A, negat E, sunt universaliter ambo.

Afferit I, negat O, sunt particulariter ambo.

Hoc igitur suppositio cum dicitur in prioribus versibus *simpliciter feci*, significatur, quod universalis negativa, & particularis affirmativa denotatur per duas litteras vocales illius dictionis *feci*, convertantur simpliciter, cum dicitur *convertitur Eua per accidens*, significatur, quod universalis negativa, & universalis affirmativa denotatur per duas vocales illius dictionis *Eua*, convertuntur per accidens: ac denique cum dicitur *Asto per contra*, significatur quod universalis affirmativa, & particularis negativa, denotatur per duas vocales illius dictionis *Asto*, convertuntur per contrapositionem.

Cap. XXIV. De modalibus.

§. I.

Quæ & quotuplex sit propositio modalis.

Specialissima est propositio modalium quoad earum equipollentiam, & oppositionem ratio: ideò specialiter de illis, qua potuimus distinctione, & claritate, est agendum.

Pro

Propositio igitur alia est propositio de inesse, id est, quæ nullo modificatur modo; alia autem modalis, id est, quæ aliquo afficitur modo. Modus autem est *adiacens rei determinatio*. Et licet multiplex sit, quoad prætens duplex potest distingui: alius videlicet, qui determinat rem significatam per aliquod extremum propositionis, ut iste modus *velociter* in hac propositione, Petrus *velociter* currit; alius autem est modus, qui determinat ipsam compositionem propositionis: & isti sunt sex, scilicet possibile, contingens, impossibile, necessè, verum, & falsum. Si enim dicas, Petrum disputare est possibile, seu Petrus possibiliter disputat; non determinatur sola disputatio, sed tota compositio propositionis, & denotatur possibilem esse convenientiam disputationis eum Petro: quia tamen propositiones, in quibus modus determinat solum rem significatam, & non compositionem totius propositionis, nihil habent speciale quoad æquipollentiam, & oppositionem præ alijs propositionibus nullo affectis modo, non est de illis specialiter agendum, sed solum de propositionibus modalibus, in quibus modus determinat totam compositionem propositionis.

2. Ex sex autem prædictis modis, quia verum, & falsum nihil addunt supra simplicem propositionem: idem enim est dicere, Petrus disputat, ac Petrus verè disputat, seu Petrum dis-

disputare est verum: ideò de modalibus affectis duobus illis modis, scilicet verum, & falsum, non est specialiter agendum, sed solum de modalibus affectis aliquo ex alijs quatuor modis: quia quilibet illorum aliquid addit supra simplicem enuntiationem. Qui enim dicit, Petrum disputare est possibile, aut Petrum disputare est necessè; aliquid amplius dicit, quam qui solum dicit, quod Petrus disputat, scilicet, quod convenientia disputationis cum Petro est possibilis, vel necessaria: de modalibus igitur solum affectis aliquo ex quatuor modis, est in præsentiarum agendum adverbialiter sumptis, vel nominaliter sumptis.

3 Quia tamen in modali propositione non tam enuntiatur convenientia, vel non convenientia prædicati ad subiectum, quam modus ipsius convenientiæ an videlicet talis convenientia sit possibilis, contingens, necessaria, vel impossibilis; utique in ipsis naturis rerum in variabilibus fundatur: ideò nulla datur propositio modalis contingens, & quæ possit aliquando esse vera aliquando falsa, sed omnis propositio modalis, vel est necessaria, ita ut nunquam possit esse falsa, vel est impossibilis, ita ut nunquam possit esse vera.

§. II.

Diuisio propositionis modalis in modalem compositam, & diuisam.

4 **C**elebris est diuisio propositionis modalis in modalem compositam, & diuisam, utpote in qua sensus compositus, & diuisus ad plures difficultates Theologicas necessarius fundatur. Modalis composita est, in qua modus componit, & coniungit extrema denotans quod simul, & pro eodem instanti possint convenire: ut si dicas, album esse nigrum est possibile, denotatur, aliquid posse esse simul album, & nigrum: modalis verò diuisa est, in qua modus non componit, nec coniungit extrema, sed solum denotat, quod illa diuisiue, & pro diuersis temporibus possint eidem competere: ut si dicas album possibiliter esse nigrum, non denotatur potentia ad coniungendum, & componendum simul in eodem subiecto album cum nigro; sed solum denotatur, quod aliquod subiectum possit absolute esse album, & esse nigrum; hoc est, quod habeat potentiam ut successiue, & pro diuersis temporibus sit album, & sit nigrum. Et eundem duplicem sensum potest facere verbum potest, quia licet propositio tali verbo constans, non sit formaliter modalis, est æquivalenter modalis: & hæc propositio album potest esse nigrum, si ly potest, accipiatur in sensu compositio, æquivalet huic

modali compositæ, album esse nigrum est possibile; & si ly potest, accipiatur in sensu diviso, æquivalet huic modali divisæ, album possibiliter est nigrum.

5 Hinc sequitur, à modali divisa de ly possibile ad compositam de eodem modo non valere consequentiam; benè tamen è contra, quia plus requirit ad sui veritatem talis modalis composita, quam divisa à modali autem divisa de ly impossibile ad modalem compositam de eodem modo valet consequentia, non verò è contra: quia plus requirit ad sui veritatem talis modalis divisa, quam composita.

6 Quamvis quamlibet propositionem modalem, priusquam concedatur, vel negetur, totius sit distinguere, an sumatur in vi modalis compositæ, vel in vi modalis divisæ, aliqua signa constituerunt. Dialectici, ut cognoscatur, an sit modalis composita, an verò divisa. Dicuntque aliqui, quod si modus constituens modalem, sit nominalis, constituit modalem compositam, si autem sit adverbialis, constituit modalem divisam: sed hoc non est universaliter verum. Vnde melius dicitur, quod si modus, siue nominalis, siue adverbialis mediet inter partes dicti, facit modalem divisam: ut si dicas, album possibiliter est nigrum, seu album possibile est esse nigrum: si autem modus, siue nominalis, siue adverbialis præcedat, vel sequatur

totum dictum, facit modalem compositam: ut istæ sunt modales compositæ, possibile est album esse nigrum, album esse nigrum est possibile, possibiliter album est nigrum. Unde sequitur, quod propositio modalis composita, in qua modus nominalis subsequitur totum dictum, æquivaleret modali compositæ, in qua modus adverbialis totum dictum præcedat: ut hæc, album esse nigrum est possibile, æquivaleret huic, possibiliter album est nigrum. Et hoc est maxime advertendum, ut cognoscamus, in modali composita universalitatem, vel particularitatem, aut negationem modalis afficere subiectum dicti, etiamsi formaliter aliquando illud non præcedat: quia virtualiter saltem semper præcedit illud: cum æquivalet alteri propositioni, in qua similis modus adverbialis præcedit totum dictum propositionis.

7 Præter differentiam assignatam duplex alia potest assignari differentia inter modalem compositam, & divisam. Prima quidem, & præcipua est, quod modalis composita est immediate reducibilis in suam officiantem, non verò modalis divisa. Officians propositionis modalis est propositio, in qua modus importatus in modali affirmatur de propositione inclusa in dicto ipsius modalis: ut officians istius modalis, album esse nigrum est possibile, est ista, hæc propositio, album est nigrum, est possi-

sibilis. Esse autem modalem immediatè reducibilem ad suam officiantem est quod priusquam modalis alijs resolutionibus resolvatur, possit immediatè ad suam reduci officiantem, ita ut ab ipsa modali ad eius officiantem sit formalis, & mutua consequentia. His igitur suppositis, dicimus in hac differentia, quod modalis composita est semper immediatè reducibilis in suam officiantem; non verò modalis divisa, quia cum in modali composita coniungantur extrema, & denotetur, quod possunt, vel non possunt simul convenire: propositio de inesse, in qua absque aliqua ampliatione unum extremum dicitur de alio, erit possibilis si modalis de impossibili sit vera, vel erit necessaria, si modalis de necessè sit vera: & ita modalis composita erit semper immediatè reducibilis ad suam officiantem; non verò modalis divisa, quia cum in modali divisa, v. g. in ista, album possibiliter est nigrum, non denotetur, aliquid posse esse simul album, & nigrum, sed quod aliquid absolutè, & divisivè pro diversis temporibus potest esse album, & nigrum: quamvis talis modalis, sit vera, non sequitur quod propositio de inesse, in qua absque aliqua ampliatione album dicitur nigrum, sit possibilis: & sic modalis divisa non est immediatè reducibilis, ad suam officiantem, sed ut reducat ad illam, debet prius per descensum resolvi in suas singulas

gulares, ut prædicta propositio in istas, hoc album possibiliter est nigrum, vel hoc album possibiliter est nigrum: & postea quælibet singularis resolvitur in duas propositiones modales: in quarum vna vnum extremum affirmetur de subiecto, & in altera alterum extremum dicatur de eodem subiecto: ut prædicta propositio, hoc album possibiliter est nigrum resolvitur in istas, hoc possibiliter est album, & hoc possibiliter est nigrum; ergo hoc album possibiliter est nigrum, ac denique quælibet prædictarum resolventium potest reduci in suam officiantem: & valet benè, hoc possibiliter est album, ergo hæc est possibilis, hoc est album. Modalis igitur divisa licet mediatè, & prius factis alijs illius resolutionibus, posset reduci in suam officiantem, non tamen potest immediatè, & ante omnem aliam eius resolutionem reduci in officiantem: nam si mediatè reducatur, non erit mutua consequentia à modali divisa ad officiantem.

§ Alia differentia solet assignari inter modalem compositam, & divisam, quod modalis composita non est quanta, benè tamen modalis divisa. Ut tamen hæc differentia verificetur, est advertendum, quod in modali composita duplex est subiectum, alterum scilicet totius propositionis, quod est totum dictum, de quo prædicatur modus: alterum autem est subiec-

tum ipsius dicti, vt in hac propositione, hominem disputare est possibile, totum illud dictum scilicet hominem disputare, est subiectum totius propositionis, de quo dicitur ille modus possibile, quod habet vicem prædicati totius propositionis; ipsum tamen dictum habet subiectum, & prædicatum; & disputare est prædicatum quod dicitur de homine, vt de subiecto: si igitur attendamus in modali composita ad totum dictum quod est subiectum totius propositionis, potest dici, quod modalis composita non est quanta: quia totum dictum supponit quasi immobiliter: si tamen attendamus ad subiectum ipsius dicti modalis compositæ, potest dici quanta: quia tale subiectum si sit terminus communis potest distribui, vel particularizari: imò (vt §. 4. videbimus) ex diversa particularitate, vel vniuersalitate, quam potest recipere terminus communis, qui fuerit subiectum dicti in modali composita, diversimode constituitur oppositio, & æquipollentia in modalibus compositis de termino communi, ac in modalibus compositis de termino singulari, idest, in quibus subiectum dicti fuerit terminus singularis; ac perinde incapax distributionis, aut particularitatis.

§. III.

De oppositione, & æquipollentia in modalibus compositis de termino singulari.

9 **D**icetur postea de oppositione, & æquipollentia in modalibus compositis de termino communi, in hoc §. vt à faciliiori incipiamus, explicabimus oppositionem, & æquipollentiam in modalibus compositis de termino singulari, idest, in quibus subiectum earum dicti fuerit terminus singularis; vt est ista, Petrum disputare est possibile.

10 Vt autem in his oppositionem, & æquipollentiam constituamus, est advertendum, quod cum in omni modali, & sit dictum, & modus; potest in modali, vel solum negari dictum, vel solum negari modus, vel verumque negari, vel neutrum denique negari. Et vt in rotulo oppositionum statim apponendo, agnoscatur, an propositio, cui quælibet littera correspondet, sit negativa de dicto, vel modo, supponendum est quod littera *E*, denotat propositionem debere esse negativam de dicto, & non de modo: littera *I*, denotat propositionem illi correspondentem debere esse negativam de modo, & non de dicto: littera *A*, denotat propositionem non debere esse negativam de modo, nec de dicto: & littera *V*, denotat propositionem debere esse de utroque negativam, (ci-

licet, de modo, & dicto: quod totum hoc versu significatur.

Edictum negat L, quem modum, nihil A, sed V, totum.

11 Hoc supposito quatuor assignantur dictiones, quarum quælibet quatuor prædictas continet litteras vocales, & in singulis debent constitui quatuor propositiones modales; prima de *possibile*, secunda de *contingens* (non quidem, ut contingens specialiter limitur, prout dicit, quod potest esse, & potest non esse, sed ut significat idem, quod ly *possibile*) tertia de *impossibile*, & quarta de *necessè*; quælibet iuxta qualitatem dicti, & modi, quam designaverit littera vocalis illi correspondens: exempli gratia, in hac dictione *amamus* prima propositio debet esse *possibile*: & quia correspondet litteræ *A*, debet esse affirmativa de dicto, & modo; ut hæc, Petrum disputare est possibile. Secunda propositio debet esse de *contingens*, & quia etiam correspondet litteræ *A*, debet esse affirmativa de dicto, & modo; ut hæc, Petrum disputare est contingens. Tertia debet esse de *impossibile*, & quia correspondet litteræ *I*, debet esse negativa de modo, & non de dicto; ut hæc, Petrum disputare non est impossibile. Quarta denique debet esse de *necessè*, & quia correspondet litteræ *V*, debet esse negativa de dicto, & modo; ut hæc, Petrum non disputare non est necessè.

12 His suppositis, quatuor sunt dictiones,

in quarum singulis ordine prædicto, & iuxta qualitatem, quam designant litteræ cuiusque dictionis, debent quatuor constitui modales propositiones: dictiones autem sunt, *Purpurea*, *Illiacæ*, *Amanimus*, *Edentuli*. Et propositiones, quæ sunt in qualibet dictione, sunt inter se æquipollentes. Et propositiones quæ sunt in prima dictione, scilicet in *Purpurea*, contrariantur ijs, quæ sunt in secunda dictione, scilicet *Illiacæ*; & propositiones quæ sunt in tertia dictione, scilicet in *Amanimus*, subcontrariantur ijs, quæ sunt in quarta dictione, scilicet in *Edentuli*; & propositiones, quæ sunt in prima dictione, scilicet in *Purpurea*, sunt contradictoriæ illis quæ sunt in quarta dictione, scilicet in *Edentuli*; & propositiones quæ sunt in secunda dictione, scilicet in *Illiacæ*, sunt contradictoriæ ijs, quæ sunt in tertia dictione, scilicet in *Amanimus*; & denique propositiones quæ sunt in prima dictione, scilicet in *Purpurea*, sunt subalternantes earum, quæ sunt in tertia dictione, scilicet *Amanimus*; & propositiones quæ sunt in secunda dictione, scilicet *Illiacæ*, sunt subalternantes earum, quæ sunt in quarta dictione, scilicet in *Edentuli*, ut omnis ista in sequenti

EA rotulo possunt videri.

<i>Aequipollentes.</i>	1. Dictio.	<i>Aequipollentes.</i>	<i>Aequipollentes.</i>	2. Dictio.		
	Pur			Petrum nō loqui, non est possibile.	Il-	Petrum loqui, non est possibile.
	pu-			Petrum nō loqui, non est contingens.	li-	Petrum loqui, non est contingens.
	re-			Petrum non loqui, est impossibile.	a	Petrum loqui, est impossibile.
a.	Petrum loqui, est necessè.	ce.	Petrum non loqui, est necessè.			

Contrariæ.

Subalterna.

Contradictoriæ.

Subalterna.

Subcontrariæ.

<i>Aequipollentes.</i>	3. Dictio.	<i>Aequipollentes.</i>	<i>Aequipollentes.</i>	4. Dictio.		
	A.			Petrum loqui, est possibile.	E-	Petrum non loqui, est possibile.
	ma-			Petrum loqui, est contingens.	den	Petrum non loqui, est contingens.
	ui-			Petrum loqui, non est impossibile.	tu-	Petrum non loqui, nō est impossibile.
mus	Petrum non loqui, non est necessè.	li.	Petrum loqui, non est necessè.			

§. IV.

De oppositione, & equipollentia in modalibus compositis de termino communi.

13 **V**T oppositionem, & equipollentiam in modalibus compositis de termino communi explicemus, supponenda sunt, quæ §. præcedenti diximus circa rotulum equipollentiæ, & oppositionis in modalibus compositis de termino singulari. Et insuper est advertendum, quod iam notavimus, quod videlicet, modus in modalibus composita formaliter, vel virtualiter semper prævenit totum dictum: quia licet aliquando formaliter illud sequatur; æquivalet tamen talis propositio alteri, in qua similis modus a verbalibus totum dictum præcedit. Hinc autem est, quod si modus fuerit negativus, ut sunt isti modi impossibiliter, non possibiliter, non contingenter, & non necessè, negatio talis modi fertur in subiectum dicti: ac perinde si illud fuerit terminus communis non distributus, distribuit illud; & si fuerit terminus communis distributus, particularizat illud; quia negatio est malignantis naturæ, quod omne quod post se invenit, destruit, & eius oppositum reddit: & sic terminum communem, in quem fertur, distribuit, si non est distributus, & particularizat, si sit distributus. Et hinc oritur difficultas conf-

tituendi oppositionem, & æquipollentiam in
 modalibus compositis de termino communi,
 quia ratione modi negativi, qui subiectum dic-
 ti formaliter, vel virtualiter præcedit, reddit
 illud diversæ quantitatis, quam apparenter vi-
 deatur habere, ut in hac propositione, homi-
 nem disputare est impossibile; quamvis sub-
 iectum dicti videatur supponere determinatè,
 revera supponit distributivè ratione negati-
 onis inclusæ in illo modo impossibile, qui vir-
 tualiter præcedit, & afficit subiectum dicti; &
 licet in hac propositione, omnem hominem
 disputare non est possibile, subiectum dicti
 videatur supponere distributivè, revera suppo-
 nit particulariter ratione negationis illius mo-
 di, *non possibile*, qui virtualiter præcedit sub-
 iectum dicti, & eius destruens universalitatem,
 reddit illam in particularitatem. Attenden-
 dum est igitur ad constituendam oppositio-
 nem, & æquipollentiam in modalibus composi-
 tis de termino communi, quod præterquam
 quod propositiones constituentur debito mo-
 do in rotulis, attendatur etiam ad universalita-
 tem, & particularitatem, non quidem quam
 apparenter, sed quam in re habeat subiectum
 dicti. Pro quo cognoscendo, & statuenda oppo-
 sitione, & æquipollentia in prædictis modali-
 bus compositis de termino communi, aliqua
 statuuntur regulæ.

14 Prima regula pro æquipollentibus, *ve propositiones modales compositæ de termino communi in eodem rotulo constitutæ, sint æquipollentes, attendendum est, quod in re, & non solum quoad apparentiam maneat in illis eadem quantitas dicti: quod utique fiet observando, quod si in tribus prioribus propositionibus dictum fuerit quoad apparentiam universale, ponatur in ultima de necessè apparenter particulare: & è contra in tribus propositionibus dictum fuerit apparenter particulare, ponatur in ultima de necessè apparenter universale: sic enim in re in omnibus manebit dictum eiusdem quantitatis, quia cum in quolibet rotulo, si modus in tribus prioribus propositionibus negatur, affirmetur in ultima, & è contra si in ultima negatur, affirmetur in tribus prioribus, statuendo sic dictum in illis apparenter diversæ quantitatis, revera manebit in omnibus eiusdem quantitatis.*

15 Secunda regula pro contradictorijs. *Ve propositiones modales compositæ de termino communi in rotulis contradictorijs, sint contradictoriæ: attendendum est, ne in utraque in re maneat eadem universalitas, nec eadem particularitas dicti: quod utique fiet; si positæ propositionibus in rotulis contradictorijs, si in illis non mutetur qualitas dicti, nec apparenter mutetur quantitas, & si in illis mutetur qualitas dicti, mutetur apparenter, & quantitas: sic enim in re semper muta-*

bitur in illis quantitas dicti, & non manebit re ipsa in talibus propositionibus eadem vniversalitas, nec eadem particularitas dicti.

16 Tertia regula pro contrarijs, quod positis duabus modalibus compositis de termino communi in rotulis contrarijs, vt sint contrariæ: attendendum est ne in vtraque re ipsa maneat eadem particularitas dicti; quamvis possit manere in vtraque re vera eadem vniversalitas, licet nec id requiratur, quia in his modalibus, vt sint contrariæ, sufficit, quod in vtraque maneat eadem vniversalitas modi, & non maneat in vtraque eadem particularitas dicti. Vt autem hoc obseruetur est regula, quod positis duabus propositionibus modalibus compositis de termino communi in rotulis contrarijs, vt reuera contrariantur, requiritur, quod si neutra fuerit de *necessè*, dictum in vtraque vel saltem in vna debet esse quoad apparietiam vniversale, si denique vna fuerit de *necessè*, altera de alio modo; si dictum propositionis de *necessè* fuerit quoad apparietiam particulare, dictum alterius non debet esse quoad apparietiam vniversale, si verò dictum propositionis de *necessè* fuerit quoad apparietiam vniversale, dictum alterius propositionis potest esse quoad apparietiam, particulare, vel vniversale; sic enim obseruabitur, quod in vtraque propositione non maneat in re eadem particularitas dicti: quod, vt diximus, re-

qui

quiritur ad earum contrarietatem.

17 Quarta regula pro subcontrarijs, vt modales compositæ de termino communi in rotulis subcontrarijs constitutæ sint subcontrariæ, est attendendum, ne in vtraque re ipsa maneat eadem vniuersalitas dicti, licet possit manere eadem particularitas: quamvis nec id requiratur, quia in his modalibus, vt sint subcontrariæ, sufficit vt maneat in vtraque eadem particularitas modi, & non maneat in vtraque eadem vniuersalitas dicti: vt autem hoc obseruetur est regula, quod positis duabus modalibus compositis de termino communi in rotulis subcontrarijs, vt sint subcontrariæ, requiritur, quod si neutra fuerit de *necessè*, in vtraque, vel saltem in vna dictum debeat esse, quoad apparientiam particulare: si verò vtraque fuerit de *necessè* dictum in vtraque, vel saltem in altera sit quoad apparientiam vniuersale, si verò vna fuerit de *necessè*. & altera de alio modo requiruntur, quod si dictum propositionis de *necessè* fuerit quoad apparientiam particulare, dictum alterius sit quoad apparientiam etiam particulare: si verò dictum propositionis de *necessè* fuerit quoad apparientiam vniuersale, dictum alterius poterit esse quoad apparientiam vniuersale, vel particulare: sic enim observabitur, quod in vtraque propositione non maneat in re eadem vniuersalitas dicti: quod vtique vt diximus, requi-

zitur ad earum subcontrarietatem.

18 Ultima tandem regula pro subalternis est, quod attendatur iuxta inclusionem, vel non inclusionem negationis in modo, ne in re subiectum subalterna supponat distributivè, subiecto subalternantis supponente in re particulariter: aliàs enim consequentia à subalternante ad subalternatam esset mala: quia argueretur à non distributo ad distributum. Omnia quæ in hoc §. diximus exemplificantur in sequenti figura, in qua omnis oppositio, & æquipollentia in huiusmodi modalibus compositis de termino communi constitui-

tur.

Aquipollentes.

1. Dictio.
 Pur Hominem non loqui
 non est possibile.
 pur Hominem non loqui
 non est contingens.
 re- Hominem non loqui
 est impossibile.
 a. Oem hominem loqui
 est necessè.

Aquipollentes.

2. Dictio.
 Il- Oem hominem loqui
 non est possibile.
 li- Oem hominem loqui
 non est contingens.
 a Oem hominem loqui
 est impossibile.
 ce. Hominem non loqui
 est necessè.

Contraria.

Contradictoria.

Subalterna.

Subalterna.

Subcontraria.

Aquipollentes.

3. Dictio.
 A- Oem hominem loqui
 est possibile.
 ma- Oem hominem loqui
 est contingens.
 ui- Oem hominem loqui
 non est impossibile.
 mus Hominem loqui non
 est necessè.

Aquipollentes.

4. Dictio.
 E- Hominem non loqui
 est possibile.
 den Hominem non loqui
 est contingens.
 tu- Hominem non loqui
 non est impossibile.
 li. Oem hominem loqui
 non est necessè.

§. V.

*De oppositione, & equipollentia in modalibus
diuisis.*

19 **S**uppositis, quæ de modalibus diuisis
§ 2. diximus, facile est assignare op-
positionem, & equipollentiam in illis, faci-
liusque assignare illam in modalibus diuisis de
termino singulari; in illis enim, cum solum sit
vniversalitas, vel particularitas modi, & dic-
tum in omnibus illis supponat singulariter, vt
in ista, Petrus possibiliter disputat, vt assigne-
tur equipollentia, & oppositio in illis, solum
requiritur, quod constituentur iuxta dispositio-
nem rotuli, vt illum constituimus in modali-
bus cum positis de termino singulari §. 3. huius
capitis absque eo quod aliquid aliud sit neces-
sarium advertere.

20 Maior aliqua difficultas est in modali-
bus diuisis de termino communi, in quibus, vt
constituatur oppositio, & equipollentia, est ad-
vertendum, quod cum modus in illis, siue no-
minalis, siue adverbialis mediet inter partes
dicti, & nec formaliter, nec virtualiter præce-
dat subiectum ipsius dicti, quamvis includat
negationem, non mutat quantitatem subiecti
talis dicti; sed illud retinet suam quantitatem
iuxta signum vniversale, & particulare, quo af-
ficitur; quo supposito, pro equipollentia in præ-
dic-

dictis modalibus divisis de termino communi est advertendum, quod præter dispositionem cuiuslibet rotuli omnes quatuor propositiones in illo constitutæ habeant eandem universalitatem, vel eandem particularitatem in subiecto dicti. Pro contradictorijs autem est attendendum, quod præter dispositionem in rotulis contradictorijs non maneat in subiecto dicti propositionum, quæ debent contradici, eadem particularitas, nec eadem universalitas. Pro contrarijs autem est attendendum, quod præter dispositionem in rotulis contrarijs quantum ad quantitatem, & qualitatem modi, & qualitatem dicti, non maneat in illo in utraque propositione eadem particularitas subiecti, poterit tamen manere eadem universalitas, licet hoc secundum non semper requiratur: quia cum in talibus modalibus sit quantitas modi, & quantitas dicti, si in illis manet eadem universalitas modi, licet non maneat eadem universalitas dicti, dummodo non maneat eadem particularitas illius, possunt esse contrariæ. Pro subcontrarijs autem est attendendum, quod præterquam quod constituentur in rotulis subcontrarijs quantum ad quantitatem, & qualitatem modi, & quoad quantitatem dicti, non maneat ex parte illius eadem universalitas: licet possit manere eadem particularitas, quamvis nec hoc requiratur, quia cum in his propositio-

nibus, & sit quantitas modi, & quantitas dicti, possunt esse subcontrariæ, si maneat in illis eadem particularitas modi; etiamsi non maneat eadem particularitas dicti, dummodo non maneat eadem vniversalitas illius.

21 Ex dictis sequitur, quod si in aliquibus modalibus diuisis oppositæ qualitatis maneat eadem vniversalitas modi, & eadem vniversalitas dicti, vel eadem particularitas, modi, & eadem particularitas dicti, tales propositiones nullam habebunt oppositionem, aut æquipollentiam, sed erunt omnino disparatæ.

Cap. XXV. De exclusiuis.

§. I.

Quid sit propositio exponibilis, & diuersa acceptio particule exclusiue.

Propositio exponibilis est, quæ ratione alicuius termini obscurum implicans sensum explicatione opus habet. Et quamvis propositio exponibilis sit formaliter categorica, quia tamen exponitur per hypotheticam copulativam, vel disiunctivam, ipsa exponibilis est virtualiter hypothetica. Multiplex est autem genus exponibilium in hoc, & sequentibus capitibus huius libri explicandum: & in hoc capite de exclusiuis est nobis agendum.

2 Propositio exclusiva est, quæ afficitur modo, tantum solum, præcisè dumtaxat, & similibus. Talis

autem modus, & potest ferri in extremum propositionis in copulam, vel in totam propositionem. Afficit extremum propositionis, cum solum fertur in prædicatum, vel in differentiam importatam per verbum: fertur in prædicatum, vt si dicas, Petrus est tantum homo; & tunc non denotatur, quod solus Petrus est homo, sed quod Petrus nihil aliud sit quam homo; & talis propositio exponitur sic: Petrus est homo, & nihil aliud est quam homo. Vnde hæc propositio est falsa, Christus est tantum homo, quia exponitur per istas, Christus est homo, & nihil aliud est quam homo; quarum secunda est falsa: quia cum Christus sit Deus; est aliud quam homo. Potest autem particula exclusiva ferri, etiam in differentiam importatam per verbum, excludens alias differentias temporis præter importatam per verbum: vt si dicas, Petrus tantum fuit albus, non denotatur, quod solus Petrus fuerit albus, nec quod Petro solum conueniret albedo, & non aliud accidens, sed quod albedo solum conueniret Petro in tempore præterito, & non conueniat illi de præsentis, nec conueniet in futurum: & talis propositio exponitur sic, Petrus fuit albus, & non est, nec erit albus: & ista, Petrus tantum est albus, exponitur sic, Petrus est albus, & non fuit, nec erit albus: ac denique ista, Petrus tantum erit albus, exponitur per istas, Petrus erit albus, & non est, nec fuit albus.

Quia

Quia tamen cum particula exclusiva præcedit verbum, præcedit etiam prædicatum; distinguendum est, an excludat aliud à prædicato, an verò excludat aliam differentiam temporis ab illa, quæ importatur per verbum.

3 Potest denique particula inclusiva ferri in totam propositionem, ut quando fertur in subiectum, ut in hac propositione, tantum homo est risibilis; & tunc denotatur, quod soli subiecto conveniat prædicatum: & talis propositio vocatur propriè exclusiva; aliæ enim potius dicuntur propositiones de excluso extremo, quam exclusivæ.

4 Advertendum est tamen, quod particula exclusiva potest excludere gratia arietatis, & gratia pluralitatis: gratia quidem pluralitatis, ut si dicas, prædicabilia sunt tantum quinque: & tunc constituitur propositio de excluso extremo, & exponitur sic, prædicabilia sunt quinque, & non sunt plura quam quinque, & potest excludere gratia arietatis; & tunc aliquando constituit propositionem de excluso extremo (de cuius expositione iam diximus) aliquando verò constituit propositionem exclusivam, de cuius expositione dicemus § sequenti, & quæ ibi dixerimus, proportionabiliter possunt accommodari propositionibus de excluso extremo, sive in illis particula exclusiva gratia arietatis, sive gratia pluralitatis excludat.

§. II.

De expositione propositionum exclusivarum, & locis in illis arguendis.

§ **Q**uadruplex est genus propositionis exclusivæ. Primum illius, in qua tantum modus, quam verbum affirmatur; ut in ista, tantum homo est risibilis. Secundum illius, in qua tantum modus, quam verbum negatur; ut in ista, non tantum homo est risibilis. Tertium illius, in qua modus affirmatur, & verbum negatur, ut in ista, tantum homo non est risibilis. Quartum denique illius propositionis, in qua modus negatur, & verbum affirmatur, ut in ista, non tantum homo non est risibilis. Propositio igitur primi generis exponitur per unam copulativam, cuius prima pars sit præiacens, id est, ipsa propositio, quæ remanet, ablato modo, & secunda pars sit una propositio, in qua prædicatum exponibilis negetur de omni alio à subiecto, ut prædicta propositio, tantum homo est risibilis exponitur per hanc copulativam, homo est risibilis, & nihil aliud ab homine est risibile. Propositio secundi generis exponitur disiunctivè contradictorio modo ad exponentes propositionis primi generis; ut ista, non tantum homo est risibilis, exponitur per hanc disiunctivam, nullus homo est risibilis, vel aliquid aliud ab homine est risibile. Propositio tertij generis exponitur co-

pulativè per duas exponentes, quarum prima sit præiacens, & secunda, in qua de omni alio à subiecto affirmetur prædicatum exponibilis; ut hæc tantum homo non est risibilis, exponitur sic, homo non est risibilis, & omne aliud ab homine est risibile. Propositio quarti generis exponitur disiunctivè contradictoriè ad exponentes propositionis tertij generis; ut hæc non tantum homo non est risibilis, in istas, omnis homo est risibilis, vel aliquid aliud ab homine non est risibile. Ut autem hæc memoria retineantur, expositio cuiuslibet prædicti generis propositionum suo ordine his quatuor significatur dictionibus.

Iste, Regit Proram, Clavo.

In quibus supponimus (quod & supra notavimus) quod littera *A* denotat universalem affirmativam, littera *B*, universalem negativam, littera *I*, particularem affirmativam, littera *O*, particularem negativam. Intelligitur autem quælibet harum dictionum si propositionis exclusivæ subiectum sit terminus communis nam si fuerit terminus singularis, prima exponents habebit quidem qualitatem, quam designat prima littera dictionis ei correspondentis non tamen eam quam denotat quantitatem, quia erit propositio singularis. ¶ Ex prædicta propositionum exclusivarum expositione triplex in illis deducitur arguendi locus. Primus.

quod

quod à qualibet exponibili ad suas omnes exponentes, & è conuerso est mutua consequentia. Secundus, quod ab exponibili copulatiuè ad quamlibet determinatè suarum exponentium valet consequentia, non verò ab aliqua determinatè exponentium ad ipsam exponibilem: quia primam est arguere virtualiter à copulatiua ad partem, & secundum à parte copulatiuæ ad ipsam copulatiuam. Tertius, quod à qualibet exponentium exponibilis disiunctiue ad ipsam exponibilem valet consequentia; non verò ab exponibili ad aliquam determinatè partem exponentium, quia primò non est arguere virtualiter à parte disiunctiuæ ad totam, secundum autem est virtualiter arguere à disiunctiua ad partem.

§. III.

De conuersione, & oppositione exclusiuarum.

PLura non necessaria aliqui congerunt circa oppositionem, & conuersionem exclusiuarum. Breviter tamen dicimus, quod propositio exclusiua affirmatiua, tam de modo, quam de verbo, ut hæc, tantum homo est risibilis, conuertitur per transmutationem extremorum in vniuersalem affirmatiuam, in qua de prædicato exponibilis distributo affirmetur subiectum ipsius exponibilis: ut prædicta propositio, tantum homo est risibilis, conuertitur in hanc, omne risibile est homo: & ab vna ad alteram est

mutua consequentia. Sed potius hæc est quædam æquivalentia in consequendo, quam propriè conversio; nec oportet, Dialecticum esse anxium de simili conversione aliarum propositionum exclusivarum; cum earum sensus sufficientissimè explicetur per earum exponentes, absque eo quod ad convertentes earum recurratur.

7 De oppositione autem inter exclusivas facile est iudicare, si ad earum exponentes attendatur: eandem enim prorsus oppositionem propositiones exclusivæ exponibiles inter se habebunt quam habuerint exponentes unius propositionis cum exponentibus alterius. Unde cum inter duas copulativas non possit esse contradictio, nec subcontrarietas, quia manet in utraque eadem universalitas de *ly &*; propositiones exponibiles copulativè non possunt esse contradictoriæ, nec subcontrariæ: & cum inter duas disiunctivas, quia manet in utraque eadem particularitas de *ly vel*, non possit esse contradictio, nec contrarietas, propositiones exponibiles disiunctivè non possunt esse contradictoriæ, nec contrariæ. Sed ut propositiones exclusivæ sint contradictoriæ, debet una exponi per copulativam, & altera per disiunctivam, & exponentes unius pugnare cum exponentibus alterius in veritate, & falsitate; & ut propositiones exponibiles sint contrariæ, debet

utraque exponi copulativè, & exponentes vnius pugnare in veritate cum exponentibus alterius: & denique vt exponibiles sint subcontrariæ, debet utraque exponi disiunctivè, & exponentes vnius pugnare in falsitate cum exponentibus alterius. Nec in hoc est amplius immo-
 randum, cum per exponentes (vt diximus) eius-
 cumque propositionis facilimè deducatur.

Cap. XXVI. De exceptivis

§. I.

Quæ sint propositiones exceptivæ, & quomodo illarum termini supponunt.

SECUNDUM genus exponibilium est propositio-
 tionum exceptivarum, quæ sunt illæ, quæ
 modificantur hac particula *præter*, vel *præter-
 quam quid*, aut similibus, vt hæc propositio, om-
 ne animal, præter hominem est irrationale: &
 non distinguemus, sicut in exclusivis propositi-
 tionem de excepto extremo, & exceptivam;
 vnicuius enim tantum modus est accipiendi hu-
 iusmodi propositiones, & omnes illæ sunt ex-
 ceptivæ.

2. Quadruplex autem terminus reperitur
 in qualibet exceptiva; particula videlicet ex-
 cipiens, terminus à quo fit exceptio, qui est sub-
 iectum propositionis, & particulam excipien-
 tem præcedit: & pars excepta, quæ est termi-

nus, super quem immediatè fertur particula excipiens; & denique terminus exceptus, qui est prædicatum propositionis, vt in hac exceptiva, omne animal præter hominem est irrationale, particula *præter* est dictio excipiens, *ly animal* est terminus à quo fit exceptio, *ly irrationale* est terminus exceptus, ac denique *ly hominem* significat partem exceptam.

3 Terminus à quo fit exceptio, id est, subiectum exceptivæ, & terminus exceptus, prædicatum videlicet exceptivæ, supponunt iuxta exigentiam signorum quibus afficiuntur; vt in hac omne animal præter hominem est irrationale, subiectum supponit distributivè, & prædicatum confusè, quia hoc mediatè, & illud immediatè afficitur signo universalis affirmativo; & in hac, nullum animal præter hominem est rationale, subiectum, & prædicatum supponunt distributivè, quia afficiuntur signo universalis negativo; non tamen est licitum, sub subiecto, aut prædicato propositionis exceptivæ ascendere, vel descendere, priusquam ipsa propositio exceptiva in suas resolvatur exponentes. Particula autem excepta, quæ immediatè afficitur particula *præter*, si fuerit terminus communis supponit distributivè, vt constat; quia sic supponit eadem pars in secunda, & tertia exponente: si autem talis pars sit terminus singularis, supponit singulariter.

§. II.

*De expositione exceptivarum, & locis in illis
arguendi.*

4 **Q**uadruplex est genus exceptivarum, Primùm, in quo tam particula præter, quàm verbum propositionis affirmatur, ut in hac, omne animal præter hominem est irrationale. Secundùm, in quo tam particula præter, quàm verbum propositionis negatur; ut in hac, non omne animal præter hominem est irrationale: ubi advertè, quod negatio adverbialis posita in fronte propositionis negat, & verbum, & particulam exceptivam, ut in prædicta propositione. Negatio autem nominalis solum negat verbum, & non particulam exceptivam, ut hæc, nullum animal præter hominem est irrationale, est negativa de verbo, non tamen de modo exceptivo, & pertinet ad tertium genus: illud enim est propositionum, in quibus negatur verbum, non autem particula exceptiva, ut in exemplo adducto, & etiam in ista propositione, omne animal præter hominem non est irrationale. Quartùm denique genus est propositionum, in quibus negatur modus, & non verbum, ut in hac, non omne animal præter hominem non est rationale.

5 His suppositis, primùm genus propositionum exponitur copulativè per tres propositiones

nes in quarum prima de omni alio à parte excepta affirmetur terminus exceptus; & in secunda de omni parte excepta affirmetur terminus, à quo fit exceptio; & in tertia de omni parte excepta negetur terminus exceptus. Vt hæc, omne animal præter hominem est irrationale, exponitur sic omne animal aliud ab homine est irrationale, & omnis homo est animal, & nullus homo est irrationalis. Propositio autem secundij generis exponitur disiunctivè per tres exponentes contradictorio modo, ac exponentes propositionis primi generis, v.g. ista, non omne animal præter hominem est irrationale, exponitur sic, aliquod animal aliud ab homine non est irrationale, vel aliquis homo non est animal, vel aliquis homo est irrationalis. Propositio tertij generis exponitur copulativè per tres exponentes, in quarum prima de omni alio à parte excepta negetur terminus exceptus, & in secunda de omni parte excepta affirmetur terminus à quo fit exceptio, & in tertia de omni parte excepta affirmetur terminus exceptus: vt hæc propositio, nullum animal præter hominem est rationale, exponitur sic, nullum animal aliud ab homine est rationale, & omnis homo est animal, & omnis homo est rationalis. Propositio denique quarti generis exponitur disiunctivè per tres exponentes contradictorio modo ad exponentes propositionis tertij gene-

xis; ut hæc propositio, non omne animal præter hominem non est rationale, exponitur sic, aliquod animal aliud ab homine est rationale, vel aliquis homo non est animal, vel aliquis homo non est rationalis. Ut autem hæc memoria retineantur, expositio cuiuslibet prædicti generis propositionum suo ordine his quatuor significatur dictionibus.

LaDate, Commoti, Peccata, Hyssopo.

In quibus supponimus, quod & supra notavimus, quod littera *A* denotat universalem affirmativam *E*, universalem negativam *I*, particularem affirmativam *O*, particularem negativam; intelligitur autem quælibet harum dictionum, si pars excepta sit terminus communis; nam si sit terminus singularis, prima, & secunda exponens habebit quidem qualitatem, quam designant litteræ in qualibet dictione eis correspondentes; non tamen eam, quam denotant quantitatem, quia utraque talis exponens erit singularis.

6 Ex hac expositione deducitur triplex locus arguendi in exceptivis, sicut deduximus in exclusivis. Primus, quod à qualibet exponibili ad omnes eius exponentes, & è converso est mutua consequentia. Secundus, quod ab exponibili copulativè ad quamlibet partem exponentium valet consequentia; non verò è contra ab aliqua parte exponentium ad exponibilem; quia primum est arguere

virtualiter à copulativa ad partem, & secundum à parte copulativæ ad totam. Tertiùs, quod à qualibet exponentium exponibilis disiunctivè ad ipsam exponibilem valet consequentia; non verò è contra ab exponibili ad aliquam partem exponentium, quia primùm est arguere virtualiter à parte disiunctivæ ad totam, & secundum est arguere virtualiter à disiunctiva ad partem.

7 De oppositione exceptivarum idem proportionabiliter est dicendum, ac diximus de oppositione exclusivarum, & attendendum est ad earum exponentes, & eandem prorsus oppositionem quam inter se habuerint exponentes aliquarum exceptivarum, & ipsæ exceptivæ inter se habebunt: facile autem erit agnoscere oppositionem inter exponentes qualiter cognoscitur inter quaslibet propositiones hypotheticas copulativam, vel disiunctivam.

Cap. XXVII. De reduplicativis.

§. I.

De diversis acceptionibus particulae reduplicativæ.

Tertium genus exponibilium, est propositionum reduplicativarum, quæ modificantur particula *in quantum*, *quatenus*, vel *secundum quod*, & similibus. Huiusmodi autem particulae diversas possunt habere acceptiones, quæ

quarum cognitio, & distinctio plurimum est etiam ad multas propositiones Theologicas discernendas necessaria: & ita vt in Dialectica ad eas fundamenta iaciamus, accuratius de his est in presentiarum agendum.

2. Tripliciter igitur potest accipi ista, v.g. particula *in quantum* (& quod de acceptionibus illius diximus, proportionabiliter de alijs similibus particulis est intelligendum) potest igitur accipi prædicta particula, & vt nota diminutionis, & vt nota specificationis, & vt nota propriè reduplicationis: secundum quas acceptiones constituit propositionem diminutivam, specificativam, & reduplicativam: de quarum singulis seorsum in hoc capite agemus. Nunc est advertendum, quod talis, & similes particulae quasi æquivocæ sunt ad tres prædictas acceptiones, & possunt pro voluntate utentis talibus particulis in qualibet prædictarum acceptionum accipi: vnde nisi constet de intentione accipientis, vel id ex ipsis terminis aliquo modo colligatur, semper propositione talibus particulis affectæ sunt distinguendæ: & secundum acceptionem in qua fuerint veræ, concedendæ, & secundum acceptionem in qua fuerint falsæ, negandæ.

§. II.

De propositionibus diminutivis, & specificativis.

3 **P**ropositio diminutiva est illa, quæ afficitur particula *secundum quod quatenus*, in vi limitationis accepta: ut hæc propositio, *Ætiops est albus secundum dentes*, in qua denotatur Ætiopem non quidem absolutè esse album, sed solum esse album secundum partem specificatam, scilicet, secundum dentes: & in ea acceptione conceditur ista propositio, Christus secundum quod homo, est creatura, in qua non denotatur Christum absolutè esse creaturam (hæc enim propositio, Christus est creatura, teste D. Thom. 3. part. q. 16. art. 8. est falsa) sed denotatur, quod Christus solum secundum humanitatem sit creatura.

4 Propositio specificativa est illa, quæ afficitur particula *in quantum*, vel alia simili specificativè accepta, per quam quidem denotatur, quod prædicatum competat subiecto, & competit illi ratione formæ specificatæ, non tamen denotatur (sicut in reduplicativa) quod prædicatum competat omni cui competit forma specificata, nec quod forma specificata sit falsa, ut prædicatum competat subiecto, ut in hac propositioe, Christus secundum quod homo, est pallius, ut sit vera *ly secundum quod debet accis*

accipi non propriè reduplicativè, sed specificativè, & denotatur in illa, quod Christus absolute sit passus, & quod sit passus ratione naturæ humanæ, non ratione naturæ Divinæ.

§. III.

De propositionibus reduplicativis, & earum expositione, & oppositione.

§. Propositio propriè reduplicativa est illa, quæ afficitur particula *in quantum*, vel alia simili non per modum dictionis diminuentes, nec solum specificativè, sed propriè reduplicativè accepta, ita ut per talem propositionem denotetur, prædicatum convenire subiecto, & subiecto convenire formam reduplicatam, & omni cui convenit forma reduplicata, convenire prædicatum, & quod causa, ut alicui competat prædicatum, est forma reduplicata. Et hæc omnia constabunt ex exponentibus cuilibet propositioni reduplicativæ statim assignandis. Sed priusquam id explicemus, adnotare oportet terminos, qui in qualibet reduplicativa inveniuntur. Quatuor igitur sunt in qualibet illarum termini, subiectum, scilicet, & prædicatum, dictio reduplicans, & terminus reduplicatus; ille videlicet qui immediate dictioni afficitur reduplicante. Ut in hac propositione homo in quantum rationalis est risibilis, ly homo est subiectum, ly risibilis, prædicatum, ly in

quan

quantum, particula reduplicans, ly rationalis;
terminus reduplicatus.

6 Quadruplex autem est genus propositionum reduplicatarum. Primum est illarum, in quibus tam modus reduplicans, quam verbum affirmatur: ut prædicta propositio, omnis homo in quantum rationalis est risibilis. Secundum est illarum, in quibus tam modus reduplicans, quam verbum negatur: ut hæc propositio, non omnis homo in quantum rationalis est risibilis: ubi advertè (sicut in exceptivis notavimus) quod ut negatio in fronte propositionis posita, feratur in verbum, & in modum debet esse adverbialis, & non nominalis: hæc enim solum fertur in verbum. Tertium genus est illarum propositionum, in quibus verbum negatur, & non modus reduplicans: ut istæ propositiones, nullus homo in quantum rationalis est inhabilis, omnis homo in quantum rationalis non est inhabilis: quæ sunt æquipollentes, & in utraque negatur verbum, & non modus reduplicans. Quartum denique genus propositionum est illarum; in quibus negatur modus reduplicans, & non verbum: ut ista, non omnis homo in quantum rationalis non est inhabilis.

7 Propositio autem primi generis exponitur copulativè per quatuor exponentes, quarum prima sit præiacens, id est, propositio ipsa exponibilis, ablata dictione reduplicante, &

termino reduplicato; in secunda affirmetur de subiecto terminus reduplicatus; & in tertia prædicatum affirmetur de termino reduplicato distributo; & quarta sit causalis, in qua enuntietur, formam reduplicatam esse causam conveniendi alicui prædicatum. Ut hæc propositio, omnis homo in quantum rationalis est risibilis, exponitur sic: omnis homo est risibilis, & omnis homo est rationalis, & omne rationale est risibile, & quia aliquid est rationale, est risibile. Propositio autem secundi generis exponitur disiunctivè per quatuor exponentes contradictorio modo ad exponentes propositionis primi generis. Ut hæc propositio, non omnis homo in quantum rationalis est risibilis, exponitur sic: aliquis homo non est risibilis, vel aliquis homo non est rationalis, vel aliquod rationale non est risibile, vel non quia aliquid est rationale, est risibile. Propositio tertij generis exponitur copulativè per quatuor exponentes, scilicet, per præiacentem, & secundam, in qua affirmetur terminus reduplicatus de subiecto exponibilis, & tertiam in qua negetur prædicatum de termino reduplicato distributo, & denique quartam causalem in qua enuntietur, formam reduplicatam esse causam remotionis prædicati à subiecto. Ut hæc propositio, omnis homo in quantum rationalis non est inhabilis, exponitur sic: omnis homo non est inhabilis, &

omnis homo est rationalis, & nullum rationale est inhibibile, & quia aliquid est rationale, non est inhibibile. Propositio denique quarti generis exponitur disiunctivè per quatuor exponentes contradictorio modo ad exponentes propositionis tertij generis. Vt hæc propositio, non omnis homo in quantum rationalis non est inhibibilis, exponitur sic, aliquis homo est inhibibilis, vel aliquis homo non est rationalis, vel aliquid rationale est inhibibile, vel quia aliquid est rationale, est inhibibile.

Vt autem hæc memoria retineantur, expositio cuiuslibet prædicti generis propositionum suo ordine his quatuor significatur dictionibus.

*Ad amasi, pro honore, retrahendo,
simoniam.*

Intelliguntur autem huiusmodi expositiones, cum terminus reduplicatus fuerit terminus communis: nam si fuerit terminus singularis, tertia exponens cuiuscumque exponibilis debet esse propositio singularis, affirmativa tamen, vel negativa iuxta modum assignatum.

8 Circa oppositionem autem huiusmodi reduplicatarum proportionabiliter est dicendum, ac diximus de oppositione exceptivarum, & exclusivarum, quod videlicet attendatur ad eorum exponentes, & eandem oppositionem, quam inter se habuerint exponentes aliquam

quarum reduplicatarum, habebunt, & ipsæ reduplicativæ exponibiles inter se.

§. III.

De locis arguendi in reduplicativis.

9 Possunt comparari reduplicativæ, & ad suas exponentes, & ad propositiones specificativas, & diminutivas eiusdem subiecti, & prædicati. Ratione primæ comparationis triplex locus arguendi, sicut in exclusivis, & exceptivis assignatur etiam in reduplicativis. Primus quod à qualibet exponibili copulativè ad omnes suas exponentes, & è converso, est *mutua consequentia* recundus, quod ab exponibili copulativè ad quamlibet exponentium valet consequentia, non verò è contra. Tertius, quod à qualibet exponentium exponibilis disjunctivè ad ipsam exponibilem valet consequentia, non verò è contra ab exponibili ad aliquam exponentium.

10 Ratione secundæ comparationis est locus arguendi, quod à reduplicativa ad specificativam eiusdem subiecti, & prædicati affirmativè valet consequentia, non verò è contra ab specificativa ad reduplicativam. Ratio utriusque partis huius loci arguendi est, quod reduplicativa exigit ad sui veritatem quicquid ad sui veritatem exigit specificativa, & aliquid amplius: ac perinde cum arguitur à reduplicativa ad specificativam, magis requirit ad sui veritatem anteceden-

dens, quam consequens: quod utique ædificat bonitatem consequentiæ. Cuius autem arguitur ab specificativa ad reduplicativam, plus requirit ad sui veritatem consequens, quam antecedens, quod utique destruit bonitatem consequentiæ.

II Non constituimus locum arguendi à reduplicativa, vel ab specificativa ad diminutivam, nec à diminutiva ad specificativam, vel reduplicativam: quia cum reduplicativa, & specificativa petant ad sui veritatem, quod præiacens absolutè sit vera, & id non petat diminutiva; ab illa ad specificativam, vel reduplicativam est mala consequentia: & etiam ab istis ad illam est mala consequentia, quia per diminutivam virtualiter negatur veritas absoluta præiacentis.

Cap. XXVIII. De propositionibus exponibilibus de verbo *incipit*, & *desinit*.

Genus quartum exponibilium est propositio-
num de verbo *incipit*, & *desinit*, de quarum expositione, licet ex professo tractetur in sexto physicorum, ubi secundum diversum modum incipiendi, & desinendi rerum diversa prædic-
tarum propositionum assignatur expositio: bre-
viter tamen hic earum expositionem explica-
bimus. Advertendo prius, quod prædictæ pro-
pos

positiones possunt esse, vel affirmativæ, vel negativæ supponendo etiam ex prædicto libro sexto physicorum, quod aliquæ res incipiunt intrinsecè, & per primùm sui esse, aliæ verò extrinsecè, & per ultimum sui non esse: & aliæ res desinunt intrinsecè, & per ultimum sui esse, & aliæ extrinsecè, & per primùm sui non esse: & iuxta talem modum diversum inceptionis, vel desitionis diversimodè accipitur verbum *incipit*, & *desinit*, & proportionales talibus verbis constantes, diversimodè debent habere expositionem. Assignemus igitur prius expositionem inceptions, vel desitionis intrinsecè: ac deinceps expositionem explicemus illarum secundùm acceptionem inceptions, & desitionis extrinsecè.

1. Propositio igitur affirmativa de verbo *incipit* significante inceptionem intrinsecam, exponitur copulativè per duas propositiones alteram affirmativam, in qua per verbum *est* affirmetur, prædicatum de subiecto, & alteram negativam, in qua per verbum *fuit* negetur prædicatum de subiecto. Ut si dicas, Petrus incipit esse albus exponitur sic: Petrus nunc est albus, & ante hac non fuit albus. Propositio autem negativa exponitur disjunctivè contradictorio modo: ut hæc Petrus non incipit esse albus, exponitur sic: Petrus nunc non est albus, vel ante fuit albus. Propositio autem affirmati-

va de verbo *desinit* significante desitionem intrinsecam, exponitur copulativè per duas categoricas, alteram affirmativam, in qua per verbum *est* prædicatum affirmetur de subiecto; & alteram negativam, in qua per verbum *erit* prædicatum negetur de subiecto: vt hæc, Petrus desinit esse albus, si *desinit* significet desitionem intrinsecam per vltimum sui esse, exponitur copulativè per has duas propositiones categoricas, Petrus nunc est albus, & immediatè post hoc non erit albus: & propositio negativa exponitur disiunctivè contradictorio modo: vt hæc, Petrus non desinit esse albus, exponitur sic, Petrus nunc non est albus, vel immediatè post hoc erit albus.

3. Propositio autem affirmativa de verbo *incipit* significante inceptionem extrinsecam, exponitur copulativè per duas categoricas, alteram negativam, in qua per verbum *est* negetur prædicatum de subiecto, & alteram affirmativam, in qua per verbum *erit* affirmetur prædicatum de subiecto, vt si dicas, motus incipit esse, exponitur sic: nunc non est motus, & immediatè post hoc erit motus: & propositio negativa exponitur disiunctivè contradictorio modo: vt hæc, motus non incipit esse, exponitur sic: nunc est motus, vel immediatè post hoc non erit motus. Propositio autem affirmativa de verbo *desinit* significante desitionem extrin-

secam, exponitur copulativè per duas propositiones alteram negativam, in qua per verbum est negetur prædicatum de subiecto, & alteram affirmativam, in qua per verbum erat affirmetur prædicatum de subiecto: vt si dicas, Petrus desinit esse, exponitur sic: nunc non est Petrus, & immediatè ante hac erat Petrus: & propositio negativa eiusdem acceptionis desinitionis extrinsecæ, exponitur disiunctivè contradictorio modo; vt si dicas, Petrus non desinit esse, exponitur sic: nunc est Petrus, vel immediatè ante hac non erat Petrus. Quæ autem res incipiunt, & desinant, intrinsecè, quæ verò extrinsecè, ac perinde quando verbum *incipit*, & *desinit* accipiatur, vt significans inceptionem, & desinitionem intrinsecam; quando verò, vt significans inceptionem, vel desinitionem extrinsecam, iuxta, quod diversa ei assignata expositio debeatur; ad prædictum locum sexti physicorum id pertinet explicare.

4 Ex dictis sequitur, quod cum in qualibet assignata expositione propositionum de verbo *incipit*, vel *desinit* non exponatur purè affirmativè, nec purè negativè, sed partim affirmativè, & partim negativè; licet ipsæ propositiones exponibiles videantur quoad apparietiam purè affirmativæ, vel purè negativæ, nulla tamen illarum est purè affirmativa, nec purè negativa, sed omnes sunt partim affirmativæ, &

partim negativæ: siquidem alteram exponen-
tium habent affirmativam, alteram negativam.
Hinc sequitur valde advertendum (ne alluci-
nemur, arguendo ab inferiori ad superius, & à
superiori ad inferius in propositionibus de in-
cipit, & desinit) quod in illis non valet conse-
quentia ab inferiori ad superius, nec à superio-
ri ad inferius: quia nunquam arguitur in illis
purè affirmativè, nec purè negativè: & argu-
mentum ab inferiori ad superius valet solum,
cum arguitur purè affirmativè, & à superiori
ad inferius valet solum, cum arguitur purè ne-
gativè, vnde huiusmodi omnes consequentiæ
sunt malæ, Petrus incipit esse albus, ergo inci-
pit esse coloratus: & in casu quomodo incipiat
esse albus, & vsque nunc fuerit niger, antece-
dens est verum, & consequens falsum: & hæc est
mala, Petrus non incipit esse albus, ergo non
incipit esse coloratus, & casu quovsque nunc
nullum habuerit colorem, & modo incipiat
esse niger, antecedens est verum, & consequens
falsum: & hæc est mala, Petrus incipit esse co-
loratus, ergo incipit esse albus: & casu quovs-
que nunc nullum habuerit colorem, & modo
incipiat esse niger, antecedens est verum, &
consequens falsum: & hæc denique est mala,
Petrus non incipit esse coloratus, ergo non in-
cipit esse albus: & casu quovsque non fuerit ni-
ger, & modo incipiat esse albus, antecedens est
verum, & consequens falsum.

Cap. XXIX. De alijs propositionibus
exponibilibus.

1 **P**Ræter propositiones exponibiles in quatuor præcedentibus capitalis assignatas, aliæ sunt propositiones exponibiles minoris difficultatis, de quibus breviter in hoc capite est discernendum. Possunt igitur esse propositiones exponibiles ratione horum nominum *primùm*, & *ultimùm*: & istæ in duplici possunt esse differentia, affirmativæ videlicet, & negativæ, propositiones igitur exponibiles affirmativæ ratione huius nominis *primùm*, vel *primus* exponuntur copulativè per duas categoricas, alteram affirmativam præiacentem, id est, quæ remanet, tali nomine ablato, & alteram negativam, in qua negetur, ante convenisse prædicatum alijs à subiecto: ut si dicas, Adam fuit primus homo, exponitur sic: Adam fuit homo, & non fuit alius homo ante illum, & negativa exponitur disiunctivè contradictorio modo: ut si dicas, Adam non fuit primus homo, exponitur sic: Adam non fuit homo, vel alius homo fuit ante illum.

2 Propositio autem affirmativa exponibilis ratione huius termini *ultimus*, vel *ultimùm* exponitur copulativè per duas categoricas, alteram præiacentem, & alteram negativam,

in qua negetur, prædicatum alij postmodum conuenire a subiecto: vt si dicas, Petrus erit vltimus homo, exponitur sic: Petrus erit homo, & non erit alius homo posterior illo: & propositio negativa exponitur disiunctivè contradictorio modo: vt si dicas, Petrus non erit vltimus homo, exponitur sic, Petrus non erit homo, vel alius homo erit posterior illo.

3 Aliæ propositiones possunt esse exponibiles ratione nominis superlativi, vt istæ, Petrus est pulcherrimus homo; & affirmativa exponitur sic: Petrus est pulcher homo, & alius homo non est pulchrior, nec ita pulcher, sicut ille: & negativa exponitur disiunctivè contradictorio modo: vt si dicas, Petrus non est pulcherrimus homo, exponitur sic: Petrus non est pulcher homo, vel alius homo est pulchrior, aut æquè pulcher, ac ille.

4 Cum autem huiusmodi genus propositionum exponibilium, siuæ affirmatiuæ sint, vel negativæ, exponantur partim affirmativè, partim negativè, & nullæ illarum exponantur purè affirmativè, nec purè negativè, ipse exponibiles, licet apparenter videantur purè affirmatiuæ, aut purè negativæ, virtualiter, & æquivalenter sunt partim affirmatiuæ, & partim negativæ. Vnde in talibus propositionibus (sicut & de propositionibus de *incipit*, & *desinit* capite diximus præcedenti) non valet consequentia,
nec

nec ab inferiori ad superius, nec à superiori ad inferioris. Et hæc consequentia est mala: Adam fuit primus homo, ergo Adam fuit primum animal; & hæc, Adam non fuit primum animal, ergo non fuit primus homo, & in vtraque casu quod alia animalia fuerint producta, priusquam Adamus, non verò alij homines fuerint producti prius illo, antecedens est verum, & consequens falsum, & similiter hæc est mala consequentia: hic Leo est pulcherrimus Leo, ergo hic Leo est pulcherrimum animal: & ista, hic Leo non est pulcherrimum animal, ergo hic Leo non est pulcherrimus Leo: & in vtraque casu quo non sit alius Leo pulchrior illo signato Leone, sit tamen aliud animal pulchrius tali signato Leone, antecedens est verum, & consequens falsum. Et hæc dicta sufficiant de his, & de 2. lib. Summularum.

LIBER TERTIVS.

SUMMVLARVM DE SYLLOGISMO.

Cap. I. De consequentia.

§. I.

Quid & quoruplex sit consequentia:

Dignæ quæ ad tertiam intellectus operationem, ad discursum videlicet, seu ratiocinationem spectant, agendum nobis est in hoc tertio Summularum libro, qui, ut à principaliori parte, à syllogismo titulum accipit, & nomen. Syllogismus enim est, in quo principalis, & expressius discursus reuertet, & ratiocinatio: & licet, quia omnis discursus est argumentatio ab argumentatione videretur hic libet incipiendus: quia tamen, cap. 5. libri præcedentis egimus de argumentatione, illamque in quatuor diuisimus species, inductionem videlicet, exemplum, syllogismum, & enthymema: idè in hoc libro solum de prædictis speciebus in particulati est agendum. Quia tamen omnis talis species rationem imbibit consequentiæ, quamvis de illa aliquid etiam in eodem loco obiter dixerimus, in hoc primo capite specialiter, est de consequentia tractan-

dum, & de exemplo, & enthymemate nihil aliud occurrit dicendum præter id quod in prædicto capite 5. præcedentis libri diximus, idè explicata in hoc capite natura consequentia, de inductione solum, & syllogismo in sequentibus huius libri capitibus est agendum.

2 Est igitur consequentia illatio unius ex alio, seu oratio illativa composita ex antecedenti, & consequenti, & nota illationis: & consequens est quod sequitur ex antecedenti, & antecedens ex quo sequitur consequens, nota verò illationis est quæ coniungit antecedens cum consequenti: divisim autem in prædicto loco consequentiam in bonam, & malam diximusque consequentiam bonam esse, in qua consequens rectè infertur ex antecedenti, & consequentiam malam (quæ solum quoad nomen, & apparenter dicitur consequentia) esse illam, in qua revera consequens non sequitur ex antecedenti: ac perinde potest esse in illa antecedens verum, & consequens falsum.

3 Dividi autem potest bona consequentia in consequentiam materialem, & formalem: consequentia materialis est, quæ tenet solum ratione materia, & non ratione formæ: ut hæc consequentia, homo est animal, ergo omnis homo est animal, non est consequentia formalis, nec valet quidem ratione formæ, cum in illa ex parte subiecti arguatur à non distributo ad dis-

tribuentem, qui modus arguendi non est forma bonæ consequentiæ: est tamen consequentia materialis, & tenet in tali materia, quia in materia naturali indefinita æquivaleret universalis. Consequentia verò formalis est, *quæ tenet ratione formæ*, ac perinde in qualibet materia, si in eadem forma fiat, eodem modo valet. Hinc est, quod consequentia formalis simpliciter dicitur bonæ consequentia, consequentia autem materialis solum secundum quid, & in tali materia potest dici bonæ consequentia.

4. Ad videndum autem, in aliqua consequentia, quæ in aliqua materia videtur bonæ, & in tali materia non potest dari in illa antecedens verum, & consequens falsum; ad videndum, inquam, an talis consequentia sit formalis, debet in alia materia formari alia consequentia similis formæ, & si in illa, neque in alia consequentia similis formæ possit dari antecedens verum, & consequens falsum, signum à posteriori est, quod prima consequentia non erat tantum materialis, sed formalis: si autem detur alia consequentia similis formæ ad primam, in qua possit dari antecedens verum, & consequens falsum. Signum evidens est, quod prima consequentia erat solum materialis, & non formalis, & signare talem consequentiam similis formæ ad aliam, in qua antecedens detur verum, & consequens falsum, dicitur insta-

re primam consequentiam, & ipsa consequentia, in qua instatur dicitur instantia alterius.

§ Ad similitudinem autem formæ vnius consequentiæ cum alia requiritur, ut in omnibus assimilentur præterquam quod in materia. Unde cum ratione diversæ materiæ penes naturalem, & remotam ex vna parte, & contingentem ex alia varietur suppositio penes naturalem, & accidentalem, non obest similitudini formæ requisitæ ad instandum consequentias, quod extrema antecedentis, & consequentis vnius consequentiæ supponant naturaliter, & in altera consequentia in qua debet instari, extrema supponas accidentaliter.

§. II.

De regulis bonæ consequentiæ.

6 **P**rima regula, primū nque principium bonæ consequentiæ, in quo omnes aliæ illius regulæ fundantur, est quod in bonâ consequentiâ si antecedens est verum, consequens etiam debet esse verum, & non potest esse falsum. Hoc principium lumine naturali est notum, quia cum consequens, ut rectè inferatur, & loquatur ex antecedenti debeat in ipso antecedenti contineri: si antecedens esset verum, & consequens falsum, antecedens esset verum, & non esset verum, adversus illud universalissimum principium, quodlibet est, vel non est: esset

enim antecedens verum, vt supponitur, & simul idem antecedens non esset verum, quia contineret in se aliquid falsum, videlicet, consequens: & quidquid continet aliquid falsum, falsum est, quia verum debet resultare ex integra causa nihil includens falsi.

7 Ex hoc autem principio, seu infallibili regula bonæ consequentiæ aliæ etiam ipsius regulæ deducuntur. Secundaque in ordine est, *quod in bona consequentia si consequens sit falsum, antecedens debet esse falsum*: alias aduersus primam regulam posset dari in bona consequentia antecedens verum, & consequens falsum.

8 Tertia regula. *In bona consequentia, si antecedens fuerit necessarium, consequens etiam debet esse necessarium*. Nam alias posset esse antecedens verum, & consequens falsum: si enim antecedens sit necessarium, semper est verum, & consequens si non est necessarium, deberet esse, vel impossibile, vel contingens; & si esset impossibile semper esset falsum, & si esset contingens, posset aliquando esse falsum. Ergo si antecedens esset necessarium, & consequens non esset necessarium, posset antecedens esse verum, & consequens falsum.

9 Quarta regula. *In bona consequentia, si consequens est impossibile, antecedens debet esse impossibile*. Nam alias posset in bona consequentia antecedens esse verum, & consequens falsum

falsum, nam si consequens est impossibile semper est falsum, & si antecedens non est impossibile, vel esset necessarium, & sic semper esset verum; vel esset contingens, & sic aliquando posset esse verum; ac perinde si consequens esset impossibile, & antecedens non esset impossibile, posset antecedens esse verum, & consequens falsum.

10 Quinta regula. *In bona consequentia si consequens fuerit contingens, antecedens non potest esse necessarium*: aliàs cum antecedens, est necessarium, semper sit verum, & consequens, si est contingens, possit aliquando esse falsum, posset antecedens esse verum, & consequens falsum.

11 Sexta regula. *In bona consequentia ex falso potest sequi verum*, non ex falso, ut talio (ut in disputatione supra hoc caput dicemus) sed ex falso admissio, ut verò, ut benè valet homo est lapis: ergo homo est substantia, quia arguitur ab inferiori ad superius affirmativè.

12 Septima regula. *Ex impossibili sequitur quodlibet*, non pro singulis generum, sed pro generibus singularum, id est, dabilis est aliqua propositio impossibilis qua data sequatur ex illa (non quælibet propositio in univertum cum hoc impossibile sit) sed aliqua propositio necessaria, & aliqua impossibilis, & aliqua contingens, sicut data hac propositione impossibili-

Si homo est corbus, sequitur ista impossibilis, homo est irrationalis, & ista necessaria homo est animal, & ista contingens homo est niger.

13 Octava regula. *In bona consequentia necessarium sequitur ex quolibet*: non pro singulis generum, id est, non sequitur necessarium ex quacumque propositione necessaria, impossibili vel contingenti, sed pro generibus singulorum, id est, dabilis est propositio necessaria, quæ sequatur ex aliqua propositione necessaria, ex aliqua impossibili, & ex aliqua contingenti, v. g. ista propositio necessaria homo est sensibilis, sequitur ex ista necessaria homo est animal, & ex ista impossibili homo est equus, & ex hac contingenti homo habet actualem sensationem.

14 Nona regula. *Quidquid sequitur ad consequens bonæ consequentiæ, sequitur ad eius antecedens*: aliàs posset in bona consequentia dari ans verum, & consequens falsum, & prob. nam si illud quod sequitur ad consequens non sequeretur ad ans, posset ans esse verum, & id quod sequitur ad consequens falsum; sed si illud quod sequitur ad consequens esset falsum ipsum consequens etiam falsum esset: ergo si illud quod sequitur ad consequens bonæ consequentiæ, non sequeretur ad eius antecedens posset in bona consequentia dari, ans verum, & consequens falsum; vnde iusta hanc regulam, si ad esse ho-

minem sequitur esse rationale, & ad esse rationale sequitur esse risibile, etiam esse risibile sequitur ad esse hominem, & hoc fundatur, & consistit locus arguendi de primò ad vltimum.

15 *Vltima regula. Quidquid repugnat consequenti bonæ consequentiæ debet repugnare eius antecedenti: alias possit in bona consequentia dari, ans verum, & consequens falsum quod sic ostendo; nam si illud quod repugnat consequenti, non repugnaret antecedenti posset antecedens esse verum, & simul esse verum illud quod repugnat consequenti; sed si illud quod repugnat consequenti esset verum, ipsum consequens esset falsum: ergo possit dari ans verum, & consequens falsum; vnde iusta hanc regulam si ad rationale sequitur risibile, & risibili repugnat insensibile, etiam rationali repugnare debet insensibile, & in hoc consistit locus arguendi ab opposito consequentis, ad oppositum antecedentis.*

§. III.

De effectibus, & defectibus bonæ, & malæ consequentiæ.

16 **L**icet non possit in omni bona consequentia assignari specialis locus arguendi propter quem sit bona (quamvis etiam hoc in multis consequentijs assignari possit) *omnis* tamen bona consequentia potest reduci

ad aliquem locum arguendi, qui dicitur effectus ædificans bonitatem consequentiæ: ut ad locum arguendi à resolubili ad resolventes, vel è contra: & ad locum arguendi ab inferiori ad superius affirmativæ; vel à superiori ad inferius negativè, vel in syllogismis ad illud generale principium: *quæ sunt eadem vnitertiò sunt eadem inter se.*

17 Similiter licet non sit facile in omni mala consequentia designare in particulari defectum destruentem bonitatem illius (quamvis & hoc in multis consequentijs possit designari) facile tamen est reducere malitiam cuiuscumque consequentiæ ad aliquem particularem defectum, ex quo proveniat. Et à posteriori, & quasi ab effectum poterit colligi malitia cuiuscumque malæ consequentiæ, ex eo, quod in illa, vel in alia consequentis similis formæ possint dari antecedens verum, & consequens falsum, & quia in singulis materijs Dialecticæ, quas hucusque tractavimus, assignavimus effectus, & defectus arguendi, qui in illis possunt contingere: idemque faciemus in his, quæ in hoc libro restant explicanda, ne eadem inutiliter repetamus, ab his assignandis in hoc capite abstinendum esse censuimus.

Cap. II. De inductione.

§. I.

Quid & quotuplex sit inductio.

1 **I**nductio, quæ est vna ex speciebus argumentationis, est argumentum probativum alicuius veritatis, vel falsitatis per singularia, quæ sensibus experiuntur, vt si quis dubitet, an omne Reubarbum purget choleram, id probatur per singularia, quæ sensibus experiuntur, vtpote quia hoc, & illud Reubarbum purgat choleram. Et hinc ortum habuerunt plures scientiæ: videntes enim homines ad sensum hanc, & illam singularem, persuasi sunt, idem esse de omnibus, ac inde sunt moti, ad indagandam causam eius, quod sic ex singularibus ad sensum expertis, agnoverunt. Et si aliquis dubitet, an omnis homo sit albus, per singulares homines quos videt nigros, suadet, non omnem hominem esse album.

2 Dividitur autem inductio in ascensum, & descensum. Ascensus (qui magis propriè ratione, & nomine inductionis gaudet) est à singularibus sufficienter enumeratis ad vniuersale progressio, vt si ita dicatur: hic ignis calefacit, & hic ignis calefacit, & sic de singulis: ergo omnis ignis calefacit. Descensus est ab vniuersali ad singularia progressio. Vt si ita dicatur, omnis

ignis calefacit: ergo hic ignis calefacit, & hic ignis calefacit, & sic de singulis. Et cum in utraque definitione ponitur ad vniuersale, vel ab vniuersali progressio, non requiritur, quod sit propositio vniuersalis, sed potest etiam esse propositio particularis, quæ respectu singularium dicitur vniuersalis: quia in illa subiectum, non pro vno tantum, sed pro omnibus licet diuisivè, accipitur, & pro omnibus potest diuisivè verificari.

3 Quadruplex autem est tam ascensus, quam descensus iuxta diversam, quam termini, sub quibus fit, possunt habere suppositionem copulativam, disiunctivam, copulativam, & disiunctivam: copulativus ascensus, vel descensus est, quando singularia numerantur per propositiones copulativas, vt si dicas, omnis homo est animal: ergo hic homo est animal, & hic homo est animal, & hic homo est animal, &c. disiunctivus est in quo singularia numerantur, per propositiones disiunctivas, v. g. aliquis homo est albus: ergo hic homo est albus, vel hic homo est albus, vel ille homo est albus, &c. copulativus est in quo singularia numerantur, per plures terminos copulatos, v. g. omnes Apostoli Dei sunt duodecim: ergo isti, & isti, & isti Apostoli Dei sunt duodecim, disiunctivus denique ascensus, vel descensus est in quo omnia singularia numerantur, per plures terminos disiunctos, v. g. ad legendum requiritur liber: ergo hic

hic, vel hic, vel hic liber requiritur ad legendum, ad equitandum requiritur equus: ergo hic, vel hic, vel hic equus requiritur. Ex his autem quatuor differentijs ascensus, & descensus copulativus, & disiunctivus sunt apti ad aliquid probandum: non ita ascensus, & descensus copulatus, & disiunctus, utpote in quibus: ita obscura manet numeratio copulata, vel disiuncta singularium, ac ipsa universalis, quæ per singularia sic numerata intenditur probari. Ascensus quidem deservit ad probandam veritatem universalis non autem ad probandam falsitatem illius: contra verò descensus deservit ad probandam falsitatem universalis, non autem ad probandam veritatem illius: quia si quis dubitet de veritate, v.g. huius universalis, omne Reubarbū purgat choleram, rectè illam sic probaret: benè sequitur, hoc Reubarbū purgat cholera, & hoc Reubarbū purgat cholera: ergo omne Reubarbū purgat choleram: sed antecedens est verum, ergo & consequens. Per ascensum autem nō potest probari falsitas alicuius propositionis universalis, quia in bona consequentia, ex eo quod antecedens sit falsum, nō sequitur, consequens esse falsum: sed probatur falsitas universalis per descensum, ut si dubites, an hæc universalis sit falsa, omnis homo est albus, ostendes sic optime eius falsitatem: benè sequitur, omnis homo est albus: ergo hic homo est albus, & hic homo

est albus, & hic homo est albus, & sic de singulis; sed consequens est falsum, ergo & antecedens: non tamen potest per descensum probari veritas vniversalis, quia in bona consequentia ex eo, quod consequens sit verum, non sequitur antecedens esse verum.

§. II.

De regulis inductionis.

4 **D**uplicis generis dantur regulæ inductionis, aliæ ad cognoscendum, quis cuique termino ascensus debeat, & descensus; aliæ verò pro ordine, quo sub terminis alicuius propositionis fieri potest ascensus, & descensus.

§ Circa primùm est regula. Terminò supponenti distributivè, debetur ascensus, & descensus copulativus; terminò supponenti particulariter, seu determinatè, debetur ascensus, & descensus, disiunctivus; terminò supponenti collectivè, debetur ascensus, & descensus copulatus; terminò denique supponenti confusè tantum, sive propter signum specialis confusio- nis, sive quia est terminus communis affectus mediatè signo vniversalì affirmativo, debetur ascensus, & descensus disiunctus. Intelligitur hoc vltimum, si sub terminò communi affecto mediatè signo vniversalì affirmativo, fiat ascensus, vel descensus, priusquam resolvatur in
fin:

singulares terminus immediatè affectus signo vniversali affirmativo: tali enim termino, iam in suas singulares resolutò, sub altero termino, qui prius supponebat confusè, iam potest fieri ascensus, vel descensus disiunctivus.

6 Circa secundùm prima regula est. Cum termini alicuius propositionis supponunt eodem modo, omnes videlicet distributivè, vel omnes determinatè, licitum est, à quolibet illorum incipere resolutionem per ascensum, vel descensum.

7 Secunda regula. Sub termino supponente distributivè in ordine ad terminum supponentem determinatè (vt sub prædicato huius propositionis, homo est omne animal) non est licitus immediatè ascensus priusquam in suas singulares resolvatur terminus supponens determinatè; licitus tamen est immediatè descensus: hic enim ascensus est malus, homo est hoc animal, & homo est hoc animal, & sic de singulis: ergo homo est omne animal, quia arguitur in illa à pluribus determinatis ad vnicam, & in casu, quo sint in mundo duo homines, & nullum aliud animal, antecedens est verum, & consequens falsum.

8 Tertia regula. Sub termino supponente confusè in ordine ad terminum supponentem distributivè (vt sub prædicato huius propositionis, omnis homo est animal, quod supponit

confusè in ordine ad subiectum supponens distributivè) non licet, immediatè descendere priusquam subiectum resolvatur in suas singulares; licitum est tamen, immediatè ascendere: iste enim descensus est malus, omnis homo est animal; ergo omnis homo est hoc animal, vel omnis homo est hoc animal, quia arguitur in illòà confusa ad determinatam, & rebus ut nunc existentibus, antecedens est verum, & consequens falsum.

Cap. III. De syllogismo, & eius in communi principijs.

§. I.

Quid & quomplex sit syllogismus?

¶ Principus, & principalis titulus huius libri, imò & totius tractatus Summularum est syllogismus, in quem omnia, quæ hæc usque traſidimus, ordinantur, ac proinde de illo in toto hoc tertio libro acuratè, & quæ potuerimus distinctione, & claritate, est agendum.

2. Syllogismus igitur, est oratio in qua quibusdam positis & concessis, necesse est, aliud accidere præterea, quæ posita sunt, & confusa. In hac definitione oratio, ponitur loco generis, & denotat orationem hypotheticam, quæ comprehendit utramque præmissam, & conclusionem syllogismi. Diciturque in ea definitione quibusdam

positis, id est, positis, ac dispositis in modo, & figura præmissis, necesse est aliud accidere præter ea, quæ posita sunt, & concessa, id est, necesse est, quod ex præmissis sequatur conclusio, quæ est propositio ab ipsis præmissis distincta.

3. Hinc sequitur syllogismum includere consequentiam, immo & consequentiam formalem; alias enim quantumvis ponantur præmissæ, non erit necesse, quod ex illis sequatur aliud, scilicet conclusio, & ita syllogismus, in quo à præmissis ad conclusionem non fuerit formalis consequentia, non erit quidem syllogismus, sed paralogismus, seu apparenter syllogismus.

4. Inde etiam est, quod ut aliqua oratio sit syllogismus, non sufficit, quod conclusio sequatur ex altera tantum præmissarum; sed requiritur, quod sequatur ex utraque præmissa: si enim ex una tantum præmissa sequatur conclusio, etiam si materialiter altera etiam præmittatur ad conclusionem præmissa, non erit quidem syllogismus, sed enthymema, & altera præmissa, ex qua conclusio non sequitur, & quæ ad inferendam conclusionem non conducit, erit omnino superflua, & materialiter ibi proponetur. Ut si dicas, cuiuslibet hominis equus est animal, Petrus est homo: ergo Petrus est animal, quia hæc conclusio solum sequitur ex minori, & altera præmissa ad inferendam conclu-

tionem, nullatenus conducit, talis consequentia non est syllogismus, sed enthimema, & in illa omnino superflue, & non ad rem maior proponitur præmissa.

5 Quia (vt statim dicemus) in syllogismo est materia proxima, & remota, & materia proxima sunt propositiones, ex quibus constat syllogismus, & materia remota syllogismi sunt termini, ex quibus tales constant propositiones, & vnus talium terminorum (vt videbimus) dicitur *medium*. Dividitur syllogismus, & ratione materiæ proximæ, & ratione materiæ remotæ. Ratione materiæ proximæ dividitur in syllogismum categoricum, & hypotheticum. Categoricalis est, cuius tam præmissæ, quam conclusio sunt propositiones categoricæ; vt iste syllogismus, omnis homo disputat, Petrus est homo: ergo Petrus disputat. Syllogismus verò hypotheticus est, cuius præmissæ, vel aliqua præmissarum est propositio hypothetica, vt iste, vt omnis homo disputat, & omnis homo currit; Petrus est homo, ergo Petrus disputat, & Petrus currit. Ratione autem materiæ remotæ syllogismus dividitur in communem, & expositorium. Syllogismus communis est, cuius medium est terminus communis, vt hic syllogismus, omnis homo est animal, aliquod album est homo: ergo aliquod album est animal. Syllogismus verò expositorius est, cuius

medium est terminus singularis, ut hic syllogismus, Petrus est albus, & Petrus est homo: ergo homo est albus. Postquam autem egerimus de syllogismo communi, agemus de expostitorio.

§. II.

De principijs materialibus, & formalibus in communi syllogismi.

6 SYLlogismis, sicut quolibet artificiatum, duplicis generis habet principia, materialia videlicet, & formalia. Explicemus in communi illa, postea explicabimus ista. Principia materialia syllogismi sunt materia, ex qua componitur syllogismus. Et hæc est duplex, materia videlicet proxima, & materia remota. Materia proxima syllogismi sunt propositiones, quibus constant, & illæ debent esse tres propositiones, quarum duæ priores dicuntur præmissæ, & ex illis prima dicitur maior, & secunda minor, tertia autem propositio dicitur conclusio, quæ sequitur ex præmissis. Materia autem remota syllogismi sunt termini, subiectum videlicet, & prædicatum ex quibus tales constant propositiones (de alijs enim terminis, sive syncategorematicis, sive verbo, cum non habet rationem prædicati, ut conest tertium adiacens, non est specialis consideratio in syllogismo, & ideo Aristoteles in p.

mò libro Priorum, quia solum de termino, ve-
 est specialis ratio de illo ad attem syllogisti-
 cam, agebat, terminum vocat, in quem tan-
 quam in subiectum, & prædicatum propositio
 resolvitur.) Accipiendo igitur terminum pro
 subiecto & prædicato, tres tantum sunt termi-
 ni in quolibet syllogismo. Vnde cum in duabus
 præmissis non possint esse tres tantum termi-
 ni, nisi aliquis illorum subiiciatur, vel prædi-
 cetur in vtraque ille terminus, qui bis colloca-
 tur in præmissis, dicitur medium; & terminus,
 qui cum illo ponitur in maiori præmissa, dicitur
 maior extremitas, & terminus, qui cum illo
 ponitur in minori præmissa, dicitur minor ex-
 tremitas: & quia medium non debet ingredi
 conclusionem, oportet, quod in illa vna extre-
 mitas prædicetur, & altera subiiciatur.

7 Principia formalia syllogismi alia sunt
 intrinseca, alia extrinseca. Intrinseca sunt de-
 bita dispositio in modo, & figura (de qua postea
 dicemus.) Extrinseca autem principia forma-
 lia syllogismi, pro syllogismis imperfectis sunt
 reductiones illorum ad syllogismos perfectos;
 pro syllogismis verò perfectis sunt illa duo
 principia dici de omni, & dici de nullo. Dici de om-
 ni est, quod nihil sit subsumere sub subiecto, de
 quo non affirmetur prædicatum: dici verò de nul-
 lo est, quod nihil sit subsumere sub subiecto à
 quo non removeatur prædicatum. Dici ergo
 de

de omni est principium formale bonitatis consequentiae in duobus syllogismis perfectis, qui constituuntur in *Barbara*, & in *Darij*, & dici de nullo est principium formale regulans bonitatem consequentiae in alijs duobus syllogismis perfectis, qui fiunt in *Celarem*, & *Ferio*. ut quamvis consequentia in quatuor praedictis syllogismis perfectis sit lumine naturali nota, si quis illam, v.g. consequentiam in *Darij* protervè negaret, licet non posset adversus eum fieri demonstratio (quia quae sunt lumine naturali nota non possunt demonstrari) posset tamen; id probari per id, quod talis consequentia fundatur in *dici de omni*, ut quod de omni homine dicitur, quod sit animal, ac perinde nihil est subsumere sub subiecto, de quo non dicatur praedictum: & ita si subsumas sub subiecto, quod Petrus est homo, manifestè sequitur, quod de ipso etiam Petro dicatur praedictum, scilicet animal; ac perinde per id probatur, & explicatur, quod syllogismus in *Darij*, v.g. iste, omnis homo est animal, Petrus est homo: ergo Petrus est animal, sit bona consequentia per *dici de omni*, & quod ex praemissa univetsali affirmativa, subsumpta minori particulari, vel singulari affirmativa, sequitur conclusio, in qua de minori extremitate affirmetur maior extremitas: quod est probare, & explicare bonitatem consequentiae syllogismi facti in *Darij*.

& proportionabiliter per dici de nullo probari potest bonitas consequentiæ syllogismi facti in *Celarem*, vel in *Ferio*.

Cap. IV. De modo, & figura syllogismi.

1 **C**Um capite præcedenti dixerimus omnem syllogismum tribus tantum constare terminis, & quod vnus illarum debet bis repeti in præmissis: ita vt in maiori subiiciatur, vel prædicetur, cum altero termino, qui perinde dicitur maior extremitas, & in altera præmissa subiiciatur, vel prædicetur, cum altero termino, & talis terminus bis in præmissis repetitus dicitur medium: inde est, quod figura syllogismi nihil aliud sit, quam *debita dispositio trium terminorum secundum debitam subiectionem, & prædicationem*. Et quia hæc dispositio, seu ordinatio trium terminorum tripliciter potest contingere, triplex perinde constituitur syllogismi figura.

2 Prima igitur figura est, cum medium subiicitur in maiori, & prædicatur in minori: & hæc figura dicitur prima, quia in illa terminus, qui assumitur pro medio propriam habet sedem medij inter extremitates; siquidem respectu vnus extremitatis subiicitur, & respectu alterius prædicatur. Exemplum huius est in hoc syllogismo in *Barbara* facto, *omnis homo est*

est rationalis, omne risibile est homo: ergo omne risibile est rationale, ubi ly homo, qui est medium, quia bis ponitur in præmissis, subiicitur in maiori, & prædicatur in minori.

3 Secunda figura est cum medium in utraque præmissa prædicatur, ut in hoc syllogismo factò in *Camestres*, omnis homo est animal, nullus lapis est animal, ergo nullus lapis est homo. Et hæc figura dicitur secunda, quia cum medium in utraque præmissa sit prædicatum, potiorem locum habet, quam in tertia figura, in qua medium in utraque præmissa est subiectum: ut in hoc syllogismo factò in *Darapti*, omnis homo est animal, omnis homo est risibilis, ergo aliquod risibile est animal.

4 Quartam aliqui addunt figuram à tribus propositis distinctam, quia quartam distinctam inveniunt dispositionem trium terminorum: nempe cum medium in maiori præmissa prædicatur, & in minori subiicitur: ut in hoc syllogismo, omnis homo est animal, & omne animal est substantia, ergo aliquis homo est substantia in *Baraliptron* factò. Sed certè licet hæc talis distincta dispositio medi j cum extremitatibus inveniatur, materialis tamen est eius distinctio à dispositione assignata primæ figuræ, de cuius ratione formali, solum est, quod medium in vna præmissa subiiciatur, & in altera prædicetur, sive subiiciatur in maiori, & præ-
di-

dicetur in minori, vt communiter contingit; siue è contra prædicetur in maiori, & subijciatur in minori, vt aliquando contingere potest. Vnde non oportet, quartam constituere figuram, sed talis distincta dispositio medij cum extremitatibus ad primam figuram potest reduci.

§. Modus syllogismi est dispositio seu ordinatio duarum propositionum in debita quantitate, & qualitate. Duarum inquam propositionum, id est, illarum quæ in syllogismo habent rationem præmissarum; quarum debita qualitas est, quod si vna præmissa est negatiua, altera sit affirmatiua, & debita quantitas est, quod si vna præmissarum fuerit particularis, altera sit vniuersalis. Quia (vt capite sequenti videbimus) nec ex puris particularibus, nec ex puris negatiuis aliquid sequitur.

Cap. V. De modis syllogismorum in triplici figura.

§. I.

Proponuntur, & explicantur omnes modi syllogismorum.

DECem & novem dantur modi, seu combinationes distinctæ in triplici figura his dictionibus contentæ.

Barbara, Celare, Darij, Ferio Baralipon.

Celantes, Dabitis Fapesmo, Frisefomorum.

Cessare, Camestres, Festino Barocho.

Darapti, Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.

Quarum dictionum quælibet designat distinctam combinationem, seu modum syllogismi, & in qualibet dictione sunt ad minus tres litteræ vocales (si quæ enim plures sunt, posteriores nihil designant, sed ponuntur, ut in *Baralipon* ultima, & in *Frisefomorum* duæ ultimæ, ad alloquantiam metri) & in qualibet dictione prima vocalis designat quantitatem, & qualitatem, quam debet habere maior præmissa; & secunda vocalis quantitatem, & qualitatem, quam debet habere minor præmissa; & tertia vocalis quantitatem, & qualitatem, quam debet habere conclusio: iuxta id, quod supra notavimus, quod littera *A* denotat propositionem universalem affirmativam *E*, universalem negativam *I*, particularem affirmativam *O*, particularem negativam.

His ergo suppositis, ex prædictis omnibus modis novem priores dantur pro prima figura, quatuor sequentes pro secunda figura, & sex ultimi pro tertia figura. Et ex novem, qui dantur in prima figura, quatuor priores syllogismi in illis facti concludunt directe, & sunt syllogismi perfecti; & quinque posteriores concludunt indirecte, & dicuntur syllogismi

imperfecti, quia reducuntur ad syllogismos perfectos. Sicut eadem ratione omnes syllogismi facti in modis secundæ, & tertiæ figuræ dicuntur syllogismi imperfecti. Modi autem, qui dantur pro secunda, & tertia figura, concludunt directè. Concludere autem directè est, quod in conclusione maior extremitas prædicetur de minori; & concludere indirectè est, quod in conclusione minor extremitas prædicetur de maiori extremitate.

3 Primus igitur modus primæ figuræ est *Barbara*, qui iuxta tres vocales, quas includit, denotat, quod syllogismus in eo modo formatus, debet constare ex duplici præmissa universalis affirmativa, & concludere directè universalem affirmativam. Ut in hoc syllogismo, omnis homo est rationalis, omne risibile est homo: ergo omne risibile est rationale. Secundus modus est *Celarem*, constans maiori universalis negativa, & minori universalis affirmativa concludentibus directè universalem negativam. Ut in hoc, nullus homo est lapis, omne risibile est homo: ergo nullum risibile est lapis. Tertius modus est *Darij* constans maiori universalis affirmativa, & minori particulari affirmativa, concludentibus directè particularem affirmativam, ut in isto, omnis homo est animal, aliquod album est homo, ergo aliquod album est animal. Quartus modus est *Ferio*,
conly

constans maiori vniuersali negativa, & minori particulari affirmativa, concludentibus directè particularem negativam: vt in isto, nullus homo est lapis, aliquod album est homo, ergo aliquod album non est lapis. Quintus est *Baralipros*, constans maiori vniuersali affirmativa, & minori vniuersali affirmativa, concludentibus indirectè particularem affirmativam: vt in isto, omnis homo est animal, omne risibile est homo: ergo aliquod animal est risibile. Non potest autem indirectè concludi vniuersalis affirmativa, quia argueretur à non distributo ad distributum: siquidem subiectum, quod in conclusione distribueretur, esset in maiori præmissa prædicatum, & non distributum. Sextus modus est *Celantes*, constans maiori vniuersali negativa, & minori vniuersali affirmativa, concludentibus indirectè vniuersalem negativam: vt in isto, nullus homo est lapis, omne risibile est homo: ergo nullus lapis est risibilis. Septimus est *Dabitis*, constans maiori vniuersali affirmativa, & minori particulari affirmativa, concludentibus indirectè particularem affirmativam: vt in isto, omnis homo est animal, aliquod album est homo: ergo aliquod animal est album. Octavus est *Fapesmo*, constans maiori vniuersali affirmativa, & minori vniuersali negativa, concludentibus indirectè particularem negativam: vt in isto, om-

nis homo est albus, nullus lapis est homo: ergo aliquod album non est lapis. Non posset autem concludi directè vniversalis negativa, quia argueretur à non distributo ad distributum; subiectum enim, quod in conclusione distribuere-
 tur, est in maiori prædicatum, & non distribu-
 tum. Nonus est *Frisesomorum*, constans maiori
 particulari affirmativa, & minori vniversali
 negativa, concludentibus indirectè particula-
 rem negativam: vt in isto, aliquis homo est al-
 bus, nullus lapis est homo: ergo aliquod album
 non est lapis.

4 Primus modus secundæ figuræ est *Cesæ-
 re*, constans maiori vniversali negativa, & mi-
 nori vniversali affirmativa, concludentibus
 directè vniversalem negativam: vt in isto, nul-
 lus lapis est homo, omne risibile est homo: ergo
 nullum risibile est lapis. Et ex eisdem præmis-
 sis eodem modo dispositis, posset concludi in-
 directè hæc conclusio negativa, nullus lapis est
 risibilis. Secundus modus est *Camestres*, constans
 maiori vniversali affirmativa, & minori
 vniversali negativa, concludentibus directè
 vniversalem negativam; vt in hoc syllogismo
 omne risibile est homo, nullus lapis est homo:
 ergo nullus lapis est risibilis. Et ex eisdem præ-
 missis eodem modo dispositis, posset etiam
 concludi indirectè hæc vniversalis negativa,
 nullum risibile est lapis. Tertius est *Festino*,
 constans

constans maiori vniversali negativa, & minori particulari affirmativa, concludentibus directè particularem negativam: vt in isto, nullum currens est homo aliquod album est homo: ergo aliquod album non est currens. Non possunt autem tales præmissæ concludere indirectè hanc, v. g. particularem negativam, aliquod currens non est album, quia argueretur à non distributo ad distributam ex parte illius termini *album*, qui in minori non distribuitur, & distribueretur in conclusione. Quartus modus est *Baroco*, constans maiori vniversali affirmativa, & minori particulari negativa, concludentibus directè particularem negativam: vt in isto, omne currens est homo, aliquod album non est homo: ergo aliquod album non est currens. Non possunt autem tales præmissæ concludere indirectè hanc, v. g. particularem negativam, aliquod currens non est album: quia argueretur à non distributo ad distributum ex parte illius termini *album*, qui in minori non distribuitur, & distribueretur in conclusione.

5 Primus modus tertiæ figuræ est *Darapti*, constans maiori vniversali affirmativa, & minori vniversali affirmativa, concludentibus directè particularem affirmativam: vt in isto, omnis homo est albus, & omnis homo est currens: ergo aliquod currens est album. Et ex eisdem præmissis eodem modo dispositis, posset

etiam concludi indirectè hæc particularis affirmativa: aliquod album est currens. Secundus est *Felapton*, constans maiori universalis negativa, & minori universalis affirmativa concludentibus directè particularem negativam: ut in isto, nullus homo est currens, & omnis homo est albus: ergo aliquod album non est currens. Non possunt autem tales præmissæ concludere indirectè hanc, v. g. particularem negativam aliquod currens non est album: quia argueretur à non distributo ad distributum ex parte illius termini *album*, qui in minori non distribuitur, & distribueretur in conclusione. Tertius est *Disamis*, constans maiori particulari affirmativa, & minori universalis affirmativa, concludentibus directè particularem affirmativam: ut in isto, aliquis homo est albus, & omnis homo est currens: ergo aliquod currens est album. Ex eisdem autem præmissis eodem modo dispositis, posset etiam concludi indirectè hæc particularis affirmativa, aliquod album est currens. Quartus est *Darisi*, constans maiori universalis affirmativa, & minori particulari affirmativa, concludentibus directè particularem affirmativam: ut in isto, omnis homo est currens, & aliquis homo est albus: ergo aliquod album est currens. Ex eisdem autem præmissis eodem modo dispositis, posset etiam concludi indirectè hæc particularis affirmativa, aliquod cur-

tense est album. Quintus est *Bocardo*, constans maiori particulari negativa, & minori vniversali affirmativa, concludentibus directè particularem negativam: vt in isto, aliquis homo non est currens, & omnis homo est albus: ergo aliquod album non est currens. Non possunt autem tales præmissæ concludere indirectè hanc, v. g. particularem negativam, aliquod currens non est album: quia argueretur à non distributo ad distributum ex parte illius termini *album*, qui in minori non distribuitur, & distribueretur in conclusione. Ultimus tandem modus est *Ferison*, constans maiori vniversali negativa, & minori particulari affirmativa, concludentibus directè particularem negativam, vt in isto syllogismo, nullus homo est currens, & aliquis homo est albus: ergo aliquod album non est currens. Non possunt autem tales præmissæ concludere indirectè hanc particularem negativam, aliquod currens non est album: quia argueretur à non distributo ad distributum ex parte illius termini *album*, qui in minori non distribuitur, & distribueretur in conclusione.

§. II.

Alique circa omnes prædictos modos proponuntur aduertentiæ.

6 Advertendum est primò, circa omnes prædictos syllogismorum modos, quod in quo-

libet illorum, in quo concluditur directè, vel indirectè propositio vniversalis affirmatiua, vel negatiua; posset & eodem modo concludi propositio particularis ei subalternata: quia cum a subalternante ad subalternatam sit bona consequentia, & quicquid sequitur ad consequens bonæ consequentiæ sequatur ad eius antecedens; si subalternans vniversalis concluditur ex aliquibus præmissis, ex illis potest concludi eodem modo eius subalternata, & penes hanc distinctionem conclusionum possent multiplicari plures alij modi, & constitui, v.g. duplex modus perfectus, vnus in *Barbara*, & alter in *Barbari*; & vnus perfectus in *Celarem*, & alter in *Celaroni*, & vnus imperfectus in *Celantes*, & alter etiam imperfectus in *Celantos*. Et in secunda figura potest constitui modus in *Cessare*, & alter in *cessaro*, & vnus in *Camestres*, & alter in *Camestros*. Tamen, quia hæc variatio manifestè colligitur ex modis propositis, non fuit necessarium, illos expressè multiplicare, sed solum (vt diximus) advertere, quod quotiescumque ex aliquibus præmissis sequitur directè, vel indirectè conclusio vniversalis affirmatiua, vel negatiua; sequitur ex eisdem præmissis eodem modo directè, vel indirectè propositio particularis illi subalternata.

7 Secundo est aduertendum, quod in quolibet modo, in quo concluditur directè, propo-

fitio vniversalis negativa, vel particularis affirmativa potest ex eisdem præmissis eodem modo dispositis, concludi indirectè propositio vniversalis negativa, vel particularis affirmativa, in quas tales conclusiones convertuntur simpliciter: quia ab illis ad tales convertentes est bona consequentia: & quia (vt diximus) quidquid sequitur ad consequens bonæ consequentiæ, sequitur ad eius antecedens; ex eisdem præmissis, ex quibus concluduntur directè prædictæ propositiones convertibiles, concludi possunt indirectè earum convertentes. Vnde hæc ratione plures possent multiplicari, ac distingui modi (sicut hæc sola ratione distinxit Aristoteles modum *Celarem*, à modo *Celantes*, & *Darj* à *Dabitis*) eadem ratione, & nos ipsum Philosophum imitantes, possemus, v.g. in secunda figura distinguere duos modos; quorum vnus dicatur *Cessare*, alter *Cessantes*: & solum distinguantur, quod primus concludat directè, & secundus indirectè: & eandem distinctionem, & multiplicationem possumus facere in *Camestres*, & in tribus modis tertiæ figuræ, *Darapti*, *Dissamis*, & *Datifi*. Tamen non est opus, tales modos expressè multiplicare, sed sufficit advertere, hanc in illis posse fieri distinctionem, & multiplicationem, sicut id tacite advertit Philosophus, dum in prima figura eam distinctionem modorum constituit: eo perinde

de insinuans, eodem modo posse fieri in alijs modis secundæ, & tertiæ figuræ, quorum conclusiones sunt convertibiles simpliciter.

8. Ultimo tandem est advertendum, quod in quolibet modo primæ, & secundæ figuræ concludentibus directè in quo ponitur minor particularis, ac perinde conclusio concluditur particularis, siue affirmativa, siue negativa: potest loco particularis minoris præmissæ constitui propositio singularis eiusdem qualitatis, cuius debebat constitui propositio particularis, & inferri tunc directè propositio singularis eiusdem qualitatis, cuius deberet concludi conclusio particularis, si minor relinqueretur particularis. In modis autem primæ, & secundæ figuræ, si concludant indirectè, potest etiam loco minoris particularis constitui præmissa singularis eiusdem qualitatis. Tunc tamen concludetur indirectè propositio particularis, licet de prædicato singulari. In syllogismis autem tertiæ figuræ de termino communi non habet locum hæc variatio minoris particularis in singularem: quia cum in tertia figura medium debeat subijci in utraque præmissa, non potest syllogismus esse de termino communi, & aliqua præmissarum singularis.

Cap. VI. De aliquibus conditionibus generalibus, & specialibus syllogismorum.

§. I.

Conditiones generales pro syllogismis cuiuscumque figurae.

1 **E**X dictis in præcedentibus capitulis; & præcipuè ex ijs, quæ capite quarto diximus de modo, & figura syllogismorum, aliquæ deducuntur conditiones generales pro omnibus syllogismis de medio communi (modo enim non agimus de syllogismo expositorio) & aliquæ speciales pro qualibet speciali figura. Has constituemus §. sequenti, illas verò proponemus in isto.

2 Prima igitur conditio generalis est, *quod ex partibus particularibus nulla sequitur conclusio.* Et ratio est, quia tunc medium non esset unum, sed coniungibile ratione diversorum cum extremitatibus, ex qua coniungibilitate non sequitur coniungibilitas extremitatum inter se, nec non coniungibilitas: ut patet in hoc syllogismo, homo currit; homo disputat, ergo disputans currit: nam Petro currente, & non disputante, & Paulo disputante, & non currente premissæ sunt veræ, & conclusio falsa.

3 Secunda conditio generalis est, *quod ex*

puris negativis nihil sequitur. Et ratio est, quia tota ars syllogistica fundatur in convenientia mediij, cum utraque extremitate ad inferendam convenientiam, extremitatum inter se, vel in convenientia mediij, cum vna extremitate, & remotione ab altera, ut inferatur disconvenientia extremitatum inter se; sed utraque præmissa existente negativa, nec datur convenientia mediij cum utraque extremitate, nec convenientia cum vna extremitate, & remotio ab altera: ergo ex puris negativis nulla potest sequi conclusio.

4 Tertia conditio, & generalis regula est, quod si aliqua præmissarum fuerit particularis, conclusio debet esse particularis: aliàs argumentabitur ex parte alicuius termini à non distributo ad distributum, quod utique vitiat consequentiam: Si autem utraque præmissa fuerit universalis, conclusio potest esse universalis, vel particularis.

5 Quarta conditio, & generalis regula est, quod si aliqua præmissarum fuerit negativa; conclusio debet esse negativa. Et ratio est, quia si aliqua præmissarum est negativa, & alia affirmativa (utraque enim, ut diximus, non potest esse negativa) medium convenit vni extremitati, & removetur ab altera. Sed ex hoc non potest sequi, convenientia extremitatum inter se (quæ significatur per conclusionem affirmativam) sed potius

remotio vnius extremitatis ab alia (quæ significatur per conclusionem negativam) ergo si aliqua præmissarum fuerit negativa, conclusio debet esse negativa.

6 Quinta conditio, & generalis regula est, quod in nullo syllogismo medium debet intrare conclusionem. Nam si ingrediatur conclusionem, vel prædicatur, vel subiicitur respectu alicuius extremitatis, sicut in aliqua præmissa respectu eiusdem extremitatis iam subiectum, & prædicatum est, & sic non erit aliquid distinctum à præmissis inferre, sed quod erat in præmissis propositum, inutiliter reperere, & si medium ingrediens conclusionem in illa subiiceretur, vel prædicaretur respectu alicuius extremitatis diversimode, ac subiectum, aut prædicatum fuisset respectu eiusdem extremitatis in aliqua præmissarum, id potius esset destruere præmissas, quam aliquid ex illis inferre. Ut igitur ex præmissis inferatur conclusio, medium non debet intrare conclusionem saltem, vt subiectum, aut prædicatum, licet aliquando ad servandam aliquam proprietatem logicalem, possit medium ingredi conclusionem, vt determinatio subiecti, aut prædicati ipsius conclusionis, vt in hoc syllogismo, cognosco Coruscum, Coruscus est veniens: ergo cognosco Coruscum, qui venit: si enim inferretur, ergo cognosco venientem: vaciaretur appellatio, & fieret sensus

sus conclusionis, quod cognosco venientem sub
ratione venientis, & ne talis fiat sentus debet
medium intra se conclusionem, & inferri (vt
diximus) cognosco Coruscum, qui venit: in qua
conclusionē non est prædicatum ly *coruscus*,
sed illud complexum *Coruscus, qui venit*.

7 Sexta conditio, & regula generalis est,
quod in omni syllogismo, medium debet esse totale
extremum in aliqua præmissarum: defectu cuius
istæ duæ præmissæ cuiuslibet hominis equus
est inhabilis, & cuiuslibet hominis canis est
lattrabilis, non sunt habiles ad inferendam ali-
quam conclusionem: quia quamvis videantur
habere medium, illum obliquum cuiuslibet ho-
minis bis in vtraque præmissa repetitam, reve-
ra non est medium: quia in neutra præmissa-
rum est totale extremum. Non tamen requiri-
tur, quod medium in vtraque præmissa sit to-
tale extremum: sed sufficit, quod sit totale ex-
tremum in altera: vt in hoc syllogismo cuius-
libet hominis equus currit; Petrus est homo:
ergo Petri equus currit.

8 Septima conditio, & regula generalis
est, quod in omni syllogismo id, quod se tenet cum me-
dio in maiori, debet concludi cum minori extremita-
te in conclusione. Et id, quod se tenet cum medio in
minori debet concludi cum maiori extremitate in
conclusionē: & debet se tenere in conclusionē
cum extremitate in eodem casu, in quo se te-

nebat, cum medio: vt in hoc syllogismo; cuiuslibet hominis equus est animal, Petrus est homo: ergo Petri equus est animal. Vnde in his præmissis rectè dispositis in *Darapis*, omnis homo currens mouetur, & omnis homo currens est animal, non debet inferri conclusio, in qua de minori extremitate, sine aliqua determinatione accepta, prædicetur maior extremitas, vt conclusio sit ista, aliquod animal mouetur: cum vtraque præmissa sit necessaria, & hæc conclusio sit contingens, & in bona consequentia, si consequens est contingens, antecedens non potest esse necessarium; sed debet inferri conclusio, in qua illud, quod se tenebat cum medio in maiori, scilicet illud, adiectivam *currens* se teneat cum minori extremitate in conclusione, & inferatur sic, ergo animal currens mouetur, quæ conclusio non est contingens, sed ita necessaria, sicut necessaria est vtraque præmissa.

§. II.

Conditiones speciales syllogismorum cuiuscumque figuræ.

9 **P**ost conditiones, & regulas generales omnium syllogismorum, aliquæ speciales dantur pro syllogismis cuiuscumque figuræ. Et in primis pro modis perfectis primæ figuræ, & pro omnibus modis secundæ figuræ est regula. *Quod maiori existente particulari, nihil*

sequitur. Et ratio est nam tunc, vel minor esse affirmativa, vel negativa, si affirmativa medium in neutra præmissarum distribueretur, si negativa ex parte maioris extremitatis argueretur à non distributo ad distributum, ut consideranti patebit: ergo in modis perfectis primæ figuræ, & in omnibus modis secundæ figuræ maiori existente particulari nihil sequitur. Secunda regula pro modis perfectis primæ figuræ, & pro omnibus modis tertiæ figuræ est. *Quod minori existente negativa, nihil sequitur.* Et ratio est, quia tunc maior deberet esse affirmativa, unde in illa maior extremitas non distribueretur, quæ tamen in conclusione distribueretur, quia conclusio esset necessatio negativa, cum vna præmissa existente negativa, conclusio negativa debeat esse, consequenterque ex parte maioris extremitatis, argueretur à non distributo ad distributum. Pro modis secundæ figuræ tres speciales constituntur regulæ. Prima, *quod ex puris affirmatiuis nihil sequitur.* Et ratio est, quia cum in secunda figura medium in utraque præmissa prædicetur; si utraque præmissa esset affirmativa, medium in neutra distribueretur: ac proinde medium non diceretur de omni, nec removeretur ab omni, quod est deficere principium artis syllogisticæ in syllogismo non expositorio. Secunda regula, quæ sequitur ex prima est. *Quod in secunda figura*

conclusio semper debet esse negativa. Nam cum (vt aditrat prima regula non possit vtraque præmissa esse affirmativa, & iuxta quartam §. præcedenti assignatam generalem regulam) si aliqua præmissarum fuerit negativa conclusio debet esse negativa; deducitur, quod in modis secundæ figuræ semper conclusio sit negativa. Tertia, quæ sequitur ex secunda est. *Quod in secunda figura maiori existente particulari, nihil sequitur.* Nam tunc maior extremitas, quæ esset subiectum in maiori, non distribueretur; & cum conclusio (vt aditrat secunda regula) debeat esse negativa; talis maior extremitas, quæ in conclusione esset prædicatum, distribueretur, ac proinde ex parte illius argueretur à non distributo ad distributum.

10 Pro tertia denique figura duplex assignatur regula. Prima: quod in tertia figura *minori existente negativa, nihil sequitur.* Et ratio est, nam tunc maior deberet esse affirmativa (in nullo enim modo potest vtraque præmissa esse negativa, vt docet secunda regula generalis §. præcedenti assignata) & ita in maiori non distribueretur maior extremitas, quæ esset illius prædicatum, & distribueretur in conclusione; vtpote quæ esset conclusio negativa, & in illa maior extremitas esset prædicatum: ac perinde ex parte talis extremitatis argueretur à non distributo ad distributum. Secunda regula est.

T

quod

quod in tertia figura conclusio debet esse particularis.
 Nam cum minor (vt asserit prima regula) debeat esse affirmativa, in illa non distribueretur maior extremitas, quæ esset prædicatum, etsi conclusio esset vniuersalis distribueretur in conclusione eadem minor extremitas, siquidem esset subiectum talis conclusionis, ac perinde ex parte illius argueretur à non distributo ad distributum.

Cap. VII. De defectibus intrinsecis, & extrinsecis syllogismorum.

§. I.

De defectibus intrinsecis.

I **D**uplicis generis defectus potest contingere in syllogismis. Primi generis defectus contingit in dispositione mediæ cum extremitatibus, & reddit præmissas ita inhabiles, vt nullam prius possint inferre conclusionem: ideoque vocatur defectus intrinsecus. Alterius generis defectus potest contingere in illatione conclusionis, vt quando ex præmissis quantumvis rectè dispositis, non illa, quæ debet inferri; de facto inferitur conclusio: & talis defectus dicitur extrinsecus, & non reddit præmissas inhabiles ad omnem inferendam conclusionem, sed solum obstat, vt talis ex illis inferatur conclusio. De defectibus

bus igitur intrinsecis agemus in hoc §. de extrinsecis autem in sequenti.

2 Primus igitur defectus intrinsecus est, quando medium tenetur æquivocè. Tunc enim revera nullum est medium, quia solum idem in voce terminus, & non in significatione idem, bis repetitur in præmissis; & ut esset verè medium deberet idem, & secundùm eandem significationem terminus, bis repeti in præmissis. Hoc defectu peccat ille syllogismus, quem irridet Seneca, omnis mus est animal, syllaba est mus: ergo syllaba est animal: nam *ly mus*, quod apparenter videtur habere rationem medij in maiori accipitur formaliter, & significativè pro illo animali, quod significat, & in minori accipitur materialiter pro ipsa voce, quod est accipi æquivocè.

3 Secundus defectus est, quando medium in nulla præmissarum, nec in utraque simul completè distribuitur: quia tunc revera deficit utrumque universale principium syllogisticum, scilicet, *dici de omni*, vel *dici de nullo*, quia illud debet intelligi, cum distributione completa medij. Hoc defectu peccat hic syllogismus, omne animal fuit in Arca Noe, Petrus fuit animal, ergo Petrus fuit in Arca Noe, si in maiori *ly omne* distribuatur incompletè pro generibus singulorum: quia tunc medium in maiori non distribuitur completè, & in minori

nullo modo distribuitur; ac perinde neque in altera præmissatum, neque in utraque simul medium distribuitur completè; & dabuntur in prædicto paralogismo præmissæ veræ, & conclusio falsa, si ex qualibet specie animalium aliquod animal fuerit in Arca, & Petrus fuerit extra illam Sufficiet autem, quod medium distribuaturs completè in altera tantum præmissarum: ut in hoc syllogismo, omnis homo disputat, aliquod currens ex homo: ergo aliquod currens disputat, vel quod licet in qualibet seorsum præmissa non distribuaturs medium completè, in utraque simul completè distribuaturs: ut in hoc syllogismo, uterque homo disputat, Petrus est alter homo: ergo Petrus disputat: si *ly Uterque*, in maiori distribuaturs incompletè, & *ly alter*, si minori particularizet incompletè, ille terminus *homo*, qui est medium, licet in maiori solum non distribuaturs completè, neque in minori seorsum distribuaturs completè, in utraque tamen simul præmissa completè distribuiturs: ut patet ex earum resolvendis, scilicet omnium duorum hominum aliquis homo disputat, sed Petrus est aliquorum duorum hominum quilibet homo, & ita prædictus syllogismus est bonus; & etiam si medium sit complexum, & vna pars illius distribuaturs in vna præmissa, & altera pars distribuaturs in altera præmissa; iam medium in

utraque simul præmissa completè distribuitur, ac perinde in talibus præmissis hic non committitur defectus: vt hic syllogismus, omnis homo, & equus sunt substantia, homo & quilibet equus sunt animalia: ergo animalia sunt substantia rectè, & absque prædicto defectu conficitur in *Darapti*.

4 Tertiùs defectus est, quando medium vbi non distribuitur, accipitur magis ample, minus restrictè, aut minus appellatè, quam vbi distribuitur: quia tunc revera non distribuitur completè, quia vbi distribuitur, accipitur pro paucioribus. Vnde istæ præmissæ sunt inhabiles, omne album est homo, & omnis equus possibiliter est albus.

5 Quartus est, quando medium in præmissa affirmativa accipitur magis ample, quam in negativa, ita vt pro aliquo supponat in affirmativa, pro quo non supponat in negativa. Vnde istæ præmissæ sunt inhabiles, nullum album est homo, & omnis equus possibiliter est albus. Alios defectus intrinsecos aliqui assignant, & inter illos, quando vtraque præmissa est negativa, sed de hoc iam diximus secunda conditione generali, quod ex puris negativis, nihil sequitur. Etsi alij possunt contingere defectus intrinseci, solum sunt in præmissis incongruis, & propositionibus inconsuetis, vnde non oportet de talibus defectibus agere.

§. II.

De defectibus extrinsecis syllogismorum.

6 **A**liqua etiam assignantur in syllogismis defectus extrinseci; qui tamen (ut diximus) cum non contingant in dispositione mediij cum extremis, ac perinde præmissas non reddant inhabiles ad quamlibet inferendam conclusionem; sed contingant in modo concludendi conclusionem ex præmissis quantumvis rectè dispositis: omnes tales defectus reducuntur ad communes, vel particulares defectus, qui contingere possunt ad vitandam aliquam consequentiam: ut sunt illi defectus, quod non arguatur ex parte alicuius extremi à non distributo ad distributum, à confusa ad determinatam ab appellante ad non appellantem, vel à restricto ad non restrictum, vel è contra adversus locos arguendi in restrictione, vel cum aliqua variatione suppositionis quoad speciem; ut si varietur de materiali in formalem, de simplici in personalem, vel de naturali in accidentalem. Omnes enim isti defectus, & plures alij, quos in diversis materijs huius tractatus explicuimus, si contingant in syllogismis in modo concludendi ex præmissis conclusionem, cum vitient consequentiam; reddent etiam malum syllogismum: & licet præmissas non reddant inhabiles ad inferens

rendam quamlibet conclusionem, obstant tamen, vt illam inferant, in cuius illatione aliquis prædictorum committitur defectus. Vnde cum tot defectus extrinseci possint in syllogismis contingere, quot possunt aliam quamlibet vitiate consequentiam; non oportet illos nunc repetere. Solum autem est advertendum, quod inter alios defectus extrinsecos syllogismorum vnus potest esse, quod aliqua extremitas teneatur æquivocè in præmissis, & in conclusione; qui defectus committitur in hoc syllogismo, nulla syllaba est animal, mus est syllaba: ergo mus non est animal.

Cap. VIII. De reductione syllogismorum imperfectorum ad perfectos.

§. I.

De reductione ostensiva syllogismorum.

Quamvis quilibet syllogismus in quolibet ex decem, & nomen modis supra assignatis factus, si in illo omnes conditiones, & regulæ propositæ observentur, optimus sit: non tamen in omnibus est ita clara, & lumine naturali nota bonitas consequentiæ, sicut in quatuor prioribus primæ figuræ: qui cum reducantur immediatè ad illa duo universalis maius principia dici de omni, & dici de nullo: ita in illis est nota, & clara bonitas conse-

quentiæ, sunt reducendi. Reductio autem illorum ad quatuor prædictos modos perfectos potest esse duplex, altera videlicet, ostensiva; altera deducendo ad impossibile. De prima agemus in hoc §. de altera in sequenti dicemus.

2 Reductio syllogismorum imperfectorum ad perfectos ostensiva, est, quæ fit per conversionem præmissarum, vel conclusionis, aut transmutationem præmissarum. Pro qua reductione facienda est advertendum, quod in quolibet modo ex imperfectis littera initialis denotat, illum reducendum esse ad modum ex quatuor perfectis, qui similem habet litteram initialem. Præter litteram autem initialem sunt in modis imperfectis aliæ quatuor litteræ pro hac reductione adnotandæ, videlicet istæ litteræ *S.P.M.C.* (aliæ enim si reperiantur litteræ, ad propositum non spectant) littera *S*, denotat, quod ut talis reductio fiat; propositio quæ immediatè talem litteram præcedit, debet converti simpliciter: littera *P*, denotat, quod propositio illa, quæ immediatè præcedit talem litteram, debet converti per accidens: littera *M*, denotat, quod in modo, in quo illa reperitur, debent transmutari præmissæ, & fieri de maiori minor, & de minori maior: littera denique *C*, non initialis denotat, quod modus, in quo illa reperitur, non est reducibilis ad perfectum.

fectos, nisi per impossibile. Ut hæc autem clariora fiant, breviter per singulos syllogismos imperfectos, illos ad perfectos hoc modo reducendo, discurramus.

3 Primus igitur modus imperfectus primæ figuræ, est *Baralipton*, & quia habet litteram initialem *B*, reducendus est ad *Barbara*. Littera *P*, quam immediatè præcedit conclusio, denotat (iuxta ea quæ diximus) conclusionem convertendam esse peraccidens. Cum tamen sit particularis affirmativa, ac perinde in convertibilis peraccidens, denotat talis littera, quod in conclusionem de *Baralipton*, convertenda est peraccidens conclusio de *Barbara*: si enim illa sequitur ex præmissis de *Barbara*, cum ex illa ad suam convertentem valeat consequentia; ex eisdem præmissis sequitur etiam eius convertens, quæ est conclusio de *Baralipton*. Secundus modus est *Celantes*, & quia habet litteram initialem *C*, reducendus est ad *Celarem* per id solum, quod conclusio, quam immediatè sequitur littera *S*, convertatur simpliciter. Tertius modus est *Dabitis*, & quia habet litteram initialem *D*, reducendus est ad *Darij* per id solum, quod conclusio, quam immediatè sequitur littera *S*, convertatur simpliciter. Quartus est *Fapesmo*, qui habens litteram initialem *F*, reducitur ad *Ferio* per id, quod maior, quam immediatè sequitur littera *P*, convertatur peraccidens, & minor, quam se-

qui-

quitur littera S, convertatur simpliciter, & præmissæ, sic convertæ) quia in tali modo reperitur littera M,) transmutentur de maiori in minorem, & sic resultabit syllogismus in *Ferio*. Quintus est *Frisesomorum*, qui cum habeat litteram initialem F, reducitur ad *Ferio*, per hoc, quod maior, & minor convertantur simpliciter: quia utraque præmissa præcedit litteram S, & convertæ transmutentur, quia in tali modo reperitur littera M.

4 Primus modus secundæ figuræ est *Cesare*, qui habens litteram initialem C, reducitur ad *Celarem* per id solum, quod maior præcedens litteram S, convertatur simpliciter. Secundus est *Camestres*, quia etiam habens litteram initialem C, reducitur ad *Celarem* per id, quod minor præcedens litteram S, convertatur simpliciter; & conversa transmutetur cum maiori; quia in tali modo reperitur littera M, ac denique conclusio præcedens litteram S, convertatur simpliciter. Tertius est *Festino*, qui habens litteram initialem F, reducitur ad *Ferio*, per id solum, quod maior præcedens litteram S, convertatur simpliciter. Quartus est *Baroco*, in quo littera C, non initialis denotat, illum non esse reducibilem ad aliquem syllogismum perfectum hoc genere reductionis, sed solum per impossibile.

5 Primus modus tertiæ figuræ est *Darapti*.

qui habens litteram initialem *D*, reducitur ad *Darij* per id solum, quod minor præcedens litteram *P*, convertatur per accidens. Secundus est *Felapton*, qui habens litteram initialem *F*, reducitur ad *Ferio*, per id solum quod minor præcedens litteram *P*, convertatur per accidens. Tertius est *Disamis*, qui habens litteram initialem *D*, reducitur ad *Darij* per id, quod maior præcedens litteram *S*, convertatur simpliciter, & sic conversa transmutetur cum minori: quia in tali modo reperitur littera *M*, & conclusio convertatur simpliciter, quia antecedit litteram *S*. Quartus est *Datifi*, qui habens litteram initialem *D*, reducitur ad *Darij* per id solum, quod minor præcedens litteram *S*, convertatur simpliciter. Quintus est *Bocardo*, in quo littera non initiales *C*, denotat, illum non esse reducibilem ad aliquem syllogismum perfectum, nisi solum per impossibile. Ultimus denique modus est *Ferison*, qui habens litteram initialem *F*, reducitur ad *Ferio* per id solum, quod minor præcedens litteram *S*, convertatur simpliciter.

§. II.

De reductione syllogismorum per impossibile.

Reductio per impossibile syllogismorum in aliquo modo imperfecto ad syllogismos perfectos nihil est aliud, quam deducere

ducere eum, qui negat consequentiam in aliquo modo imperfecto, ut exinde teneatur, per bonam consequentiam in aliquo syllogismo perfecto concedere duas contradictorias, vel contrarias simul veras, quod cum impossibile sit; talis reductio dicitur per impossibile, id est, deducens ad concedendum aliquid impossibile. Quod ita fit. Nam qui negat consequentiam alicuius syllogismi imperfecti, concessitque præmissis, negat conclusionem, asseritque illam esse falsam, tenetur perinde concedere, ut veram contradictoriam conclusionis. Et ut ex eo deducatur ad aliquid impossibile concedendum, assumpta contradictoria conclusionis, quam concedit ut veram, & aliqua ex præmissis, quam similiter concessit, debent formari, & disponi in aliquo modo perfecto tales duæ propositiones per modum præmissarum, ut ex illis inferatur contradictoria alterius præmissæ, quam concesserat veram; ac proinde qui syllogismum imperfectum negaverit, deducatur, & compellatur, concedere duas contradictorias simul veras, vel recantando Palinodiam, compellatur, concedere ipsam consequentiam syllogismi imperfecti, quam negaverat. Quod utriusque exemplis statim patebit.

7 Ut autem agnoscat, ad quem modum perfectum reducatur per impossibile, quilibet

imperfectus quatuor istæ dantur dictiones.

Nesciebatis Odiebam, Letare, Romanis.

Prima pro quinque syllogismis imperfectis primæ figuræ; secunda pro quatuor syllogismis secundæ figuræ; tertia, & quarta pro sex syllogismis tertiæ figuræ. Ita ut in qualibet dictione quælibet littera vocalis cuilibet modo suo ordine adaptetur. & denotet, quod modus, cui correspondet talis littera vocalis, reducendus est per impossibile ad syllogismum ex quatuor perfectis, qui habuerit conclusionem designatam per talem litteram vocalem, iuxta id quod sæpius diximus, quod littera *A* denotat universalem affirmativam; *E*, universalem negativam; *I*, particularem affirmativam; *O*, particularem negativam.

8 Pro modis autem imperfectis cuilibet figuræ, ut reducantur per impossibile ad modos perfectos, quos denotant prædictæ litteræ vocales; speciales dantur regulæ. Pro modis ergo imperfectis primæ figuræ est regula: quod assumatur contradictoria conclusionis negatæ pro maiori, & maior concessa pro minori, & ex illis inferatur in modo perfecto contradictoria minoris concessæ: excipitur *Celantes*, qui ut reducat per impossibile ad *Darij*, debet assumi contradictoria conclusionis negatæ pro minori, & minor concessa pro maiori, & ex illis inferri in *Darij* contradictoria maioris concessæ.

cessæ. Pro modis secundæ figuræ est regula, quod ut reducantur per impossibile; assumatur contradictoria conclusionis negatæ pro minori, & relicta maiori ex illis inferatur in modo perfecto contradictoria, vel contraria maioris concessæ. Pro modis denique tertiæ figuræ est regula: quod ut reducantur per impossibile ad perfectos, assumatur contradictoria conclusionis negatæ pro maiori, & relicta minori, ut ex illis inferatur in aliquo modo perfecto contradictoria, vel contraria maioris concessæ. Cum autem (secundum istas tres regulas) omnes isti syllogismi imperfecti diverso modo reducantur, tota reductio his tribus versibus sequentibus explicatur.

Maiorem variat, nec servat prima minorem.

Servat maiorem variatque secunda minorem.

Tertia maiorem variat, servatque minorem.

Ut autem hæc exemplis patefiant; discurremus per omnes modos imperfectos, illos ad perfectos per impossibile reducendo.

9 Primus modus imperfectus primæ figuræ est *Baraliptron*, cui cum respondeat prima vocalis illius dictionis *Nesciebatis*, reducendus est per impossibile ad *Celavem*, qui habet conclusionem universalem negativam: & reducendus est hoc modo. Si quis, v. g. negaret hunc syllogismum factum in *Baraliptron*, omnis homo est rationalis, omne risibile est homo: ergo aliquod

quod rationale est risibile: concederetque præmissas, & negaret conclusionem: tunc concedere teneretur contradictoriam conclusionis, scilicet istam, nullum rationale est risibile: & ex ista pro maiori, & ex maiori concessa, scilicet, omnis homo est rationalis, pro minori infertur in *Celarem* ista, nullus homo est risibilis: & ex ista per conversionem simplicem inferretur hæc, nullum risibile est homo, quæ est contraria minoris concessæ in *Baralipon*: & sic qui negaret syllogismum de *Baralipon*, compelleretur concedere duas contrarias simul veras.

10 Secundus modus est *Celantes*: qui quia ei correspondet in dictione *Nesciebatis*, littera *I*, reducitur ad *Darij*, qui habet conclusionem particularem affirmativam. Vnde si quis neget hunc syllogismum factum in *Celantes*, nullus homo est lapis, omne risibile est homo: ergo nullus lapis est risibilis: concedensque præmissas, neget conclusionem: tenetur perinde concedere contradictoriam conclusionis, scilicet istam, aliquis lapis est risibilis, ex istaque pro minori, & minori prædicti syllogismi sumpta pro maiori, fit hic syllogismus in *Darij*, omne risibile est homo, aliquis lapis est risibilis: ergo aliquis lapis est homo: & cum ex hac conclusione sequatur per conversionem simplicem ista, aliquis homo est lapis, quæ est contradictoria maioris concessæ in syllogismo de *Celantes*:
qui

qui talem syllogismum negaret, teneretur concedere duas contradictorias simul veras.

11 Tertiùs modus est *Dabitis*, cui correspondet in dictione *Nesciebatis* littera *E*, ac perinde reducitur per impossibile ad *Celarem*, cuius conclusio est vniversalis negativa. Nam negans hunc syllogismum factum in *Dabitis*, omnis homo est animal, risibile est homo: ergo aliquod animal est risibile, concedensque præmissas, & negans conclusionem, teneretur concedere contradictoriam conclusionis, scilicet istam, nullum animal est risibile: & hac assumpta pro maiori, & maiori concessa subsumpta pro minori, fit in *Celarem* hic syllogismus, nullum animal est risibile, omnis homo est animal, ergo nullus homo est risibilis, & ex hac conclusione per conversionem simplicem infertur ista, nullum risibile est homo, quæ est propositio contradictoria minoris concessæ in *Dabitis*: ac perinde negans illum syllogismum, compelletur, concedere duas contradictorias simul veras.

12 Quartus modus est *Fapesmo*, cui in dictione *Nesciebatis* correspondet littera *A*, ac perinde reducitur in *Barbara*, cuius conclusio est vniversalis affirmativa. Vnde qui negaret hunc syllogismum factum in *Fapesmo*, omnis homo est animal, nullus lapis est homo: ergo aliquod animal non est lapis, & concedens præmissas

negaret conclusionem, concederet perinde contradictoriam conclusionis, scilicet istam, omne animal est lapis: & alia sumpta pro maiori, & maiori concessa subsumpta pro minori, fit hic syllogismus in *Barbara*, omne animal est lapis, & omnis homo est animal, ergo omnis homo est lapis; & ex hac conclusione per conversionem per accidens sequitur ista, aliquis lapis est homo, quæ est contradictoria minoris concessæ in *Fapesmo*; ac perinde negans illum syllogismum, reduceretur ad concedendum duas contradictorias.

13 Quintus modus est *Frisesomorum*, cui quia in dictione *Nesciebatis*, correspondet ultima vocalis, scilicet *I*, reducitur ad *Darij*, cuius conclusio est particularis affirmativa. Vnde negans hunc syllogismum factum in *Frisesomorum*, aliquis homo est animal, & nullus lapis est homo, ergo aliquod animal non est lapis, concedensque præmissas, & negans conclusionem teneretur perinde concedere contradictoriam conclusionis, scilicet istam, omne animal est lapis; & illa sumpta pro maiori, & maiori concessa sumpta pro minori, fit hic syllogismus in *Darij*, omne animal est lapis, aliquis homo est animal: ergo aliquis homo est lapis; & ex hac conclusione sequitur per conversionem simplicem ista, aliquis lapis est homo, quæ est contradictoria minoris concessæ in *Frisesomorum*: ac

perinde negans illum syllogismum, deducetur ad concedendum duas contradictorias.

14 Primus modus secundæ figuræ est *Cessare*, cui in dictione *Odiebam* correspondet littera *O*; ac perinde reducitur per impossibile in *Ferio*, cuius conclusio est particularis negativa. Unde negans hunc syllogismum factum in *Cessare*, nullus lapis est homo, & omne risibile est homo: ergo nullum risibile est lapis, concedensque præmissas, & negans conclusionem; tenetur concedere contradictoriam conclusionis, scilicet istam, aliquod risibile est lapis: & ista subsumpta pro minori, relictaque maiori, inferitur in *Ferio* contradictoria minoris concessæ, per hunc syllogismum, nullus lapis est homo, & aliquod risibile est lapis: ergo aliquod risibile non est homo, quæ est contradictoria minoris concessæ in syllogismo facto in *Cessare*: ac perinde negans syllogismum factum in *Cessare*: compelleretur concedere duas contradictorias.

15 Secundus modus est *Camestres*, cui in dictione *Odiebam* correspondet littera *I*, ac perinde reducitur in *Darij*, qui habet conclusionem particularem affirmativam. Unde negans hunc syllogismum factum in *Camestres*, omnis homo est animal, nullus lapis est animal, ergo nullus lapis est homo, concedensque præmissas, & negans conclusionem; tenetur perinde

concedere contradictoriam conclusionis, scilicet istam, aliquis lapis est homo: & ex ista pro minori subsumpta, relictaque maiori, concluditur in *Darij* contradictoria minoris concessæ, per hunc syllogismum, omnis homo est animal, aliquis lapis est homo: ergo aliquis lapis est animal, quæ est contradictoria minoris concessæ in *Camestres*; ac perinde negans syllogismorum factum in *Camestres*, compelleretur, concedere duas contradictorias.

16 Tertiùs est *Festino* cui in dictione *Odiebam* correspondet littera *E*, ac perinde reducit in *Celarem*, qui habet conclusionem vniversalem negativam. Vnde negans hunc syllogismum factum in *Festino*, nullus lapis est homo, & aliquod risibile est homo, ergo aliquod risibile non est lapis, concedentque præmissas, neget conclusionem; concedere perinde tenetur contradictoriam conclusionis, scilicet istam, omne risibile est lapis: & ex hac pro minori, & relicta maiori, concluditur in *Celarem* contradictoria minoris concessæ, per hunc syllogismum, nullus lapis est homo, & omne risibile est lapis: ergo nullum risibile est homo, ac perinde negans syllogismum factum in *Festino* compelleretur, concedere duas contradictorias.

17 Quartùs modus est *Barocho*, cui in dictione *Odiebam* correspondet littera *A*, ac perinde reducitur per impossibile in *Barbara*, cuius

conclusio est vniuersalis affirmativa. Vnde negans istum syllogismum factum in *Baroco*, omnis homo est animal, aliquis lapis non est animal, ergo aliquis lapis non est homo, concedentque præmissas, & negans conclusionem; tenetur perinde concedere contradictoriam conclusionis, scilicet istam, omnis lapis est homo: & ex hac pro minori, relictaque maiori, concluditur in *Barbara* contradictoria minoris concessæ, per hunc syllogismum, omnis homo est animal, & omnis lapis est homo: ergo omnis lapis est animal: ac perinde negans syllogismum factum in *Baroco*, compelletur, concedere duas contradictorias.

18 Primus modus tertiæ figuræ est *Darapti*, cui in dictione *Letare* correspondet littera *E*, ac perinde reducitur per impossibile in *Celarem*, cuius conclusio est vniuersalis negativa: Vnde negans hunc syllogismum factum in *Darapti*, omnis homo est animal, & omnis homo est risibile: ergo aliquod risibile est animal, concedentque præmissas, & negans conclusionem; tenetur perinde concedere contradictoriam conclusionis, scilicet istam, nullum risibile est animal: & ex ista pro maiori, relictaque minori, concluditur in *Celarem* contradictoria maioris concessæ, per hunc syllogismum, nullum risibile est animal, & omnis homo est risibilis: ergo nullus homo est animal, ac perinde

inde negans syllogismum factum in *Darapti*, compelleretur, concedere duas contradictorias simul veras.

19 Secundus modus est *Felapton*, cui in dictione *Letare* correspondet littera *A*, ac perinde reducitur ad *Barbara*, cuius conclusio est universalis affirmativa. Vnde negans hunc syllogismum factum in *Felapton*, nullus homo est lapis, & omnis homo est animal: ergo aliquod animal non est lapis, concedensque præmissas, & negans conclusionem; tenetur concedere contradictoriam conclusionis, scilicet istam, omne animal est lapis, & ex hac pro maiori, & relicta minori, concluditur in *Barbara* propositio contraria maioris concessæ, per hunc syllogismum, omne animal est lapis, omnis homo est animal: ergo omnis homo est lapis, ac perinde negans syllogismum factum in *Felapton*, compelleretur concedere duas contrarias simul veras.

20 Tertius modus est *Disamis*, cui in dictione *Letare* correspondet littera *E*, ac perinde reducitur ad *Celarem*, cuius conclusio est universalis negativa. Vnde negans hunc syllogismum factum in *Disamis*, aliquis homo est animal, & omnis homo est risibilis: ergo aliquid risibile est animal, concedensque præmissas, & negans conclusionem; tenetur concedere contradictoriam conclusionis, scilicet istam, nul-

lum risibile est animal: & ex hac pro maiori, & relicta minori, concluditur in *Celarem* contradictoria maioris concessæ, per hunc syllogismum, nullum risibile est animal, & omnis homo est risibilis: ergo nullus homo est animal: ac perinde negans syllogismum factum in *Disamis*, compelletur, concedere duas contradictorias simul veras.

21 Quartus est *Datifi*, cui in dictione *Romanis*, correspondet littera *O*, ac perinde reducitur in *Ferio*, cuius conclusio est particularis negativa. Vnde negans hunc syllogismum factum in *Datifi*, omnis homo est animal, aliquis homo est risibilis: ergo aliquod risibile est animal, concedentque præmissas, & negans conclusionem, tenetur concedere contradictoriam conclusionis, scilicet istam, nullum risibile est animal: & ex hac pro maiori, relictaque minori, concluditur in *Ferio*, contradictoria maioris concessæ, per hunc syllogismum, nullum risibile est animal, aliquis homo est risibilis: ergo aliquis homo non est animal: ac perinde negans syllogismum factum in *Datifi*, compelletur, concedere duas contradictorias simul veras.

22 Quintus est *Bocardo*, cui in dictione *Romanis*, correspondet littera *A*, cuius conclusio est vniversalis affirmativa. Vnde negans hunc syllogismum factum in *Bocardo*, aliquis homo non

non est lapis, & omnis homo est animal, ergo aliquod animal non est lapis, concedensque præmissas, & negans conclusionem; tenetur concedere contradictoriam conclusionis, scilicet istam, omne animal est lapis; & ex hac pro maiori, relictaque minori, concluditur in *Barbara*, contradictoria maioris concessæ, per hunc syllogismum, omne animal est lapis, & omnis homo est animal: ergo omnis homo est lapis: ac perinde negans syllogismum factum in *Bocardo*, compelletur, concedere duas contradictorias simul veras.

23 Ultimus denique modus est *Ferison*, cui in dictione *Romanis* respondet littera *I*; ac perinde reducitur in *Darij*, cuius conclusio est particularis affirmativa. Vnde negans hunc syllogismum factum in *Ferison*, nullus homo est lapis, aliquis homo est animal: ergo aliquod animal non est lapis, concedensque præmissas, & negans conclusionem, tenetur concedere contradictoriam conclusionis, scilicet istam, omne animal est lapis: & ex hac pro maiori, relictaque minori, concluditur in *Darij* contradictoria maioris concessæ, per hunc syllogismum, omne animal est lapis, aliquis homo est animal: ergo aliquis homo est lapis; ac perinde negans syllogismum factum in *Ferison*, deducitur ad impossibile concedendi duas contradictorias simul veras.

Cap. IX. De inventione medij syllogismorum.

Inventio medij nihil aliud est, quam data quacumque propositione invenire terminum, qui conjunctus in præmissis cum utraque extremitate talis propositionis, sit medium ad illam in aliquo modo syllogismorum concludendam. Et quatenus aliqui generaliter dicant, quod medium nihil est aliud, quam ratio conveniendi, aut disconveniendi extremitates inter se; & magis in particulari asserant, quod ad concludendam propositionem affirmativam, medium est illud, in quo identificantur extrema talis propositionis, & ad concludendam propositionem negativam, medium est, quod identificatur cum vno extremo talis propositionis, & removeretur ab alio. Tamen, ut hoc magis in particulari explicetur, aliquæ constituuntur regulæ. Si prius supponamus, quod quilibet terminus potest se habere ad alium, vel ut consequens, vel ut antecedens, vel ut repugnans. Ut consequens se habet ad alium terminum, quando significat aliquid, quod infertur ex significato alterius; ut animal est terminus consequens ad hominem, quia ex eo, quod aliquis sit homo, sequitur, quod sit animal. Terminus antecedens ad
alium

alium est, qui significat aliquid, quod infert significatum alterius: vt homo est antecedens ad animal, quia ex significato hominis sequitur significatum animalis. Terminus verò repugnans ad alium est, qui significat aliquid repugnans significato alterius. Quibus suppositis, aliqua statuuntur regulæ.

2 Prima regula. Ad inferendam aliquam propositionem vniversalem affirmativam, debet assumi pro medio aliquis terminus consequens ad subiectum talis propositionis, & antecedens ad prædicatum. Vt si vis inferre hanc propositionem, omnis homo est animal, debes assumere pro medio, v. g. hunc terminum risibile, qui est terminus consequens ad subiectum, & antecedens ad prædicatum, quia ex illo sequitur prædicatum.

3 Secunda regula. Ad inferendam vniversalem negativam, debet sumi medium, quod sit terminus consequens ad subiectum, & repugnans prædicato; excepto casu, quod vis, eam inferre in *Camestres*: tunc enim debet sumi terminus repugnans subiecto, & consequens ad prædicatum.

4 Tertia regula. In prima figura ad inferendam particularem affirmativam, debet sumi pro medio terminus, qui sit consequens ad subiectum, & antecedens ad prædicatum; & ad inferendam in tertia figura particularem affir-

mativam, debet assumi pro medio terminus, qui sit antecedens, ut inferior ad subiectum, & prædicatum: in secunda autem figura non infertur particularis affirmativa.

§ Quarta regula. Ad inferendam particularem negativam in prima figura medium erit terminus consequens ad subiectum, & repugnans prædicato; & idem medium assumitur in secunda figura pro tertio modo, nempe *Festino*: nam in *Baroco* debet sumi terminus repugnans ad subiectum, & consequens ad prædicatum; ad inferendam autem particularem negativam in tertia figura, medium debet esse terminus antecedens ad subiectum, & repugnans prædicato.

Cap. X. De syllogismo expositorio.

§. I.

De principijs syllogismi expositorij.

QUAMVIS in omni syllogismo affirmativo, id est, cuius conclusio est affirmativa, sive sit de medio communi, sive de medio singulari, sit universale principium, quod *que sunt eadem vnitertio, sunt eadem inter se*, quia in omni syllogismo affirmativo ex convenientia extremitatum cum medio, sequitur convenientia extremitatum inter se; & quamvis pro
om:

omni syllogismo negativo, id est, cuius conclusio est negativa, sit aliud universale principium, quod ex duobus si vnum est idem cum vno tertio, & alterum distinctum ab illo; illa non sunt eadem inter se: tamen hæc principia specialius procedunt pro syllogismo expositorio, in quo cum medium sit omnino vnum, utpote singulare, melius relucet hæc principia. Vnde omnis syllogismus expositorius fundatur in aliquo ex prædictis duobus principijs.

2 Illud autem principium, & axioma, quæ sunt eadem vnitertio sunt eadem inter se, intelligitur de his, quæ sunt eadem vnitertio, cum illud tertium est vnum re, & ratione idem. Si enim sit vnum re, non tamen vnum, sed diversum secundum rationem; non sequitur, quod quæ sunt eadem vnitertio, sint eadem inter se. Sicut quamvis in Divinis *Pater*, & *Filius* sint idem cum Deo; non sequitur, quod sint idem inter se: quia licet Deus, cum quo *Pater*, & *Filius* identificantur, sit vnus realiter; non tamen est vnus secundum rationem, sed virtualiter distinguitur, secundum quod identificat secundum *Patrem* à semetipso secundum quod identificatur cum *Filio*. Et secundum hanc expositionem, & intelligentiam accipiendum est prædictum axioma; ut sit principium ad artem syllogisticam, & præcipue ad syllogismum expositorium.

§. II.

De syllogismo expositoria.

3 Syllogismus expositivus est, cuius medium est terminus singularis. Et dicitur expositivus, quia eius conclusio ad sensum concluditur, cum inferatur ex præmissis singularibus, quæ sensibus percipiuntur. Debet autem medium in syllogismo expositivo esse omnino singulare, ita ut nec virtualiter sit commune. Unde ly *Deus*, quia non solum ex modo significandi est terminus communis, sed etiam ex parte significati mediari est virtualiter communis, quia licet immediatè significet unam naturam omnino indivisibilem, & singularem significat tamen mediatè plures Personas Divinas: ac perinde non est terminus aptus, ut sit medium in syllogismo expositivo. Unde hic syllogismus, nec est expositivus, nec bonus, *Deus est Pater, & Deus est Filius: ergo Filius est Pater*, præmissæ namque in illo sunt veræ, & conclusio falsa.

4 Quamvis in omni figura possit fieri syllogismus expositivus; aptè tamen solum fit in tertia figura. Quia cum in illa medium in utraque præmissa subiiciatur, si medium sit terminus singularis, utraque præmissa erit propositio directa. In alijs autem figuris, quia medium

vel semper, vel aliquando prædicatur: & terminus singularis non possit directè prædicari de aliquo, si medium sit terminus singularis: non possunt omnes præmissæ esse propositiones directæ: atque ita congruentius conficitur syllogismus expositivus in tertia figura.

5 Quamvis in syllogismo expositivo medium sit terminus singularis: quia tamen extremitates possunt esse termini communes, ex parte illarum possunt committi omnes defectus extrinseci in concludendo conclusionem, sicut in alijs syllogismis de medio, qui sit terminus communis. ex parte autem ipsius medij, cum sit terminus singularis, ac perinde incapax distributionis, non potest contingere aliquis defectus intrinsecus ex illis, qui in distributione non completa medij consistunt. Potest autem contingere defectus intrinsecus æquivocationis medij: ut si in utraque præmissa medium teneretur æquivocè: ut in his præmissis, Petrus est albus, Petrus est currens: si in maiori ly *Petrus* significatur pro vno homine, qui dicitur Petrus, & in minori pro alio homine, qui eodem nomine nuncupatur: tales enim præmissæ sunt omnino inhabiles ad inferendam quamlibet conclusionem.

6 Debent etiam in syllogismo expositivo servari omnes conditiones generales, & etiam particulares cuiuscumque figure, quæ assigna-

he sunt pro alijs syllogismis, præter illas, quæ
 ad quantitatem præmissarum pertinent. Quia
 cum præmissæ in syllogismo expositorio (ma-
 ximè in illo, qui fit in tertia figura) sint propo-
 sitiones singulares; non oportet in illo ad con-
 ditiones pertinentes ad quantitatem præmissa-
 rum attendere. Et hæc dicta sufficiant de to-
 to isto libro tertio, imò de toto
 isto tractatu Summu-
 larum.

LAVS DEO.

Huius libri ornamentum,
 sibi anastasi lectorem
 accipe quod nomen
 tunc accipere dabitur

Josephus Agonalis

Handwritten text in a cursive script, likely a title or address, possibly mentioning a location like "Villaggio di ...".

Handwritten text in a cursive script, likely a signature or name, possibly "Don ...".

~~Hec tibi penna dabit~~

Est Dominum libro lector qui
= scire regebat =

Si flagras, sionum hec tibi penna
dabit. =

Petrus Simon à Guiray

vesp. com. S. Patritij Epif. & Conf. & Fer. Aña.
Principes.

Sabb. Patritij Epif. & Conf. *sem. col. alb.* (fuit 17
uitis, variatur 3. vers.) Lect. 1. Noct. *Fidelis ser-*
uo reliq. propr. vel de com. 1. loc. Lect. 9. Homil.
com. Sabb. Aña. *Clarifica. In Martyrol. 1. loco se-*
uens Dom.

✠ Anima.

propr. vel *Statuit*, orat. 2. Sabb. 3. *Ecclesia*, vel
pro *Pap. Pref. de Cruce*, Evang. vlt. Sabb. (duæ
liffæ, & in illis orat. 2. *Ecclesie*, vel pro *Pap. tant.*)
vesp. Capit. Dom. in Palmis ad Magnif. Aña. *Pa-*
r, com. S. Patritij, *col. viol.*

Plenilun. hora 11. min. 19. noctis.

Dom. ✠ *Palmarum 1. clas. de ea, sem. Offic. propr.*
benedict. & distribut. Ramor. vt in bened. candel.
2. Februar. *Ministri vtunt. Planet. viol. & Ma-*
rum dum cant. Epist. & Evangel. pro bened. Cele-
brans sine Manip. iunctis man. prosequitur bened.
cornu Epist. me dius inter Diac. & Subdiac. fini-
distribut. & posito incens. Diac. cantat: Proceda-
in pace, ordinat. Process. ad quam ad Passio-
nem, tenent in manibus.

Dom. & Evang. *Rami sine Psalm Indica me cum*
net. vnica orat. Celebrans legit. Pass. in cornu
st. ad ea, quæ cant. in tono Evang. non deferunt.
lin. Credo, Pref. de Cruce, Evang. vlt. S. Ioan.
privatæ vt supra, & finit. Epist. Gradusl. &
st. Sacerdos accedit ad medium Altar. & facta
ci reverent. nihil dicens non signando librum,
se ipsum, absolute incipit in cornu Evang.
no, &c. & cum pervenerit ad illa verba, quæ
in tono Evang. reddit ad medium dicit: Mun-
er meum, & iube Domine, & reddens ad librum
sequit. vsque ad finem respond. a Ministr. Laus

tibi *Christe*, Celebr. oscula. text. Evang. dicitur
Evangelica dicta, quæ omnia servant. Fer. 3.
 hodie Evang. vlt. *Cum appropinquasset*, ut in
 Ramor.

¶ Passio nequit cant. nisi ab illis, qui ordine Dicitur
 insigniti, & hodie cessat Offic. parv. B. M. &
 funct.

Vesp. ut in 2. vesp.

¶ Ab hac die, vsque ad Fer. 3. Pasch. inclusi-
 queunt dici aliæ Missæ, nisi de die solemn. au-
 Requiem pot. celebrari in 1. triduo corp. p.
 alijs dieb. fiat Offic. sepult. sine Missa ante,
 illam, aut (quod conformius est) vesp.

B. 25. Fer. 2. ✕ de ea, col. viol. Offic. Lect. &
 Laud. & per Hor. propr. prec. Ferial.
 Missa, orat. &c. propr. *Præf. de Cruce.*

Vesp. ut in Psalt. & propr. prec. Ferial.

A. 26. Fer. 3. de ea, col. viol. Offic. Lect. &
 Laud. & per Hor. propr. prec. Ferial.
 Missa, orat. &c. propr. *Præf. de Cruce.*

Vesp. de Psalt. & propr. prec. Ferial.

b. 27. Fer. 4. de ea, col. viol. Offic. Lect. &
 Laud. & per Hor. propr. prec. Ferial. In

1. loco sequens Fer.

Missa, orat. &c. propr. *Præf. de Cruce.*

Vesp. de Psalt. & propr. prec. Ferial.

c. 28. Fer. 5. in Cœna Dñi *dupl. 1. clas.* Offic.
 Missa cum *Dalmat. alb.* (Cruz Altar. cooper)

sine Psalm. *Iudica me*, nec *Gloria Patri*
 quam ad Psalm. *Lavabo*, *Gloria* ad quat-

campan. & non amplius vsque ad Sabb.
 do, *Præf. de Cruce.* Communic. & *Infra-*

non dat. Pax pulsat. organ. in Missa tant.

S. Ioan.

Hoc fit Communio totius Cleri, ex S. R. C. D. & Missa Celebrans extra cornu Epist. accipit Plur. alb. ac Process. SS. Sacramenti.

Vesp. sine cant. Altar. denudant. à Celebrant.

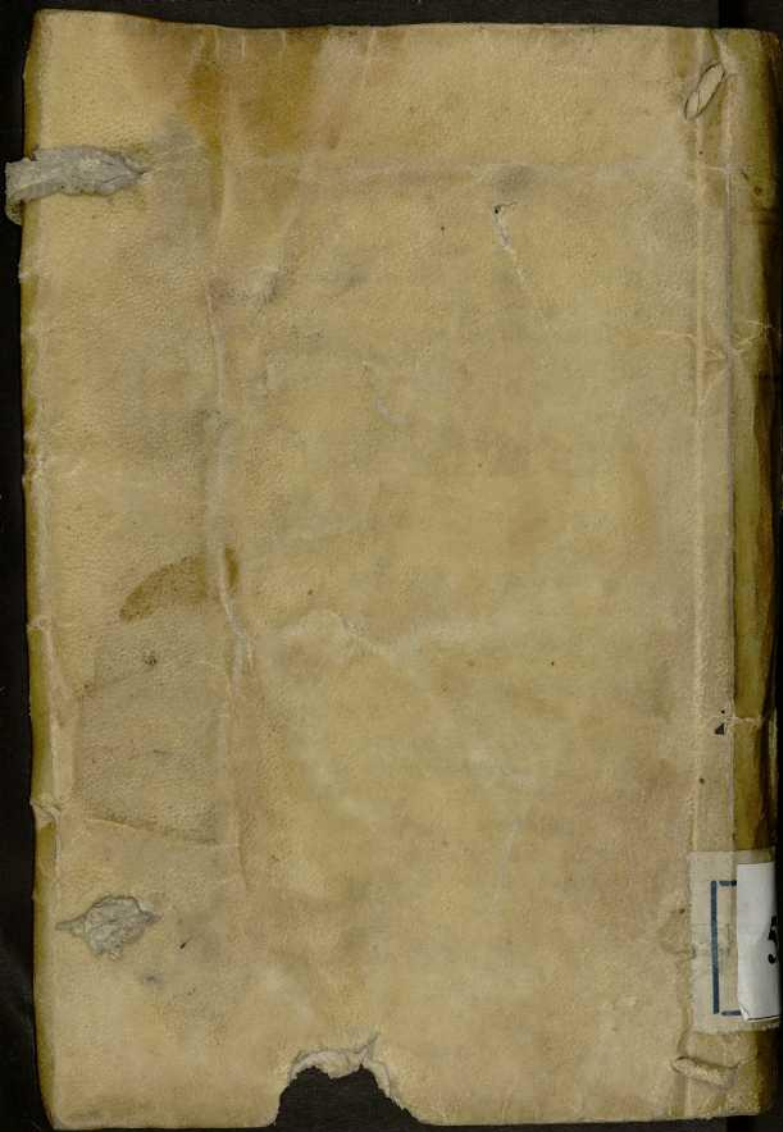
6. in Paracevè dupl. 1. cl. col. nigr. Offic. pr. Ministri vtunt. Planet. plicat. nig. non accend. lumin. in Altar. vsque ad finem adorac. Crucis, qua detect. deteg. omnes Cruces Ecclesie, fit Processio, & velum, quod Sacerdotis humeros regit, & Baldachinum sunt, vt heri col. alb. vbi habet Sermo prædicat. sine bened. etiam præsentè Prælato.

Vesp. sine cantu.

Sabb. Sanct. dupl. 1. clas. Offic. propr. Ordines. Ad benedict. incensi, & novi ignis Ministri vtunt. Planet. viol. ad bened. Cerei Diac. vtunt. Sola, Manip. & Dalm. alb. qua finit. reasumit Planet. viol. ad Prophet. bened. Fontis, & Litan. quæ duplic. ad vers. Peccatores, Celebrans, & Ministri vadunt ad Sacristiam, & assumunt Parament. alb. ad Missam, & accend. lumin. in Altari.

Missa cum Psalm *Iudica n.e.*, & incensat. Altar. & Chorus more solit. *Gloria*, ad quam pulsant. campan. & omnes Ecclesie tenent spectare signum Matric. vnica orat. sine *Credo*, *Præf. &c.* propr. *Ita Missa est*, cum dupl. *Allelui.* deteg. Imagines Ecclesie, Cereus ardet hodie, tribus sequent. dieb. & Dom. ad utrasque vesp. & Miss. (sed non in fest. colendis) vsque ad Ascens.

in vesp. extra Chor. dic. *Pater noster*, & *Ave Maria*, vt in Breviar. col. alb. post vesp. *Benedicamus Dño*, cum dupl. *Allel.* vsque ad Sabb. in Altari exclusivè, hodie post vesp. non dicit. *Fidelium anima*. &c. in fine Complet. *Aña. Regina Celi* stando ubi Temp. Pasch.

STAMU
DE
ERMA

45

20

5.200